

OTROK
IN
KNJIGA
13-14

... Sodobna radijska igra se razvija v dveh smereh. Nekoliko preprosto bi rekli: prva smer je tista, kjer je radijska igra le vrsta dramske književnosti in jo lahko tedaj kot dramsko besedilo tiskamo in beremo (tradicionalna radijska igra), druga smer pa je smer radijske avtohtonosti, ki s književno umetnostjo ni zvezana ali pa le delno uporablja besedna izrazna sredstva, to je igra z zvoki (zveni, šumi, glasovi) ali montaža delčkov iz literature, dokumentov, radijskih prenosov, esejev, posnetkov z ulic in tako naprej. Definicije iskanj v tej drugi, novi smeri so nenavadno raznolike, tako kot so raznoliki zvočni izdelki...

Rosanda Sajko: Slovenska radijska igra
za otroke in sodobno radiofonsko iskanje
Franeta Puntarja

Saša Vegri je ob posvetovanju v Zagrebu 1981 na temo
**DILETANTIZEM V KNJIŽEVNI USTVARJALNOSTI
ZA OTROKE** kritično zapisala:

Naslov »Diletantizem v književni ustvarjalnosti za otroke« je nelogičen. Ustvarjalnost je lahko sinonim za polnokrvno umetniško in znanstveno delo. Diletantizem pa pomeni nestrokovnost in površnost. Težko bi rekli, da ustvarjalno delo vsebuje nestrokovnost in površnost. Ustvarjalno narejeno delo vsebuje kreativno in izrazno moč. Izrazna moč in kreativnost pa sta komponenti dobrega umetniškega dela tako za otroka kot za odraslega. Moj prispevek torej ne bo govoril o diletantizmu v književnosti za otroke, ampak O POJAVU DILETANTIZMA V KNJIGAH ZA OTROKE.

(Glej prispevek v reviji)

Ilustracija Marjance Jemec-Božič iz slikanice Prodajamo
za gumb, besedilo Vida Brest

KNJIGA

REVUIJA ZA VPRAŠANJA MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI
IN KNJIŽNE VZGOJE

OTROK IN KNJIGA

REVIJA ZA VPRAŠANJA MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI
IN KNJIŽNE VZGOJE

13 — 14

1981

ZALOŽBA OBZORJA MARIBOR

OTROK IN KNJIGA izhaja od leta 1972. Prvotni zbornik (številke 1, 2, 3, 4) se je 1977 preoblikoval v revijo z dvema številkama na leto.

Uredniški odbor: Jože Filo, Alenka Glazer, Miran Hladnik, Marjana Kobe, Darja Kramberger, dr. Rudi Lešnik, Tanja Pogačar

Uredniški svet: dr. Milan Crnković, Niko Grafenauer, dr. Matjaž Kmecl, Stanko Kotnik, Albin Kramberger, dr. Ivan Toličič, Andra Žnidar

Glavna urednica: Darja Kramberger

Sekretarka uredništva: Darka Tancer-Kajnih

Redakcija te številke je bila končana decembra 1981

Za vsebino prispevkov odgovarjajo avtorji

Izdajajo: Pionirska knjižnica Mariborske knjižnice, Pedagoška akademija Maribor, Festival Kurirček in Pionirska knjižnica Ljubljana

Naslov uredništva: Pionirska knjižnica Maribor, Rotovski trg 6

Naročila sprejema in revijo odpošilja založba Obzorja, 62000 Maribor, Partizanska 5

Rosanda Sajko

Ljubljana

SLOVENSKA RADIJSKA IGRA ZA OTROKE IN SODOBNO RADIOFONSKO ISKANJE FRANETA PUNTARJA

Slovenska radijska igra za otroke je doživela od leta 1949, od prve povojne originalne radijske igre za otroke *Zvezdica Zaspanka* Franeta Milčinskega, pa do danes bujen razcvet. Načelo, ki velja danes pri ustvarjanju radijskih iger za otroke na Slovenskem, da je namreč za otroke »najboljše komaj dovolj dobro«, je veljalo že dolga leta v slovenski otroški in mladinski literaturi, vsaj od trenutka, ko ga je izrekel veliki pesnik slovenske moderne Oton Župančič, ustvarjalec niza pesniških biserov za otroke. Dejstvo, da smo Slovenci imeli (in imamo) zelo kvalitetno in bogato književnost za otroke, je prav gotovo vplivalo tudi na nastanek in kvalitativni vzpon slovenske radijske igre za otroke. Nemalo priznanih, izjemnih ustvarjalcev, pesnikov in pisateljev, dopolnjuje svoj resni, globoki, tragični opus za odrasle z nežnejšim, bolj igrivim, a zato nič manj inventivnim pisanjem za otroke. In tako se je počasi, z manjšo zamudo, razvila slovenska radijska igra za otroke do tiste ravni, da ne pomeni samó — mirno lahko rečemo — ustvarjalni vrh na tem področju v Jugoslaviji, marveč žanje priznanja tudi v mednarodnem radijskem prostoru.

Omenili smo že letnico nastanka prve povojne slovenske radijske igre za otroke. Natančen datum predvajanja na valovih Radia Ljubljana je: silvestrovo 1949. Seveda je bil to le osamljen poskus. V prvem desetletju po tem dogodku je nastala komaj peščica izvirnih slovenskih radijskih iger za otroke. Radijsko-igrski repertoar je bil sestavljen iz prevodov tujih del in iz priredb književnih stvaritev znanih svetovnih in domačih avtorjev. Močno so bile zastopane tudi priredbe klasičnih pravljic (Grimmovih, Andersenovih, slovenskih in ruskih narodnih).

V začetku šestdesetih let, ko je med temi priredbami zablestelo nekaj res zanimivih, radiofonsko uspešnih predelav (naj naštejemo le nekatere: *Brkonja Čeljustnik* Bogomira Magajne, *Srebrni glas* po ruski narodni pravljici, *Srečni princ* Oscarja Wilda, *Pikica in Tonček* ter 25. maj Ericha Kästnerja, *Dimnikar in sreča* Jiříja Wolkerja, *Peter Klepec in Pastirci* Franceta Bevka, še zlasti pa uspešne priredbe v nadaljevanjih Milnejevega *Medvedka Puja*; posebej pa je potrebno poudariti pomembnost radijske izvedbe lutkovne igre češkega avtorja Jana Malika *Žogica Nogica*), se je začelo najplodnejše obdobje slovenske radijske igre za otroke. Vrsta izvirnih in duhovitih poetičnih besedil Kristine Brenkove, Smiljana Rozmana, Toneta Pavčka, Matjaža Kmecla, Mirča Sušmelja, Miroslava Košute, Nika Grafenauerja, Aleksandra Marodića, Marjana Marinca, Žarka Petana in ne nazadnje Leopolda Suhodolčana (ki je po svoji, morda

najuspešnejši igri *Čudežna srajca*, izvedeni že leta 1956, napisal še precej del te vrste) je izpolnila prostor v etru, namenjen otrokom, do sredine šestdesetih let, ko se je pojavil Frane Puntar,¹ specifično radijski avtor za otroke.

Prvo radijsko igro za otroke *Packe* je resda napisal že leta 1963, a ker igra ni doživela odmeva in ker nato skoraj tri leta ni napisal nobenega novega besedila, lahko štejemo za začetek njegovega intenzivnega sodelovanja z Radiom Ljubljana leto 1966, ko je bila izvedena njegova radijska igra *Nad streho Severnica*.

Oznako »specifični radijski avtor« je potrebno razložiti bolj natanko.

Sodobna radijska igra se razvija v dveh smereh. Nekoliko preprosto bi rekli: prva smer je tista, kjer je radijska igra le vrsta dramske književnosti in jo lahko tedaj kot dramsko besedilo tiskamo in beremo (tradicionalna radijska igra), druga smer pa je smer radijske avtohtonosti, ki s književno umetnostjo ni zvezana ali pa le delno uporablja besedna izrazna sredstva, to je igra z zvoki (zveni, šumi, glasovi) ali montaža delčkov iz literature, dokumentov, radijskih prenosov, esejev, posnetkov z ulic in tako naprej. Definicije iskanj v tej drugi, novi smeri so nenavadno raznolike, tako kot so raznoliki zvočni izdelki. Mogoče bi še najbolj zadela bistvo tale definicija: »Radijska igra je lahko vse, kar lahko predstaviš samó slušno, pa ni literatura in ne glasba« (Jürgen Becker).

To drugo smer, seveda prilagojeno otroku, je očitno ubral Frane Puntar. Zanimivo je, da kljub nespornemu uspehu, ki ga doživljajo njegove radiofonske stvaritve, ne dovoli tiskati svojih besedil. »Pišem za radio, ne za branje,« pravi. In res lahko rečemo, da zažive njegove subtilne, lirčne in groteskne, nežne in posmehljive, prisrčno zabavne in poetično grozljive zamisli šele v zvočni ponazoritvi.

Namišljeni prostori, ki se v njih znajdejo zmanjšane deklice, sanjski in resnični svetovi, ki se mehko prelivajo in neopazno spreminjajo, otrokovo lastno telo, spremenjeno v niz čudežnih zvočnih pokrajin, izmišljene dežele prodajanja, popivanja in brezbrčnosti, prikazane z glasovi in zveni, skozi katere si utirajo pot obupani klici deklice, ki je zamudila beli dan in ga lovi... to so zvočna prizorišča iz radijskoigrskega opusa Franeta Puntarja.

Pošastna osa, ki žre topovske krogle in ugonablja prebivalce Modre dežele, leteča krava, ki skriva otroka med oblake, da bi ga obvarovala pred grozečimi stroji, čevlji, ki kot škrti ožive, poplesujejo med mestnim vrvežem in se norčujejo iz preganjalcev, hudomušni Plezalček, čudežno bitje, ki pomaga odkrivati otroku lastno notranjost, zlasti srce, očarljive govoreče slike, ki se oglašajo kot glasbene skrinjice... to so nekatere »osebe« ali bolje: zvočne figure iz Puntarjevih radijskih del za otroke.

Vendar bi morda vsa ta prizorišča, vse te »osebe-zvočne figure« še zmeraj lahko oblikovali tudi v drugih medijih, na primer v filmski risanki ali v lutkovnem gledališču, ne da bi se pri tem avtorjeve zamisli bistveno osiromašile. To je po vsej verjetnosti čutil tudi avtor sam, zato je neutrudno iskal v svetu zvoka tiste pojave, ki so neločljivo, notranje zvezani z zvokom samim. Posrečilo se mu je nekatere dovolj abstraktne zamisli oblikovati tako, da jih zlahka dojame tudi majhen otrok, ob njih pa uživa tudi starejši.

¹ Glej bibliografijo Franeta Puntarja v: Danijela Sedej: *Gradivo za leksikon sodobnih slovenskih mladinskih pisateljev*. Otrok in knjiga 1980, št. 11, str. 98 in 99.

Tako si je na primer izmislil poredno črko A, ki se podi, lovi in bega v izmišljenih, sanjskih in resničnih zvočnih prostorih, se znajde v različnih situacijah in razmerjih do okolice, zdaj kot zajček, zdaj kot otrok, zdaj kot fonem ali prakrik ali glasbeni element, torej kot akustični signal, katerega funkcija se nenehno spreminja in dopolnjuje.

Izmislil si je gosli, ki se uče žvrgoleti po ptičje, da bi se lahko z njihovo pomočjo osamljen starček pogovarjal s pticami.

Izmislil si je škripajoča vrata, ki »cvilijo kot miške, brundajo kot medved, godejo kot gosli« in se odpirajo v svetove na oblakih, kjer se lahko otroci brez skrbi igrajo.

Izmislil si je akustičen barvni vzorec, spleten iz človeških glasov in zvenov instrumentov, torej iz besednih in glasbenih fraz, ki ponazarjajo barve in barvne vzorčke v velikem šalu, ki ga plete prehlajeni Glas.

Izmislil si je poredno pesmico Hojladrijo, ki vzklije iz mestnega tlaka, da bi razveselila deklico, pa jo njen nemirni in neugnani pustolovski duh žene v svet, v »asfaltno džunglo«, kjer doživi veliko prijetnih, pa tudi neprijetnih pustolovščin in se oglašja zmeraj po svoje, zmeraj s svojo štirivrstično »hojladrija-pesmico«, muzikalno zmeraj enako, interpretacijsko pa zmeraj drugačno.

Izmislil si je čudni kamen, ki govori in poje kot deklica, kamen, ki zna žvonkljati, ki ga lahko dresiraš kot živali v cirkusu in v katerega lahko vklešeš sporočila.

Izmislil si je pesem in žvižg, ki potujeta na sestanek in se po različnih pripetljajih snideta.

Izmislil si je majhnega, prijaznega Hama, ki najprej ni pravi Ham, pa ga pek, mesar in slaščičar vzgojijo v požrešnega Hama, ki vse pogoltne, najprej svoje tri vzgojitelje, nato še račko, psa, dedka, babico, tonskega mojstra, dramaturginjo, asistentko režiserja in režiserja za povrh pa še pravljičico, samo.

Vsa ta dogajanja je zelo težko ustrezno opisati, zakaj zvočno gradivo, ki ga odkriva in z njim sestavlja svoje radiofonske zamisli avtor Frane Puntar, zaživi pač šele potem, ko ga s sodobnimi akustično-tehničnimi sredstvi primerno oblikujemo.

Če bi hoteli našo trditev nazorno osvetliti, bi morali pač zavrteti posnetke, zvočne primere iz uprizoritev Puntarjevih radijskih del. Ker tega v pisanem sestavku ni mogoče storiti, smo si izbrali drugo pot.

Poskusili bomo s pomočjo besedil: dveh odlomkov iz Puntarjeve radijske igre za otroke A (napisane leta 1969; igra je med tem doživela vrsto uprizoritev na jugoslovanskih in tujih radiih) in odlomka iz radijske igre za otroke *Zvezdica Zaspanka* Franeta Milčinskega (igra sodi prav gotovo med najlepša klasična dela te zvrsti) opozoriti na razliko med tako imenovanim tradicionalnim pisanjem radijskih iger in pisanjem, ki skuša ponazoriti svet s specifičnimi zvočnimi izraznimi sredstvi.

Snov za svojo igro *Zvezdica Zaspanka* je F. Milčinski vzel iz pravljične tematike o naravnih pojavih. Mesec, okrog katerega se zbirajo zvezdice, da bi vsak večer svetile na zemljo, kaznuje malo Zaspanko, ker venomer zamuja. Pošlje jo s kometom Repatcem na zemljo, kjer naj odkriva zemeljsko življenje, ki ni tako preprosto in veselo kot življenje na nebu. Zemljani imajo namreč

lastnost, ki je zvezde ne poznajo: pohlep. Ker ima zvezdica Zaspanka dragocene zlate lase, si jih marsikdo poželi. Najgrozovitejši je razbojnik Čeferin, ki mu zvezdica nazadnje pade v roke.

Razplet zgodbe je takle:

ČEFERIN: Veste, otroci, komaj že čakam, da ji bom ukradel tiste zlate lase.

ZASPANKA: Veš, kaj, Čeferin? Naučila te bom pisati besedo »ljuba«, pa boš lahko pisal mami za glavnika.

ČEFERIN: Daj no, daj!

ZASPANKA: Nič, nič se ne upiraj! Kar lepo semkaj k skrinji sedi, pa bova s prstom pisala po prahu. Ljuba se piše takole: najprej L. Ta je takle.

ČEFERIN: Ho-ho-ho, kot vislice narobe.

ZASPANKA: No, le poskusi!

ČEFERIN: Llllll-

ZASPANKA: Potlej j. Daj semkaj roko. Bova skupaj vlekla.

ČEFERIN: L-j...

ZASPANKA: Potem u, to je taka čudna kljuka, Le daj!

ČEFERIN: L-j-u...

ZASPANKA: Zdaj b. Ta ima dva trebuščka.

ČEFERIN: L-j-u-b...

ZASPANKA: Pa še a.

ČEFERIN: L-j-u-b-a. Pa je!

(BITJE SRCA)

ČEFERIN: Poslušaj... Kaj pa je to?... Tu notri mi nekaj tolče... Srce mi bije... Poslušaj!

(BITJE SRCA)

ZASPANKA: Saj res!

ČEFERIN: (Srečen) He-he-he... Tik-tak, tik-tak tik-tak... He-he-he!

Ali te lahko poljubim na čelo?

ZASPANKA: Oh, ljudje ste pa res čudni. Komaj začutite v prsih srce, že mislite, da morate precej koga poljubiti... Na, tu imaš čelo.

(CMOK)

ZASPANKA: Zdaj pa brž pišiva mami po glavnika!

ČEFERIN: Veš kaj, nič ji ne bom pisal. Kar vrnil se bom k njej. Rajši ne bom več razbojnik.

ZASPANKA: Vidiš, to si si pa pametno domislil. Le brž pojdi, da se ne premisliš.

ČEFERIN: Kaj pa ti? Kam boš šla?

ZASPANKA: Saj res! Vidiš, na to sem čisto pozabila. Komaj sem dobila za družbo poštenega razbojnika, pa bom spet sama.

KOMET: (od daleč) Hojlala!... Hojlala!...

ZASPANKA: Komet Repatec! Bratec komet!

KOMET: Že letim, že hitim, sem že tu!

ZASPANKA: Kaj je, bratec Repatec?

KOMET: Spet se bova šla štuvo-ramo, Zaspanka. Mesec je poslal pote. Brž jo prinesi nazaj, mi je naročil, dovolj se je pokorila za svojo zaspanost. Če bi ostala dlje, ne bi bilo vzgojno, je dejal.

ZASPANKA: Kaj grem res spet lahko nazaj?

KOMET: Seveda. Le brž zlezi name!... Sediš?

ZASPANKA: Da!

KOMET: In močno se me primi za grivo, da te ne izgubim!

ZASPANKA: Se že držim!

KOMET: Gremo! ... Hojlala! ... Hojlala!

ZASPANKA: (že od daleč) Pozdravljen Čeferin!

GLASBA

Vsebina Puntarjeve radijske igre za otroke A je naslednja:

Deklica goji v kletkah črke, ki jih hrani in varuje kot majhne živalce. Ko te dobijo mlade, tudi kakšno proda: eno kot majhno punčko, ki venomer joka »e-e-e-e«, drugo kot psička z napako, da venomer renči »rrrrr«, nekatere za podstavke rožam, za kar pa niso najbolj primerne, ker se nenehno smeji »ha-ha-ha-ha« in vsi lončki padejo na tla. Nekega dne pa najde deklica kletko, v kateri je živela A, prazno. Deklica zboli od žalosti. A pa medtem kolovratil po svetu in doživlja vse mogoče. Najprej jo obstreli lovec in jo odnese k ženi, da bi mu spekla slastno pečenko. Vendar se jima A izmuzne. V temnem gozdu sreča sovo in sovico, s katerimi se prav imenitno pogovarja, potem medveda, ki mu skače po trebuhu, tako da medved od ugodja brunda »M — m — m« in tako naprej. Srečanja se končajo tako, da vse tiste osebe in živali, s katerimi se A »pogovarja«, navsezadnje le spregovore v njenem jeziku »Aaaaa«.

Vsak večer, ko A zaspi, sanja čudovite sanje. Med oblaki-majhnimi, srednjimi in velikimi-se ji prikazuje deklica, ki uči oblake peti pesem na a. Vsakokrat pa, ko deklica zagleda med oblaki svojo malo A in hoče k njej, zdrzne s krikom »Aaaaaa« v globino.

Po različnih pripetljajih zaide A nazadnje v glasbeno šolo, kjer služi za intonacijo. Delo je naporno, a godi se ji dobro. Kljub temu si želi nazaj k deklici. Zato zbere instrumente in z imenitno koračnico odkoraka mimo vseh, ki jih je bila doslej srečala. Nazadnje se zasliši glasba, pesem na a iz sanj, in na oblaku priplava deklica. Ko deklica zagleda svojo malo A in ko s krikom »Aaaaaa« spet pade v globino, se s pretegujočim »Aaaaaa« zbudi zdrava v svoji posteljici. Vse skupaj se ji je le sanjalo. Poglejmo si natančneje prizor s sovici in prizor z zdravnikom.

Prizor s sovici:

GLAS: A tava po gozdu; boji se, ker je tema in nožica jo boli. Prestrašena se ozira po sencah vej, ki se premikajo, ker veter guga drevesa. Nikjer žive duše, sama je, sama.

A: (šepa) A-a, A-a, A-a ...

GLAS: Sence se premikajo, ona pa je sama, sama.

A: (šepa) A-a, A-a, A-a ...

GLAS: (PLAHUTANJE SOVE) Tedaj pa nekaj zaplahuta in reče:

SOVA: (debelo) Uu-uuuuuu ...

GLAS: To ni črka U, pomisli A in zjavka:

A: Aaaaaaaaaa ...

GLAS: Sova jo zgrabi z ostrimi kremplji in jo odnese v svojo duplino.

SOVICE: (tanko) Uu-uuuuu. Uu-uuuuu. Uu-uuuuu ...

GLAS: V duplini zevajo tri žogaste in puhaste mlade sove. Stara jim vrže A in odleti iskat novega plena. Mlade sove so lačne in spet rečejo:

SOVICE: Uu-uuuuu. Uu-uuuuu. Uu-uuuuu.

GLAS: Tudi to niso črke U, pomisli A. Boji se in se oglasi takole:
 A: (prestrašeno) Aaaaaaaaaa.
 GLAS: Kakšen aaa neki, si mislijo mlade sove in rečejo:
 SOVICE: Uu-uuuuuuu.
 A: (prestrašeno) Aaaaaaaaaa.
 SOVICE: Uu-uuuuuuu.
 A: (prestrašeno) Aaaaaaaaaa.
 SOVICE: (popustljivo) Uu-uuuuuuu...
 A: (prestrašeno) Aaaaaaaaaa.
 GLAS: Kdo ve, mogoče pa ima ona prav, si mislijo sove in rečejo:
 SOVICE: Aa-aaaaaaaaa.
 GLAS: Začudene nad lastnimi glasovi se stisnejo v kot dupline in ne zijejo nobene več.

Prizor z zdravnikom:

(TRKANJE)

ZDRAVNIK: Naprej.
 OTROCI: Dober dan. Dober dan. Dober dan. Dober dan.
 ZDRAVNIK: Dober dan, dober dan, dober dan, dober dan, slecite se.
 FANTEK: Vsi?
 ZDRAVNIK: Vsi.
 PUNČKA: Ne vsi, samo A smo prinesli k pregledu.
 ZDRAVNIK: Naj sede.
 PUNČKA: Sedi. Ne boj se.
 ZDRAVNIK: Odpri usta in reci...
 A: AAAA.
 ZDRAVNIK: (presenečeno) Odlično. Še enkrat odpri usta.
 A: AAAA.
 ZDRAVNIK: Še bolj.
 A: AAAA.
 ZDRAVNIK: Izvrstno. — Aha, vidim, ranjena je v nožico. Malo bomo namazali, malo zavezali in A bo spet čila in zdrava. Je dobro, a?
 A: A.
 ZDRAVNIK: Naslednji, prosim.
 FANTEK: Beee.
 (SMEH OTROK)
 ZDRAVNIK: Be naj se sleče.
 FANTEK: Ne, ne, šalil sem se.
 ZDRAVNIK: Ne poznam šale. Sleci se, odpri usta in reci...
 FANTEK: Be.
 (SMEH OTROK)
 ZDRAVNIK: A.
 FANTEK: Be.
 ZDRAVNIK: Dobro poslušaj: Aaaa.
 FANTEK: Beee.
 ZDRAVNIK: Aha, vidim, rad nagaja. Zdravilo: (piše) trikrat na dan dve po zadnjici. POK. POK.
 FANTEK: Aaaaaa!
 ZDRAVNIK: Nisi prej rekel, da si Beeee?
 (OTROCI SE SMEJIJO IN ZBEŽIJO)

Izbrane odlomke iz obeh besedil bodo primerjali in poskusili ugotoviti, s kakšnimi izraznimi sredstvi oblikujeta avtorja svoje prizore.

Oba — Milčinski samo v tem odlomku, Puntar pa v vsej igri — sta si izbrala motiv s črkami oziroma fonemi. Zvezdica uči razbojnika pisati. Ko bo napisal besedico »ljuba«, ne bo več hudoben. Besede »ljuba« se razbojnik ne uči izgovarjati, marveč **pisati**, črko za črko. Temeljno izhodišče prizora je torej vizualno. Tudi če pregledamo prizor v podrobnostih, lahko ugotovimo, da se avtorjeva ustvarjalna domišljija navdihuje s pojavi iz vizualnega sveta. Zaspanka in Čeferin opisujeta črke po njihovi grafični podobi: **L** kot »narobe vislice« in **B**, ki »ima dva trebuščka«. Potemtakem lahko rečemo, da je prizor v celoti in v podrobnostih zvezan z vizualnim svetom ali bolje, da je grajen z besednimi, literarnimi sredstvi, asociacije pa izvirajo iz vizualnih pojavov.

Poglejmo Puntarjevo besedilo.

A »šepa«. Ta dogodek opiše avtor z grafičnim zapisom: »A-a, A-a, A-a«. Takoj nam je jasno, da je grafični zapis le pomagalo za nekaj, kar je potrebno izraziti z drugačnimi izraznimi sredstvi. Razmišljajmo naprej. V prizoru, ko povedó otroci, da je **A** ranjena v nožico, si poslušalec sicer lahko predstavlja tudi vizualni znak A, ki mu manjka en krak, vendar to ni nujno, zakaj temeljna zamisel glasu, fonema a, torej zamisel o zvočnem elementu, je v igri ves čas navzoča. Če avtor kdaj tudi uporabi vizualne asociacije, jih takoj v naslednjem trenutku že spet spremeni v slušne ali pojmovne. Tako na primer v prizoru z zdravnikom: **A** je ranjena v nožico in mora reči »AAAA«, da ji zdravnik lahko ozdravi nožico, **A** pa spet zadovoljno čivkne »A«. Takšno bliskovito menjavanje pojmovnih, vizualnih in slušnih asociacij bi bilo dokaj neučinkovito in nerodno, če bi ga poskušali ponazoriti z vizualno-prostorskimi izraznimi sredstvi. Zvočna ponazoritev pa vsebuje prav posebno estetsko učinkovitost.

Puntarjevo slušno gledanje na svet razberemo še bolj natanko, če poskušamo analizirati prizorček s sovicami. Repliki »Uu-uuuuu. Uu-uuuuu. Uu-uuuuu.« in »Aaaaaa« se trikrat ponovita. Ne glede na izsledke moderne literarne teorije o zvočni vrednosti in muzikalnosti besede oziroma o dejstvu, da vsaka grafična podoba besede skriva v sebi v zvezi s tako imenovano motorično asociacijo tudi zvočno predstavo, ki ob branju vzbuja svojevrstno estetsko ugodje (glej: A. Ocvirk, *Literarno delo in jezikovna izrazna sredstva*), pa za ta Puntarjev »dialog« mirne duše lahko trdimo, da grafično ni nazoren in da zaradi tega ob branju ne more vzbujati posebnega estetskega ugodja. Se pa v njem skriva posebne vrste zvokovno intonacijsko razmerje, ki ga je mogoče interpretirati izjemno učinkovito z zvočnimi izraznimi sredstvi.

Z vsem, kar smo doslej povedali, smo se nekoliko dotaknili tudi že strukture dialoga v obeh radijskih igrah za otroke.

V skladu s klasično dramaturgijo si je dramaturgija klasične radijske igre nekatera načela prilagodila glede na posebnost medija. Ker ne more uporabljati scensko mimetičnih sredstev, je (med drugim) izoblikovala nekaj »opisen dialog«. Z njim opisuje vizualno dogajanje, poskuša opozoriti na prizorišča in tako naprej. Takšen dialog uporablja tudi F. Milčinski. Letenje kometa Repatca ponazori njegov vzklík — (komet je personificiran): »Že letim, že hitim, sem že tu!« Tudi scensko okolje je označeno z Zaspankino repliko: »Kar lepo semkaj k skrinji sedi, pa bova s prstom pisala po prahu«

Zelo priljubljen dialoški element klasične odrske dramaturgije »govorjenje vstran« (ali v našem, radijskem primeru spremenjeno v »govorjenje na uho«) je uporabil tudi Milčinski, na primer tedaj, ko Čeferin izrazi svojo hudobno namero: »... komaj že čakam, da ji bom ukradel tiste zlate lase.«

Klasična radijska igra uporablja pogosto tudi pripovedovalca. Pripovedovalec lahko opisuje okolje, podrobno označi osebe, ki nastopajo, pripoveduje o vizualnih dogodkih, ki jih z zvočnimi izraznimi sredstvi ni mogoče ustrezno ponazoriti, ter razlaga notranje doživljanje junakov. Ta dramaturški element je izposojen iz pripovednega pesništva.

F. Milčinski je vpletel v svojo radijsko igro tudi pripovedovalca. Vendar ga uporabi le petkrat:

V uvodu oriše nebesno okolje, opiše naravne pojave kot osebe (zvezdice so kot otroci-deklince, mesec je boter, komet pa pismonoša, kurir) in s tem pripravi možnost za identifikacijo otroka-poslušalca z zvezdico Zaspanko.

V drugi repliki, ki je zelo dolga in je pravzaprav zaokrožen besedni sestavek, pripoveduje o letu kometa z zvezdico na hrbtu, o žalosti zvezdice, ker mora zapustiti svoje sestrice, o pristanku na zemlji in o slovesu od kometa. Nazadnje omeni še zvezdičino tavanje po zemlji in opisuje kraj, kamor jo je zanesla pot.

V naslednjih treh replikah, na višku dogajanja, komentira pripovedovalec Čeferinov monolog tako da, kot Čeferin sam, nagovori mlade poslušalce naravnost (»Joj, otroci, tale razbojnik Čeferin... se je vtaknil v pravljico...«; ta dramski element je v klasični odrski dramaturgiji znan pod imenom »romantična deziluzija« in je zelo priljubljen), označi bolj natanko razbojnika (»ima kamen namesto srca«) in opozori na novo spremembo okolja.

Zadnja replika pripovedovalca je le lirično hudomušni komentar srečnega konca.

Vidimo torej, da uporablja Milčinski pripovedovalca pravzaprav za prolog, za zvezo med prvim prizorom na nebu in drugim prizorom na zemlji, za romantično deziluzijo, za zvezo med prvim in drugim prizoriščem na zemlji ter za epilog. Pripovedovalec ni neobhodno potreben, dogajanje bi razumeli tudi samo iz dialogiziranih prizorov. Milčinski ga je očitno uporabil zavestno, hoteč na ta način vzpostaviti zvezo s klasično dramaturgijo odrskih del.

Tudi Puntar je uporabil v svoji radijski igri A pripovedovalno tehniko. Na prvi pogled bi nemara sodili, da je vloga pripovedovalca še bolj konvencionalna, še bolj epsko literarna. Pripovedovalec vodi in komentira dogajanje od začetka do konca. Prav tako kot v klasični epski pripovedi:

- slika okolje (»A se ozira po sencah vej, ki se premikajo, ker veter guga drevesa...«),
- opisuje vizualno dogajanje (»V duplini zevajo tri žogaste in puhaste mlade sove. Stara jim vrže A in odleti iskat novega plena...«),
- odgrinja psihološke reakcije (»Boji se in se oglasi takole...«),
- in posega direktno v dejanje (»A! Zbudi se! A!«).

Glede na pripovedovalca bi torej Puntarjevo igro lahko označili za pripovedno delo. Vendar nastopi tu nov element dramaturške tehnike: pripovedovanje je namreč nekontinuirano, zelo na gosto prepleteno, dopolnjevano in nadgrajevano s prizorčki (sedemdeset jih je v igri!), v katerih se poleg besednega gradiva enakovredno uveljavlja tudi zvočno. Ali drugače povedano: Puntar pripoveduje svojo zgodbo na dveh ravneh, z dvema izraznima sredstvoma, ki

se dopolnjujeta. Dogodek, ki ga sproži z besedo, nadaljuje in razvije s slušnimi sredstvi. Takó to zvočno dogajanje ni le ilustracija besede, marveč samostojna umetniška prvina, ki s svojo slušno-čutno nazornostjo učinkuje na poslušalca bolj neposredno kot beseda.

Takšna montaža besednega gradiva in zvočne figuralike pa je specifična umetniška zvrst in je ne moremo uvrščati zgolj v besedno umetnost.

Nekajkrat smo že omenili svojevrstno domisljico Franeta Puntarja, ki do-
loča temeljno idejo njegove radijske igre za otroke **A**. To je domisljica o
zvočni figuri, glasu **A**. Ker je ta domisljica za naše razmišljanje, namreč za
razmišljanje o sodobnem radiofonskem izrazu, najbolj pomembna, jo moramo
bolj natanko analizirati.

Najprej moramo ugotoviti, v kakšnih funkcijah v igri uporablja avtor
glas **A**. Glas **A** nastopa:

1. kot živalca (npr.: lovec jo obstreli in jo hoče pojesti),
2. kot živo bitje, ki se oglašja z »a« in s temi a-jevskimi enotami izraža:
 - a) gibanje (skakanje, šepanje, bežanje itn.),
 - b) čustvena stanja (bolečino, strah, presenečenje, veselje itn., torej primarne in sekundarne interjekcije, izražene z glasom a),
3. kot fonološki element, to je kot fonem sam in v razmerju do drugih fonemov (na primer: **a** proti **u** v prizoru s sovicami, **a** proti **m** v prizoru z medvedom, **a** proti **š** v »dialogu« s pripovedovalcem, itn.),
4. kot glasbeni element (intonacija, pesem na a),
5. kot simbol, ponazoritev kompleksnega dogajanja (glasovna enota »AAAAA« pri zdravniku simbolizira celoten zdravniški pregled),
6. v funkciji prehajanja identitete ene osebe v drugo (deklica s krikom »Aaaaaaaa« prehaja v »osebo« **A** in narobe),
7. kot otrok (motiv pobega, doživljanja različnih pustolovščin na potepanju in srečne vrnitve poznamo dobro iz klasične književnosti za otroke; zaradi tega lahko pobeglo **A** v nekaterih trenutkih enačimo z otrokom begavčkom).

Vse te funkcije se nenehno spreminjajo, dopolnjujejo, prekrivajo in zlivajo.

S tem smo razložili pomen figure **A** v igri. Spregovoriti pa je potrebno še o zvočni interpretaciji glasu **A**.

Vrnimo se k primeru, ko **A** šepa po gozdu in jo je strah. Ta dogodek naj ponazori glas, ki izgovarja nize a-jev takole: A-a, A-a, A-a... Rekli smo že, da z običajno govorno interpretacijo ni mogoče izraziti vseh estetskih prvin, ki se skrivajo v teh a-jevskih replikah ali drugih fonemskih enotah. Razumljivo je, da morajo biti ti glasovi interpretirani izrazito intonacijsko, rekli bi muzikalno-pevsko. Zastavlja se torej vprašanje, zakaj avtor ni predvidel notiranja teh glasovnih enot z glasbenimi grafičnimi znaki, da bi igralec(ka) svojo vlogo zapel. Avtor tega ni predpisal; s tem bi namreč zmanjšal interpretacijske možnosti. Po drugi strani bi lahko figuro **A** po vzoru iz klasične radijske igre za otroke personificiral. Tako bi v našem primeru **A** pripovedovala z besedami, da jo je strah, da jo boli noga, da je majhno, izgubljeno bitje in tako naprej. Tudi tega ni storil. Vsa takšna in podobna sporočila lahko namreč posredujejo fonemski nizi a-jev, če so adekvatno intonacijsko-muzikalno interpretirani, to je, če se ne omejujejo samo z govornimi niti samo z glasbenimi interpretacijskimi sredstvi. V tem primeru stopijo v ospredje zvočni učinki fonema **a**, ne da bi zakrili pojmovno plat vokala **a**. Če je dogajanje z malo **A** interpretirano z zvokom, postane preprosto, razumljivo in estetsko izjemno učinkovito.

Frane Milčinski zajema snov v pravljčni motiviki in jo oblikuje s sredstvi, kakor jih pozna tradicionalna pravljica. Oživitev predmetov in stvari, naravnih pojavov in živali se v tradicionalni pravljici oblikuje tako, da liki iz objektivnega ali živalskega sveta v celoti ali delno sprejmejo človeško podobo, dobe človeške lastnosti, sposobnost izražanja s človeškim jezikom in tako naprej. Pri *Zvezdici Zaspanki* so vsi naravni pojavi personificirani po vzoru klasične pravljice: govorijo s človeškim glasom in jezikom, zvezdice se prebujaajo kot majhni otroci, tako da si manejo oči, zehajo, češejo si lase in podobno. Mesec je boter s svetilko v roki, komet je hitri sel, kurir in tako naprej.

Glede na motiviko čudežev v klasični pravljici je storil F. Milčinski prav gotovo v svojem času korak naprej. Tako na primer zvezdica nima več čudežne, nadnaravne lastnosti. Dejstvo, da živi na nebu, je za otroka povsem naravno. Prav tako naraven je njen »izlet« na zemljo, kakor hitro vzpostavi avtor personifikacijo. Nenavadna je le dragocena posest, ki jo ima zvezdica, njeni zlati lasje. Vendar s to posestjo ne more uprizarjati čudežev. Vse, kar se zaradi njih zgodi, je naravno.

Konflikt v igri zgradi Milčinski po klasičnem vzoru, sproži ga nenavadna značilnost glavne osebe v igri: zvezdičine zlate lase hoče razbojnik ukrasti. Glede na klasično pravljico nastopi zdaj nov element: zvezdica s svojo prisrčnostjo, s svojo otroško zaupljivostjo in neomajnim zaupanjem v človeško dobroto razoroži razbojnika, naredi »čudež«, da postane razbojnik dober. Čeprav spreobrnitev ni posledica zapletenega psihološkega dogajanja, se vendarle zgodi. Takšne spreobrnitve pa klasična pravljica ne pozna. Osebe so natanko razdeljene v dobre in zle, zle pa so zmeraj premagane in propadejo.

Podobna npravstveno-etična misel je tudi v temeljnem motivu, ki sproži dejanje. Zvezdica mora na zemljo za kazen, ker »zamuja službo«. Zamuja pa zaradi neke bolj ali manj nedolžne človeške slabosti: ker preveč rada spi. Ko kazen odsluži, se lahko vrne spet na nebo, kjer bo odslej srečno živela.

Radijska igra za otroke *Zvezdica Zaspanka* Franeta Milčinskega je ljubezniva prisrčno-humorna npravstveno-etična dramska pripoved. V njej sicer lahko odkrijemo nekatere nove kompozicijske elemente sodobne pravljice, s svojim temeljnim ustrojem pa se nagiba h klasičnemu vzoru. Oblikovno je prilagojena radijskemu mediju, vendar temeljna zamisel ni eksistenčno odvisna od slušne uprizoritve.

Puntarjevo radijsko igro za otroke A bi sicer lahko označili za »sodobno pravljico«, vendar le pogojno, toliko kolikor v njej nastopa nenavadno bitje A. To bitje nima čudežnih, nadnaravnih lastnosti, ne uporablja čudežnega rekvizita, tudi nima nenavadne dragocenosti. Nenavadnost je drugje: v zvokovnem območju. Če zvezdica Zaspanka izraža svoje občutke in misli »po človeško«, se pravi s konvencionalnim človeškim izraznim sredstvom — z besedo, se oglašA po svoje: nikoli ne spregovori nič drugega kot »a«. Oživitvi figure A manjka bistveni element personifikacije: izražanje z artikulirano besedno človeško govorico. Dogajanja, ki jih avtor odkriva in oblikuje v igri, pa so zvezana prav s to »čudežno« lastnostjo figure A, prav s to zamislijo, da se živo bitje izraža z glasom na človeški način, pa vendarle ne z običajno človeško govorico. Potrebno je poudariti, da je izvedbo takšnega izražanja (samó z glasom) mogoče prepustiti tudi sodobnim elektro-akustičnim izraznim sredstvom. Ne glede na prvo (s človeškim glasom) ali drugo (z elektro-akustičnimi izraznimi sredstvi) interpretacijo pa lahko ugotovimo, da so elementi takšnega izražanja zvočno konkretni, slušno-čutno nazorni elementi, in dalje, da se prav zaradi svojih zvokovno-

slušnih lastnosti kaj hitro spremene v abstrakcijo. Spreminjanje konkretnosti v abstraktnost in abstraktnosti v konkretnost pa je mogoče uprizoriti le v umetniškem mediju, ki je s svojim temeljnim bistvom naravnano k abstrakciji in ta medij je slušni medij.

Radijsko igro za otroke Franeta Puntarja *A* lahko označimo za »sodobno fantazijsko-pravljичno slušno igro«, ki se more uresničevati le z zvočnimi izraznimi sredstvi.

S to definicijo lahko naše razmišljanje zaokrožimo in ponovimo trditev, ki smo jo že na začetku izrekli, namreč da je Frane Puntar specifično radijski avtor. Našo oznako lahko še dopolnimo: Frane Puntar odkriva v svojih radijskoigrskih stvaritvah za otroke nekatera do zdaj še neodkrita zvokovna območja. S tem razvija otrokove čutno-čustvene percepcijske in miselne sposobnosti.

Z analizo radiofonskih zamisli F. Puntarja pa smo prikazali tudi delček sodobnega, specifično zvočnega radijskoigrskega ustvarjanja.

Summary

The first postwar original Slovenian radio-play for children, *Zvezdica Zaspanka* (Star Sleepyhead), by Frane Milčinski was broadcast by Radio Ljubljana on New Year's Eve in 1949. However, the radio-plays for children were for another ten years merely only adaptations of classical children's and youth literary works of home and world authors and adaptations of folk fairy-tales. Some of them were exceptionally good broadcast adaptations — such as Brkonja Čeljustnik (Mr. Moustachy Jaw) by Bogomir Magajna, Srebrni glas (The Silver Voice) adapted from a Russian folk fairy-tale, etc.)

In the beginning of the sixties the most fertile period of the original Slovenian radio-plays for children begins. Many an important literature writer was challenged with success by this kind of literature. In 1963 the name of Frane Puntar emerges but he is immediately forgotten. But in 1969 his radio-play for children called »A« draws a lot of attention. Until then radio-plays for children were considered as a special kind of children's literature. But this cannot be said for creations of Frane Puntar, for his work cannot be classified only as an art creation in the realm of the word. He is specifically a radio author who seeks his ideas in the world of the sound itself and forms them with specific sound means. These ideas could be revived in other art medias, literature included, only with great difficulty. The author confirms her theses by a comparison of two fragments from radio-plays: a classical piece *Star Sleepyhead* by Milčinski and a radio-phonic creation by Puntar called »A« which is surely one of the best Slovenian radio-plays for children. Puntar's sound perception of the world is manifested above all in the idea of a person *A* that plays in the play a letter, a phoneme-sound, a rabbit, a child, a music element, a symbol, etc. Special sound effects of the sound *a* as a sound element are emphasised without hindering the meaning relation of person *A* in the play. With this idea and similar ideas in his other radio-plays for children Puntar discovers new sound areas and thus enlarges the child's emotional, perceptual and intellectual capacities.

Walter Scherf

Mednarodna mladinska knjižnica
München

POMEN IN FUNKCIJA PRAVLJICE

ali

Potrebujejo naši otroci pravljice?

Prispevek s psihološkega in z etnološkega vidika

1. primer: PRAVLJICA O SNEGULJČICI

Na razpolago so bila tri različna izhodišča.

Kdor povpraša odrasle ljudi, katere pravljice so jim bile najljubše v mladosti, dobi kaj hitro seznam z ducatom ali dvema naslovov. Posebno pogosto je imenovana *Sneguljčica*. Ganljivo otroško upodobljena pripoved bratov Grimm¹ je pripomogla *Sneguljčici* k izjemni priljubljenosti in svetovni razširjenosti.

Pravljica poroča o deklici, ki jo brez usmiljenja zasledujejo zaradi njene lepote. Ne more se zanesti — kot se Pepelka — na prikrito podporo mrtve matere². In ne more pobegniti, kot Marjetičica iz alzaške pravljice, v hišo matere, ki živi povsem skrito kot »Erdkühlein«³ (zemlja — kravica). Pravljica o *Sneguljčici* je izšla leta 1812 v prvem zvezku *Kinder- und Hausmärchen* (KHM)⁴ in je doživela v kasnejših izdajah bistvene spremembe⁵. Prvotno je rodna mati ta, ki hoče uničiti lastnega otroka. Wilhelm Grimm je to dejstvo poizkušal kasneje omiliti: iz matere je napravil mačeho.

Če pove danes znani začetek pripovedi, ki jo uvrščamo med najljubše pravljice, da si neka mati želi otroka tako belega kot sneg in tako rdečega kot kri in da očitno hrepeni po tem otroku z veliko ljubeznijo, da pa nato umre in mora otroka prepustiti nevoščljivi, sebični, da, prekanjeni mačehi, pa

¹ AT 709 — *Sneewittchen*. V: Jacob Ludwig Karl Grimm / Wilhelm Karl Grimm: *Kinder- und Hausmärchen*. 7. izd. Göttingen: Dieterich 1857. Zv. 1, št. 53 (KHM 53). — Prim. tudi Katherine M. Briggs: *A dictionary of British folk-tales in the English language*, (DBF). London 1970. Zv. 1, št. 494—495.

² AT 510 A — Charles Perrault št. 6: *Cendrillon*; KHM 21: *Aschenputtel*. — Briggs DBF 1, str. 138—140.

³ AT 511 — Martin Montanus: *Ein schöne History von einer Frawen mit zweyen Kindlin* (okrog 1560); Svend Grundtvig: *Den lille røde Ko*. V: Grundtvig: *Gamle danske Minder i Folkemunde* (DMF), København 1854—1861. Zv. 2, št. 7. — Briggs DBF zv. 1, str. 380—383.

⁴ AT 709 — J. Grimm/W. Grimm: *Sneewittchen* (*Schneeweißchen*). V: Grimm: *Kinder- und Hausmärchen*. Zv. 1. Berlin 1812 (kot št. 53).

⁵ T. F. Crane: *The external history of the Kinder- und Hausmärchen of the brothers Grimm*. V: *Modern Philology*. German section. Chicago, Ill. 1917. Vol. 14, št. 10, str. 129—162; vol. 15, št. 2, str. 1—13; št. 6, str. 99—127.

je v prvem natisu bilo to povsem drugače⁶. Kraljica iz prve inačice si je sicer želela lepega otroka — toda ko je bil tu, jo je zajelo sovraštvo proti lastnemu mesu in krvi. V neki drugi inačici, ki je bila bratoma Grimm prav tako znana že pred prvo objavo, si otroka ni želela mati, temveč oče: tako belega kot sneg in rdečega kot kri. Nepričakovano je ta otrok stal nato ob poti. Oče ga je ljubeznivo sprejel, toda ni trajalo dolgo, in mati ga je polna zlobe odsunila⁷.

S tem se nam je zastavilo odločilno vprašanje, kaj se pravzaprav dogaja v poslušalcu, ko posluša začetek takšne pravljice? Tri inačice ponujajo tri na videz povsem različna izhodišča. Enkrat imamo ljubečo in ljubljeno mater, ki mora otroka prepustiti kruti zasledovalki. Drugič rodna mati hrepeni po otroku — ga pa nekega dne, na videz neutemeljeno, prične sovražiti. In tretjič je oče ta, ki si z velikim hrepenenjem želi otroka — toda rečeno je, da je ta otrok stal osamljen ob poti in da ga ni porodila na ta svet žena tega moža.

Protislovja se razrešijo šele, ko se premestimo v poslušalčev duševni položaj. Ljubljena mati je proč, za zmeraj proč, je le še spomin na srečnejše dni. Mati je mrtva. Žena, ki jo je nadomestila, mi ostane tuja. Sovraži me, zasleduje me. Ne more biti ista kot oseba, ki je nekdam po meni zahrepenela in me rodila. Gotovo je bil le oče ta, ki si me je želel in me ljubil. Toda sedaj so me vsi zapustili, sedaj me brez usmiljenja zasledujejo. Prav to je duševna dejanskost, ki jo izkusi tako rekoč vsak otrok med odločilnim odcepom od staršev.

Ugotovitev: **Pravljica izpolni svojo funkcijo, če ob njej doživimo lasten konflikt.**⁸

Še se bomo izčrpno ukvarjali s temi vprašanji. Toda, kdor bi se rad dokopal do razumevanja nenadomestljivega pomena, ki ga ima pravljica za otroka, se mora dodobra seznaniti z nekaterimi bistvenimi značilnostmi pravljice. K tem sodi, da moramo, prvič, kot poslušalci pravljico doživeti, da moramo svojim mislim dovoliti **prenos** svojih konfliktov na izhodišče, o katerem poroča pripovedovalec. Kdor posluša pravljico in je mnenja, da bi moral s pomočjo simbolnega tolmačenja razkleniti skriti smisel, ta je na slabi poti. Smisel pravljice je, da jo doživljamo na podlagi lastnega duševnega konflikta, da jo z zavzetostjo preigramo in pridemo skoz njo v izčrpnih dnevni sanjah⁹.

K tem sodi, drugič, da se spomnimo našega otroškega načina doživljanja matere ali očeta, da se nam razjasni **dvoobraznost** očeta in matere, da znova

⁶ Johannes Bolte/Jiří Polivka: *Sneewittchen*. V: Bolte/Polivka: *Anmerkungen zu den Kinder- und Hausmärchen der Brüder Grimm*. 2. izd. Hildesheim: Olms 1963. Zv. 1, str. 450—464. — Heinz Rölleke: *Schneeweißchen*. — Sneewittchen. V: Rölleke: *Die älteste Märchensammlung der Brüder Grimm*. Cologne-Genève 1975. Str. 244—265, 380—384. — Albert Wesselski: *Schneewittchen*. V: Wesselski: *Deutsche Märchen vor Grimm*. Brunn, München, Wien 1942. Zv. 1, str. 62—75.

⁷ Ernst Böklen: *Sneewittchenstudien*. Zv. 1. 2. Leipzig: Hinrichs 1910—1915. — Waldemar Liungman: *Schneewittchen*. V: Liungman: *Die schwedischen Volksmärchen*. Berlin (Ost) 1961. Str. 198—202, 367. — Luigi Lun: *Sneewittchen und Granadina*. V: *Berichte im Auftrag der Internationalen Arbeitsgemeinschaft für Forschung zum romanischen Volksbuch*. Seekirchen (Salzburg) 1974. Str. 84—85. — W. Scherf: *Schneeweißchen*. V: Ludwig Bechstein: *Sämtliche Märchen*. München 1965. Str. 812—813. — A. S. Macquisten/R. W. Pickford: *Psychological aspects of the fantasy of Snow White and the seven dwarfs*. V: *Psychoanalytic Review*. New York. Vol. 29. 1942. Št. 3, str. 233—252.

⁸ W. Scherf: *Family conflicts and emancipation in fairy tales*. V: *Children's literature: The great excluded*. Vol. 3. Storrs, Conn. 1974. Str. 77—93.

⁹ W. Scherf: *Projection, identification and critical participation*. Munich: International Youth Library 1974.

doživimo našo zgroženost, če je dobra mati, poseebljeno zavetje, nenadoma pokazala povsem drugačen obraz, ko nas je izgnala iz zavetja, nas izstavila in nas slednjič celo zasledovala. Dovolj poročil otrok imamo, ki se jim je ta sunkovita menjava med zavetjem in izpostavljenostjo, ljubljenostjo in neljubljenostjo, razumljenostjo in nerazumljenostjo pokazala tako strahovita, da so jim bili lastni starši nenadoma tuji, postavljeni semkaj na kdo ve kakšen način, in da so verjeli, da se morajo lotiti iskanja dejanskih staršev.

Lepa deklica izkusi sovrašтво in izgon.

Naj bo s tem kakorkoli že — vrnimo se k našemu uvodnemu primeru, iz katerega moremo toliko razbrati o pravljici in njenem pomenu za otroka in ki nas je hkrati seznanil z marsikaterim vprašanjem o izročilu in o zgodovini zabeležb. Sneguljčica, ki je na čudežen način prejela svojo veliko lepoto, stoji nasproti ubijajočemu sovraštvu. Sama pripoved daje le malo opore, da je bil že pred izbruhom konflikta prisoten človek, ki je Sneguljčico ljubil. Moja domneva je: samo tako doživlja poslušalec svoj duševni položaj, svoj konflikt v otroštvu.

Sneguljčina mati, rodna mati ali mačeha, ima v posesti ogledalo, ki ji je doslej potrjevalo lastno izstopajočo lepoto, izjemen položaj. Nenadoma opominja kraljico, da je Sneguljčica še tisočkrat lepša. Zdi se, da ima to ogledalo v posesti demonske sile. Kajti, ko je kraljica najela morilca in použila znamenja zahrbtnega umora, pljuča in jetra, ji ogledalo razkrije, da je bila prevarana in da živi Sneguljčica v zaščiti palčkov. Motiv zavezati — nekoga — za — umor in prikritega obvarovanja je pogost in dobro znan — v pravljicah prav tako kot v drugih zvrsteh ljudske pripovedi, pomislimo samo na ljudsko knjigo o obrekovani Genovefi¹⁰. Naloga zadolžitve za umor in prikritega obvarovanja je, da takoj in dokončno zlomi most. Medtem ko motiv trikratne izstavitve in najdenja poti iz gozda (nazaj), kot ga poznamo iz *Janka in Metke*¹¹, pripomore prej k postopnemu privajanju, kako se postaviti na lastne noge.

Ugotovitev: Vsaka pravljica se začne z izgonom in s postavitvijo na lastne noge.

Postaviti moramo tukaj še tretjo ugotovitev: vse prave pravljice se ne začnejo samo s konfliktom med starši in otroki, temveč (tudi) z odhodom, z nekim **biti-izgnan**, s potjo ven v gozd in s preizkusno dogodivščino, s samostojnim iskanjem drugega, doslej nepoznanega sveta.

Prve samostojne naloge — tročlenost zasledovanja.

Sneguljčica se znajde v hiši sedmih palčkov. In ta hiša se izkaže za pravo pribežališče — čeprav je v mnogih drugih inačicah roparska votlina, kraj velikarov, zmajev ali celo kraj ljudožercev. Sneguljčica postane dobri duh hiše. Prevzame, prvič v svojem življenju, pomembno vlogo **za druge**. Spoštovana je in ljubljena. In zato ji palčki pomagajo pri odvrnitvi zasledovalkinih udarcev — dvakrat. Prerežejo vrvice steznika in izvlečejo glavniki iz deklčininih las. Dvakrat rešijo Sneguljčico iz smrti podobnega stanja. Toda pri tretjem udarcu

¹⁰ Felix Karlinger: *Genovefa*. V: F. Karlinger/I. Birner: *Romanische Volksbücher*. Darmstadt 1978. Str. 158—223; 313—315.

¹¹ AT 327 A — KHM 15: *Hänsel und Gretel*; Charles Perrault št. 8: *Le petit poucet*; Joseph Jacobs št. 22: *Molly Whuppy*; št. 30: *Mr. Miacca*. — Briggs DBF zv. 1, str. 154—155; 400—403.

njihova moč ne zadošča več. Globoko užaloščeni morajo otroka položiti v krsto. Zdi se, kot da je zasledovalka dosegla svoj zli cilj — kakopak ne brez Sneguljčine sokrivde.

Ugotovitev: Vsaka pravljica vodi prek stopnjujočega ogrožanja k začasni junakovi ali junakinjini spodletelosti.

Zdajle postavimo četrto ugotovitev: važna oznaka prave pravljice ni le ogrožanje in trodelno **stopnjevanje**, temveč **prekoračitev** zapovedi, spodletitev in **zlom** vsega doslej doseženega. Zapoved pomagačev se je glasila: ne spusti svoje zasledovalke v hišo. Mi — kot poslušalci — vemo, da bo Sneguljčica enkrat, dvakrat in celo trikrat tako nespametna, da se bo dala prelisičiti. Tretja ponovitev prinese dokončnost. Mi predvidimo zmagoslavje strašne hudičevke. In zdaj tudi ne vemo, od kod naj bi prišla pomoč.

Po začasni spodletelosti pričakujemo novo zastavitev.

Je Sneguljčina smrt konec? V drugih pravljicah pripelje prekoračenje izrecne zapovedi k temu, da deklico, na videz nepreklicno, **loči** od ljubimca — tako v norveški pravljici *Vzhodno od sonca, zahodno od meseca*, kot sta jo upovedila Asbjørnsen in Moe¹². Ali pa se zgodi, da ljubimec enostavno **pozabi** na deklico, ker je materi dopustil poljub na svoje lice — predvsem v pripovedih o magičnem pobegu¹³. Vsekakor povzroči ta zlom v poslušalcu gotovost, da naša zastavitev sebe ni bila zadostna, da bi se odcepili in šli svojo pot. Stare vezi so bile, tako se zdi, še premočne. Toda hkrati čuti poslušalec, da ne smemo izgubiti upanja in da moramo podvzeti drugačno novo zastavitev sebe. Gozdarjeva deklica iz norveške pravljice, ki je izgubila svojega ljubimca, se odpravi na na videz brezupno **iskanje** (iščoče popotovanje — Suchwanderung). Neomajno je odločena, da vzame svojo usodo povsem v svoje roke. Sneguljčica je nasprotno s svojim »posmrtnim spancem« izmaknjena vsem zankam, pa tudi izvzeta vsemu samo-naprežanju. Ostane sveža in lepa, kot da bi živela¹⁴. Vemo, da bratski palčki ne morejo pomagati, in vemo, da mora priti nekdo povsem drug, da bi odrešil deklico iz tega stanja in jo prebudil v neko drugo, njeno lastno življenje, kjer za zasledovalko ne bo več dosegljiva.

Negotovost ob koncu Sneguljčice izvira iz potez samoodnehanja in regresije.

Ko zapove kraljev sin, da odnesejo stekleno krsto k njemu domov, se nosači spotaknejo. V drugih inačicah se krsta celo razbije. Brata Grimm sta bila sprva povsem negotova, kako naj bi se njuna pripoved iztekla. Vedela sta, da si ljudje pripovedujejo, kako so krsto pripeli na konja, ki jo je odnesel, kamor je pač nanese. Ali da so krsto izstavili v reko; ali da so mrtvo lepotico postavili pokonci ob vratih. Odločilno opozorilo o izročilu, da so se nosači spotaknili, sta brata Grimm prejela dokaj pozno. V prvem zapisu pri obeh

¹² AT 425 A — Peter Christen Asbjørnsen/Jørgen Engebretsen Moe: *Ostenfor sol og vestenfor måne*. V: Asbjørnsen/Moe: *Samlede eventyr*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag 1953. Zv. 1, str. 228—239. — Briggs DBF zv. 1, str. 155—158.

¹³ AT 313 C — KHM 56: *Der liebste Roland*; KHM 113: *De beiden Künigeskinner*; KHM 186: *Die wahre Braut*; KHM 193: *Der Trommler*. — Prim. tudi W. Scherfovo opombo k DMB 10, 39, 77 a v: L. Bechstein: *Sämtliche Märchen*. München 1965. — Briggs DBF vol. 1, str. 290—295; 296—297.

¹⁴ AT 410 — Charles Perrault: *La belle au bois dormant*; KHM 50: *Dornröschen*. — Prim. Marc Soriano: *La belle au bois dormant*. V: Soriano: *Les contes de Perrault*. Paris 1968. Str. 125—134.

Grimmih je bil še rodni oče, ki je Sneguljčico našel in jo z zdravniško umetnostjo oživel. To je bila tako rekoč regresivna rešitev. Spodletelo je Sneguljčičino osamosvajanje. Vrne se v varnost otroštva. Toda nihče med nami se ne more izogniti odraščanju in se znova narediti za zaščitene otroka.

Zdrav ljudski humor govori iz odgovora tega ali onega pripovedovalca, ki si daje duška ob tistih srednjeveških pripovedkah, ki so nadaleč sorodne s pravljico o Sneguljčici, ko se mož ne more ločiti od trupla svoje lepe žene¹⁵. Če se izrazi to nestrinjanje, je sklep videti takšen: služabnik sune v srdu, da dela kraljevi sin toliko vznemirjenja zaradi Sneguljčice, ki je videti kot živa, »posmrtno spečo« v hrbet. Ali: jeznorita dekla udari Sneguljčico po ustih — uspeh je ta, da izpade čarovni jabolčni krhelj.

Ugotovitev: **Sestavljanje iz drobcev pove marsikaj o pripovedovalcu in lahko spelje na kriva pota prvotno nalogo pripovedi.**

Prav iz zgodbe/zgodovine o negotovosti, kako skleniti *Sneguljčico*, se lahko naučimo pete značilnosti: Inačice številnih pravljic, kakršne najdemo v znanih zbirkah, so izdajatelji pogosto sestavili po lastnem preudarku iz različnih **drobcev**. *Sneguljčica* bratov Grimm je zgovoren primer. Drugi zbiralci so tudi storili tako — tako Joseph Jacobs, ko je sestavil *Nix Naught Nothing*, pravljico o magičnem pobegu¹⁶.

Da bi bili vsaj do neke mere gotovi, kako je zvenela pravljica nekdaj prej kot **smiselna celota**, moramo vsakokrat opraviti neobičajno obsežno delo, če hočemo kritično primerjati vse pomembnejše doslej znane zapise¹⁷. To je že bilo izpeljano za vrsto pravljličnih tipov (Marian Roalfe Cox je bila med prvimi z delom o pravljicah o Pepelki¹⁸) — z različnim uspehom. Tega ne omenjam toliko zato, da bi vzbudil spoštovanje za izjemno marljivost etnologov¹⁹, temveč bolj kot opozorilo pred tolmači pravljic, patentiranimi psihologi in lovci na simbole, ki se zadovoljijo z nekaj utečenimi in pogosto tako slučajno nastalimi inaicami, da bi jih izrabili kot glavne priče za svoje teorije.

Drugod izposojeni konci zaradi zadrege.

Prvotni iztek pravljice o Sneguljčici, ki se je izmaknila ubijajočemu kraljičinemu zasledovanju in ki je našla nekdanjega ljubimca, partnerja, ki deklico dejansko prepozna in ljubi, ostaja, temu se ne moremo izogniti, negotov. Imamo pripovedi, v katerih se zasledovanje nadaljuje v povsem izgrajenem drugem delu pripovedi po poroki. Mati kraljevega sinu nenadoma prične opravljati snaho, jo izziva v znatni meri ali se hoče spozabiti kot ljudožerka nad vnuki. Kdaj pa kdaj poizkuša prava čarovnica zamenjati resnično nevesto s svojo kot smrt grdo hčerko.

¹⁵ AT 709 — Prim. opombo št. 4, posebej Bolte/Polivka und Wesselski; tudi A. Wesselski: *Märchen des Mittelalters*. Berlin 1925. Str. 191.

¹⁶ AT 313 C — Joseph Jacobs: *Nix Naught Nothing*. Prim. opombo v: Jacobs: *English fairy tales*. London, Sydney, Toronto: Bodley Head 1968. Str. 316—317. — Briggs DBF zv. 1, str. 424—426.

¹⁷ Antti Aarne/Stith Thompson: *The types of the folktale. A classification and bibliography*. 2 nd rev. Helsinki: Suomalainen tiede- akademia 1964. (Opozarja na vire in monografije zbranih ljudskih pripovednih likov.)

¹⁸ Marian Roalfe Cox: *Cinderella*. London: Nutt 1893. — Prim. tudi Anna Birgit-Rooth: *The Cinderella Cycle*. Lund: Gleerup 1951. (AT 510)

¹⁹ Odličan primer je Warren E. Roberts: *The tale of the kind and the unkind girls*. Berlin: de Gruyter 1958. (AT 480)

Vsekakor lahko naša uvodna premišljanja o pravljici, ki je za mnoge ljudi pomembna, sklenemo z opominom, da naj raje **sodoživljamo**, kot pa da na hitrico tolmačimo. Razlog za negotovost, kako skleniti/končati pripoved, moramo iskati v tem, da čutimo že v prvem delu *Sneguljčice* preveč razboljenosti, premalo pa volje za samoovedenje. Premajhen je lasten prispevek lepe deklice.

Izjemna zavzetost naivnih, otroških poslušalcev naj bi nas vzpodbudila, to bi bil naslednji korak, k razmisleku o velikih **pričakovanjih**, ki jih v to pravljico vložijo ti poslušalci. Gre za globoka pričakovanja poslušalcev, zaradi katerih je pravljica živa že stoletja.

2. primer: PRAVLJICA O KRALJEVI HČERI V ZEMELJSKI VOTLINI²⁰

Pripovedke o megalitskih grobovih in podzemskih pribežališčih

Na vprašanje, če so bile poprej pravljici zaupane druge naloge kot danes, odgovarjam z nedvoumnim Ne, vsaj kolikor je mišljena prava čarovna pravljica (Zauber märchen). Pravljica je nenehno, od prvih dni svoje pojavitve, služila nespremenjeno isti elementarni funkciji. Zgovoren dokaz nam priskrbijo pripovedi, ki so bile spremenjene v pravljice v zgodovinsko dokaj natančno določljivem času.

Navam kot primer pravljico o kraljevi hčerki v zemeljski votlini, s katero se je najprej izčrpno ukvarjal Axel Olrik²¹. Waldemar Liungman iz zahodne Švedske je nato izpričal, da temelji na eni od pripovedk o megalitskih grobovih, ki so tako številni v tej deželi²². Saxo Grammaticus je ohranil leta 1190 eno od inčič te pripovedke v sedmi knjigi svoje *Zgodovine Danske* — obstaja pa tudi vrsta potrdil v ustnem izročilu. Vsebina pripovedk je bila, da je morski razbojnik ali kateri drug veliki izkušeni bojevnik snubil najmlajšo hčerko lokalnega kralja. Oče je zavrnil snubitev, na kar mu je odklonjeni potegovalec odvrnil z vojno. Kralj je skril svoje tri hčere, ali pa samo najmlajšo, v podzemno kamro. Oče je padel v vojni. Ena od pripovedk pripoveduje, da so bojda hčere izginile ali od lakote umrle, druga, da se je najmlajša prehranjevala s podganami in da jo je našel odklonjeni potegovalec, ker jo je slišal v zemlji peti ali ker je lajal psiček, ki ji ga je oče dal za družbo.

Kako zveni v pravljico spremenjena pripovedka?

To pripovedko so spremenili v pravljico, kot prepričljivo sklepa Waldemar Liungman, nekako sto let po Saxovem zapisu²³. Zdaj zveni nekako tako: Najmlajša hči nekega kralja ljubi sina tujega kralja, toda dekletov oče odkloni zvezo z njim in jo za sedem let zazida v podzemno kamro. Ko ji zmanjka pijače in jedače, deklica ve, da je čas naokrog. Toda očeta ni, da bi jo izpustil iz njenega ujetništva. Tako se izkoplje sama. Ko ugleda dnevno luč, ugotovi, da je dežela opustošena in neobljudena. Odpravi se na pot in izve, da je njen oče padel v vojni in da vlada deželi tujega kralja sin, ki mu je njegov oče pripeljal tujo nevesto. Dekle zamenja svoja oblačila, udinja se kot kuhinjska dekla na novem kraljevem posestvu in spozna, da se udinja pri svojem nekdanjem lju-

²⁰ AT 870 — Svend Grundtvig: DMF zv. 2, št. 5: *Guldaeterning*; zv. 2, št. 308: *Prindsessen paa Øen*; KHM 198: *Jungfrau Maleen*.

²¹ Axel Olrik: *Kilderne til Saksens Oldshistorie*. Zv. 1. 2. København 1892—1894.

²² Waldemar Liungman: *En traditionsstudie över sagan om prinsessan i jordkulan*. Zv. 1. 2. Diss. Göteborg 1925.

²³ Prim. opombo št. 22.

himcu. Ko naj bi odjahali na poroko, določi nevesta z izgubljeno častjo svojo novo deklo za zastopnico, ker sama pričakuje otroka z drugim. Kraljeva hči — osvobojena iz zemeljske votline — jaha ob kraljevem sinu, ki je pa ne prepozna. Kot da bi govorila sama s seboj, spregovori pred konjem, pred mostom in pred cerkvenimi vrati ali nagrobnimi slikami očeta in matere po eno skrivnostno reklo.

Toda pred oltarjem ji kraljevi sin položi verižico okrog vratu in jo sam spne. Ko hoče po opravljeni poroki zasesti svoje mesto nevesta z izgubljeno častjo, jo povpraša kraljevi sin po rimanih reklih. Trikrat ne zna odgovoriti in mora poizvedeti pri dekli. Ko jo povpraša po verižici, postane prevara očitna. Nevesto z izgubljeno častjo izženejo na sramoten način iz dežele.

Rezultat raziskave: Pravljica je razširjena le v Skandinaviji in Severni Nemčiji.

Toliko v skrčeni obnovi o pravljici, ki je nastala iz pripovedke. V podobni obliki jo lahko preberemo pri Evaldu Tangu Kristensenu in Svandu Grundtvigu na Danskem, Jonu Árnasonu z Islandije ali Nils-Olofu Hyllén-Cavalliusu in Georgu Stephensu na Švedskem, Petru Asbjørnsenu in Jørgenu Moeu na Norveškem. Ali pri Wilhelmu Wisserrju, Karlu Müllenhoffu in po Müllenhoffu pri bratih Grimm. Waldemar Liungman je zbral prek sto inačic, in sicer samo na Danskem, Norveškem in Islandiji, Švedskem in Finskem in v Holsteinu v Severni Nemčiji²⁴.

Slednje je najjužnejša najdba. Pravljica očitno ni imela priložnosti, da bi se dlje razširila. Natančneje povedano: vemo, da je nastala na zahodnem delu Danske, na Jütlandu; da se je iz arhaične forme, ki se še zelo opira na pripovedko, razvila bogatejša in bolj pravljичno zgrajena forma v vzhodnem delu Danske, na otoku Seeland, in da so slednjič to obliko potujoči trgovci, rokodelci, berači in drugi zanesli v druge skandinavske dežele in na jug v Holstein.

Ugotovitev: S spremembo funkcije spremenimo pripovedko v pravljico.

Zakaj to pripovedujem: ker je prekrasen primer za premeno pripovedke v pravljico, za spremembo naloge, ki je v opravljanje zaupana ljudski pripovedi. Poslušalci pripovedke so hoteli vedeti, kakšna usoda se je odigrala v megalitskem grobu ali v podzemnem pribežališču, kajti obstajale so tudi kamre za to. Poslušalci, ki so čakali na pravljico, so hoteli slišati nekaj povsem drugega. Kar je njih zaposlovalo, je bilo dejstvo, da oče ni prepustil hčerke, jo je celo zazidal in za sedem let odrezal od sveta. Poslušalec pripovedke, ki je ničkolkokrat stal pred megalitskim grobom, si je upodobil, kako so trpele lakoto tri hčere gospodarja dežele, ki je podlegel v vojni, kako so umirale in propadale ali bile slučajno odkrite. In kdor si je zaželel srečen konec, se je bržda držal inačice, po kateri najde zazidanko prav zavrtnjeni potegovalec, ki se je nekoč zaklel, da bo ugrabil hčer deželnega gospoda. Kogar je bolj prevzel spoprijem med hčerjo in očetom, ta je moral okusiti do konca predvsem, kaj pomeni, računati sprva na očeta, potem pa se sprijazniti s pozabljenostjo in zapuščenostjo, misliti samostojno, se osvoboditi z lastnimi rokami in pri ugledanju luči sveta spoznati, da ni nikogar več tu, k bi nam lahko pomagal, računamo lahko le še nase. In edino upanje je zagotovilo ljubezni, ki ga je pred očetovim posegom dal tujega kralja sin.

²⁴ Povzetki v: Liungman (opomba št. 22).

Poslušalec pravljic pričakuje od pripovedovalca četrti in poslednji akt psiho-drame.

Storimo lahko torej še en korak in ugotovimo, da je sprememba funkcije utemeljena v menjavi poslušalčevega pričakovanja.

Pričakovanje preoblikuje razpoložljive motive ljudskih pripovedi.

Dekle se odpravi na pot. Pot je podobna tisti, ki jo je morala prehoditi najmlajša hči revnega gozdarja iz norveških gora, potem ko je, vendar po lastni krivdi, izgubila ljubljene pomedvedenega kraljevega sinu²⁵. Toda Maria Soltaering, prvi sončni žarek, kot večinoma imenujejo osamljeno kraljevo hčerko na severu, ni prelomila nobenega tabuja in ni zvrnila nase nobene krivde. Ni ji potrebno vandrat na konec sveta, vse do dežele vzhodno od sonca in zahodno od meseca, ni ji potrebno obrabiti sedem parov železnih čevljev. Njena pot vodi le do naslednje kraljeve posesti. Zato jo lažje primerjamo z zapuščeno nevesto, ki z ljubimcem ubeži iz hiše čarovniškega mojstra²⁶, trikrat preslepi zasledovalca z magičnim spreminjanjem in ostane nenadoma sama, ker je njen ljubimec prelomil obljubo in dopustil materi, da ga je ob vrnitvi poljubila. Ta poljub je izbrisal spomin na resnično nevesto — in mati mu je poiskala novo nevesto.

Ugotovitev: Le prepričljivo preoblikovanje napravi iz snovi jasen tip pravljice.

Predvsem iz te pravljice o magičnem pobegu in nenadnem pozabljenju je — glede na smisel — prevzeto to, o čemer je v naši novi pravljici o kraljevi hčerki v zemeljski votlini pripovedovano v samostojni obliki, kar jo sploh (še) naredi za novo, popolno pravljico. Zapuščena nevesta mora ljubimca spomniti — to stori s tremi skrivnostnimi rimanimi rekli med ježo proti cerkvi. Ta rimana rekla so zelo raznolika. Spominjajo na rimana rekla v drugih pravljicah, na primer tožbe v budnih nočeh v pripovedi o pozabljeni ali v pripovedih o beli in črni nevesti²⁷ — tako pri Aleksandru Nikolaeviču Afanasjevu v pravljici o beli rački, *Belaja utočka*²⁸, kjer se zasledovana in umorjena mati vrne v liku male bele račke in pravi svojim otrokom:

²⁵ Prim. opombo št. 12.

²⁶ Prim. opombo št. 13.

²⁷ AT 403 — P. Arfert: *Das Motiv von der unterschobenen Braut in der internationalen Erzählliteratur*. Schwerin 1897; Bärensprung; Diss. Rostock 1897. — Max Lüthi: *Von der falschen und der rechten Braut, vom Tierkind und vom Tiergemahl*. V: Lüthi: *So leben sie noch heute*. Göttingen 1969. Str. 117—130. — Edmund Mudrak: *Die rechte und die falsche Braut*. V: Mudrak/Spieß: *Deutsche Märchen — deutsche Welt*. 2. izd. Berlin 1939. Str. 169—200. — W. E. Roberts: *The black and the white bride*, Aa-Th 403, in *Scandinavia*. V: *Fabula*. Berlin. Zv. 8. 1966. Str. 64—92. — W. Scherf: *Zitterinchen* (DMB 61). V: Bechstein: *Sämtliche Märchen*. München 1965. Str. 818—820. — Prim. tudi KHM 13: *Die drei Männlein im Walde*; KHM 135: *Die weiße und die schwarze Braut*; S. Grundtvig: DMF zv. 3, št. 81: *Den lille And*.

²⁸ Aleksander Nikolaevič Afanas'ev: *Belaja Utočka*. V nem. prevodu je izšla anonimno z naslovom: *Das weiße Entchen*. V: Martin Löpelmann: *Russische Märchen*. Berlin: Holle 1937. Str. 31—41.

Krja-krja, moi detočki,
krja-krja, golubjatočki!
Jo nuždoj vas vychaživala,
ja slezoy vas vypaivala.
Temnu noč ne dosypala,
sladok kus ne doedala!

Kva kva, moji otročiči,
kva kva, moji golobiči!
V stiski sem vas vzredila,
s solzami sem vas pojila,
nisem prespala temne noči,
nisem okusila sladke jedi!

Povsem podobno verzom Marie Soltaering in device Maleene zveni tudi dvogovor gosje dekle z umorjenim konjem Falado²⁹ — toda to dvojce je povsem samostojno in ima povsem jasno nalogo v samo eni od teh pravljic in samo v njej.

V neki spodnjenemški inačici nagovori resnična nevesta najprej grm kopriv, kajti svojo lakoto je morala tešiti s koprivami.

Brennettelbusch,
Brennettelbusch so klene,
wat steist du hier allene?
Ik heff de Tied geweten,
da heff ik di
ungesaden,
ungebraden eten³⁰.

(Kopriva, koprivčica, kaj tako samuješ? Spominjam se časa, ko sem te neslano in nekuhano jedla.)

V neki danski inačici sliši vranje krakanje — in reče vranu, da bo odšel po novorojenčka napačne neveste³¹. Po reklih sluti kraljevi sin, kaj se je zgodilo in kaj se tu godi. Le tako je mogoče razložiti, da položi dekletu, s katerim stoji pred oltarjem, okrog vratu filigran, ki ga lahko le on razpne.

Konča se s spoznanjem, srečno združitvijo in ureditvijo razmerij: napačna nevesta je s kaznijo za zmeraj in odslej odvzeta iz igre. Včasih jo obrusijo v žeblljastem sodu do smrti, včasih se ji ne zgodi nič drugega, kot da jo izženejo iz dežele. Za poslušalca, ki je preigral psiho-dramo najdenja samega sebe / samoovedenja in popolne zastavitve sebe za svojo ljubezensko zvezo do srečnega konca, je pomembno samo še to, da se lahko odslej zanese nase in na ljubljene drugega človeka brez zadržkov.

²⁹ AT 533 — KHM 89: *Die Gänsemagd*.

³⁰ AT 870 — Karl Müllenhoff: *Jungfer Maleen*. V: K. Müllenhoff: *Sagen, Märchen und Lieder der Herzogtümer Schleswig, Holstein und Lauenburg*. Nova izd. Schleswig 1921. Št. 597, str. 410–414, 552 (izšla najprej 1845 kot zv. 4, št. 5 — od tam sta jo povzela brata Grimm kot njun KHM 198).

³¹ W. Liungman (Opomba št. 22), zv. 2, str. 115.

Ugotovitev: **Ni vsaka pravljica stara tisočletja.**

Zapomnimo si, kar nas uči ta primer: pravljice so lahko nastale tudi v novjšem času. Predpogoj je zgolj snov z neko posamezno potezo, ki daje oporo poslušalčevemu pravljичnemu pričakovanju — tukaj: oče prikrije svojo hčer. Pravljіčno pričakovanje spremeni torej, glede na potrebo, funkcijo ljudske pripovedi.

Obenem se vprašamo: se ne more prav tako dobro pravljica spremeniti v pripoved z nalogami, ki nimajo nikakršnega opravka s psihodramatskim samoodenjenjem? Gotovo, zakaj ne. Primerov je na voljo dovolj, tudi in prav iz novejšega časa.

3. Primer: PREMENE PRAVLJIC

Od tipizirajoče spremembe funkcije k ekstremno poljubnemu pregibanju.

Dokler bodo (ljudje) pravljice pripovedovali, jih bodo tudi spreminjali, pri tem sledijo pričakovanju določenega kroga poslušalcev ali domisleku pripovedovalca. Toda znotraj ustnega izročila imajo premene do neke mere vrednost redkosti — so primerljive z biološkimi mutacijami. Šele pisana utrditev tekstov iz izročila, sprva rokopisna za ozko omejen, na primer dvorni, krog bralcev in kasneje za vedno bolj razširjeno literarno tržišče tiskana, je okoliščine temeljito spremenila.

Če je prej premena funkcije iz pravljice proizvedla pravljіčno burko ali roman o zasledovani nedolžni ženi ali čudežno žitje, pravljіčno legendo, tako je zdaj, v ekstremnem primeru, kot ga doživljamo danes s totalno demokratizacijo, premena funkcije ekstremno poljubna. Na današnjem tržišču lahko naredimo iz vsega karkoli; samoumevni so collagi; enostavno postavljanje na glavo je le prva stopnja brezmejnega eksperimentiranja.

Ugotovitev: **Kljub ekstremnemu potrziščenju pravljіčnih elementov ostaja živa pravljica v svoji naravni obliki, se ji pomen celo povečuje.**

Ker pa je tako, ker je dosežena totalna razpoložljivost, vnovčenost/uporabnost, potrziščenost, je nadvse presenetljivo, da se hkrati oklepamo prvotnih oblik sporočanja pravljic. Dozdeva se celo, da se krepi tok elementarnega sprejemanja pravljic, kot da bi rastla vrednost neobrabiljenim naravnim oblikam — medtem ko je za brezštevilne spreminjajoče proizvode³², antipravljice, paradije, travestije, alegorične kritike družbe, ki poizkušajo izrabiti pravljico, vedno bolj jasno, da so bolj minljivo/bežno porabno blago.

Ugotovitev: **Vse tipіčne spremembe funkcije so utemeljene s kritiko poteka sprejemanja.**

Z natančnejšim opazovanjem se poučimo, da so določene spremembe pravljic pogostejše od ekstremnih in da se ne pojavljajo od danes, so torej spremembe, ki opozarjajo na pomenljivejše pripovedovalčeve drže. Vsem poizku-

³² Samo nekaj primerov: Christina Andersen: *Eventyrsjov*. København: Sommer og Sørensen 1976. — Ronny Asbjørnsen: *Folkets eventyr*. København: Høst 1976 (Stockholm: Gidlund 1973). — Iring Fetcher: *Wer hat Dornröschen wachgeküßt?* Hamburg, Düsseldorf: Claassen 1974. — Janosch (tj. Horst Eckert): *Janosch erzählt Grimm's Märchen und zeichnet für Kinder von heute*. Weinheim, Basel: Beltz 1972. — Hans Traxler: *Die Wahrheit über Hänsel und Gretel*. Frankfurt a. M.: Bärmeier u. Nikel 1963. — Karl Friedrich Wächter: *Tischlein deck dich und Knuppel aus dem Sack*. Reinbek: Rowohlt 1972. — Prim. Otilie Dinges: *Die Steintaler* ali: *Brauchen Kinder Märchen?* V: *Das gute Jugendbuch*. Essen, let. 24. 1974. zv. 3, str. 143—151.

som spreminjanja je seveda skupna kritika običajnega poteka sprejemanja, sprejemanja, ki se na videz odpoveduje predelavi. Avtor antipravljičice spregleda ali slabo razume projektivno »preidenje« pravljičice. Jezi ga zaupanje, s katerim se poslušalci ali bralci približajo pravljičici. Poizkuša, da bi ujel poslušalce ali bralce pri dnevnih sanjah, da bi demaskiral njihova hrepenenja in strahove, jih škodoželjno osmešil. Ali pa poizkuša duševno odprtost, ki kot v sanjah odpre vrata v nezavedno, brezskrbno ali cinično izkoristiti v druge namene. Oglejmo si natančneje tri poteke spreminjanja.

Nadnaravno močan junak in parodija le-tega.

Ruska pravljičica o Ivanu, kravjem sinu, obravnava junaka, ki razpolaga z izjemno, kar nezaslišano močjo³³. Začetni motivi številnih, dokaj različnih inačic³⁴ jasno kažejo, da je poslušalec zelo cenil stremljenje, da bi bil živo izoblikovan nadnaravni, magični junakov izvor. Otrok prične govoriti že v materinem telesu, ali pride na svet kot že 15 leten deček ali zraste v letu dni toliko, kot drugi v dveh. Ta poslušalčeva pripravljenost za živo igro predstavljanja se prav s svojo resnovernostjo približuje vedno bolj jasno groteski. Humorja polnemu pripovedovalcu ni potrebno storiti ničesar drugega, kot da mitično stopnjevanje junakovih motivov nekoliko persiflira — in nič več ne ovira izgradnje groteskne burkaške pravljičice.

Dodatna družbena kritika.

Če se pridruži temu, da med dninarji neke vasi vlada nejevolja zaradi lakomnosti, malenkostnosti in nenehnih poizkusov posestnika in njegove žene, da bi izkoriščala, potem je zlahka razumljiv korak do posmehovanja in k vpenjanju groteske v družbeno kritiko, ki se veže na aktualne razmere.

Tako je gotovo nastal *Starker Gottlieb* Ludwiga Bechsteina³⁵, pripoved o nadčloveško močnem hlapčevem sinu, njegovo moč bi hotela posestnika — gospodar in gospodarica — sicer izkoristiti zase, nikakor pa ne ustrezno poplačati. Močni Gottlieb izrabi lakomnost gospodarjev in ju tako prelisiči, da se morajo poslušalci kar naprej smejati. Edina zahteva močnega Gottlieba za plačilo ni nič drugega kot zaušnica. Uspeh: na koncu jadra gospodar posesti (ali njegov uslužni zastopnik) sedem let po zraku, polet mu je dala silna zaušnica. Podobno lahko nastanek pravljičice o gobezdavem bojazljivcu razumemo hkrati kot parodijo kakega pravljičnega junaka in kot skupno posmehovanje prevelikemu verovanju v pravljičice — toda tudi kot posmeh neumnosti sveta, ki dopušča, da ga vodi za nos gobezdavost zanesenega in šaljivega mušjetežkca.

Najbolj se vtisne v spomin inačica te burkaške pravljičice, ki je v Evropi večinoma zgrajena na poznosrednjeveškem tekstu Martina Montana³⁶, iz izro-

³³ A. N. Afanas'ev: *Narodnye russkie skazki* št. 76 (po Vladimiru Proppu št. 136): *Burja-bogatyr' Ivan korovij syn*.

³⁴ AT 650 — KHM 90: *Der junge Riese*; J. Jacobs št. 52: *Tom Hickathrift*; S. Grundtvig: DMF zv. 1, št. 34: *Staerke Hans*. — Prim. Hans Scherb: *Das Motiv vom starken Knaben in den Märchen der Weltliteratur*. Stuttgart: Kohlhammer 1930; Diss. Tübingen 1924. — Briggs DBF zv. 1, str. 499—501; 524—525; 529—531; 541—542.

³⁵ Ludwig Bechstein: *Der starke Gottlieb* (NDMB 6). Najprej v Bechstein: *Neues deutsches Märchenbuch*. Leipzig, Pest: A. Hartleben 1856. — Prim. W. Scherfovo opombo v Bechstein: *Sämtliche Märchen*. München 1965, str. 846.

³⁶ Martin Montanus: *Von einem könig, schneyder, ryen, einhorn und wilden schwein*. V: Montanus: *Wegkürzer*. Straßburg 1557. Št. 5. — Prim. W. Scherfovo opombo k: *Vom tapfern Schneiderlein*. V: Bechstein: *Sämtliche Märchen*. München 1965. Str. 781—782.

čila Kabylov v severni Afriki, uteleša torej zahodnoarabsko ustno tradicijo: *Hemmed L'hascheschi, ubijalec petdesetih*³⁷, kot jo je zabeležil Leo Frobenius.

Potrziščenje čarovne pravljice: šale o žabjem kralju.

Kako daleč je danes navajen iti avtor ali risar, ki deluje skoraj anonimno, povzročitelj, ki mu ni potrebno stopiti samemu pred bralca, ki čaka na pravljico, saj je vendar svoje premene pravljic prenesel na tržišče množičnih medijev, je pokazal Lutz Röhrich s svojo zbirko šal o žabjem kralju³⁸.

Življenje daje tem šalam škodoželjnost ob разоčaranju, ki ga izkusi tisti, ki pričakuje dejansko pravljico. Notranje se naravna na preigranje pripovedi o odrešitvi in prenese lastno ljubezensko navezanost na partnerja na like iz čarovne pravljice, ki je v njegovi predstavi že živa. Prenese na drugega svoja pričakovanja, tudi zastavitev sebe za nekoga, ki stoji pred njim v svojem prikritem liku — toda neposredovano nas krohot iztrga iz naših dnevnih sanj: dejanskost, reče risar ali tekstopisec, je drugačna. Šala o žabjem kralju pripelje hrepenenje po odrešitvi v absurd. Sooči ga z brezupno bedno dejanskostjo, ki se ni sposobna spremeniti, reducira eros na seksualnost. Žaba ostane žaba; ali pa žaba ogorčena odskoči, ko zazna dejanskost svoje zamašene »odrešiteljice«; ali, žaba, ki je že spremenjena v ljubkega kraljevega sinu, ugotovi (v neki karikaturi revije *Playboy*³⁹), kako se iz lusk dviga grozna starka z visečimi dojkami in hoče k njemu v posteljo. »Vse preklicujem,« pravi tekst, »hočem biti takoj znova žaba.«

Šibkosti Grimmove inačice žabjega kralja⁴⁰ vabijo k travestiranju.

Opazno pogosto spreminjanje čarovne pravljice o žabjem kralju v škodoželjno šalo o posmeha vrednem razkoraku med pričakovanjem in dejanskostjo opozarja, da se lahko ob marsikaj bistvenega obregnemo tudi v sami inačici pravljice — na začetku ob zaneseno igrajočo se in dobro vzgojeno pravljico princeso ravno tako kot tudi ob happy end, ki si ga kupi zgolj s poslušnim premaganjem odpora. Bojim se, da je prav pri tej pravljici spajanje drobcev in stiliziranje, ki ga je Wilhelm Grimm ob ponatisih še poudaril, vodilo pravljico o žabjem kralju od prvotno tako človeške in naravne psihodramatičnosti k vse preveč lepi umetni obliki in k vzbujanju vse preveč kratkostičnih želja po happy endu.

Ne manjka samo uvodno kontrastiranje z obema sestrama, ki niti v sanjah ne mislita, da bi zastavili sebe za obolelega očeta in odšli po vodo k izviru na koncu sveta, kot v angleški inačici Josepha Jacobsa⁴¹ — manjka tudi drugi del, z izjemo nerazumljivih drobcev tako rekoč v celoti. Resnost zastavitve sebe za ljubimca bi se morala potrditi v drugem delu — vse do eksistencialnega roba. Toda drugi del se je zvozlil v vožnjo na poroko. Da sedi ob kraljevem sinu dejansko napačna nevesta, medtem ko ta prava stoji zadaj na vozu, preoblečena v

³⁷ AT 1640 — Leo Frobenius: *Hemmed L'hascheschi, der Fünfzigstöter*. V: Frobenius: *Volksmärchen der Kabylen*. Zv. 3. Jena 1921. Str. 76—86. — Briggs DBF vol. 1, str. 329—333; 341—342.

³⁸ AT 440 — Lutz Röhrich: *Der Froschkönig und seine Wandlungen*. V: *Fabula*. Berlin, New York. Zv. 20. 1979. Št. 1-3, str. 170—191 z ilustracijami.

³⁹ Ponovljeno pri Röhrichu (Opomba št. 38).

⁴⁰ AT 440 — KHM 1: *Der Froschkönig oder Der eiserne Heinrich*. — Briggs DBF vol 1, str. 258—261; 445; 563—564.

⁴¹ J. Jacobs št. 41: *The well of the world's end*. — Prim. Jacobs: *English fairy tales*. London, Sydney, Toronto: Bodley Head 1968. Str. 134—136; 316—317 (opomba).

zvestega slugo Henrika s sedmimi železnimi obroči okrog srca (prim. slov. prevod: *Žabji kralj in železni Henrik*; op. prev.), in v svojem obupu ne ve, kako naj zbudi spomin v ljubimcu — o tem ničesar ne sluti bralec Grimmove inačice⁴².

Ugotovitev: Večinoma dajejo vzpodbudo za preoblikovanje določeni elementi čarovne pravljice.

Z drugimi besedami: včasih so vzpodbuda za spremembo, odpravo ali obrnitev funkcije posebne inačice ali določeni elementi ali poudarki neke pravljice. Občasna jeza kakšnega pripovedovalca, avtorjeva in ilustratorjeva spotika so lahko različno utemeljeni. Vsekakor ima pri tem svojo vlogo avtorjeva konfliktna situacija. Kdor potiska vstran osebne težave, kdor se izmika spoprijemu s seboj, vsekakor nujno sovraži pravljice — kar pomeni, da ga pravljice silovito privlačijo, jih pa hkrati sovraži, kot nekoga, ki pove neljube resnice ali nas celo pred drugimi demaskira. V tem smislu marsikatera novejša parodija ali travestija kake pravljice ni nič drugega kot slabo prikrito priznanje, da nas je občutno prizadelo. Če se sovraštvo obrne navzven, nastanejo iz tega intolerantnost in lov na čarovnice.

Se pravljica ne ozira na družbeno dejanskost?

Mnogi novejši napadi na pravljico ji očitajo brezbriznost do družbene problematike. Pravljica, tako pravijo, prenaša fevdalne strukture, je vprega za elitno ideologijo, zavaja k pobegu v sanjski svet, ji je vsekakor važnejši introvertirani, individualni konflikt kot družbeni. Brez ovinkarjenja lahko na to odgovorimo, da ni nihče zahteval, da sprejmemo izključno pravljico kot snov za branje in poslušanje. Kdor se spozna na oblike ustnega izročila, tudi na celotno ponudbo tiskano dosegljivih oblik ustnega izročila, ve, da imamo pripovedi, katerih temeljna funkcija je individualna psihodrama, in prav toliko drugih, ki jim je temeljna funkcija družbeni spoprijem, prilagoditev ali puntanje⁴³. Z drugimi besedami: v zadostni meri je v ustnem izročilu poskrbljeno za razvoj kritične in odgovorne drže nasproti družbi — za tistega, ki zna izbirati, za njegove starše in njegovo ožjo skupnost, ki znajo izbirati.

Predvsem basni in prilike (parabole) so te, ki ustrezajo poslušalčevim in bralčevim potrebam za vključitev v družbo in po sooblikovanju, so sploh šele nastale s to potrebo. Toda tudi prispodobе (alegorije), rekla, balade so namenjene temu. Gre torej večinoma za nesporazum, če poizkušajo sodobni avtorji politično prekovati prav čarovno pravljico. Pogosto se pod roko razvije iz tega basen ali parabola — na primer ko je Leif Esper Andersen, vse prezgodaj umrli danski avtor dela *Hexenfieber* (Čarovniške vročice), poizkušal ožigosati oboroževalno blaznost s pomočjo premene pravljice. V *Eventyret om prinsen der ville arbejde* (Pravljica o princu, ki je hotel delati)⁴⁴ pripoveduje, kot za vzorec, o dveh nerazumnih sosednjih kraljih, od katerih eden nažene svojega sina, ker povsem

⁴² W. Scherf: *Kindermärchen in dieser Zeit?* München: Don Bosco Verlag 1961. Prim. str. 19–20.

⁴³ W. Scherf: *Actual tendencies and traditional patterns in children's literature. (English and Japanese.)* Tokyo: Japanese Board on Books for Young People 1977. — *Emanzipatorische und gesellschaftspolitische Tendenzen in der Kinder- und Jugendliteratur.* V: Elisabeth Scherf: *Bewältigung der Gegenwart?* Pullach bei München 1974. Str. 4–37 z ilustracijami.

⁴⁴ Leif Esper Andersen: *Eventyret om prinsen der ville arbejde*. Århus: Sam 1978.

»nekraljevsko« poprime za delo. Toda prav ta sin postane v nuji odrešitelj s svojim delom. Krave je redil, medtem ko so se drugi brezsmiselno oboroževali. Turški dramatik Vasif Öngören (roj. 1938 v Tavsanli, Zahodna Anatolija) je v svoji alegorični umetni pravljici *O jedru pravljice* celo poizkušal podati otrokom socialističen pogled na celotnost družbenega razvoja⁴⁵. Toda tukaj komaj še lahko govorimo o premeni neke pravljice.

Ugotovitev: **Pravljica ne vzpodbuja le k »preidenju« individualno psihološkega konflikta, temveč tudi k imaginiranju prizorišča in s tem k izbojevanju našega družbenega konfliktnega položaja.**

Kljub temu pa bi bila to le naspol resnica, če bi priredili čarovni pravljici individualno psihološki prostor, basni in priliki pa nasprotno družbenega. Kdor sodoživlja pravljico, ne živi mimo družbene dejanskosti. Ne projicira le svojega individualnega konflikta med otroki in starši v ponujene figure, temveč gotovo doživlja potek drame v sceneriji, ki je sestavljena iz pripovedovalčeve ponudbe rekvizitov — toda tudi iz celotnega poslušalčevega oziroma bralčevega družbenega okolja. Vsekakor iz elementov, ki so zanj še posebej pomembni, deloma, ker si jih prisanja, deloma, ker ima težave z njimi. Poslušalec oziroma bralec pravljič je izjemno aktiven. Iz dejanskosti, ki jo doživlja, ustvari imaginacijo, ki obvlada celotno čutenje in mišljenje⁴⁶. In celo poizkusi pobega so poizkusi, čeprav pogosto nezavedni, spoprijema z dejanskostjo. Kdo lahko domneva, čeprav ima le malo razumevanja za to, kaj sta projekcija in imaginacija, da pravljica odvrča otroka od dejanskosti? Dogaja se nasprotno. Otrok se z nezaslišano zastavitvijo sebe trudi, da bi prišel skozi svojo dejanskost (se prebija skozi njo), skozi individualno prav tako kot skozi socialno.

4. primer: ZALIKA IN ZVER ⁴⁷

Iz prispevka v neki vzgojni otroški reviji nastane pravljica, ki je del ustnega izročila

Sklenimo naše premišljevanje o čarovni pravljici, njeni funkciji in njeni premeni s pogledom na pripoved, ki je imela daljnosežen vpliv na meščansko in plemiško zgodovino vzgoje v Evropi, vsaj v 18. in 19. stoletju, toda znova tudi danes — ne nazadnje s filmom Jeana Cocteauja iz leta 1946.

Pravljica o Zaliki in zveri temelji sicer na ustnem izročilu, je pa doživela leta 1740 kot vrinek v razvlečen roman kar preveč izčrpno literarno inačico na skoraj 200 straneh, ki so jo prenesli šestnajst let kasneje v skoraj klasično obliko, gotovo po stilističnem vzorcu Charlesa Perraulta — obnovljeno na 25 straneh. Pripovedovalka iz leta 1756, Jeanne Marie de Beaumont, rojena Le Prince, je bila po rodu iz Francije in se je udejstvovala nekako dvajset let v Angliji kot guvernantka in učiteljica francoščine⁴⁸. Izdajala je uspešno revijo *Magasin des enfants* — z značilnim podnaslovom: dialogi pametne guvernantke z več svojimi

⁴⁵ Vasif Öngören: *Des Märchens Kern*. (Prevod iz turščine.) Zv. 1. 2. Stuttgart: Ararat Verlag 1978.

⁴⁶ Georges Jean: *Les voies de l'imaginaire enfantin*. Paris: Ed. du Scarabée 1979.

⁴⁷ AT 425 A — Madame de Villeneuve: *Histoire de la bête*. — Jeanne Marie Leprince de Beaumont: *La belle et la bête*.

⁴⁸ Jaques Barchillon: *La belle et la bête ou Le passage d'un mythe au conte de fées*. V: Barchillon: *Le conte merveilleux français de 1690 à 1790*. Paris 1975. Str. 1—12. — Jean-Oejvind Swahn: *Sub-type C*. V: Swahn: *The tale of Cupid and Psyche*. Lund 1955. Str. 296—312.

učenci iz boljših krogov. Ta revija je bila razširjena po vsej Evropi in brezštevni domači učitelji so jo uporabljali več generacij kot učno predlogo. 5. dialog tretjega dne je prinesel pravljico o Zaliki in zveri, ki jo je madame Leprince de Beaumont, ki se je spoznala na otroke, obnovila tako na kratko in tako živo, da se je začela oblikovati ob prvotni inačici še posebna skupina variant v ustnem izročilu. Morda je prispevala k tej razširitvi tudi — v svojem času zelo priljubljena operna inačica Andréja Modesta Grétryja⁴⁹. Pravljica sodi med tip pripovedi o ljubimcu v njegovem prikitem liku, o živalskem ženinu, kot mu tudi pravijo, ali o *Amorju in Psyche* — takšen je vsaj naslov zgodnje latinske inačice pri Luciu Apuleiu⁵⁰. Že prej smo omenili norveško inačico o medvedjem ljubimcu, v danski zbirki Svenda Grundtviga je kar več inačic, ki sodijo semle⁵¹, in pri Josephu Jacobsu si lahko preberemo *Black Bull of Norrøway*⁵². Toda Jeanne Marie Leprince de Beaumont je s svojo obnovitvijo dejansko ustvarila podtip, ki je prešel v ustno izročilo. Prikličimo si dogajanje v spomin.

Vloga Zalike med očetom in ljubimcem

Bogat trgovec, tako nam pripoveduje Jeanne Marie Leprince de Beaumont v *La belle et la bête*, ima dve pretirano ponosni in zli in eno dobro in lepo hčerko. Skupaj s tremi brati, ki kasneje niso več omenjeni, pomaga dobra hči prenašati očetu nenadno obubožanje. Ko potuje v mesto, mu starejši hčerki postavita posmehljive zahteve, medtem ko ga najmlajša prosi le za vrtnico. Toda oče se vrača še revnejši, kot je bil že poprej. Zaide v snegu, na čudežen način ga sprejmejo v neobljuden grad, toda ko naslednje jutro zlomi vejico z vrtnico, si zapravi življenje. Posestnik gradu, zver, zahteva njegovo smrt ali kot nadomestilo smrt ene od njegovih hčera — če se je katera od njih pripravljena žrtvovati. Seveda je pripravljena le najmlajša. Očeta spremlja v zverin grad, prikupi se dobrodušni zveri (ki zase pravi, da je brez duha), toda odkloni, da bi postala njegova žena.

Ko najmlajša, ki prijetno živi na gradu, v čarovnem ogledalu nekega dne ugleda obolelega očeta, zaprosi za dopust. Obljubi, da se bo vrnila, in nemudoma je prestavljena v očetovo hišo. Zavistni sestre, katerih možje so zatreskani v svojo lastno lepoto in svoj lastni izbrani duh, hočeta razbiti srečo najmlajše: s hinavstvom zadrže sestro prek postavljenega roka. Toda v sanjah, kajti sanje so zmeraj naše najboljše vedenje, vidi Zalika umirajočo zver. Obžaluje, da se je pustila zavesti, in se brez zadrževanja, in ne da bi spregovorila z očetom, prestavi k zveri, ki jo dejansko najde takšno, kakor je o njej sanjala. Zdaj ve, da jo veže na zver znatno več kot samo prijateljstvo. S svojo izjavo, da je ne

⁴⁹ André Ernest Modeste Grétry, 8. 2. 1742 Liège — 24. 9. 1813 Montmorency.

⁵⁰ Lucius Apuleius (124—180) v *Metamorphoseon libri XI* (okoli 151—155). — Prim. Jan-Oejvind Swahn: *Apuleius' Cupid and Psyche*. V: Swahn: *The tale of Cupid and Psyche*. Lund 1955. Str. 373—380. — Balthasar Stumfall: *Apuleius und die Psychefabel*. V: Stumfall: *Das Märchen von Amor und Psyche in seinem Fortleben in der französischen, italienischen und spanischen Literatur bis zum 18. Jahrhundert*. Leipzig 1907. Str. 1—8. — Albert Wesselski: *Das singende, klingende Bäumchen*. V: Wesselski: *Deutsche Märchen vor Grimm*. Brunn, München, Wien 1942. Zv. 1, str. 76—79.

⁵¹ S. Grundtvig zv. 1, št. 107: *Den ille hvide Hund*; prim. tudi zv. 2, št. 8, Hvidebjørn Kongens Søn; zv. 3, št. 37: *Hjorteprindsen*; zv. 3, št. 38: *Skrupitudsen*; zv. 3, št. 84: *Guldaeplet*.

⁵² J. Jacobs: *Black bull of Norrøway*. — Briggs DBF Zv. 1, str. 487—489; 495.

bo nikdar zapustila, da bo povsem njegova in bo postala njegova žena, ga razreši ukletosti v živalski lik: iz dobre zveri postane lep in duhovit kraljevi sin. Vila, ki je takoj na začetku zagotovila lepotici oporo, se pojavi in spremeni sestri v kamnita kipa. Takšni morata biti priči sestrine sreče. Odrešeni sta lahko le, če se spremeni njuno zlo srce. In to se bo, po pripovedovalkinem mnenju le stežka zgodilo.

Ugotovitev: **Trojnost sestra je bistveno znamenje pravljice.**

Za poslušalca ali bralca pravljice o Zaliki in zveri od začetka ni nobenega dvoma, kaj je njegova lastna vloga: vloga izjemnega položaja najmlajšega, ki je sprva prezrt, osamljen. Dve kontrastni vlogi, ki pa sta zgolj ena, dvakrat zasedena, sta postavljeni njej nasproti kot na videz nepremagljivi⁵³.

Značilnosti vloge

Dobra, najmlajša hči ljubi nadvse svojega očeta. Pomaga mu, kjer more; ne spregleda pa zle narave svojih sester. O materi sploh ni govora — vendar daje najmlajši podporo na poti samoovedanja botra vila, ki se pojavi v sanjah. (Zalika) se prikupi zveri s svojim dobrim srcem, izmika pa se, vsaj sprva, da bi ji povsem pripadala. Še je oče ta, zanjo nezavedno, ki izključuje druge. Toda nato se ne pusti zapeljati, da bi prelomila obljubo — in za las bi jo hinavstvo sester speljalo s poti samoovedanja, na katero je nezavedno že zdavnaj stopila, speljalo od partnerske ljubezni. Dojame smrtno bolečino, ki jo je prizadejala zveri; odločena je, da vse popravi in vzame v svoje roke vlogo, ki ji je ušla v prazno. Soočena z umirajočo zverjo (in glede na samo lepe in duhovite, toda ljubezni prazne soproge obeh sester) se zave svoje ljubezni. In prav s tem odreši zver iz njenega prikritega lika. Kot vzorno postavi pripovedovalka pred nas njeno srečo, ki je zgrajena na dobroti, partnerstvu in živi ljubezni. Sreča najmlajše je, vsak bralec ali poslušalec te pripovedi mora tako sklepati, zgrajena iz navidezno slučajne želje in dveh samostojnih odločitev: iz želje po vrtnici; pripravljenosti, da umre za očeta, in ljubezenske predanosti brez zadržkov. Toda že v prvem delu pripovedi pripravlja postopno prijateljsko sočutje za partnerja v njegovem prikitem liku to, kar pripelje do dokončnega obrata, ko se mu odločno posveti po skoraj-katastrofi. Otroška vezanost na očeta, tako kot je sprva in ob svojem času vredna občudovanja, mora izkusiti spremembo. Le odpoved izključnosti otroške ravni omogoči prirast na polju zrelejših duhovnih vezi. To pa pomeni: pravo odraslost. S tem ko poslušalec ali bralec soigra prav to vlogo deklice med očetom in ljubimcem, lahko doživi in si prisvoji eno elementarno pomembnih vlog v temeljnem človeškem medsebojnem vedenju, v partnerski ljubezni.

To vlogo, ki je v temelju enaka tudi v prvotnih inačicah pravljice, kakor jih je v izročilu ohranilo ljudstvo⁵⁴, ponujajo danes in so jo ponujali mladim bralcem v skoraj vseh evropskih jezikih — in so se je ti z veliko prizadetostjo oprijeli.

Zadržimo se še enkrat ob izhodišču in prvih korakih deklincine odcepitve.

⁵³ Axel Olrik: *Epische Gesetze der Volksdichtung*. V: *Zeitschrift für deutsches Altertum*. Berlin. Zv. 51. 1909. Str. 1—12.

⁵⁴ Jan-Oejvind Swahn: *The tale of Cupid and Psyche*. (Aarne-Thompson 425 & 428) Lund: Gleerup 1955.

Izhodišče in prvi korak k odcepitvi

Očetova Zalika je pri Jeanne Marie Leprince de Beaumont od otroštva naprej usmerjena povsem k ljubljenu očetu; mati nima nikakršne vloge. Njej nasproti sta postavljeni brezsrčni sestri, ki poudarjata ljubeznivost in dobroto mlajše sestre. Odcepitev je izsiljena. Znamenje, ki si ga izprosi pri očetu, vrt-nico, je odtrgal na tujem vrtu mož, ki ljubi svojega otroka, živi pa sicer osam-ljeno in udarjen od usode. Nezavedno postane posrednik ljubezni med svojo hčerko in njenim bodočim možem. Nezavedno, toda ne proti svoji notranji usmerjenosti. Ne sodi med tiste očete, ki hočejo hčer, naj stane kolikor hoče, obdržati. Vendar žaluje za njo.

Zelo pomembno je, da je ta pravljica polno razvita in da pripelje nas kot poslušalce ali bralce k soigranju drugega dela — potem ko je posledica kršitve tabuja navidezno popoln zlom vezi med partnerjema.

Kršitev tabuja in katastrofa

Očetova Zalika pri Jeanne Marie Leprince de Beaumont se gotovo ne drži obljube, ki jo je dala zveri — zaradi hinavskega nagovarjanja zavistno brez-srčnih sester, pa tudi zato, ker jo ovira na poti k samostojnemu ljubezenskemu partnerstvu otroška vezanost na očeta. Katastrofa dohiti ljubimca, ki ni ljub-ljen brez zadržkov — toda Zalika spozna, da je partnerjeva katastrofa v nje-govem prikritem liku tudi njena. In to spoznanje je začetek odločnega nada-ljevanja poti k sebi/samoovedenju in k partnerju. Dogajanje je znova šolski primer za pripovedno trojico: kršitev tabuja, katastrofa, obrat k dokončnemu najdenju sebe⁵⁵.

Kljub potrziščenju se pravljica drži

Sklenimo z ugotovitvijo, da na nadvse raznolikem področju čarovnih prav-ljic ni in ne bo nobene gotovosti in nedvoumnosti, kakšne so bile prainačice, kdo jih je pripovedoval, če je kdaj enoten kanon izoblikoval temelj ali kako se je znašla skupaj glavnina čarovnih pravljič. Kar lahko danes nedvoumno raz-premo, je druga stran potekanja komunikacije: razumemo, kaj pomeni čarovna pravljica za njenega poslušalca ali bralca. Da, toliko pomeni, da pričakovanje včasih preoblikuje pripovedi, ki služijo drugim funkcijam, pa naj izvirajo iz ljudskega izročila ali iz literature. V današnjem totalnem potrziščenju smo pri-dobili še dodatno izkušnjo, da je pravljica obdržala nepoškodovana svoj položaj kljub stoeni parodiji, travestiji in premeni funkcij, ker jo poslušalec ali bralec te generacije potrebuje — po vsem videzu: bolj kot kdajkoli. Znotraj družbe, ki je preobremenjena z racionalnostjo, je pravljica za otroka ena redkih na-ravnih možnosti, da obvlada svoje konflikte pri odcepljanju in iskanju samega sebe znotraj lastnega družbenega konfliktnega polja — v znatno širšem smislu, kot je to prikazal Bruno Bettelheim⁵⁶ v svoji psihohigienski in moralizirajoči zožitvi in v obliki, ki je za moj okus vse preveč senzacionalistična.

Notranje, svobodno imaginirajoče preigranje čarovne pravljičice pomaga otroku pri ustvarjanju temelja, ki lahko nosi zaupanje vase in sposobnost za ljubezen, in razvitju ustvarjalnega življenjskega načrta (»script«, kot pravi

⁵⁵ Prim. opombo št. 12.

⁵⁶ Bruno Bettelheim: *The uses of enchantment*. New York: Knopf 1977. — Prim. G. Jean (opomba št. 46): *The uses of enchantment*. V: Jean: *Les voies de l'imaginaire enfantin*. Paris 1979. Str. 116—121. — Glej tudi: Bruno Betelhajm: *Značenje bajki*. Beograd: »Jugoslavija«, 1979 (Zenit).

Eric Berne⁵⁷ — s tem pa ni mišljen »track« Roberta Westalla). Preigranje in dnevno sanjarjenje razvijeta sile imaginacije. In (pravljica) je tudi, če se ne omejimo na zoženo intelektualno, ezoterično, na videz elitno zadovoljstvo pri spekulativnem tolmačenju, nujna, da, nenadomestljiva pot k daljnosežni človeški izkušnji.

Prevedel I. K. (sodelovala S. Š.); september 1981

DROBCI O UPORABLJENEM BESEDNJAKU

Med pripravo za prevajanje sva opazila, da imajo ključen pomen v razvijanju misli nekateri pojmi, ki pomensko prehajajo drug v drugega. To je otežilo izdelavo pojmovnih opozicij v prevodu. Specifično za ta tekst sva izoblikovala naslednje skupine izrazov. Postavitev povezanih izrazov skupaj v »besedno gnezdo« najbolj prepričljivo utemelji uporabljene rešitve — oziroma omogoči razpravo, ki lahko pripelje do ustrežnejših rešitev. Prav tako je s postavitvijo skupin mogoče najlažje braniti tako odstopanja od pravopisne norme (SP 1962) kot rabo zelo knjižnih izrazov. Prva skupina izrazov pokriva označevanje literarnih zvrsti in žanrov ter njihova preoblikovanja:

Beispielgeschichte	— prilika
Bruchstück	— drobec
Erzählung	— pripoved
Fabel	— basen
Fassung	— inačica
Gleichniss	— prispodoba
Märchen (Zauber-)	— pravljica (čarovna —)
Sage	— pripovedka

Milko Matičetov omenja v uvodu k *Zverinicom iz Rezijske* še povedke; zdi se, da misli na to, kar sva midva označila s pripovedko, deloma pa se prekriva s pripovedjo.

Umprägung	— preoblikovanje
Umwandlung	— premena
Wechsel	— menjava

Sledijo izrazi, s katerimi je označeno vedenje starejših/staršev do otrok oz. njihovo medsebojno razmerje:

Ablösung	— odcepitev
Aussetzen	— izstavitev
Verfolgung	— zasledovanje
verstossen	— odsuniti

Skupina, ki označuje otrokovo ravnanje, stanje, počutje, je zgrajena deloma z običajnimi opisnimi pojmi, deloma s pojmi psihoanalitiške prakse, zato je tukaj več rešitev, ki jih je potrebno še pretehtati, ker še nimamo ustaljenega izrazja, s katerim bi lahko ustrezno prevedla naslednje pojme:

Auf-sich-selbst-gestellt-Werden	— postaviti se na lastne noge; osamosvojiti se
Dunkelgestalt	— prikriti lik (prim. grški izrazni dvojici LETHEIA : ALETHEIA = skritost : ne-skritost)

⁵⁷ Eric Berne: *What do you say after you say hello?* New York, Toronto, London: Bantam Books. 13. izd. 1976. — V zvezi s »tracks« prim. Robert Westall: *The chaos and the track*. V: *Signal*. Lockwood, Glos. 1978. Št. 25, str. 3—11.

Eigen-Anstrengung
Einsatz
Erwachsen-Werden
Geborgenheit, geborgen : ungeborgen
Selbstaufgabe

Selbständig-Werden
Selbstfindung

Weg zu sich selbst

- samo-naprezanje
- zastavitev sebe
- odraščanje/odrasti
- zavetje : izpostavljenost
- samoodnehanje (upad lastne volje, do neke mere povezano z izrazom: brez-voljnost)
- osamosvajanje/osamosvojitev
- najdenje samega sebe / samoovedenje
- pot k sebi / samoovedenje

Zadnja skupina besed so glagoli, ki se izrecno vežejo na dejavnost psihičnih energij:

abspielen
bearbeiten
durcharbeiten
durchspielen
erarbeiten
verarbeiten

- odigrati, zgoditi/goditi
- predelati
- priti skozi, »preidenje«
- preigrati
- prisvojiti si
- obdelati

Zusammenfassung

Der Verfasser beschreibt anhand der vier Beispiele die Verwandlungsgeschichten einiger bekannten Märchen. Dabei unterstreicht er, dass diese Umformungen die Rezeption ihrer verschiedenen Text- und Inhaltsgestalten beeinflusst haben. Erklärung für diese Umformungen muss man, so betont es der Verfasser, in der Veränderung des gesellschaftlichen Zusammenhangs, des Rezeptionshorizonts sowie in der Lage und den Bedürfnissen des Erzählers suchen.

Neben der ethnologischen Begriffe gebraucht der Verfasser noch die wichtigen psychoanalytischen und kinderpsychologischen Begriffe, um so sein Thema klar aus zwei ergänzenden Gesichtspunkten durchführen zu können.

Jedes Beispiel wird mit der Beschreibung der Wirkungsmöglichkeiten des Märchens neben der anderen Erzählungsgattungen und der möglichen Anwendung in der Erziehung beendet.

Aleksander Zorn

Ljubljana

ZA DEFINICIJO MLADINSKE LITERATURE

Znotraj ozvezdja literarne umetnosti krožijo žanri kakor planeti. Mladinska literatura ni stalnica, ki bi našla težnost in harmonijo v tem času in prostoru. V času evolucije literature je prostor mladinske literature nepredvidljiv.

Vsa ljudska literatura je danes lahko mladinska literatura. Pa vendar ni nastala za otroke. **Krpan, Robinzon, Guliver, Oliver Twist in Ivanhoe** niso bili nikoli napisani za otroke. Pa vendar so danes mladinska literatura. So zgodbe in knjige, ki so se v času svojega dolgega življenja postarale do mladosti. Z njimi so današnji otroci postali nekdanji starci. Čas. Čemur pravimo začetek, je često konec in končati pomeni začeti, pravi Eliot.

Pravljica, pripovedka, basen in pustolovski roman so žanri, ki danes pripadajo otrokom. Pa vendar so čisto samosvoji literarni žanri. Njihova rast je prešla v seme.

Mladinska literatura obstaja, piše danes vsak literarni priročnik. Na njej so zrastle cele institucije. Časopisi, knjižnice in založbe. In vendar! Kako definirati tisto, česar nihče več ne zanika, pa se znova in znova vsemu ustaljenemu izmika. Kje je vrtnar, ki bo prepoznal zrelost žanrov in zgodb in jih natrosil otrokom? Da jih še strupene ne bo mogla ponuditi kakšna kača.

Mladinska literatura je literatura za nedoraslega bralca. To je tisti bralec, ki ga je treba varovati pred svetom, v katerem živi. Ki so mu, kot v raju, sadeži z nekega drevesa prepovedani. Mladinska literatura je definicija bralca in njegova poslikana kletka. V njej je vedno dovolj piče. Kajti tam dobri zmagujejo.

Definicija bralca postaja definicija literature. Problematika, snov in oblika morajo biti primerne. A kje je indeks prohibicije? In kaj je indeks prohibicije? V rokah velikih, odraslih, modrih ljudi. Ti stražijo zaklenjeno podobo sveta, v katerem žive, da bi je ne uzrli otroci. To je podoba, v kateri so veliki, modri, odrasli ljudje v svetu, ki so ga naredili, tako strašni, da se morajo pred otroki zakleniti z devetimi pravljicnimi ključavnicami. Tako sramotno je biti odrasel, da tega ni moč pokazati otrokom.

Definicija bralca mladinske literature je cenzura literature, sveta in človeka. Ni neprimerne problematike, snovi in oblike, samo odrasel človek in njegov svet sta neprimerna za otroke. Odrasel človek - kako zveni to sramotno.

Vzgoja za nedolžno besedo »razumevanje« skriva svet. Otrok je psihološko opredeljiva neznanka, pravi. Zato mora biti mladinska literatura dostopna otroškim zmožnostim doživetja. In vendar! Vsa literatura je dostopna vsem zmožnostim doživetja. Posamezna literatura je dostopna posameznim zmožnostim doživetja.

Kje je kartoteka za posamezno literaturo in posameznega človeka? Kje je enakost med otroki istih let? Kdaj se potem ustvari razlika? Kje je definitivna mentalna razlika med otroki različnih let za dojemanje zgodb? Kako definirati bralca od treh do štirinajstih let, da bi na njem utemeljevali mladinsko literaturo? Za vsako leto posebej? Potem zanikamo individualne mentalne razlike, na račun relativno »objektivnih«.

Definirati otroškega bralca je relativno početje. Z njim postane definicija mladinske literature relativna. Trdna je samo v utilitarnosti in cenzuri. Ta pa, kot sleherna utilitarnost in sleherna cenzura, nima z nepokornimi živimi ljudmi nič več skupnega. Služi samo volji in prisili. Mladinska literatura kot živa nepokorščina otrok, kot njihova svoboda, živi zunaj pedagoških, utilitarnih in psiholoških cenzur. Njeni največji dosežki niso vezani na opredelitev bralca. Za katero starost so **Tri kraljeve opice, Mali princ, Veter v vrbru, Popotovanje Nielsa Holgersona, Alice v čudežni deželi?** Vprašanje o starostni primernosti je zanje žalitev. Vsa ta literatura je zavezana literarni umetnosti, namenjeni vsakršnemu bralcu. Zato uhaja definiciji mladinske literature. Prava mladinska literatura je samo tista literatura, ki je v službi pedagoške diktature: samo slaba literatura je prava mladinska literatura. Tako literatura, ki zaupa verodostojnosti utilitarizma, s svojim dostojanstvom izgubi tudi svoj temelj.

In seveda: samo dobra literatura je lahko **tudi** literatura za otroke. Takšna, ki je **tudi** za neotroke. Prava literatura je tako prostor združevanja otrok in odraslih. Tisto čarobno in skupno, tako zelo verjetno. Razlika nastane šele tu. Verjetnost. Ko odrasli zapremo knjigo, vedno znova umremo v strašnem svetu. Ko zaprejo knjigo otroci, zaživijo v svetu literature. Tam, kjer junaki in konji še zares zmagujejo, kjer je še vse živo v luči prve biti. Kje vse še živi, hodi in govori. In čaka, da bo postalo na razpologo človeku, in bo umrlo, ko ta odraste.

Summary

The author of the article says that the true measure of quality of literature lies in its art. The definition of the reader of youth literature and the notion of youth literature itself mean the censure of literature, world and man. For only good literature, being a place where children and adults meet, can be also a fine literature for children.

Boža Krakar

Ljubljana

PROZA ZA MLADINO V LETNEM ZBORNIKU DROBTINCE

Drobtince, letni zbornik za otroke, učitelje in starše, ki ga je 1846 začel izdajati Anton Martin Slomšek, je opisala že Marija Jamar-Legat v 4. številki te revije.¹ Kratko, a pregledno je predstavila njegovo vsebino in namen.

V tem sestavku bi rada podrobneje prikazala sestavo prvih desetih letnikov *Drobtinc*, zlasti pa bi se ustavila pri mladini namenjenih zgodbah, saj te kažejo, kakšno je bilo pripovedništvo za mladino. Opozorila bi rada na nekatere literarne postopke, ki jih srečamo v njih.

Drobtince so izhajale od leta 1846 do 1869. Na naslovni strani prvega letnika je zapisano »Drobtince za novo leto 1846. Učitelam ino učencam, starišam ino otrokam v podvučenje ino za kratek čas. Na svetlo dal Anton Slomšek, viši ogleda šol Lavatinske škofije«.

Iz naslovne oznake izvemo, da je zbornik uredil A. M. Slomšek in da ga je namenil učiteljem, staršem in učencem, da bi se, združujoč prijetno s koristnim, česa naučili, oziroma da bi znali učiti mladino. Ogledali si bomo tipe in nekatere značilnosti sestavkov, s katerimi so urednik in njegovi sodelavci zabavali, vzgajali in poučevali svoje bralce. Tako piše Slomšek v uvodu:

Vupam, de Vam bom vstregel, prečastiti duhovski Bratje, ker vam nekoliko na novo osnovanih keršanskih besed za pokušno ponudim. — Želim vam vstreči, predragi gospodje šolski, ako vam nekoliko nauka za šolo pokažem, ino nekaj resničnih prigod, pa malo pravlic zdravno povem. — Nadjam se, da mi ne bote zamerili, vi očetje ino matere, gospodarji ino gospodinje, ako vam za novo leto povem, kako bi naj otroke vstrahu božjem redili, kako pošteno za svojo družino skerbili; zakaj, kdor za svoje, zlasti pa za domače ne skerbi, je vero zatajil, ino je hujši od nezaboga. — Pa tudi pesternam per zibeli, tericam, predicam ino perilam bi se rad vslužil, naj bi tak hude ne bile, kakor imajo staro navado, ampak raj čedne pesmice pele. Tudi pesmica lepa je božji dar; naj vam bo torej mar lepo popevati. Nekoljko novih pesem vam torej za novo leto podam.²

Kot rečeno, sem pregledala prvih deset zbornikov, od leta 1846 do 1855. Dasi je Slomšek sam uredil le prva dva, ker je kasneje odšel opravljat pomembnejše dolžnosti, in čeprav sta se v tem času zamenjala še dva urednika

¹ Marija Jamar-Legat: *Začetki slovenske književnosti za mladino*. Otrok in knjiga 1976, št. 4, str. 84—91.

² *Drobtince* za novo leto 1846, str. 8.

(Matija Vodušek, 1848—1850, in Jožef Rozman, 1850—1855), se notranja podoba in vsebina zbornika nista bistveno spreminjali in ne odstopali od prvotne zamisli.

Tako so *Drobtince* že od prvega letnika dalje urejene po vsebinskih enotah glede na vrsto in namen sestavkov. Začetni vsebinski razdelek se imenuje »Stare resnice v novi obleki, častivrednim duhovskim pastirjam za pokušno«. Tu najdemo pogosto primer vzorno izpeljane pridige, na primeri *Od duhovskega prerojenja* v 1. letniku. V tej Slomšek natančno analizira pridizno zgodbo, pri čemer posveča posebno pozornost oblikovanju naukov v njej. Da bi bili čim bolj prepričljivi, jih podpre, kot je v pridigi navada, z zgodbo. Vendar v tej nima posebne domišljije niti interesa, da bi jo s kakimi posebnimi (literarnimi) posegi storil zanimivejšo. Nasprotno, ves čas jo prekriva z nauki. Kljub temu pa pri pozornem branju opazimo, da pri najbolj napetem delu zgodbe nauki izostanejo in da se zgodbeni del zaradi svoje epske narave osamosvaja. Seveda ta neodvisnost ni dolgotrajna, je pa zanimiva, ker daje slutiti možnost zgodbenega dela, da postane samostojna pripoved.

Drugi razdelek *Drobtinc* se imenuje »Prigodbe, vesele ino žalostne, preteklih ino sedajnih časov v slaven spomin ino podučenje«. Kasneje se naslov spremeni in se od 1855 glasi »Ogledalo slavnih Slovincov in drugorodcov«. V tem delu zbornika srečujemo v glavnem življenjepise ljudi iz sodobnosti in preteklosti, slavnih in manj slavnih, ki pa so s svojim načinom življenja lahko za zgled drugim, predvsem seveda zaradi svoje pobožnosti. Takšne zgodbe so na primer *Lavdon*, *Turški strah imenovan*; *Vukasovič*, *hvaležni sin*³, *Valentin Stanič*; *Igravec*⁴ itd. Seveda tudi te zgodbe predvsem praktično osvetlujejo versko moralne nauke in v celoti nimajo literarne vrednosti. Vendar pa nekatere nakazujejo osamosvajanje epskih literarnih prvin. Takšna je pripoved Jožefa Likavca *Igravec*. To je pripoved v prvi osebi o kvartopircu in njegovih izkušnjah, ki ga na koncu tudi odvrnejo od igranja. Posebnost je prvoosebni pripovedovalec. Zanimiv je tudi poskus psihologizacije pripovedi, navajanje motivov za igralsko strast: »Per vsaki zgubi se mi soigravci posmehujejo, me ravno tako zasramujejo, kakor so se mi poprej hlinili; to podpihuje ogenj jeze in budi hudo mašovanje v mojim oserčji proti njim.«⁵ Zgodba se seveda ugodno razplete, kvartopirec premaga svoje slabo nagnjenje. Nauk sicer ni neposredno izražen (kar tudi kaže, kako se pisec zaveda, da je nauk umetno poseganje v zgodbo), je pa iz celotne zgodbe kajpak jasen. Zanimivo je tudi, da ni nabožen. Sklepamo torej lahko, da pripovedi tudi v tem delu zbornika nakazujejo prehod od izrazito poučno vzgojnega k (bolj) literarnemu pisanju.

Tretji razdelek se v prvih *Drobtincah* iz leta 1846 imenuje »Razgled za stare ino mlade ljudi, v opomin ino posvarjenje«, v desetem letniku iz leta 1855 pa »Prigode žalostne in vesele, mladim in starim u poduk in svar«.

Že sam naslov pove, da bodo bralci tu lahko brali poučne zgodbe z raznovrstnimi nauki in napotki za življenje. Pripovedi so deloma izvirne, deloma pa prevodi in priredbe nemških zgodb, ljudskih pripovedi, zgodovinskih opisov in tako naprej. Nekaj naslovov: *Kazen alj štrafa pride prej alj slej* (1847), *Gorje lažnjivcu* (1852), *Pijanci, joj vam!* (1854). Avtorji so v glavnem duhovniki, veliko so jih napisali Slomšek, Razlag, Robida in drugi. Snov je iz sodobnega življenja

³ *Drobtince* 1 (1846) str. 90—95.

⁴ *Drobtince* 3 (1848) str. 81—91, 105—111.

⁵ *Drobtince* 3 (1848) str. 106.

(precej natančno opredeljena, npr. »Leta 1847 je ravno ta človek za Dravo delal«⁶) preprostih ljudi, predvsem otrok, pa tudi iz preteklosti, včasih gre za nenavadne zgodbe (o hudodelcih, vojščakih) veliko pa je tudi zgodb iz tujih dežel. Snov avtorji obdelujejo v skladu s svojimi hotenji tako, da pride do izraza končni nauk. Zgodbeni del se tako še vedno ne osamosvoji, vendar mu avtorji posvečajo precejšnjo pozornost. Le redko pripovedovanje zgodbe še pretrgajo z naukom, precejkrat uporabljajo dialog in poskušajo psihološko karakterizirati osebe. Srečamo tudi primer, da avtor glavni zgodbi doda še drugo in še enega pripovedovalca (na primer Rozman v pripovedi *Gorje lažnivcu*, 1852 str. 159—165). Fabulativni del tako dostikrat postane napet, zanimiv in navduši pripovedovalca do te mere, da z naukom le na hitro opravi, na primer: »Resnično da je Bog, in ta bog je pravičen!« pravi spreobrnjeni tolovaj pod vislicami v zgodbi *Vbogi tkavec* (avtor Rozman).⁷ V tej pripovedi napeti fabuli sledi nabožni nauk, kakršnega velikokrat srečamo. Poleg naukov z versko poanto pa srečujemo tudi moralne, nemalokrat tudi moralno-politične, ki v skladu s konservativnostjo zbornika narekujejo zmernost in pohlevnost do gosposke: »Mladenčem in deklečem težko dene, svojim starišem v strahu biti; podložni hočejo brez gosposke in vlade živeti, in kamor ušesa nastavimo, povsod se krik po svobodi razlega.«⁸ (Rozman: *Človeka želje*).

Po podrobnejšem pregledu dobimo o pripovedih v tem poglavju *Drobtinc* vtis, da sodijo po svoji strukturi med krištofšmidovske eksemple, pripovedi, ki so jih celo 19. stoletje ponujali mladini. Zgodbeni del pripovedi je namreč povsod podrejen poučni poanti, vendar pa je za razliko od sestavkov v prvih dveh poglavjih bolj »literariziran«. Bralec ima vtis, da avtorja pritegne pripovedovanje zgodbe in da zato uvaja mnoge elemente umetniške pripovedne proze (dialog, različne pripovedovalce, karakterizacijo), kakršne srečamo tudi v mnogih spisih za odrasle bralce, ki pomenijo pripravo na pravo umetniško pripovedno prozo. (Glej Matjaž Kmecl, *Od pridige do kriminalke*, str. 36—54.)

Četrty del zbornika je Slomšek v prvem zvezku naslovil »Prilike ino basni, smeh ino resnica«, kasneje pa so avtorji naslov spremenili v »Prilike in basni ali zlate jagode u srebrnih posodah«.

Tipe pripovedi so torej uredniki že sami opredelili. Basen in prilika sta po svoji naravi primerni za prijetno poučevanje, ki je prvotni namen *Drobtinc*. V basnih zapisovalci povzemajo mnoge motive, ki so znani bodisi iz ljudskega izročila ali iz drugih književnosti (*Jež ino lesica*, 1849; *Kokla in piške*, 1853; *Lesjak in vrabec*, 1854). Zgodbenemu delu sledi, tako kot v basni nasploh, nauk, ki je moralen, nabožen ali pa celo politično protikomunistično obarvan: »Ljudstvo bez gosposke in pa čeda bez pastirja pride derečim volkovom v globot.«⁹ Vsekakor pa je nauk mnogokrat do te mere skonstruiran, da kljub strukturi basni moti njeno celovitost.

Zgodbeni del je namreč v basni pogosto že skoraj literarna pripoved. Zgodba je kratka, velikokrat humorno obarvana, avtor uporablja dialog, skuša karakterizirati nastopajoče (živali, rastline, tudi predmete). Najdemo pa tudi že lirske opise narave, na primer v Rozmanovi basni *Potok in trata*: »Cvetličice romene in bele so jo kinčile kakor nevesto, ki ima bele vertnice in rudeče

⁶ *Drobtince* 5 (1850) str. 155.

⁷ *Drobtince* 8 (1853) str. 169.

⁸ *Drobtince* 6 (1851) str. 200.

⁹ Plaskan: *Ovce in ovčarski pes*. *Drobtince* 6 (1851) str. 196.

klinčike (nagelne) v svoja lase vpletene».¹⁰ To je alegorična pripoved o sožitju potoka in trate, ki na koncu izzveni v opomin možem in ženam, naj živijo v slogi. Zanimiva je prav zaradi poskusa literarnega oblikovanja in uvajanja novosti pri tem početju.

Drugi tip pripovedi v tem razdelku so prilike. So daljše od basni in njihova snov ni iz rastlinskega oziroma živalskega ravnanja, marveč govorijo neposredno o ljudeh. Videti je, da se piscu zato ne zdi vredno uporabljati »zvižaje«, s kakršnimi so oblikovali basni. Ljudem o ljudeh govorijo bolj neposredno, zato pa tudi manj umetniško prepričljivo. Glavni avtorjev namen je spet povedati takšno zgodbo, ki bo čim bolj podprla končni nauk. Nekaj naslovov: *Resnica ljubi lepo obleko*, *Pravda za klobaso*, *Nezahvalnost je plača sveta*.¹¹ Tudi tu ne gre brez svarila pred komunistično nevarnostjo: »V gostivnici je pa tudi nekdo na zadnih nogah sedel, ki ni naročila razumil, de si je ravno kmeta na uhe vlekel, še bolj pa po klobasi sline cedil. Novo pravico komunistov je pa dobro zastopil, ki pravi: 'Srečen je, kdor prvi zgrabi,' ter sovro klobaso popade...«¹² Ali takole: »Na ovem sveti vse ednako biti ne more!«¹³

Kljub poučnosti in majhnim literarnim ambicijam pa tudi te pripovedi niso vedno resnobne. Večkrat so tudi humorne, kar avtor doseže s pripovedovanjem kakega smešnega dogodka, pa tudi z dokaj ekspresivnim jezikom. Tako se zgodi na primer v Rozmanovi priliki v 9. letniku *Čudovita zibel, ali strah za hudobne žene*, v kateri je kmet svojo jezično ženo ukrotil tako, da jo je povil in položil v zibel. Hudobija te žene pa je opisana takole: »Svojo sosedo je zategadel tako našgala in razpraskala, da je vsa kervava bila in tri dni ležati morala — bila je, da kratko rečem, peklena baba, sitna in zoperna, kakoršna, bodi ga Bog zahvaljen! se ne rodi vsako leto.«¹⁴

Nasploh bi sestavke v tem razdelku zbornika takole označili: po tipu gre vsepovsod za krištofšmidovske eksemple z osnovnim obrazcem zgodba-nauk. To je realizirano tako v basnih kot v zgodbah iz sodobnosti, pa tudi v priredbah ljudskih pripovedi itd. Pri izpolnjevanju te naloge pa avtorji puščajo prosto pot svoji domišljiji zlasti v basnih, od katerih bi mnoge zadovoljile tudi današnje mlade bralce zaradi živahnosti, humornosti, dialoga in prepričljive psihološke karakterizacije. Manj teh elementov načelno vsebujejo prilike (živalske zgodbe), ki bi bile za današnji okus prenaivne in preokorne, čeprav ne vse, saj bi tudi med njimi našli dosti posrečenega, če že ne umetniškega branja.

Poučno vzgojno vlogo opravljajo tudi sestavki v naslednjih razdelkih zbornika *Drobtince*. Vendar to ni več pripovedništvo, tako da z literarnega stališča niso več zanimivi za opazovanje. Prav pa je, da jih omenimo in tako dobimo predstav o celotni podobi *Drobtinc*, h kateri bistveno prispevajo tudi z vsebino in idejo pouka, ki ga širijo. Peti razdelek ima v prvem letniku naslov »Ogledalo za šolo ino domačo rejo otrok«, v desetem pa »Kateketika«. Tu so zbrani poljudni opisi živali, v katere pa so tudi lahko vrinjeni moralni nauki, kakršen sledi opisu leva v zgodbi o Androklu in levu: »Zverina svojga dobrotnika pozna, kako gerd mora nehvaležen človek biti, ki dobrote pozabi!«¹⁵

¹⁰ *Drobtince* 7 (1852) str. 190.

¹¹ *Drobtince* 5 (1850) str. 159, 164, 168.

¹² *Drobtince* 5 (1850) str. 164.

¹³ *Drobtince* 8 (1853) str. 198.

¹⁴ *Drobtince* 9 (1854) str. 174.

¹⁵ *Kraljeva zverina. Drobtince* 1 (1846) str. 162.

V tem razdelku srečamo tudi uporabne naloge, slovnična pravila, napotke učiteljem in staršem ter moralna razmišljanja.

Zadnji del je pesniški. Imenuje se »Slovenska gerlica« in vsebuje rimane zgodbе z nauki. Nekatere so zanimive predvsem zaradi ekspresivnosti jezika:

Stari, mladi žganja pjani
Niso Turki ne kristjani
Svinja nima gerši rive
Kakor taki žganopivc.

Čaka jih nesrečna smert,
Pekel takim je odpert.«¹⁶

Poglejmo še nekaj krepkih na račun komunistov istega avtorja:

»Kar pridni so pridelali
se komunistam lastno zdi
»Saj, pravijo, vsi bratci smo,
Kar gleštam je vsih blago«¹⁷

Takšne so torej *Drobtince*. S takšno vsebinsko ureditvijo so njihovi uredniki poskušali vzgajati, poučevati in zabavati otroke in odrasle, kakor je v uvodu napovedal Slomšek. Ta namen pa je dosegljiv na različne načine: s pridigo, uporabno nalogo, svetniškim življenjepisom, pesmijo in z eksemplom krištofšmidovskega tipa.

Vsa ta razmišljanja so konservativna, pač v skladu z ideologijo, ki jo zastopajo uredniki in pisci zbornika. Priporočajo pobožnost, ponižnost, poštenost in obsojajo vsakršno uporništvu zoper ustaljeni red, bodisi v družbenem ali moralnem pomenu: »Zlasti je lansko leto 1848 veliko ležnivih prerokov ino capastih pism na svetlo spravlo; super take zmotnave so Drobtince prav koristno ino močno zdravilo. Berite jih radi, dragi Slovenci, pri njih bote lohko zdrave pameti ino zdrave vere ostali.«¹⁸ Kljub tem lastnostim pa *Drobtince* skrbijo za utrjevanje jezikovne vzgoje in moralne zavesti, kar vsekakor znova srečamo predvsem v uvodu: »Med vsm jezikami mora Slovincam naš materni jezik nar ljubši biti.«¹⁹ Prav skrb za jezik pa je pozitivno prizadevanje, ki jim še danes daje ceno.

V zborniku ne smemo zanemariti tudi pripovedništva, saj imajo krištofšmidovske pripovedi, za kateri koli tip pač gre (življenjepi, predelava ljudske pripovedi, zgodbe iz tujih krajev), nekatere literarne prvine (perspektiva, karakterizacija, humornost),²⁰ ki jih srečamo v tistem času tudi v sestavkih za odrasle in ki pomenijo prehod k pravi pripovedni prozi.

Nekateri pripovedni postopki, ki so značilni za ta prehod v sredini 19. stoletja, so opazni tudi v sicer še vedno eksemplarični književnosti za mladino sredi

¹⁶ Lipold Ročički: *Pjancam žganopivcam. Drobtince* 5 (1850) str. 253—54.

¹⁷ Lipold Ročički: *Od komunistov. Drobtince* 5 (1850) str. 254.

¹⁸ *Drobtince* 4 (1849) str. III.

¹⁹ *Drobtince* 4 (1849) str. 4.

²⁰ M. Kmecl: *Od pridige do kriminalke. Zorenje mišljenja in govora za pripovedno prozo novega tipa. Str. 36—54.*

19. stoletja. Vendar pa je prehod zaradi želje po poučnosti v mladinski književnosti počasen. V *Drobtincah* je sicer nakazan, ni pa izpeljan, kajti zgodbeni del je vendarle samo zgled, ne pa samosvoja pripoved.

Summary

The article deals in detail with the contents of the first ten annual volumes of the Slovene almanac *Drobtince* (Crumbs) which was published from 1846 to 1869. Special care is dedicated to stories written for children and literary methods used.

Josip Vandot

Ljubljana

STRUJE V NAŠI MLADINSKI KNJIŽEVNOSTI

Josipa Vandota (1884—1944) poznamo po njegovih treh Kekcih (*Kekec na hudi poti*, *Kekec na volčji sledi* in *Kekec nad samotnim breznom*), mogoče sta komu znani še njegovi dve povesti o Jankovem Koclju (*Romanje naše Jelice* in *Koc-ljevo maščevanje*). Vse so nastale v letih od 1918 do 1926 in so bile objavljene v otroških časopisih *Zvončku* in *Vrtcu*. Manj vemo o Vandotovi krajši pripovedni prozi iz življenja pastirjev, divjih lovcev in vojaških ubežnikov, ki je v isti periodiki pripravljala pot velikim petim delom slovenske otroške književnosti (nekaj naslovov: *Iz knjige sirot*, *Vitranec*, *Desetnica*, *Pastirček Orenček*, *Nad breznom*, *V gorskem miru*, *Leš v zameni*, *Roža z Mucne gore*), in o ekspresionistični »povesti izpod Špika« za odrasle, *Preroku Muzlju*. Začudimo pa se ob podatku, da je bil Vandot na prelomu dvajsetih in tridesetih let, ko je bil njegov literarni opus v glavnem zaključen, tudi plodovit pisec študij o mladinski literaturi, kritik in recenzent. Bil je eden najzvestejših sodelavcev literarno-kulturne revije *Odmevi*, ki jo je med leti 1929 in 1933 urejal Radivoj Peterlin-Petruška. Vandotovih je tu okoli štirideset naslovov.

Pričujoči članek je vzet iz *Odmevov* 1931, iz njega pa lahko razberemo, da Vandot ni bil le tenkočuten praktik otroške literature, temveč da mu refleksija o tem, kar je pisal, niti najmanj ni bila tuja.

Miran Hladnik

Zgodovina poezije je v najširšem pomenu zgodovina človeškega rodu samega. Vse bistvo in mišljenje človekovo je izrazila poezija na tisoč in tisoč načinov ter v vseh mogočih variantah in odtenkih. Poezija je živa beseda človeških strasti in blodenj, človeških stremljenj po popolnosti in pogrezanje v nizkotnosti vsakdanjega življenja. Poezija dviga s svojo resničnostjo človeka do najjasnejših višav in ker se čuti človek z njo eno in isto, ji mora slediti po vseh potih, pa naj so še tako drzna in abstraktna. Prvi človek je bil poet, ki ga je navdušila poezija paradiža, da je izgubil vsak smisel za realnost, in je grešil in propadel zaradi tega. Zadnji poet pa bo zadnji človek, ki bo zapel veličasten in strašen epilog človeštvu, epilog poezije, ki se je zrušila z zadnjim človekom, a se je zrušil z njo tudi svet, ker mu je bila edini temelj in steber, ki se je vzpenjal visoko v nebo, v praznine, kjer je ustvarjala življenje po svoji podobi.

Fantazija je bistven del vsakega človeka, a se ne izpopolnjuje in ne raste po človekovih letih, temveč se manjša in krči, čimbolj se človek stara. Otroku je svet uganka, ki bi jo rad rešil na svoj način, a ker mu je rešitev pretežka, si

predstavlja to uganko pač tako, kot je v njegovih močeh. Ves svet mu je nekaj čudovitega, velikega, kar je pač daleč od naravnih moči, ki jih redno vidi okrog sebe. Po srcu mu šume pravljice, ves svet si predstavlja po besedah teh pravljič; ne pozna določnih sistemov in ustvarja dalje, kakor mu pač narekuje njegova živa, nikdar mirujoča domišljija in je pri tem prepričan, da je tudi on v precejšnji meri sostvarnik vsega tega, kar vidi okrog sebe.

Predkulturno človeštvo je bilo rod s popolnoma otroško fantazijo. Zato ni čudno, da je bila tudi vsa njihova poezija otroško navdahnjena z vsemi mogočimi abstraktnimi primesmi, mislimi in nazori. Svet mu je bil samo ena velika pravljica in narava se mu je zdela samo silna zmes pravljičnih bitij, ki žive svoje posebno življenje in snujejo iz večnosti v večnost. Preprosto, neuko ljudstvo si jih je predstavljalo v fantastičnih oblikah in jih je slikalo pač tako, kot je bilo primerno njegovi domišljiji, ki pa ni bila zrelejša in nič bolj razgibana kot naivna otroška fantazija. Česar človek ni mogel razumeti s svojo borno pametjo, je zavil v pravljično kopreno in je sveto veroval vanjo, dokler ni prišlo spoznanje in s spoznanjem razočaranje. Spoznanje pa je smrt fantazije, smrt velikega, razkošnega sveta, ki si ga je ustvarila fantazija, in pričetek novega življenja, ki je samo na sebi tako prazno in vsakdanje, da v njegovi praznoti zamira tudi poezija sama.

Kultura je zatrla narodno pesem in še bolj narodno pravljico in zaradi tega tudi pravo otroško poezijo, ki jo tvorijo v pretežni meri samo pravljice. Kultura se je sicer dvigala z velikanskimi razmahi, a poleg nje se je pa tudi zasanjani svet otroških misli pogrezal v vedno večjo praznoto, v večni grob, ki ne pozna nobenega vstajenja več. Doba romantike je pač izvršila veliko nalogo s tem, da je skoro v zadnjem trenutku rešila zaklad narodne otroške poezije in ga spravila za vselej na varno. Otroku je rešila njegovo dušo, njegovo duhovno življenje, ker otroka brez pravljič si niti predstavljati ne moremo, saj je otroško življenje že od prvega spregledanja samo ena pravljica, ki ne pozna nobene meje in ni ograjena z nobeno ograjo. Prožni duh mu svobodno hodi od sveta do sveta in išče in najde tam vsega, česar koli si le zaželi, pa bodisi tudi kraljestvo samo. V svojem kraljestvu pa noče gledati grdobij, ki se mu v vsakdanjem življenju razkrivajo pri vsakem koraku. Njegovo kraljestvo je čisto in polno tistih bitij, ki si jih ustvarja sam v svojih najčistejših mislih, a te misli so neizčrpne, kakor je neizčrpna njegova domišljija. Sredi pravljič, sredi bitij, ki so jih rodile njegove misli, se čuti srečnega in zadovoljnega in si nikakor ne želi, da bi ga trda roka potegnila iz tega sveta in bi mu pokazala resnično življenje v odurni goloti.

Šola je otroku ona trdosrčna sila, ki ruši njegove pravljice in mu jih slika kot prazne fantome, v katerih ni niti najmanjšega živega jedra. S težkimi, bridkimi besedami se poslavlja otrok od svojega najlepšega sveta, od svoje edine sreče in samo skrivaj ga še hodi gledat v raj pravljič, ki pa bledé vedno bolj, dokler ne ugasnejo popolnoma v suhoparnih naukih človeške vede in učenosti. Ostali so samo še spomini nanje, a ti spomini so prav tako težki in bolester, kakor spomini na prve dni mladosti. A teh spominov se hoče otrok na vsak način otresti, ker se mu v novih okoliščinah zde vendarle malo preveč smešni in nevredni nauk, ki mu jih utepavajo v šoli v glavo in srce.

Stik s pravim realnim življenjem so otroku povesti, zajete iz vsakdanjosti in miselnosti sodobnega mladega človeka. Ta vsakdanjost in miselnost sta pa opisani na tisočero načinov, ki vplivajo na mlado dušo različno, kakor je že pač tendenca posameznih povesti. Povečini prevladujejo motivi iz socialnih razmer

današnjih dni, ki pa nikakor niso takšne, da bi vplivale blagodejno na otroka, ki je še včeraj z vso dušo srkal iz pravljič svojo duševno hrano. Kontrast je prevelik in prekrut, da bi ga mogla mlada duša prenesti brez usodnih posledic, in ker se je pokazal tako nenadoma in nepričakovano, zbuja v otroku samo nekako razdvojenost, ki mu gloda po duši vse njegove mlade dni. Spoznanje mora končno vendarle priti, spoznanje življenja, ki se je otroku vse dni dozdevalo samo kot nekakšna čudna, odbijajoča uganka, ki jo bo moral enkrat rešiti, tako ali tako, ker je ta uganka neposredno zvezana z njegovo bitnostjo.

Življenje mu hočejo opisati povesti, ki obravnavajo njegove težnje in stremljenja na potih, ki jim jih je pokazala neizprosna usoda. Toda ta pota so lahko ravna ali pa vijugasta, vodijo lahko naravnost v krepost ali pa v zablode, pred katerimi ni varen noben otrok, pa naj je še v tako dobri vzgojni šoli. Pisano otroško življenje nudi pisatelju najboljših snovi za dobre povesti, toda opisovanje otroškega življenja je velika umetnost, ki zahteva od pisatelja vsega mogočega, kar pa je nazadnje osredotočeno samo okrog tajnosti otroške duše in njenega pojmovanja življenja, ki ga vidi okrog sebe, a ga vidi obenem tudi v svojem abstraktnem pravljичnem svetu, v katerem otrok vztraja, dokler more.

Pisati za mladino je torej jako težavna stvar, ker se mora pisatelj popolnoma odpovedati svojemu pojmovanju in mora poznati otroško dušo do skrajnih potankosti. Živeti mora dvojno življenje: resnično in pravljичno, gledati mora z otroškimi očmi na vsako še tako malenkostno stvar, ki je odraslemu človeku popolnoma brezpomembna, a je otroku silno važna in predstavlja včasih velik kos njegovega življenja in mišljenja. Pisatelj, ki nima vseh teh zmožnosti in lastnosti, le težko zadene pravi otroški ton, pa naj se še tako in toliko zaveda, da pozna otroško dušo. Njegove povesti sicer govore v nekakem namišljenem otroškem jeziku mladini, a vendar zvene te besede mladini tuje in mrzlo in gredo mimo nje, ne da bi jo le malo ogrele.

Razkrivanje socialnih krivic in grdobij vsakdanjega življenja z golimi besedami in krutimi prizori, je naravnost v nebovpijoč greh, ki ga moramo smatrati za pohujšanje. Med nami je sicer mnogo, mnogo otrok, ki rastejo na dnu človeške družbe, v blatu in grehu, a kljub temu so njihove duše še vedno otroške in njihovo pojmovanje življenja še vedno otroško, pa naj je njihovo bedno življenje še tako zametano z blatom. Tudi v bedi se odkriva poezija, tudi v bedi vidi otrok svoj pravljичni svet, ki je tem lepši, čim večja je beda. Svet, ki ga more gledati le otrok v svojih čistih sanjah, v svoji veliki duši, ki ne pozna nobenega pesimizma, pa naj trpi še tako. Pomanjkanje in ponižanje marsikaterega sloja človeške družbe se tako lahko opisuje s prisrčnimi otroškimi besedami, da je le še bolj nazorno, ker je naslikano z barvami, ki jih otrok popolnoma razume in pri tem ne trpi nobene škode, čeprav so slike v celoti naravnost obupne. Brutalno opisovanje senčnih strani življenja, kakor je v navadi pri večini naših sodobnih mladinskih pisateljih, je okrutno, kakor sem že omenil, ker nima v sebi prav nič vzgojnega, še manj pa otroškemu mišljenju in pojmovanju sorodnega. Edini učinek, ki ga more povzročiti to brutalno opisovanje, obstoja v tem, da se ubija v otroku nekaj, kar je samo njegovo, in to nekaj je veliko in sveto, saj ni nič drugega kot otroška duša.

Tretja vrsta mladinske povesti je tako zvana avanturistična povest. Pisanje takih povesti je prav posebno vablivo, ker deluje pri tem izključno samo pisateljeva domišljija in je resnično življenje z vso svojo pisano šaro daleč v ozadju. Človek potuje brez vseh zaprek, po tujem svetu, po izmišljenih ali pa resničnih krajih, ki jih ni videl še nikoli in jih ne bo videl nikoli; ustvarja si like in

podobe sproti, kakor so mu pač potrebne za trenutno domisljico; življenje slika pač tako, kot je prilično njegovemu osebnemu ugodju, pa naj je nazadnje to življenje še tako nasprotno onemu življenju, ki vlada po vsej priliki v tistih deželah, koder roma pisateljeva razbrzdana fantazija in išče tam vsega tega, česar ni bilo, česar ni in česar ne bo nikoli.

Guliver in Robinzon sta močna in mogoče edina predstavnika avanturistične struje v svetovni literaturi in sta doživela nebroj posnemalec, ki pa so bili preplehki, da bi se bili mogli vzdržati na površju. Karl May je s svojimi drznimi prigodami, ki pa imajo nazadnje vendarle troho etične vrednote v sebi, preromal ves svet in je imel za sabo celo armado posnemovalcev, ki pa nikakor niso mogli doseči vsega tega, kar je dosegel Karl May. Avanturistična povest ima končno tudi svojo vrednost, zlasti za bolj odraslo mladino, ki je kolikor toliko že vpeljana v občo geografijo; toda v splošnem je pa tudi kočljiva in škodljiva, ker draži otroško domišljijo prav tam, kjer bi bilo najmanj treba, in jo sili tja, kjer ni prav nič doma in kjer jo pusti fantazija na cedilu, pa naj je še tako razgibana in odporna.

Slovenska mladinska literatura ima za sabo trnjevo in križevo pot. Porojena je bila v tesnih okovih enostranske romantike Krištofa Šmida, šla je skozi banalnosti tujih in domačih razbojniških zgodb, med poznanimi in nepoznanimi strahovi preteklega stoletja in se je trudoma in mukoma privila do Franceta Levstika, ki ji je ustvaril dostojno obliko in ji dal domač, pristno otroški izraz v svojih mladinskih pesmih. A bil je preveč osamljen sredi tuje navlake, da bi jo bil mogel zadržati na svoji poti. Vpliv Krištofa Šmida je bil prevelik, da bi ga mogel za vedno zrušiti. Proti njemu so stali vsi mladinski pisatelji, povečini pedagogi, ki so smatrali Šmidovo smer za edino pravo, ker poudarja zgolj vzgojno in poučno plat. Levstik je zatopil pred zvezdo Šmidovega vernega učenca, Janka Lebana, in ta zvezda je bila vodnica prav do moderne, dokler ni morala ugasniti pred novo zvezdo, ki se je pokazala na obzorju in šla po Levstikovi edino pravi poti, in ta zvezda je bil naš največji mladinski pesnik — Oton Župančič.

Sodobna mladinska literatura se hoče razvijati in se razvija v treh pravcih, o katerih sem govoril že prej: v pravljici, povestni in avanturistični obliki. Seveda je pri tem jako razdvojeno mnenje, katera oblika je prava in edino prikladna za mladino, ki se v današnjih časih vzgaja popolnoma po drugačnih metodah, kakor se jo je vzgajalo pred vojno. Po športnih načelih se hoče napraviti mladino za krepko in odporno v življenju in jo seznaniti z vsemi realnimi prilikami, ki jih srečuje vsak dan v svoji neposredni okolici; uvesti jo že v rani mladosti v vse gorje, ki ga mora prenašati sodobno človeštvo, in ga napraviti čim prej za moža, ne oziraje se na to, ali so otrokove sile zadosti močne, da prenesejo tako zgodnjo in protinaravno zrelost njegovega nerazvitega otroškega duha. Seveda, pri vsem tem imam v mislih edino le mladino, ki se zbira v osnovnih šolah, ker je srednješolska mladina že izven interesne sfere mladinske literature in je njeno mišljenje in naziranje že daleč od naivnosti otroškega duha. Zahtevati od otroka zrelost pri presojevanju življenja, je pač prav tako protinaravno, kakor je protinaravno in neusmiljeno, če ga s krutimi besedami in naravnost ter brez olepševanja seznanjamo z golimi resnicami življenja. Pravi mladinski pisatelj bo prizanesel otrokom z vsemi temi krutostimi že iz usmiljenja do njih, in če jih mora opisovati, jih bo opisoval na način, ki ne žali otroške duše, in jih bo v izbranih, otroškemu duhu prilagojenih podobah in

slikah prikazal mladini in jih v tej formi predložil še bolj nazorno, kakor če bi jih slikal z golimi in krutimi besedami.

Boj med pravljico, povestjo in avanturistično povestjo je v naši mladinski literaturi precej jasno očiten. Propagatorji pravljice stoje na stališču, da mora otrok živeti v svojem, njegovi duši prirojenem pravličnem svetu tako dolgo, dokler le more. Spoznanje pride itak še prezgodaj in čemu bi ga otroku usiljevali še pred časom? Otrok se mora izživeti v svojih pravljicah, ki mu bodo ostale v poznejšem življenju kot nekakšna duševna podlaga vsega idealnega, kar dela človeka v življenju plemenitega in ga varuje posurovelosti. A pristaši naturalistične mladinske povesti zastopajo načelo, da se mora otrok čim prej seznaniti s trdotami življenja in se čim prej duševno in telesno utrditi, da jim kot zrel mladenič stopi odločno nasproti in jih z lahkoto premaguje, ker je pripravljen nanje. Avanturistom pa gre za tem, da izvabijo otroka iz kroga breztelesnih pravljič in ga zainteresirajo za široki svet in njegovo pisano življenje in mu s tem usilijo kolikor mogoče široko svetovno naziranje.

Boj med temi strujami je vsekakor opravičen, ker ima vsaka struja v sebi nekaj pravega in realnega. Pri vsem tem pa prihaja v poštev samo način, kako naj pristaš poedine struje izvaja svoj program in kako naj piše, da izvajanje njegovega programa ne bo v škodo mladini. Mnogi si domišljujejo, da so popolnoma na pravi poti, a se ne zavedajo, da je tista pot naravnost zavožena in ne vodi do cilja, ki so si ga postavili s svojim programom, ker niso proniknili v globoko otroško dušo in v poedinosti njenega bogatega, silno razvitega življenja. Njihovo opisovanje ne doseže nikoli smotra, ker jim primanjkuje resničnih otroških besed in misli, a še bolj resničnega otroškega srca.

Vse te struje so v sodobni naši mladinski literaturi dobro zastopane z deli različne kakovosti in večje ali manjše vrednosti. Toda del, ki bi ostala trajna last naše mladine, je poleg Župančičevih otroških pesmi le pičlo število, dasi je prav v današnjih dneh produkcija mladinskih knjig jako izredna. A kljub pomanjkljivosti, ki jo prikazujejo naši sodobni mladinski pisatelji, imamo vendar nekaj knjig, ki so izšle iz posameznih struj in ki prav dobro izražajo program svoje struje ter imajo popolno literarno vrednost in bodo ostale kot mladinske knjige še dolgo vrsto let na knjižnem trgu, saj so popoln in lep izraz stremljenj, ki jih zasledujejo te tri struje v naši sodobni mladinski književnosti.

Pred nedavnim časom je izšla v založbi Jugoslovanske knjigarne razkošno opremljena mladinska knjiga *Najdenček Jokec*.¹ Avtor te knjige je nadarjeni mladinski pisatelj Mirko Kunčič in pravljica o Jokcu je njegovo prvo večje delo. Na videz je vsa stvar kaj preprosta in človek bi mislil, da je delo vsakdanje, šablonsko, kakor smo že pač navajeni po izkušnjah, ki jih redno doživljamo s publiciranimi pravljicami v naši mladinski literaturi. Toda zgradba Kunčičevega dela je nekaj posebnega, česar nismo navajeni pri naših mladinskih spisih, a tudi fabula sama je zajeta iz neobičajnega življenja in se razpleta na način, ki je edino primeren moderni pravljici. Svet, ki ga opisuje pravljica, je sicer abstrakten, vendar pa je s sto in sto nitmi sklenjen z resničnim življenjem, z nadlogami, revščino in hudobnostjo našega sveta. Socialne bede se zna pisatelj dotakniti na naiven, otroški način, vanjo zabrede z otroškimi koraki in gleda vanjo z otroškimi očmi in z otroškim srcem in odhaja od nje z

¹ Mirko Kunčič: *Najdenček Jokec*. Ljubljana, Jugoslovanska knjigarna 1930. (Iz torbe kotickevega strička. 1.)

otroškimi mislimi in z onim naravnim filozofskim dognanjem, s katerim nas mladina včasih kar frapira.

Kraljevič mora trpeti zaradi greha staršev in mora bresti skozi vse človeško gorje, a ga prenaša v družbi svojih živali z otroško naivnostjo in pogumom. Da Kunčič v resnici pozna pravo bistvo pravljice in razvoj otroške logike, nam dokazuje že dejstvo, da vidi junak njegove pravljice službo dvornega norčaka za edino vredno, da jo doseže; a tudi persiflaža vojne, ki jo Kunčič opisuje s svojimi mravljami, dokumentira, da ima pisatelj velik smisel za otroški humor in ga zna vplesti prav tam, kjer in koder ga je treba. Če pa pisatelj dobro pozna vse te bistvenosti otroške pravljice, se mu mora delo v resnici posrečiti, kakor se je Kunčiču posrečilo v polni meri.

O Kunčiču se je pisalo že mnogo, a povečini so bile to besede, ki Kunčiča niso pokazale takega, kot je v resnici. Sicer je v njem še dosti vihravega in preneglega ter nestalnega; človeku se zdi, da se še ni mogel ustaliti in da še neprestano išče in si hoče ustvariti določno formo, ki bi mu postala temelj za njegovo bodoče delovanje. A toliko se mora reči, da je Kunčič poleg dramatika Pavla Golie postal naš najpopularnejši mladinski pisatelj; njegove velike vrline z lahkoto zakrivajo vse napake, kolikor jih pač pokaže v svojih delih. Njegov Jokec pa bo služil v pravljlični struji kot vzorec, po katerem naj se pišejo pravljice za naše otroke.

V povestni struji pa nam je pokazal Fran Milčinski način, kako pripovedujmo mladini o raznih socialnih problemih modernega življenja, da mladine ne razočara in je ne zagreni prezgodaj. Milčinski je pisal mnogo, mnogo za mladino; iskal in brskal je po narodnih pravljicah in črpal svoje bogastvo iz njih. A gledal je z bistrimi očmi tudi v resnično življenje in je imel srce odprto, da je lahko sočustvoval s človekom v njegovi najhujši bedi, ki jo je opisoval na način, ki je bil lasten samo njemu. Njegova povest *Gašper, Mihec in Baltazar*² ni pri nas prav nič znana, ker je zakopana med *Zvončkovimi* letniki, toda smatrati jo moramo za vzor moderne mladinske povesti, ker posega globoko v gorje našega sodobnega ljudstva in ga opisuje z otroškimi besedami in otroškim naziranjem, kakršnega ne najdemo pri nobenem pristašu sodobne mladinske povestne struje.

Povest bi marsikdo štel med vesele povesti Milčinskega, ker je pisana z vsem nasmejanim pisateljevim humorjem, toda humor je samo sredstvo, s katerim poizkuša Milčinski ublažiti krutosti in grdobije svetovne vojne in njene grozne posledice. Tu je slikovito pomešan otroški naivni svet z brutalnostmi, ki jih človeška usoda prikazuje v resničnem življenju, a vse te brutalnosti zna Milčinski prijeti na pravem mestu in jih zasukati tako, da jih otrok sicer vidi kot strašilo, a je to strašilo vendarle tako, da mu otrok kljub temu gleda naravnost v oči, se zgraža nad njim, a je vendar takoj pripravljen, da se mu upre z vsemi močmi v prid svojega bližnjega. V vsem delu ni prav nič sentimentalnega, narejenega in protinaravnega, kar na žalost srečujemo povsod v modernih mladinskih povestih, ki se brezvestno in tudi s pretiranostjo pečajo z življenjem in revščino sodobnega otroka; sodobni otrok je pač samo otrok, kakor je bil predvojni otrok tudi samo otrok.

² *Zvonček* 21 (1920) str. 33—42, 81—89, 124—129. (Objave v knjigi gl. Fran Milčinski: *Zbrani spisi*. Ljubljana, DZS 1960. Knj. 2 str. 292—315. — *Zbrani spisi*. Ljubljana, DZS 1978. Knj. 1 str. 478—496.

V tretjo strujo naše mladinske književnosti moramo prištevati Toneta Seliškarja, ki sicer ni mladinski pisatelj, saj se malo peča z mladinsko literaturo, a je vendar napisal otrokom avanturistično povest *Rudi*³, ki je pač najboljša, kar jih imamo pri nas te vrste. Seliškar se mnogo bavi s socialnimi krivicami ki jih brezobzirna človeška družba dela dandanes otroku, toda te socialne krivice so mu samo povod in bodrilo, da pokaže, da se zna otrok tudi maščevati zaradi teh krivic, maščevati se nad družbo na ta način, kot se zna in se more maščevati otrok: s svojo vztrajnostjo, fantazijo in s svojimi naravnimi zmoglostmi se dvigne visoko nad surovo družbo in s plemenitostjo vrača krivice.

Seliškar pozna otroško dušo, njene misli in njeno pravo stremljenje. Njegova povest je znak tega poznanja in z neverjetno lahkoto in gibčnostjo nam slika istinitega otroka v vseh mogočih položajih. Le škoda, da ga včasih postavi v situacijo in pred preizkušnjo, ki se nam mora dozdevati neverjetna in pretirana že zaradi tega, ker nam povest opisuje realno življenje. Toda otrok gre preko tega dejstva, ker se nehotе zaveda, da gre pri vsem tem samo za avanturistično zgodbo, ki ji je marsikaj dovoljeno, tudi pretirane in nemogoče stvari, katerih je povest proti koncu polna. Kljub temu pa moramo smatrati *Rudija* za najboljši primer avanturistične povesti v naši mladinski literaturi.

Dasi se te tri struje pobijajo med sabo, vendar ne bo mogla zmagati niti ena, niti druga, ker ima vsaka pravico do obstoja, vsaj tako dolgo, dokler bodo otroci čitali knjige in dokler bodo med nami živeli ljudje, ki pišejo mladinske knjige. Da se pa ta položaj še ne bo tako kmalu izpremenil, je pa nam svedok dejstvo, da se zaloge na našem mladinskem knjižnem trgu od dne do dne bolj večajo, ne v kakovosti, temveč v množini, ki pa ima tudi svojo vrednost v sebi: človek vsaj lahko izbira. In to pomeni tudi nekaj.

Zusammenfassung

Josip Vandot, Jugendschriftsteller, sieht sich in seiner Abhandlung im Jahre 1931 in der slowenischen Jugendliteratur um und stellt fest, dass darin drei Richtungen ersichtlich sind: eine märchenhafte, eine erzählungsmässige und eine abenteuerliche. Das Märchen ist dem Kinde notwendig, es muss sich darin ausleben, damit es ihm als Geistesgrundlage für das spätere Leben bleibt. Die naturalistische Jugenderzählung soll das Kind mit den Lebenshärten und den sozialen Problemen bekanntmachen, die abenteuerliche Erzählung aber erweckt das Interesse der erwachseneren Jugend für die breite Welt. Alle drei Richtungen sind notwendig, doch sind sie angemessen nur, wenn der Jugendschriftsteller in die Tiefe der Kinderseele und in die Einzelheiten ihres reichen, stark entwickelten Lebens eindringt; das ist aber möglich, wenn die Werke einen vollständigen Literaturwert innehaben. Josip Vandot charakterisiert von jeder dieser Strömungen je das bedeutendste slowenische Jugendwerk (siehe die Angaben in den Anmerkungen).

³ Tone Seliškar: *Rudi*. Ljubljana, Mladinska matica 1929. (Knjižnica Mladinske matice. 5.)

Saša Vegri

Ljubljana

O POJAVU DILETANTIZMA V KNJIGAH ZA OTROKE

Ob razstavi Interliber je Prosvjetni sabor Hrvatske (Odbor za knjigo) organiziral 23. in 24. aprila 1981 v Zagrebu posvetovanje na temo *DILETANTIZEM V KNJIŽEVNI USTVARJALNOSTI ZA OTROKE*.^{*} Pionirska knjižnica iz Ljubljane je na tem posvetovanju sodelovala s prispevkom Saše Vegri.

Diletantizem v knjigah za otroke spoznavamo predvsem po nestrokovnosti in površnosti, s katero je v knjigi podana zgodba, povest, poezija, poljudno poučno besedilo in ilustracija.

Ne smemo se namreč slepiti, da otroka bralno vzgaja le šola in z njo povezana šolska ali javna mladinska knjižnica. Na otrokov bralni okus deluje tudi *knjižni trg* kot širši prostor, kjer se otrok ravno tako srečuje s knjigo. Na slovenskem knjižnem trgu se naš otrok lahko sreča z marsičim.

Uredništva v naših založniniških hišah, to so predvsem Mladinska knjiga, Borec, Partizanska knjiga in Univerzum, skrbijo za to, da bi izhajalo res samo tisto, kar ima določeno literarno vrednost in likovno kvaliteto ter tehtno informacijo, če je to knjiga poljudnopoučnega tipa. Toda s svojimi izdajami se dobesedno izgubijo na knjižnih policah knjigarn in na stojalih marketov ter veleblagovnic, kjer naštetih izvodi diletantskih primerkov slikanic in knjig za otroke kar žarijo s svojo barvno kričavo opremo in kvazi realistično ilustracijo.

^{*} Navajamo še nekaj zanimivejših referatov:

Milica Buinac (Zagreb) je z referatom *Naša sodobnost u knjigama za djecu* prek znanih srbskih in hrvaških pesnikov in pisateljev, katerih dela so radikalno posegla v sodobno književnost za otroke, osvetlila zdajšnje stanje in stopnjo prisotnosti sodobnega jezika in sodobnega ambianta v leposlovju za otroke.

Uglješa Krstić (Beograd) je v referatu *Smrt reči ili bajka i savremenost* govoril o jezikovnem prilagajanju in adaptacijah pravljice skozi daljše časovno obdobje. Prikazal je, kako se je pravljica skozi posamezne jezikovne prilagoditve vedno bolj približevala otroku.

Ibrahim Kajan (Zagreb) je v referatu *Jezik suvremene književnosti za decu* podal zaključke iz študije, ki je raziskovala, kaj je živ otroški jezik v današnji poeziji za otroke in kakšno vlogo imajo »emotivni naboji« izražanja v jeziku, ki ga uporablja otrok. Primerjal je pogostnost uporabe različnih besednih vrst pri otrocih in pri pesnikih, ki pišejo za otroke.

Gojko Janjušević (Novi Sad) je pod naslovom *Prevođenje poezije za djecu* osvetlil in dobro opredelil dva tipa prevajanja: prenos pesnikove poetike v drugo jezikovno besedilo ali besedno prevajanje.

To knjižno produkcijo izdajajo in razpečavajo na naš knjižni trg največkrat založbe iz sosednjih republik, ki sklepajo kupčije z inozemskimi založbami kar na svojo na knjigotrško uspešnost naravnano vest. Največkrat se na teh knjigah in slikanicah pojavljajo imena založb Mladost-Zagreb, Forum-Noví Sad, Naša djeca-Zagreb, Otokar Kerševani-Reka, Epoha-Zagreb, Nolit-Beograd in tako dalje. V Sloveniji se s to dejavnostjo najbolj vztrajno ukvarjata podjetji Jugoreklam in zadnje čase Orbital.

Poglejmo, katere so te knjige:

1. Najbolj pogosto so to najrazličnejše priredbe otroške klasične literature (na primer J. Swift: *Guliverjeva potovanja*, L. Carroll: *Alice v čudežni deželi*, C. Collodi: *Ostržek*, J. M. Barrie: *Peter Pan*, A. Dumas: *Robin Hood*, razne pravljice bratov Grimm in pravljice H. Ch. Andersena ter C. Perraulta).

2. Sledijo jim razne priredbe iz filmov Walta Disneya, Mustijeve zgodbe po seriji televizijskih nadaljevanj, scenarista Raoula Cauvina.

3. Sem sodijo tudi doživljaji znane Marinke francoskih avtorjev G. Delahaya in M. Marliera.

4. Znanstveno poučne slikanice Španca F. Fernandeza v seriji »Znanost in pustolovščina«. V seriji »Moja prva knjiga« izhajajo slikanice za najmlajše o športu, knjigi, čebelah, letalih, telefonu in tako dalje.

Vsem tem izdajam je skupni imenovalec diletantstvo. Poglejmo, kako in v čem se izkazuje nestrokovnost in površnost pri naštetih izdajah:

1. V leposlovnem deležu gre največkrat za skoraj do gole fabule okrnjeno besedilo in s tem za grob poseg v avtorjev stil in njegovo umetniško jezikovno ustvarjalnost. Andersenovih pravljic ne cenimo le po tem, kaj je avtor povedal, pač pa predvsem po tem, kako je to povedal. Zato so priredbe vedno tak poseg, ki otroku vzame eno doživljajsko dimenzijo, s tem ko opušča jezikovno bogastvo izrazoslovja posameznega avtorja.¹

2. Pri priredbah, ko iz gibljivega vizualnega medija, kot sta film ali televizijski ekran, prenašamo junake in dogodke v knjižno obliko, ki je statična, nam od vsega bogastva izrazne mimike obraza in razgibanega premikanja telesa ostaneta le obrazna grimasa in gib, fiksiran v karikaturi. Če vse to spremlja še besedilo, ki le opisuje statični prizor po predstavljeni risbi, smo dobili resnično pravo diletantsko delo, s katerim nismo otroku v pravi obliki predstavili Walta Disneya kot umetnika risane filma. Njegovim junakom pa smo vzeli vso enkratno živahnega in karakterističnega izražanja v gibih in izrazih, ki na filmu tako natančno manifestirajo razna čustvena stanja in reakcije.

3. Poseben fenomen so slikanice o Marinki. Pri otrocih so priljubljene ne tako tako kakor pri odraslih »dr. romani«. Ni težko odkriti skupnih stičnih točk, ki ti dve seriji povezujejo. V slikanicah o Marinki se vse dogaja v krasnem ambientu, naj je to na letališču, igrišču, taborjenju, jadrnanju, doma ali v trgovini. Vse vedute so v podobi brezhibno romantično lepe, da ne rečemo, kako skoraj princesovsko lepi so ona, njen bratec, njena mama, njen očka. Vsi obrazi so nasmejani, srečni, skoraj enaki, le po frizurah in oblekah ločimo deklice od dečkov in mame od očetov. Vse kar se z njimi in med njimi dogaja, je čista

¹ O tem je obširneje pisala prof. Marjana Kobetova v prispevku *Priredbe klasičnih del iz svetovne književnosti za mladino v slikanicah za najmlajše*. *Otrok in knjiga* 1972, št. 1, str. 52—66.

gojena malomeščanščina zunanjega blišča. Pod tem likovnim čudežem se pletejo prazni tipizirani dialogi in vzklikajo fraze. Pojasni se tu in tam kak nov predmet, ki ga še kdo ne pozna, in že je druga slika, druga stran in tako do konca. Na koncu se po navadi konča s frazo: »Bilo je čudovito«.

Kaj taka slikanica daje našemu otroku? Preprosto slab iluzijsko vizualen ekskurz v lažno pravljlično življenje, ki ga pisec sicer želi prikazati kot resnično življenje v določenem socialnem okolju. Zaradi piščeve želje po resničnosti neživljenjske pravljlične vsebine postane to delo za našega otroka le lažna plaža.

4. Ravno tako nestrokovno tip izdaj so v konkretno snov usmerjene poljudno poučne slikanice, ki želijo podati otroku njegovi stopnji primerno informacijo. Zanimivo je, da je tudi pri otrocih kot pri odraslih strip postal oblika, ki naj ponuja na določen poigravajoč se način čimbolj stvarne podatke s področja znanosti in družbenega dogajanja. Skratka iz snovi, ki smo jo doslej bili vajeni sprejemati didaktično in s strokovnimi priročniki. Poskus sam je inovativen, škoda je le, da se v taki knjigi težko prebijemo do zaželenih podatkov, ker so nepregledni. Človek dobi občutek, da je vsa zasnova zgodbe popestrena s stripom le zato, da bi se mladi bralec raje učil o v stripu opisanih pojavih. Sience fiction pristop, ki ga nekatere teh slikanic uporabljajo, je pač modna muha in špekulacija. Predvsem bi morali biti podatki v poučnem stripu bolj pregledni in manj obloženi z grozljivostjo (ker upam, da še nismo do te meje oslabeledi, da lahko spominsko sprejemamo le z grozljivostjo podložene podatke).

Vse zgoraj omenjene izdaje so na našem knjižnem trgu vedno na zalogi. Nikoli ničesar ne zmanjka, ponatisi so pripravljeni, še preden poide dotiskana naklada. Kupci teh knjig so starši in otroci. Starši zaradi nepoznavanja in pomanjkanja tovrstne vzgoje ne znajo ločiti dobre knjige od slabe, kljub temu da so jim na voljo predavanja o dobrih knjigah (o slabih manj), da se o tem piše, prirejajo razstave (o slabih manj) in tiskajo prospekti.²

Kupčija s tovrstnimi knjigami cvete, kako bi ne. Grimmova slikanica *Rdeča kapica*, ki je izšla pri Mladinski knjigi z ilustracijami Marlenke Stupica, stane 60,00 din. Slikanica *Rdeča kapica* založbe Naša djeca, brez navedbe ilustratorja, zato pa tembolj kričeče rdeča in nasmejana, se v isti knjigarni sama ponuja za 25,00 din. Res, samo razgledana mati ali oče bosta pripravljena dati 60,00 din za *Rdečo kapico* z ilustracijami Marlenke Stupica.

Našo posebno pozornost pa zaslužijo slikanice domačih avtorjev, ki izhajajo pri istih založbah kot navedene slabe izdaje knjig za otroke. Mogoče so avtorji, vzpodbujeni od založbinega ali lastnega spoznanja o tem, kako dobro se prodajajo tržnemu okusu prirejene knjige, naenkrat začeli pisati besedila in jih opremljati s čisto določenim tipom ilustracije, da bi vstopili v visoke naklade in na široko tržišče.

Najbolj nas je vzpodbudila k razmišljanju za slovenski knjižni trg prevedena slikaniška serija »Odločilne bitke«, ki je izšla v lanskem letu. To je serija štirih slikanic: *Neretva*, *Kozara*, *Sutjeska* in *Desant na Drvar*. Avtor besedila je Tomislav Rakočević, ilustrirala jih je Milena Balabanić, recenzenta sta bila prof. dr. Toda Čolak in Drago Šormas. V slovenščino jih je prevedla Tarcisia

²Marjan Tršar: *Za kvalitetno slikanico*. Naši razgledi 1974, št. 1, str. 13.

Posilović Antonija: *Analiza štampe djeci namenjene i djeci ponuđene*. Kulturni život 1975, št. 6, str. 380–387.

Seminar za vzgojitelje in knjižničarje javnih in šolskih knjižnic v Pionirski knjižnici v Ljubljani junija 1980.

Galbiati-Komljanec. Izdal jih je NIŠRO »JEŽ« iz Beograda, kot soizdajatelj je naveden Orbital — Ljubljana.

Že po naslovu nam je takoj jasno, da so v teh slikanicah opisani in zapisani dogodki iz naše neposredne preteklosti. Vemo, da so to bitke, v katerih so bili ljudje prisiljeni braniti z golimi rokami svoja in druga življenja. Vemo tudi, da so prenašali nadčloveške napore in trpljenje v določenem zgodovinskem trenutku, ko je okupatorjevo sovraštvo načrtovalo dobesedno uničenje za predele naše domovine, ki so opisani v slikanicah.

Avtor je zgodovinska dejstva in spoznanja ob bitkah na Neretvi, Sutjeski, Kozari in v Drvarju zasnoval za slikaniško besedilo na bolj poljudno poučen način. Otroku je želel dati z navajanjem nekaterih faktografskih podatkov prostorsko, časovno in številčno predstavo udeleženih v teh bojih in dogajanju, v sporočilnem delu besedila pa približati idejno etično vsebino boja, trpljenja, zmag in porazov, v katerih so predano in zavestno umirali borci in domačini teh krajev.

Kompozicijsko in jezikovno je vse štiri bitke oblikoval enotno. Vse štiri slikanice je razdelil na dvanajst poglavij. Sama poglavja z izbranimi naslovi vsebinsko stopnjujejo dramatičnost dogajanja posameznih bitk. Lok dogajanja je pri vseh slikanicah zgrajen tako, da v prvem poglavju nakaže stanje, iz katerega se potem razvrstijo dogodki prek ostalih desetih poglavij z vedno bolj dramatičnimi elementi, ki se v zadnjem, dvanajstem, iztečejo v nekak himničen spev o bitki in kraju.

Jezik je neenoten, sestavljen iz več jezikovnih izrazov. Giblje se od realistično poetičnega prek faktografskega do ekspresivno patetičnega.

Vzemimo za primer slikanico *Kozara* in pogledjmo na konkretnih primerih, v kolikšni meri je avtorju uspelo napisati slikanico, ki naj bi imela za mladega bralca razumljivo podane zgodovinske dogodke v primernem jezikovnem izrazu.

V referatu so natisnjena nepopravljena besedila, ker je tako najbolj razberljiv prevajalkin odnos do našega jezika.

(Prvo poglavje): KOZARA POJE O SVOBODI

Pisec nas vpelje na Kozaro: »Pomladni veter je zapihal... Žubore Una in Sana... Sava se je razlila čez... Bistre vode pojejo o svobodni zemlji...«. S temi liričnimi opisi rek in polj je prežeto tudi ljudstvo Kozare, ko spet opravlja vsakdanja dela. Da bi postavil dogajanja v zgodovinski čas, pretrga lirični opis in vstavi: »Uspešni potek NARODNO OSVOBODILNE BORBE na Kozari v letih 1941 in 1942 je privedel do nastanka velikega osvobojenega ozemlja. V maju pa sta bila osvobodjena Prijedor in rudnik Ljubija. Ustanovljene so partizanske enote in partizansko letalstvo«. Ta zgodovinski podatek naj otroka pouči in orientira (čeprav, recimo, ostaja navedba maja nejasna — katerega leta, 1941 ali 1942, je bil osvobojen Prijedor?) da lažje sledi opisovanju, ki se spet nanaša na delo osvobodilnih odborov, ljudske oblasti in na nenehno skrb domačinov, ki v bratstvu in slogi pripravljajo obleko in hrano za borce. Poglavje zaključuje z besedami: »Na Kozari se kuje in krepi bratstvo in enotnost...« Iz tisočerihih grl zveni pesem: »Oj Kozaro, puna li si grana / još punija mladih partizana...« (»Oj Kozaro, veje so ti goste / partizanov bolj so polne hoste...«)³ S tem se zaključuje idiličnost in prihajamo k dejstvu.

³ Tako sta v slovenski izdaji navedena original in prevod, kar ni potrebno, saj se tega prevajalka ne drži dosledno.

(Drugo poglavje): SOVRAŽNIK NE MIRUJE

Zopet opisi: »Zemlja med rekami: Sana, Vrbas, Gornjanica, Una in Sava je svobodna ... Zelena Kozara, svobodna v pomladnem razcvetu in pesmi je kot mati razširila roke in v svoje naročje sprejela ranjence ...« Sledi spet faktografija: »Zberejo se predstavniki Nemčije, Italije in takozvane Nezavisne države Hrvatske ter si na sestanku v Opatiji 2. marca, 1942, postavijo za cilj »čiščenje zapadne Bosne« ... Sovražnik dovaža na stotine novih topov, tankov ... Sovražniki se s 40.000 vojaki pripravljajo za napad na Kozaro«. Da bi otrok ob branju tega podatka dobil bolj živo podobo in čustveno relacijo, pisec zapiše: »Zemlja drhti pod sovražnikovo motorizacijo. Skalile so se reke, da bi zaščitile svoje bregove in z njih odgnale krvavega osvajačalca ... Pripravlja se ofenziva.«

(Tretje poglavje): KOZARA V OBROČU

Zdaj ni več čas za idiličnost, zato le bistveno podajanje, ki pove, da v okupiranih mestih okrog Kozare in predelih Podkozarja deluje ilegala, ki obvešča po kurirjih Kozarčane o stanju okupatorjevih sil. »Okrog Kozare je sovražnik postavil obroč. V obroču so partizani, 3.000 jih je. Z njimi je 300 ranjencev in 80.000 prebivalcev Kozare, ki se vsi zavedajo, da je moč svobodo braniti in jo doseči le s krvjo. Nemočni otroci, iznemogli od lakote in vojnih strahot, izmučene ...«. Pisec že uvaja ekspresionistično patetiko, ker ne ve, kako bi opisal stanja na drug manj patetičen način. »Spet so se znašli pred grožnjo, da na njihovo zemljo vdrejo podivjane sovražne horde ... Vsi borci, vsi Kozarčani ... so bili pripravljeni boriti se za vsako kotanjo, za vsako drevo ... da ohranijo svobodo, da obranijo Kozaro.« Tu tekst prehaja že v ritmizirano prozo. Pri branju se nehote spomnimo, da bi bilo bolje brati otrokom Nazorja, ker bi ob njem lažje sprejeli resnično grozo vojne. A pogledjmo naprej.

(Četrto poglavje): OFENZIVA SE ZAČNE

»Napočil je 10. junij, 1942,« zapiše pisec in potem natančno opiše s krajevnimi imeni, kod se bližajo nemške enote. Brez geografske skice navedenih krajev se še odrasli ne znajde, kaj šele otrok. Toda sam boj sploh še ni opisan, izražena je le napetost skozi dramatično ekspresijo: »Nemški tanki bobnijo ... Sovražna letala vzletijo in grmijo ... Nebo nad Kozaro je sivo in mrko. Kalne reke bijejo v bregove. Sovražnik vse bolj zateguje obroč okrog Kozare. Deset jih je na enega. Začenja se ofenziva«.

(Peto poglavje): SKRIVALIŠČA IN OGORČENI BOJI

Zdaj je sovražnik prešel v ofenzivo. Ljudje se morajo umakniti v notranjost Kozare, v skrivališča. Pomikajo se vdano in pisec piše: »Žene, starci in otroci zberejo preostalo živino in se z najnujnejšo hrano in obleko odpravijo v skrivališča, pod okrilje partizanskih sil. Pred podivjano sovražno hordo ... kolone nemočnih ... Matere, večinoma bose, stiskajo v naročju otroke ... in se hrabro pomikajo v notranjost Kozare. Na mestih, kjer je mogoč dostop na Kozaro, pa umirajo partizani.« In spet poudari: »Borijo se za vsak kamen, za vsak košček zemlje, za vsako drevo ... Hrabri partizani ob pomoči prebivalstva odbijajo napad za napadom.« Tako so podani ogorčeni boji, ker vse kaj hujšega se bo zgodilo v poglavju, ki mu sledi.

(Šesto poglavje): BORBA ZA ŽIVLJENJE IN SMRT

»Kozara žari kot plamenica... Vsaka ped zemlje gori... Borci padajo. Sovražna letala letijo nizko... in spuščajo svoj smrtonosni tovor nad skrivališča, nad nedolžno prebivalstvo. Kozara stoče v ognju vojne, stoče, a v svojih nedrih čuva svoje ljudstvo. Borci odbijajo napade sovražnih vojakov. Deset jih je na enega partizana... Pa nemške horde? In domači izdajalci? Divjajo. / Rušijo. / Koljejo. / Pobijajo. / Zažigajo. / Toda ljudstvo s Kozare je s partizani. Z dvignjenimi vilami in motikami, goloruki... Živi ne uspejo pokopati mrtvih tovarišev. V ognju se Kozara z ognjem brani« in tako dalje. Pisec za opis najdramatičnejšega trenutka te zgodovinske bitke uporablja ves besedni inventar, ki je nešteto krat uporabljen v najcenejših agitkah. Ob tem branju otrok res ne more dobiti jasne zgodovinske predstave o bitki na Kozari, še manj mu tak ekspresivni vložek (divjajo, rušijo, koljejo) lahko daje podlago za etično čustvo. S takim stilnim prijemom nas pisec skuša obdržati pri branju še skozi vsa ostala poglavja.

(Sedmo poglavje): PREBOJ PARTIZANOV

Zdaj pisec opušča vse faktografske podatke, niti krajevnih območij več ne navaja, ves se prepušča patetičnemu zanosu in bizarnim efektom: »Bobni, grmi, zemljo orjejo granate. Ruši se stoletni gozd. Na enega borca deset — sovražnih... Hitlerjev vojni stroj rjove... Bombaši jurišajo; nenehno letijo, grmijo njihove bombe. Tam... z golimi prsmi zadušijo smrt bruhajoče cevi... To je ogorčena borba za rešitev ranjencev, za preboj iz obroča! Bobni! / Grmi! / Zemljo orjejo granate! Z gromkim »NA JURIS!«, rama ob rami... Valovijo sovražne čete. / Obroč poka. / Partizani se prebijajo.« — Skoraj kot sinopsis za slab film.

(Osmo poglavje): ZVERINSTVA SOVRAŽNIKA

V tem poglavju pisec zbere vse, kar je otroke, ki so vojno doživeli na lastni koži, prebujalo iz spanja in jim za vse življenje zapustilo travme. Iz kakšnega nagiba želi pisec današnjemu otroku posredovati toliko krutosti? »Nemški vojaki, ki jim pomagajo domači izdajalci... napad na Kozaro ni uspel. Začne se njihovo krvavo maščevanje nad civilnim prebivalstvom... Zažigajo gozd, hiše, vasi, ljudi — vse. Kozara gori... Ujete otroke, starce in žene vojaki mečejo v goreče hiše. V dolini reke Mlječance se vleče... Tu se pod dežjem granat z raztrešenim lesom, jeklom in prstjo mešajo scefrana človeška telesa... Prebivalstvo... se je potegnilo globoko v srce Kozare... Mnoge so matere komaj rojene otroke z lastno dlanjo zadušile, jih zavestno žrtvovala... Tudi niso jokale, kajti solze so jim na pogoriščih ostale... Psi, uboge živali, so po svojih gospodarjih se vzgledovali: divje napadli starce, deco in žene, jih krvavo razcefrali.«

(Deveto poglavje): LJUDI ŽENEJO V TABORIŠČA

Tudi to poglavje, ki sporoča, da je sovražnik odkril skrivališča in odgnal v taborišča, je zapolnjeno z izrazno patetiko. »Po krvavo zaznamovanih poteh Kozare se vleče kolona neboljanih, ki jo sovražnik žene v zloglasna taborišča. Gori mati Kozara! Ne more zaščititi svojih otrok!... Brez joka, pod udarci sovražnih vojakov se vleče kolona nemočnih. Mnogi v koloni omagajo... Padajo ob rob kolone. Obležijo zverinsko pobiti: zmrcvarjeni s puškinimi kopiti, z noži

poklani, vojaškim škornjem poteptani ... Dolge kolone se vlečejo ... Ob cestah ostajajo trupla — kot nemi spomini na zverinstva ... Reke okrog Kozare so kalne tekle, rdeče od krvi.« Izrazi se ponavljajo (se vleče kolona, zmrcvarjeni, nemočni), vedno bolj pogosto je uporabljen izraz kri, kot da je to edini simbol boja.

(Deseto poglavje): TUDI OTROKE ŽENEJO V TABORIŠČA

Besedilo postaja vedno bolj rimano in ritmizirano. Vedno manj so podatki resnična informacija, služijo le še kot efekt v besedilu. »Otroci Kozare so čez noč dokazali, da so zreli za borbe, za svobodo. Za rodno grudo svoj delež tudi oni so dali ... Prenekatero mlado življenje je vklesano v temelje epopeje na Kozari ... Gori mati Kozara! Ne more zaščititi svojih otrok! ... Ogenj in kri vpijeta po maščevanju ... V zloglasno taborišče Jasenovac, v otroško taborišče Jastrebarsko, v Staro Gradiško so odgnali 23.000 otrok. Gori mati Kozara! ... Gori mati Kozara in poraja svobodo. Otroci Kozare so vklesali svoja življenja v temelje svobode, v temelje epopeje NARODNO-OSVOBODILNE VOJNE.«

(Enajsto poglavje): KRVAVO MAŠČEVANJE SOVRAŽNIKA

»Ofenziva ni uspela. Po preboju partizanov sovražnik divja po Kozari. Ranjence in ujete partizane kruto pobija ... V preostale kočice in domove zapira žene z otroki in starce ter jih skupaj s kočami zažiga. A ljudstvo Kozare ne joče. Rodilo se je s pesmijo, s pesmijo je živelo in s pesmijo je stopilo v revolucijo. In s pesmijo stopa v smrt. Živa, goreča je zavest, da je to umiranje za boljši jutri, za svobodo naroda in rodne grude ... Vzravnano in ponosno gorijo kozarski gozdovi. VZRAVNANO IN PONOSNO SE UPORNA KOZARA SPET PORAJA.«

Kot v osmem poglavju tudi v tem pisec podaja sovražnikovo maščevanju v opisu požiga skoraj z enakimi besedami. Motiva »umiranja s pesmijo na ustih« in »za boljši jutri in rodno grudo« sta že opisana v naši literaturi in to z veliko večjim spoštovanjem do zgodovinske resnice in do jezika.

(Dvanajsto poglavje): KOZARA SE ZNOVA RODI

»Vedi: / Ko bi moja drob se oplodila, / še tri bi Mladene, / tri bi Mrdžane / in tri Srdžane / ti porodila, / s togotno dojko bi jih podojila / in vse tri tebi podarila!« S to pesmijo pisec začenja poglavje in ga končuje z besedami »KOZARO UNIČITI JE NEMOGOČE«.

Ne vem, ali je začetne verze pisal avtor sam, spodbujen in inspiriran s pesmijo *Stojanka, majka Knežpolska* pesnika Skendera Kulenovića, ali jih je vzel kje drugje, zagotovo pa vem, da taki, kot so v slovenskem prevodu, so pravi jezikovni zmazek. Ustavimo se na tem mestu še ob prevodih in izvirniku verzov v tem poglavju, ker bomo s tem dobili najboljšo predstavo, kako in s kakšnim občutkom ravna prevajalka s slovenskim jezikom.

»Jer če ovdje gdje je smrt vršaj zavrgla
i vršuču krvlju liptala,
pa na koncu svojo smrt ovrhala,
ko krv danas, sutra med proliptati,
med i mljeko našoj djeci do grla —
zemlja će nam u suncu procikati«.

Ker bo tu, kjer smrt je svojo žetev vrgla
in med žetjem kri v potokih lila,
smrt svojo še na koncu pokosila
kjer danes kri, bo jutri mana se cedila,
otrokom našim med bo lil v grla —
zemlja radostna bo v sonce vpila!

Najvidneje izstopajo vsi glagoli, postavljeni na koncu (vrgla, lila, pokosila, se cedila, vpila), in še pomen besed: vršaj — snop, zavrgla, zavrgniti — zavreči. V tem primeru bi se pravilno glasil smiselni prevod: Ker bo tu, kjer svojo mlačev je zavrgla smrt... Ne rečemo med žetjem, ampak med žetvijo, samo v tem primeru je pravilneje uporabiti pri prevodu pesmi izraz mlačva, torej med mlačvijo. Kri ni »v potokih lila«, ampak je curljala. Zemlja ne bo »radostna v sonce vpila«, ampak bo nam v soncu vzšla.

Zdaj ob koncu vseh poglavij se nehotе z malo zlobe vprašamo, ali je res KOZARO UNIČITI NEMOGOČE?

Slikanica Kozara je vzorec diletantskega pisanja v knjigi za otroke. Ne vzdrži meril, ki jih zahteva poljudno poučna slikanica, še manj zadosti zahtevam literarnega sporočila. Ilustracije v slikanici so po estetskih merilih enakovredne besednemu delu. Tisk je skrajno nekvaliteten.

Sprašujemo se, kako sta mogla to spregledati recenzenta. Ravno tako upravičeno se sprašujemo, čemu so za slovenski knjižni trg prevedli to nekvalitetno slikaniško serijo in ne serije »Slikovnice o narodnoosvobodilčej borbi«, ki je izšla pri sarajevski založbi »Veselin Masleša« v knjižni zbirki »Lastovica«. Morda bi po založniških hišah začeli razmišljati tudi o tem, da bi ustanovili koordinacijski odbor, ki bi imel pregled nad izdajami za otroke in mladino iz vseh republik, da bi ne prihajalo do tako grobih spodrsaljcev.

Zusammenfassung

Nicht nur die Schule, die Schul- und öffentlichen Jugendbibliotheken erziehen das Kind, sondern auch der Büchermarkt mit seinem Angebot; auf dem Markt erscheinen neben den Büchern, die einen literarischen Wert, eine figurative Qualität und eine bedeutungsvolle Information darbieten, in viel grösserer Auflage dilettantische Exemplare von Bilderbüchern und Büchern für Kinder. Den Dilettantismus in den Kinderbüchern ersieht man aus der Unsachlichkeit und Oberflächlichkeit im Text und in der Illustration.

In der Literatur gibt es häufig Zurichtungen von klassischen Jugendwerken, die sich auf die blosse Fabel beschränken und den Autorstil schwer verletzen; es gibt Übertragungen aus dem beweglichen visuellen Medium in die statische Buchform und ähnliches, in den volkstümlichen lehrhaften Bilderbüchern aber sind diese Angaben auf eine nicht entsprechende Weise wiedergegeben. Die Autorin zerlegt ausführlich einen dilettantisch geschriebenen Text für das Bilderbuch mit der Thematik aus dem Volksbefreiungskampf, der wegen der pathetischen, unübersichtlichen, mangelhaften Darbietung der Ereignisse aus unserer unmittelbaren Vergangenheit ein typisches Beispiel eines solchen nicht entsprechenden Kinderbuches bildet.

Janez Plemenitaš

Maribor

ZANIMIVO SREČANJE Z DOMIŠLJIJO

(Ob knjigi Giannija Rodarija *Srečanje z domišljijo*, Ljubljana, Mladinska knjiga 1977)

Če se pedagoški delavec iz svojih poklicnih interesov želi poučiti o tem, kako vzgajati otroke za ustvarjalne osebnosti, bo pač posegel po domačih in tujih knjigah v upanju, da bo odkril psihološko naravo kreativnega dogajanja v človeku in se oborožil z napotki, kako ta proces pri vzgajanju vzpodbujati in usmerjati. Med temi strokovnimi knjigami bo le redkokatera nosila letnico, mlajšo od devetnajstpetdesete. Skoraj vsi domači prispevki s tega področja pa so še mlajši, njihovo število se je povečalo šele v zadnjih petih letih. Bralca te literature, posebej še učitelja ali vzgojitelja katerekoli stopnje, spodbuja k takemu branju vedno bolj trdno in jasno utemeljeno družbeno in lastno prepričanje, da se je treba posloviti od stare šole, v kateri so vzorni tisti učenci, ki so pripravljeni pridno poslušati in dobro obnavljati učno snov in ne delajo težav učiteljem z neumnimi vprašanji. Z Ivanom Iličem lahko mirno spregovori bogokletne besede »dol s šolami«, če ima v mislih tradicionalne »učilnice«, v katere le redko zaidejo radovednost, smeh, užitek ob poznavanju in ustvarjanju novega in lepega, začudenje in domišljija. Psihologija in pedagogika sta zamenjali poučevanje domišljije, zato Rodari upravičeno trdi, da se ne smemo čuditi, če »v naših šolah obravnavajo domišljijo kot revno sorodnico in posvečajo vso pozornost spominu in prizadevnosti«.

Psihologija je ustvarjalnim procesom posvetila več raziskovalnega dela in razmišljanja šele po znanem sputnikovem šoku, ki je pretresel predvsem vodilno družbeno plast v Združenih državah Amerike. Nikakor ni naključje, da so prav v tem času v tej državi zagrmeli težki topovi kritičnih ocen na šolo, ki je kriva za porazen zaostanek v ekonomski in politični blokovski dirki s Sovjetsko zvezo. Guilford, oče modernega empiričnega proučevanja kreativnosti, je opozarjal, da so metode izobraževalno-vzgojnega dela povzročile usodno pomanjkanje kreativnih ljudi v znanosti in industriji. Motivi za nove vzgojne metode so bili torej hudo enostranski. Sicer pa — kaj bi se čudili nad ozkostjo drugih. Tudi doma smo se navadili utemeljevati sleherni dinar za boljšo šolo s tem, da bomo nekoč dobili koristnega proizvajalca, pri čemer zaradi doslednosti dodamo še željo po dobrem samoupravljalcu. V tej zagledanosti v večje proizvodne učinke pa vsaj pedagoški delavci ne bi smeli pozabljati na celovitost otrokove osebnosti in davne Marxove želje po njenem vsestranskem razvoju. Toda če se sprijaznimo z resnico, da kaka družbena potreba bolj spodbudi razvoj kot

sto resolucij, je konec koncev pomembno le, da se je prelom s staro šolo pričel in da bo v novi mogoče lažje uresničevati težnjo po resnično vsestranskem, ne samo intelektualno-storilnostnem in moralnem razvoju otroka. Tu mislimo predvsem na novo estetsko vzgojo z ustvarjanjem in doživljanjem lepega na vseh področjih umetnosti.

Ali lahko prebrane knjige in članki o kreativnosti potešijo našo radovednost? Kdor se je uspel prebiti skozi goščavo teorij in rezultatov empiričnega proučevanja ustvarjalnosti, se je pri tem utrudljivem delu srečal s kopico novih pojmov, za katere so si psihologi izmislili nova imena. Spoznal je lahko, da je le del visoko inteligentnih ljudi tudi kreativnih in da je divergentnost mišljenja v nasprotju s konvergentnostjo tista, ki ji gre pri vzgojnem delovanju vsa prednost: divergentno dobro, konvergentno slabo — in hitro se spomnimo Orwelove *Prašičje farme* s principom »dve nogi slabo, štiri noge dobro.« Pri branju mu ni bilo mogoče napredovati, če ni zvedel, kaj je to fleksibilnost, ki je lahko spontana in adoptivna, kaj je fluentnost idej, izražanja in asociacij, kaj originalnost v nasprotju s stereotipnostjo in tako naprej. Če po vsem tem naporu lahko reče, da sedaj ve, kaj je ustvarjalnost in kako bi se pedagoško lotil njenega pospeševanja, je srečen človek, ki ga bolj redko razjedajo dvomi.

Človeku se zdi, da je po vseh učenih publikacijah srečanje z Rodarijevo knjižico pravi nedeljski bralni oddih, saj o pomembnih in kompliciranih stvarih govori pisateljsko preprosto, jasno in zabavno. Že ko se nam predstavi kot učitelj, ki se je bolj slabo pripravljaj na pouk, ker mu je bila glava polna vsega drugega, med drugim tudi indoevropske lingvistike in marksizma, se nam razpre simpatija zanj, saj po lastnih besedah nikakor ni bil dolgočasen učitelj, če je že drugače bil slab. Skozi vrstice zvemo, da je avtor ne samo ustvarjalna pisateljska osebnost, temveč je bil tak tudi kot učitelj. Ob tem takoj upravičeno pomislimo: ta nam ima kaj povedati. In pričakovanje se uresniči.

Najprej bomo pokazali nekaj razumevanja za Rodarijevo težnjo, da bi z domišljijiskim binomom poiskali tisti vzvod, s katerim bi premikal celotno kolesje svojih pripovedi o domišljiji in ustvarjalnosti. Seveda je to moralo ostati le pri želji, saj se z dedukcijo iz kakega aksioma o tako zamotani stvarnosti, kot je kreativen proces, le ne da vsega razložiti. Na sumu pa je mogoče imeti avtorja, da je prebral velik kup knjig znanstvene narave o ustvarjalnosti, saj je na prijeten način ilustriral težavno teoretično snov o strukturi ustvarjalnih sposobnosti. Kaj je to fluentnost besednega izražanja, nam Rodari pojasnjuje z zanimivim primerom (Kamen), ki nam zbudi kup pedagoških asociacij in domislekov. Ob tem se na primer vprašamo, ali je šolska obravnava pesmi in proznih sestavkov po modelu vsebinske, besedne, etične in estetske analize izkoristila možnost za razumevanje sodobne »hermetične« poezije, ki se radoživo igra z naključnimi besednimi zvezami in ki je iz strahu pred očitki o brezidejnosti izbora v šolskih berilih tako ali tako ni, je pa sicer na knjižnem trgu. Zvočna lepota izštevank bi pri jezikovnem pouku spodbujala učence h kreativnim manipulacijam z besednim gradivom, besede bi stopile iz ojníc vsakdanje rabe in bi se znebile asociativnih verig. Avtor nas dobro opozarja, da si morata biti napisani ali izgovorjeni besedi tuji in se zbliževati nenavadno, da začne delovati domišljija. Iz besednih iger se rodijo zgodbe, zabavne pesmice in smeh. Rodari z žalostjo ugotavlja, da se v šolah premalo zabavamo in smejemo. Tudi v naših šolah vse prevečkrat pozabljamo, da ustvarjalnost katerekoli vrste ne prenese časovnega in disciplinskega nasilja ter tekmovalnega ozračja. Avtor nam ponuja na kupe možnosti, kako bi na vesel način zbujali otrokom ustvar-

jalno fantazijo. Igre z domišljjskimi predposani (raz-naloga), nadrealistične igre, ko na primer združujemo dele različnih malih oglasov, kar daje vsebinsko nesmiselne rezultate, ki pa so lahko zelo očarljivi. Zabavne so zgodbe z napako, narobe pravlјice, pa tudi uganke in nedokončane zgodbe, ki jim morajo ustrezen konec poiskati otroci. Tu se nam ponuja avtorjeva dragocena misel, da je otrokovo srečanje s knjigo v šoli odločilno za njegov odnos do branja. »Če pride do tega srečanja v ustvarjalnem ozračju, si bodo privzgojili okus za branje. Če pa je ozračje v šoli birokratsko, če bo knjiga postala samo sredstvo za številne vaje, prepise, obnove, slovnične analize, če bo branje dušil tradicionalni mehanizem spraševanje-ocena, se bodo otroci navzeli tehnike branja, ne okusa. Znali bodo brati, vendar bodo brali, samo če jih bodo prisilili.« Sami od sebe bodo brali le še stripe, ker teh šola še ni uspela priskutiti. Te črne avtorjeve misli bi veljalo kar najbolj pazljivo prebrati, saj tudi v naših šolah kljub sodobnim didaktičnim in metodičnim doktrinam marsikdaj naredimo kar veliko za to, da bi se učencem besedna umetnost zagabila.

Nekako ob teh vsebinah se avtorjev interes prevesi v prikazovanje »tehnika«, kako si je mogoče izmišljati pravlјice in zgodbe za predšolske otroke v domači hiši ali pa v vzgojnih ustanovah. Ob tem se ne izogne postavljanju domnev, zakaj otrok tako rad posluša pravlјice. Njegovo misel, da je temeljnega pomena otrokova potreba po materini bližini, je seveda mogoče sprejeti, dodati pa bi bilo mogoče vsaj še nekaj drugih motivov. Razmišljanja in duhoviti domisleki o igračah, lutkah, prepovedanih in komičnih zgodbah, stripih in tako naprej nas spodbujajo, da kot starši, vzgojitelji ali učitelji znova premislimo tudi o funkciji teh vsakdanjih spremljevalcev in pomočnikov pri vzgojanju otroka v kreativno osebnost. Stereotipno ravnanje, rigidnost, konformizem in kar je še teh nečednih antipodov za lastnosti ustvarjalne osebnosti imajo očitno svoj izvor v domačem gnezdu, uspešno pa jih pitamo v vrtcih in šolah vseh stopenj.

V imenitnem poglavju o domišljiji, ustvarjalnosti in šoli avtor posebej piha na dušo tistega učitelja, ki bo razumel, da se njegova funkcija v ustvarjalni šoli prihodnosti spreminja. Ni več posredovalec »pripravljenega in lepo zavitega znanja, grižljaj na dan, ni več krotilec žrebet, dreser tjuljenjev, ampak je odrasli, ki živi z otroki«, se z njimi tudi sam uči in veseli ob spoznavanju novega in doživljanju dobrega in lepega. Otrok v taki šoli ni več le uporabnik kulture in moralnih vrednot, ampak njihov ustvarjalec. Ali ne pretiravamo z avtorjem vred? Kdor je prebral njegova razmišljanja, bo zlahka ta očitek umaknil. Z malega raste veliko in ne samo, kar se je Janezek naučil, to Janezek zna, temveč bo znal tako, kakor se je učil. Ustvarjalni človek bo zrasel le v ustvarjalnem vzgojnem ozračju.

V Rodarijevi knjigi, ki noče biti teorija o otroški domišljiji niti zbirka receptov za vzgojo kreativnosti, ampak je le »predlog, kako lahko spodbudimo otrokovo ustvarjalnost«, bomo našli veliko navdiha za kakovostnejše vzgojno delo v družini, vrtcu, šoli, knjižnicah, gledališčih in vseh drugih ustanovah, kjer si poklicno ali ljubiteljsko prizadevamo vzgajati otroke. Z zanimanjem pa bo prebral knjižico tudi tisti, ki takih namenov sploh nima.

Vsekakor pa bi avtor zaslužil temeljit pretres z vidika teorije otroške in mladinske književnosti, h kateri je s svojimi bistrimi razmišljanji prav gotovo tudi kaj prispeval.

Summary

The author of the text, a psychologist, realises that the book *Encounter with Phantasy* by Rodari represents a precious contribution in the field of creativity psychology.

The book presents in a fine, clear and funny way a matter which is rather difficult in theory. In such a way it offers an incentive for better educational work, however, it does not want not be a theory on children's phantasy neither a collection of formulas for creativity education.

Nova rubrika? Pravzaprav si jo želimo, saj bi odmevi, pripombe, predlogi poživljali našo dejavnost. Ljubo bi nam bilo, če bi za vsako številko prejeli kak takšen prispevek, vsaj nekoliko bi vedeli, kako nas bralci berejo.

Kot prvo objavljamo pripombe in dopolnitve Bogomila Gerlanca k pregledu slovenske književnosti za otroke Boga Preglja. Od 10. številke naprej namreč načrtno posegamo po člankih, ki so raztreseni po revijah ali pozabljenih publikacijah in so javnosti manj znani, vsebujejo pa še vedno aktualna razmišljanja ali so v njih zbrani koristni podatki. Po sledi člankov iz preteklosti se skušamo dokopati do čimbolj raznovrstnega gradiva, ki je potrebno za nastanek temeljite zgodovine in teorije mladinske književnosti. Prispevki iz preteklosti so lahko spodbuda in izziv za preverjanje raznih stališč, usmeritev pa tudi tehtnosti nabranih podatkov. Referat Boga Preglja iz leta 1958 smo objavili v reviji »kot osnovo za podrobnejšo obravnavo slovenske književnosti za otroke«, to pa pomeni, da bi ga bilo treba s podrobnejšo obravnavo preseči in strokovno ovrednotiti. Brez kritičnega pretresa gradiva, ki ga prevzemamo iz preteklosti, se ni mogoče lotiti obsežnejših obdelav in novih interpretacij, zato si bo uredništvo revije prizadevalo, da bi nova rubrika čimbolj zaživela in bi se tudi tako izpopolnjevala vednost o razvoju slovenske mladinske književnosti.

K PREGLEDU SLOVENSKE KNJIŽEVNOSTI ZA OTROKE BOGA PREGLJA

Pripombe in dopolnitve

V 10. zvezku revije *Otrok in knjiga* (1980, str. 25—41) je bil objavljen prispevek — prevod B. Preglja (1908—1970), ki je izšel v Beogradu 1958, z uvodno opombo, da sodi ta študija predvsem po podatkih med izčrpnješe zgodovinske orise; avtor sam pa je označil to delo kot »nepopoln prikaz... le gradivo... za podrobnejšo obravnavo slovenske književnosti za otroke« (str. 41). Žal pa je ta prikaz

brez študijske natančnosti in točnosti podatkov ter brez zanesljivih navedb gradiva. Že v knjigi Zlate Pirnat-Cognard *Pregled jugoslovanske mladinske književnosti* je podatek o Fr. Bevku, posnet po prvi objavi Pregljevega orisa, označen z vprašajem. (Glej izdajo pri Mladinski knjigi 1980, str. 349). Glede na to sem se odločil za objavo naslednjih pripomb, da bi se izognili nadaljnjim vprašajem (tudi klicajem) ob branju in sklince-

vanju na članek v tej reviji. Izbral sem nekaj najbolj očitnih spodrseljav iz prvih treh poglavij (to je razdobje od začetka do 1945).

Pri podatkih navajam stran ter besedilo v kurzivi (ležeči tisk), čemur sledi opomba ali dopolnilo. Vire navajam na koncu članka.

Str. 25: *Kratkočasne uganke Marka Pohlina* — Za to knjižico (48 str.) je značilno, da ni le zbirka ugank, saj govori še o »čudnih kunstih«, obsega še navodila za razne igre in spretnosti, poleg tega še napotke za higienško življenje in za zdravljenje bolezní.

Str. 26: *Vodnikove pesmi za otroke v zbirki Pesme za pokushino* — Uvrstitev te knjige med književnost za otroke ni utemeljena, saj obsega izbor iz dotlej objavljenih Vodnikovih pesmi in je prva slovenska samostojna pesniška zbirka, ki je navdušila zlasti izobraženo mladino in jo spodbujala k posnemanju.

Str. 26 in 27: *Levstik se je potrdil kot otroški in mladinski pisatelj, ko je za Kržičev Vrtec pisal pesmi, zgodbe, basni, zgodovinske prizore...* — Katehet Anton Kržič (ne č!) je prevzel uredništvo Vrta leta 1894, to je sedem let po Levstikovi smrti. Tu je avtor vsekakor prezigodaj zamahnil po klerikalcih, saj je šele prvi katoliški shod (1892) trajno ločil duhove na Slovenskem. Ob tem pa je popolnoma prezrl mladinskega pisatelja Ivana Tomšiča (1838—1894), zelo zaslužnega organizatorja naše mladinske književnosti. »Njegovo najpomembnejše dejanje je bila prav ustanovitev mladinskega lista Vrtec (1871), s katerim je utemeljil naše starejše mladinsko slovstvo« (Fr. Koblar).

Tu pa bi moral biti vsekakor imenovan Fran Levstik! »Od julija 1874 dalje je bil uredniku v veliko oporo in več mesecev je bil ves list Levstikov,« je zapisal Levec že 1895. To je

bil v času, ko je »Levstik izgubil veselje do javnih bojov ter vero v odrasle in so mu ostale le knjige in otroci« (Anton Slodnjak). Koliko in kaj je Levstik napisal v tem razdobju za Vrtec, pa je navedeno v Levstikovi bibliografiji Stanka Bunca.

Str. 27: *Pesniških zbirk je izšlo le nekaj: 1860. leta Šolske pesmi Jurija Flajšmana...* — Ta pa je skladatelj! Zložil (komponiral) in izdal je poleg zdravic in pesmi za veselice tudi pesmi za šolske otroke.

Str. 29 in 32: *Župančič v ljudski pesmi ni našel samo obliko in izraz, temveč tudi motive ter vse to strnil v spoznanje: otrok lahko vse doume in sprejme kot igro...* Pesnik brez pomislekov podaja otroku tudi grozljive motive, čeprav s stališča pedagogike ne sodijo v literaturo za otroke. — Tu so mišljene in pozneje tudi navedene pesmi iz zbirke *Čez plan* (Sveti trije kralji) in iz zbirke *V zarje Vidove* (Razgovor, Dete čeblja, Begunka pri zibeli in Otroci molijo). Vendar vemo, da ni pesnik nikoli uvrstil teh pesmi med svojo otroško poezijo in da so to upoštevali tudi uredniki njegovega zbranega dela (Josip Vidmar, Dušan Pirjevec, Joža Mahnič). Tudi Alenka Glazer v knjigi *Izbrana mladinska beseda Otona Župančiča* teh pesmi ni uvrstila v zbirko.

Str. 29: *List Zvonček, ki ga je idejno spodbudil Brinar* — trditev, ki ni nikjer izpričana. Ustanovitelj lista je bil Engelbert Gangel (1873—1947), ki je že od 1896 sodeloval pri Gaberškovi zbirki *Knjižnica za mladino v Gorici*. List s podobami za slovensko mladost pa je urejal od ustanovitve (1900) do leta 1929.

Str. 30: *V Ptujju je izdajal Anton Kosi Zavavno knjižnico za slovensko mladino*. — Ne Ptuj, ampak Središče ob Dravi. Ta zbirka pa ni bila kaj pomembna.

Str. 30: ... so zgodbičice Tarasa Vasiljeva (ps.), ki s svojo tematiko nakazuje novo smer v literaturi za mladino. — Kdo se skriva za tem imenom, ni bilo mogoče ugotoviti. Po podatkih bibliografije, ki navaja izdajo kot ponatis iz Vrtca, torej Kržičevega mladinskega lista in je knjigo v obsegu 48 strani M 8° tiskala Katoliška tiskarna, moremo splepati, da to delo ni moglo vplivati na orientacijo slovenske mladinske književnosti ob začetku novega stoletja.

Str. 30: Učiteljska tiskarna je prevzela vodilno vlogo med založbami za mladino vse do nastopa Slovenske matice — pomota: Mladinske matice!

Str. 30 in 32: Josip Ribičič je vsekakor eden izmed najplodovitejših pisateljev pedagogov... — To vsekakor drži in zato se srečamo z njim na več mestih, a izdaje so časovno pomešane. Črni muc vasuje npr. je izšel leta 1947; hibridna (?) slikanica — spevoigra Kraljica palčkov je izšla 1922 v Ljubljani, njen drugi del V kraljestvu palčkov pa je izšel 1923 v Trstu. Prvi igri, ki je dosegla zelo velik uspeh med mladino v Trstu in v Ljubljani, je pevske točke uglasbil Ivan Grbec, pri drugi pa Marij Kogoj, ki naj bi »spremenil delo v spevoigro s petjem«. Obe knjigi je ilustriral Avgust Černigoj.

Str. 32: V Trstu je leta 1920 izšla prva zbirka pesmi Karla Široka Kapelica. — Prva knjiga Širokovih pesmi (ne mladinskih!) je bila drobna zbirka Jutro (1920). Knjiga Kapelica pa je izšla 1935 v Ljubljani v bibliofilski izdaji Akademске založbe. Tematika te zbirke je tudi vplivala na to, da je pesnik padel kot talec v Dragi pri Begunjah 1942.

Str. 32: France Bevk je izdal zbirko pesmi Malčki in palčki ter Pastirčki pri plesu in kresu — Ker sledi ta podatek Širokovi Kapelici, se zdi, da sta tudi ti dve zbirki izšli v Trstu. Toda: Pastirčki so izšli 1920 v Ljubljani;

zbirka Malčki in palčki, ki ni izvirno Bevkovo delo, marveč je v knjigi z nad 100 stranmi le zbral in uredil narodne, Levstikove, Župančičeve in otroške pesmi drugih ter tudi nekaj svojih pesmi s podnaslovom Za primorsko deco. Knjiga je izšla 1921 v Gorici.

Str. 32: ... se je pojavil Ivan Albrecht, ki je izdal zbirko pesmic Pohojena greda — prav je Albrecht (ne ch!), naslov zbirke je Mlada greda (1920). Pač pa je neznani samorastni Roman Bende izdal knjigo: Poezije I. — Pohojena greda, Gornja Radgona 1923, 94 str.

Str. 32: Pesniška zbirka Iga Grudna Miška osedlana (1922) že očitno kaže kvalitete pesnika, ki se je uveljavil še s kasnejšimi deli. — Gruden je izdal že 1920 dve pesniški zbirki: Narcis in Primorske pesmi, ki sta bili zelo odmevni in značilni, še posebej drug!

Str. 32: Glavni delež v prozi so pomenili Ganglovi Zbrani spisi za mladino. — Prvič je Gangel izdal zbrane spise že pred 1914; 1933—1934 pa so izhajali v zbirki Moja pot I — X. »V naši ubožni mladinski književnosti spadajo njegovi spisi k boljšim.« (Ivan Grafenauer)

Str. 31 in 33: ... Nastaja novo gibanje, ki temelji na marksizmu ter vse jasneje in določneje prevzema vodilno vlogo v literaturi za mladino... Časopis Novi rod ter izdaje Mladinske matice v letih 1921—1924 ter 1927—1941. — Tu je nepregledno in prekratko prikazano veliko delo pri preusmeritvi in posodobitvi slovenskega mladinskega književnega in založniškega dela med obema vojnama. Začetek je bil v Trstu: Novi rod od decembra 1922 do julija 1926; uredniki so bili Janko Samec, Josip Ribičič in Jože Pahor. S šol. letom 1926—1927 je bila ukinjena slovenska šola (Gentilijeva reforma). Decembra

1929 pa je začel izhajati v Ljubljani *Naš rod* (urednik Josip Ribičič), Mladinska matica je bila ustanovljena že eno leto prej.

Str. 33: Mladinska matica je izdala tudi *Župančičevega Cicibana*. — Ta zbirka je izšla 1915 prvič, 1925 v ponatisu pri založbi Jug v Ljubljani drugič (za primorske otroke) in 1932 tretjič z ilustracijami Nika Pirnata pri založbi Umetniška propaganda v Loki pri Zid. mostu.

Str. 33: *Julij Kontler-Kompoljski* je zbral *Ljudske pravljice iz Prekmurja 1924—1938*. — Bibliografija beleži dva zvezka narodnih pravljič iz Prekmurja: I. in II. z letnico 1923 in 1928. Knjigi sta pripravila Julij Kontler in Anton Hren, to je: dva avtorja.

Julij Kontler, učitelj, je bil rojen v Prekmurju 1892 in je umrl v taborišču Flossenburg 1944. Anton Hren, mladinski pisatelj in organizator narodno-obrambnega dela, je bil rojen 12. januarja 1880 v dobrepoljskih Kompoljah (na robu Suhe Krajine).

Svoje objave (črtice, povesti, članke, uredništvo) je podpisoval s ps. Kompoljski.

Naj zaključim ta kratki nepopolni pregled netočnih podatkov, ki sem jih nabral ob prebiranju Pregljevega članka in primerjanju z navedbami v raznih temeljnih virih. Naj navedem le najbistvenejše:

Slovenski biografski leksikon 1925—1980, zvezek 1-12; *Zgodovina slovenskega slovstva* Slovenske matice, knjiga 1—7; bibliografije slovenskih tiskov: Fr. Simonič, Janko Šlebinger, *Jadranski almanah 1923* s prispevkom Alojzija Resa (Obračun 1919—1922) in *Jadranski almanah 1925—1930* s prispevkom dr. Antona Kacina: *Slovenski tisk v Italiji od novembra 1918 dalje*; poleg teh še druge podobne izdaje. — Zbrana dela slovenskih pisateljev in pesnikov: Levstik I—XI, Župančič I—VIII. (DZS Ljubljana.)

Bogomil Gerlanc

PREBESEDENE BESEDE

Boris A. Novak: Prebesedimo besede. Ilustr. Tomaž Kržišnik. Ljubljana, Partizanska knjiga 1981. (Matjaževa knjižnica.)

Novakova knjiga otroških pesmi *Prebesedimo besede* raste iz dveh pesnikovih ugotovitev: najprej je otroška poezija »otročstvo besed«, hkrati je pesnik tisti, ki se uči od otrok. »Otroščstvo besed« je tisti čas, ko besede še niso ulete v kalupe konvencij, omejitev, ko niso statične v svojih strogo določenih slovarskih pomenih, ko skrivajo svojo najlepšo razsežnost — moč, da postanejo del neke skrivnostne in pomensko presežne igre. V uvodni pesmi pravi Novak: *Stare besede ne pojejo. / Stare besede le papir jejo. / A otroščstvo besed, njihova razpoložljivost, je uresničljiva le takrat, kadar je pomenska razsežnost otroške poezije naravnana na nekaj drugega, kot samo na moralčno sporočilo odraslih otrokom, preoblečeno v ustrezno govorico. Otroška pesem kot preslikava sveta odraslih (z neštetimi prepovedmi, določili) je danes pravzaprav anahronizem; nanj je verjetno mislil Boris A. Novak, ki je v duhu Kästnerjevega 35. maja spremenil bralce*

—otroke v učitelje, sebe pa postavil za učenca, ki se trudi, da bi razumel besede v njihovem »prebesedenem« pomenu in zvenu. Knjiga torej ni napisana s stališča odraslega, skušenj polnega delilca dobrih nauk in nasvetov, marveč izvira iz čiste pesniške imaginacije, prirejene dojemljivosti otrok. V svetu, ki mu, na ta ali oni način, z večjo ali manjšo močjo, vladajo najrazličnejše oblike informacij, ki jih morajo otroci hočeš nočeš sprejemati, seveda pomeni verbalna informacija ob tem, da je temeljna človeška komunikacijska ravnina, še nekaj več. V njej je skrita modrost tega sveta, ki pa je neskončno bolj vabljiva in zapletena, kot so lahko posamezni zgodovinski modeli. Besede živijo torej svoje dvojno življenje: na eni strani so produkt časa, na drugi so nosilke človeške zgodovinske skušnje od davnine naprej. Če jih skušamo ujeti samo v prvo razsežnost, se nam prej ali slej zgodi, da se nam izneverijo; ostane samo njihova votla, prazna povrhnjica. Boris A. Novak je svojo pesniško imaginacijo, izjemen posluš za zvočno razsežnost posameznih besed, za njihovo stapljanje v višje pomenske in zvočne enote (na primer

pesmi *vsemirje je vsemirje, / oblaki, obleke in oblike, / psstihotapska*) posvetil drugi razsežnosti besed. Njegove pesmi so več kot samo sporočilo »pesnika-učenca« »otrokom-učiteljem«, več kot samo iskanje snovi in izraza, ki zmore zapolniti zastoj v našem pogovornem in mišljenjskem vsakdanu, v njih se zrcalita dve posebnosti. Prvo bi lahko imenovali veselje nad gnetljivostjo besed. Vsaka beseda se mu, če jo pravilno analizira, pokaže v svoji nenavadni zvočni in pomenski gibkosti: »vsemirje je mir vsega«, »veter veje, eter pa eje«, »budilka je zzzbudilka« itd. Besede, osvobodene svoje slovarske konvencije (priznajmo si: da bi si svet poenostavili, nenehno počenjamo prav to, kar postaja temelj »praznega« pogovornega jezika: besede skusamo kar se da stabilizirati, sistemizirati, rezultat pa je brezosebna, gluha govorica, s kakršno nas pitajo časniki, radio in televizija), zaživijo svoje življenje. Nenadoma se pojavijo pred nami v svoji čisti, neznansko lepi in privlačni metaforiki. Ena najlepših pesmi iz zbirke, *Nebesni pingpong*, se pričinja z verzi: *Sonce je / pingpong žogica iz čistega zlata, / ki jo jutro servira večeru, // luna je pa / pingpong žogica iz čistega srebra, / ki jo večer servira jutru: //* Drugič kot v pesmih *To prekleto vreme!* ali *Otroštvo*, je njegovo sporočilo strnjeno do aforistične oblike, na drugih mestih (*Pika, nika in klicaj palicaj*) pa je pesniško sporočilo zgrajeno na nešteti variacijah in besednih igrah, ki zabavajo in presenečajo s svojimi obrati in pomenskimi spremembami. Pristrčno, v neponarejenem in neoppravljenem otroškem govoru (kjer je zavestno izpuščen glagol kot točka, na kateri se »skrivnost« zaljubljeno sti razkrije in s tem uniči) sta napisani pesmici *Za dečke* in *Za deklice*.

Verjetno ni nič novega ugotovitev, da bodo pesmi Borisa A. Novaka za-

nimive tako za mlajše kot tudi za starejše otroke; pravzaprav bo vsaka starostna skupina našla pesmi, ki so zanje najprimernejše oziroma bo v posameznih pesmih odkrivala posamezne »razumljive« plasti. Marsikatero pesem je moč prebrati najprej na njeni osnovni, zvočni ravni in šele skozi odkrivanje druge, bolj zapletene in pomensko razvite plasti pesnikovega poigravanja in razkrivanja sveta. Učinkovitost teh pesmi je prav v njihovi strnjenosti, metaforični nabitosti, nenehno se obnavljajočih pomenskih obratih, strnitvah in premenah. Sam pesnik pravi v *Prebesedimo...: Te prebesedene besede pojejo, pojejo!*

Zbirka pesmi *Prebesedimo besede* je pomenska in oblikovna razširitev *Abecedarije* Daneta Zajca. Če je pri Zajcu svet še splet zunanjega in notranjega, tkiva sveta in tkiva besed, ki govorijo o tem svetu, je Novakova zbirka samo še besedna odslikava, pretanjena arabeska o vsem, kar lahko postane predmet pesnikovega zanimanja. In znova se, skozi »otroško« varianto, potrjuje znana Lotmanova teza o naravi sodobne, nemimetične pesniške skušnje, ki se zna in zmore vsega dotakniti, a tako, da ta dotik ničesar ne spremeni in poruši, vse pušča nespremenjeno, a vendar nekaj spremeni. V Novakovem primeru je to predvsem zavest, ki naj bi bila skupna odraslim in otrokom; misel namreč, da so besede več kot samo sredstvo golega sporazumevanja, ukazovanja in prenašanja vedenja, da je njihova prava narava skrita v zvočnih in pomenskih obratih, v svobodi, ki daje besede najlepšim igram na svetu, besednim igram, v katerih se srečujemo otroci in odrasli, da bi se, vsaj v besedah, zlili skušnja odraslosti in skušnja otroškosti.

Denis Poniž

Milan Dekleva: Pesmi za lačne sanjavce. Ilustr. Štefan Planinc. Ljubljana, Partizanska knjiga 1981. (Matjaževa knjižnica.)

To je prva knjiga otroških pesmi Milana Dekleve, ki sodi prav gotovo med najzanimivejše pesnike mlajše generacije. Od zbirke *Mushi mushi* (1971), v kateri je razvil slovensko inačico znane japonske oblike haiku in skoznjo uveljavil lapidaren, izredno gost jezik utrinkov in podob, je izdal še dve zbirki pesmi za odrasle, *Dopisovanje* in *Nagovarjanja* (obe 1978). *Pesmi za lačne sanjavce* skušajo sintetizirati in v sporočilu, namenjenem otrokom, še enkrat preveriti nekatera pesniška spoznanja in elemente poetike Milana Dekleve: ritmično poudarjeno, valovito dogajanje v verzu, skrajni položaj, v katerega lahko pesnik postavi besede, njihovo vtisnjenost v tkivo celote, nasprotja, ki jih pesnik od pesmi do pesmi radikalizira. To so pesmi, ki jih je pesnik v zbirko razvrstil po izvirnem načelu: knjiga je razdeljena na posamezne jedi nekega imaginarnega, pesniškega »kosila«, ki se začne s predjedjo in se potem razvija vse do posladka. Knjigo obvladuje pesnikova bleščeča, živa, vsega se dotikajoča fantazija, ki zmore v dveh verzih povezati povsem različne, medsebojno »tuje« reči:

*Mehke snežinkaste pesniške race
rade si šminkajo mavrične kljune,
v mislih si čarajo tople igluje,
mufe in šale in slastne pogače.*

(*Sanje sanjčice*)

a pri tem »združene« reči dobijo nove pomene, v njih se prebuja fantazija, ki jih povsem trga od njihovih realnih, vsakdanjih in znanih »kore-

nin«. Pesnik se trudi, da bi svojo fantazijo razvil do te mere, da bi lahko bralčeva domišljija nenehno nadaljevala in dopolnjevala posamezne verze in višje pomenske enote, da bi se pesem dogajala ne kot golo branje, marveč kot proces, ki omogoča fantazijsko, brezmejno lepo in neobremenjeno dopolnjevanje sveta, ki ga prinašajo pesnikovi verzi. Otroški svet ni več pojmovan kot »narobe svet«, marveč kot drugi-svet, v katerem se rušijo stari in utrjeni pogledi na tok časa, na razvrstitve predmetov, na razmerja med njimi, na našo pripravljenost, da stvari identificiramo samo v določenih, strogo predpisanih zaporedjih. Pesem, otroška pesem, je za Milana Deklevo svoboda; a prav posebne vrste svoboda, ki jo oživljajo besede, postavljene na igriv in posmehljiv, pa tudi zabaven način: *potok pretaka solze / poštar prenaša klavir / topol je goba ki sname klobuk / dimnik je vlak brez koles // (Miš Maš)*

Še nekaj je v knjigi *Pesmi za lačne sanjavce*, na kar velja opozoriti bralce: pesmi so zgrajene na zelo bogatem, živopisnem, včasih skorajda preveč nabitem in strnjenem jezikovnem gradivu. Prav zaradi tega bodo verjetno pesmi primernejše za starejše otroke, saj so pomenske zveze in besedne igre za mlajše otroke verjetno še nerazumljive (za primer sklepna verza pesmi *Veliki ljudje ... V deželi velikih ljudi je nevestnost / prepovedana. Zato tudi ne marajo nevest.* //) Na drugi strani je treba pohvaliti pesnikovo prizadevnost, da bi svojevoljnost, ki tako rada obvladuje otroško poezijo (skromen besedni zaklad, preproste rime, nazornost podob) nadomestil z jezikom, ki zahteva aktivnega bralca, bralca, ki zna uporabiti svojo domišljijo, ali pa svo-

jo in v knjigi prebrano domišljjsko raven soočiti v ustvarjalnem dialogu — recimo skozi risbo. Bodi kakorkoli, sam je v pesmi *Besede* skušal svojo »otroško« poetiko takole utemeljiti: *Besede ne govorijo več, le mahajo s krili / na belem papirju, kot ličinke v bubini svili. // Pod večer, ko jih tvoj pogled že zdavnaj zapusti, / sledijo toploti zemlje in hitijo poljubljat stvari. // Če pesnik Dekleva »imanentno ukinja« besede, jih ukinja predvsem zato, da bi, podobno kot Boris A. Novak, odkril tiste njihove pomene, ki so značilni za »pesniško« rabo besed. Oživlja besede, ponovno jih rojeva, a te besede znajo in zmorejo več kot samo poimenovanje reči, predmetov in pojavov, zmorejo tisti stik z rečmi, ki ga zmorejo razumeti samo otroci in pesniki. Pri tem je Dekleva daleč stran od vsake idealizacije ali celo od osladnega in prikritega deljenja dobrih naukov, sporočil, ki skrivajo prepovedi in omejitve ali pa kažejo svet v njegovi nepravni podobi. Nje-*

gov odnos do tistega, kar sporoča otrokom (res samo otrokom? verjetno tudi odraslim!) je izdelan premišljeno in skrbno; zanj je vedno »jezik, ki poloka skrivnost«, v jeziku se zmorejo dogoditi vse prečudovite reči, ki jih zapišejo in skrivaj shranijo otroške pesmi.

Slovenska otroška poezija ima bogato in raznoliko tradicijo; vanjo so dodajali bisere skoraj vsi veliki pesniki. Sodobna poezija je nenavadno raznolika in temelji na najrazličnejših strukturnih pristopih. V tem dogajanju je Deklevova knjiga *Pesmi za lačne sanjave* vsekakor tehten prispevek, o katerem bi veljalo, tako kot o Novakovi knjigi, napisati daljšo, poglobljeno študijo o semantičnih elementih in njihovem medsebojnem učinkovanju. Pri obeh knjigah, Novakovi in Deklevovi, je opazen soustvarjalen delež obeh ilustratorjev oziroma opremljevalcev, Kržišnika in Planinca.

Denis Poniž

POT OKROG CVETA

Radomir Subotić: Put oko cveta. Ilust. Slobodan Kzmanov Kuza. Novi Sad, Izdavački centar Radničkog univerziteta »Radivoj Čirpanov« 1980.

Radomir Subotić, časnikar in književnik iz Novega Sada, nam je v svoji novi knjigi razgrnil drobne podobe sveta, kakršnega je spoznal na številnih potovanjih po Aziji, Afriki in Latinski Ameriki. Da je imel v vseh deželah na široko odprte oči, pričajo zanimive zgodbe iz vsakdanjega življenja, ki ga avtor prese-

nečen odkriva na vsakem svojem koraku. Pisana lepota tega našega skupnega sveta ga navdušuje, nova znanstva in prijateljstva mu krajšajo čas in prostor, hkrati pa ga bogatijo z novimi izkušnjami in s prastaro modrostjo. Kar nas posebno prijetno preseneti, je razumevajoč in enakovrsten dialog z mladimi, ki jih avtor srečuje na svojih poteh. Iz zgodbic veje humana misel, da smo vsi otroci tega sveta in da nas mora veseliti tuje veselje, kakor nas mora žalostiti tuja nesreča.

Z evropskimi očmi gledano je življenje po svetu nevsakdanje in pisano (svet — cvet). Mladega bralca bo presenetila ta čudovita paleta ljudi, eksotičnih živali in rastlin, pokrajin, običajev in navad. Zgodbe mu bodo pomagale odkrivati lepote te pisane družčine in bogastvo tujih misli. Avtor si vseskozi prizadeva prikazati vrednote, ki človeštvo združujejo.

Njegovo etično sporočilo pa ni vsiljivo. Nasprotno, izpovedano je pristno v obliki kratke zgodbe, anekdote, poetičnega krokijsa, popotne beležke, čistega dialoga. Preprosta zgodba si bo utrla pot do mladega bralca, zrelejšemu bo v užitek poetičnost besedil, v katerih bo našel tudi kanček nevsakdanje modrosti tega sveta.

S. J.

MLADINSKO GLEDALIŠČE NA POTI K »ODRASLOSTI«

Beležka o sezoni 1980/81

Značilnost lanske — umetniško zares posebno uspele — sezone v Slovenskem mladinskem gledališču je ob drugem tudi ta, da so bile tri od štirih premier namenjene predvsem odrasli publiki (sem bi štel tudi višje srednješolske razrede). Stvar ima nekatere pozitivne in negativne strani, o čemer bi veljalo v nadaljnjem izgubiti nekaj besed. Še prej pa pregled programa in kratek opis predstav. Spored je prinesel takle vrstni red premier: 1. Ajshil: *Peržani* (režiser L. Ristić); 2. *Missa in a minor* (avtorski projekt režiserja L. Ristića); 3. A. Mitchell: *Robinson in človek Petek* (režiser J. Pipan); 4. K. Waechter: *Šola za klovne* (režiser V. Babić).

Prva in druga uprizoritev sta imeli kljub več kot dvatisočletni časovni razliki med tekstovnim osnovam skupni imenovalec: obujali in obudili sta pristno obredno gledališče, ne sicer s tradicionalno religiozno utemeljitvijo, pač pa z artaudovsko silovitostjo težeč v bistvena človeška eksistencialna doživetja. Ravno ta časovna polarnost (začetek drame in njen sedanji trenutek) pa je spregovorila o neki skupnostni osnovi člo-

veka vseh časov, tako imenovanega »večnega človeka«. In res, če ne bi bilo neke dejanske duhovne povezave med izročili preteklosti in sedanjosti, ali bi lahko sploh danes razumeli Gilgameša, grško epiko in dramatik, biblijske zgodbe in tako dalje? Pridati je treba, da res vse te tekste razumemo po svoje (ne ravno tako kot v preteklosti), vendar, ali ne sprejemamo tudi sedanjih tekstov različno (vsak po svoje)?

Peržani so drama, ki govori o grško-perzijski vojni, deluje pa lahko le tako, da nam sugestivno spregovori o vojni kot stalni značilnosti človeških (družbenih, državnih) odnosov (morda tudi z asociacijo o ponavljanju spopadov med vzhodom in zahodom!), torej z arhetipsko govorico, ki presega časovni književni stil. Moram reči, da je bolj kot z besedo delovala predstava kot ubran splet sredstev »totalnega« gledališča: glasbe, luči, likovnih elementov, plesa — in celotnega vzdušja. Ob raznih problematičnih ali povsem neuspelih obnovah antične drame (naprimer *Vklenjeni Prometej* v Ljubljanski Mali drami) je Ristić pokazal eno

od primernih možnosti za sedanje uprizorjanje antičnih iger.

Umetniško najmočnejše doživetje gledališke sezone v Ljubljani je bila Rističeva uprizoritev projekta z naslovom *Missa in a minor* (igra po romanu D. Kiša *Grobnica za Borisa Davidoviča* in montaža iz besedil Lenina, Trockega, K. Zetkin, A. Kolontaj, M. Bakunina, P. Kropotkina, J. P. Proudhona idr.). Že naslov opozarja na obrednost: missa; namesto kristusovske žrtve pa nastopa v igri revolucionar Boris Davidovič, predstavnik nove vere modernega časa: vere v revolucijo in socialno utopijo. Režiser je to pot »režiral« tudi gledalce: postavil jih je v sredino na pručke, s katerih se skozi celotno dogajanje obračajo na vse štiri strani (sveta!) ter nenehno sprejemajo pestre in silovite zvočne in vidne vtise (vsekakor še učinkovitejše in vznemirljivejše kot pri *Peržanih*). Ta kar eisensteinovska »montaža atrakcij« o državi in revoluciji, o tragičnih individualnih in družbenih usodah, o upu upora proti staremu sistemu in o brezupu novega stalinističnega sistema deluje res pretresljivo in je v celoti izjemno osvežujoča in angažirana. Kot je znano, je predstava uspela tudi v širšem jugoslovanskem prostoru (Sterijevo pozorje; BITEF).

Tretja predstava sezone je nastala po scenariju A. Mitchella za film *Jaz, Petek*, ki smo ga gledali že tudi v naših kinematografih. Izrazito komorno usmerjena predstava (sodelujeta le dva igralca) se loteva zanimivih individualnih in socialnih odnosov, ki so zaobseženi v obeh znanih

likih tega znamenitega angleškega in evropskega romana.

Šele zadnja predstava v sezoni je bila za otroke (vseh let!): izjemno razgibana, prikupna in osvežujoča, razvedrila polna igra *Šola za klovne*, ki ponovno terja od igralcev maksimalne telesne spretnosti in veščine. Pridati je treba, da je bila premiera te igre ob zaključku sezone in da bi šele letos zaživela ob češčem stiku z mladim občinstvom.

Vprašanje, ki se zastavlja (glede na namembnost Slovenskega mladinskega gledališča), je seveda, ali ni bil ta (sicer odlični) program preveč enostranski, se pravi, usmerjen predvsem k odraslejši publiki. Stran očitkarjev bo najbrž rekla, da gledališče v lanski sezoni ni mislilo dovolj na otroke (reči pa moramo, da so v SMG ponavljali otroške predstave iz prejšnjih sezon). Stran pritrjevalcev pa bo zadovoljna zlasti z umetniško močjo predstav, oprla pa se bo tudi na naziv gledališča: mladinsko, kar nazadnje pomeni tudi gledališče za (odraslejšo, odraslo) mladino.

Za zaključek naj omenim le še to, da igralce, ki stalno nastopajo le v otroških predstavah, to dejstvo omejuje v njihovem razvoju in razponu in da je tudi s tega vidika mogoče pozdraviti repertoarne odločitve, kot so *Missa in a minor*, pa v prejšnjih sezonah Queneaujeva *Cica v metroju*, Ionescova *Plešasta pevka* idr. Povrh pa SMG s svojo sedanjo programsko usmeritvijo nadomešča še povsem okrnelo ali opustelo dejavnost ljubljanskega gledališkega eksperimenta-lizma.

Andrijan Lah

Otroška slikanica je danes ena redkih knjig, ki ima še dovolj kupcev, zato ni čudno, da jo je vedno več založb sprejelo v svoj program. Poleg Mladinske knjige sta se v zadnjih letih uveljavili vsaj še dve založbi z zbirkami slikanic za otroke, to sta Borec in Partizanska knjiga. Vsaka od naštetih založb si je ustvarila svoj izbor slikanic in ilustratorjev, ki pa se medsebojno ne izključujejo, ampak dopolnjujejo.

Založba Mladinska knjiga daje delo že preizkušenim ilustratorjem z izoblikovanim in ustaljenim stilom. Prevladujeta dva pristopa. Prvi je izrazito risarski, izhaja iz nemške secesije, stripa in risank ter je zato agresiven, zelo dinamičen in dekorativen. Drugi pristop pa nadaljuje pravljično-realistično tradicijo ženskih ilustratork 60-tih let. Zanj je značilna poetičnost, statičnost, dopadljiva ljubkost in večja barvna usklajenost.

Pri založbi Borec so lansko leto zaključili zelo priljubljeno zbirko *Zgodovinskih slikanic*. Ta zbirka je pritegnila ilustratorje z realističnim, možatim in resnim pristopom, ki ga je partizanska vsebina slikanic zahtevala.

Založba Partizanska knjiga je pokazala še največ posluha za nepreverjeno eksperimentiranje in zelo različne ilustratorske pristope. Ta svoboda pa gre včasih na račun komunikativnosti s publiko.

Če sem v svojem pregledu otroške slikanice do leta 1977 še lahko govorila o poklicnih ilustratorjih in tistih, ki jim je ilustracija le del njihovega likovnega iskanja, je danes jasno, da obstajajo le še poklicni ilustratorji. Ta poklicnost je privedla do precej izenačene visoke kvalitete slo-

venskih slikanic, vendar tudi do že vpeljanih standardnih likovnih rešitev, ki se v glavnem ne razvijajo. Če so bila vrata založb še pred petimi leti odprta novim ilustratorjem, so sedaj vloge za nekaj časa razdeljene. V programih založb za naslednje leto ni novih imen, zbirke slikanic se zaradi cene papirja krčijo, tako da v naslednjih letih ne moremo pričakovati večjega razvoja.

Največ zbirk slikanic izide pri Mladinski knjigi. Te zbirke so: najbolj elitna Velika slikanica, cenejša Mala slikanica, zbirka namenjena najmlajšim, Najdihojca, ter poučni zbirki Pelikan in Igra in delo. Ob pregledovanju slikanic Mladinske knjige 1980/81 sem opazila skupno značilnost, da so rešitve človeških figur in obrazov pri večini ilustratorjev šablonske in neosebne, v večini slikanic ljudi kot da posameznikov ni. Ilustratorje veliko bolj privlačijo likovne rešitve vzorcev, predmetov, živali in rastlin kakor pa ljudi. Ta beg pred posameznikom opozarja na odtujenost nekaterih ilustratorjev, kar vsekakor ni dobrodošlo, verjetno pa tudi ni slučajno.

To velja predvsem za mlado ilustratorko Kamilo Volčanšek, ki se je v zadnjih dveh letih prebila med najbolj cenjene ilustratorje Mladinske knjige. V zbirki Velike slikanice jo zastopata lanska slikanica *Kralj Drozgobrad J.* in *W. Grimma* ter letošnjaja *Cesarjev slavec H. Ch. Andersena*. Avtorica ima že izoblikovan način statične secesijske dekorativne risbe, ki oklepa zelo žive barve. Dekorativnosti se podrejšo prostor, plani in figure. Ilustracije so nestvarne, zelo žive, na meji reklamne agresivnosti. Ta način trenutno predstavlja osvežitev, še predvsem, ker ni uvoza tujih otroških slikanic, saj je

bil ta način pred nekaj leti precej zastopan v Angliji.

Kostjo Gatnika, ki je pri nas prvi vpeljal risarski pristop ilustriranja, ki išče ravnesje dinamične risbe stripa z dekorativnostjo secesije, zastopa v zbirki Velike slikanice *Gal v galeriji* Svetlane Makarovič. Njegovo živo risbo, ki včasih deluje pretrdo, v tej slikanici dopolnjujejo in mehčajo reprodukcije naših starih mojstrov, kar da ilustracijam dodatno slikarsko kvaliteto.

Tretji ilustrator, ki izhaja iz risbe, je Marjan Manček. V Velikih slikanicah ga zastopa *Kresna noč* Janeza Trdine. Svoj že izgrajeni risarski način je v zadnjih letih obogatil s pogumnejšim barvnim pristopom. To je eden od maloštevilnih ilustratorjev Mladinske knjige, ki ga privlačijo ljudje, smešni in nerodni, kakršni pač smo. Ilustrator nam je približal na šaljiv način te dobre stare Trdinove čase, kjer se baroni in preprosti ljudje, razen po obleki, med seboj niso kaj dosti razlikovali.

Marijan Amalietti je ilustriral slikanico *Potovanje z bršljanom* Gregorja Strniše. Očitna je neenotnost reševanja ilustracij, kot da gre za prehodno ilustratorjevo obdobje, ko se rešuje občrtane (konturirane) risbe. Večina ilustracij ostaja na nivoju neosebnih arhitektonskih skic.

Najdihojca Frana Levstika je slikanica, ki svojega avtorja Milana Bizovičarja predstavlja v najbolj tipični podobi. Njegov ilustratorski svet je brezprostoren, poln simbolov, živih barv in površen. Celostranske ilustracije živali, ki niso le dekoracija, pa se dvigajo nad njegovo običajno raven. Na podoben, hiter način se je lotil tudi slikanice *Žrebiček brez potnega lista* Branke Jurce.

Drugi del avtorjev, ki jih srečamo v zbirki Velike slikanice, je ženski in izhaja iz pravljičnega sveta, ki ga je vpeljala Marlenka Stupica v šestdese-

tih letih. Ta način ne sloni le na črti, ampak tudi na barvi, je bolj statičen in se delno naslanja na tradicijo poslikavanja panjskih končnic ter naivno slikarstvo.

Likovno najbolj zrela slikanica iz te vrste je *Lokomotiva*, *lokomotiva* Nika Grafenauerja z ilustracijami Marije Lucije Stupica. Njene ilustracije so razpoloženske in poetične. Ilustratorica se ne zadovoljuje le s pojasnjevanjem teksta, temveč njen likovni svet enakovredno in samosvoje zaživi ob Grafenauerjevih pesmih. Način je nevsiljiv in likovno zelo bogat v izboru barv in detajlov.

Podoben pristop ima Anka Luger Peroci v *Leteči hišici* Daneta Zajca, le da njen način še ni dovolj izdelan. Premalo je detajlov, ki slikanici podaljšujejo življenje, saj omogočajo, da otrok vsakič znova vidi kaj novega v slikanici.

Jelka Reichman je ilustrirala *Levi devžej* Prežihovega Voranca. Reichmanova je v zadnjih letih pokazala velik razvoj od svojih prejšnjih nezahtevnih in spogledljivo-sladkih ilustracij. Opogumila se je in si izoblikovala barvitejši in likovno kvalitetnejši način. Nanjo sta zelo vplivali Marlenka Stupica in Marija Lucija Stupica, ki je prinesla sveže rešitve. *Levi devžej* je korektno ilustrirana slikanica, škoda je le, da so obrazi otrok vsi enaki, ločimo jih le po pokrivalih, kar ne ustreza Vorančevemu realističnemu tekstu.

Tudi Ančka Gošnik Godec se je v zadnjih letih barvno osvežila. V slikanici *Volk in 7 kozličkov* se je naslonila na kontrastno pisane rešitve naivcev, ki jih je odkrila v svoji prejšnji slikanici rezijskih pravljic *Tri botre lisičice*. Njene žive barve včasih učinkujejo že skoraj vsiljivo in se takega načina lahko hitro zasitimo.

S to slikanico zaključujem pregled zbirke Velike slikanice. Ta zbirka

predstavlja sedanjo usmeritev založbe, saj je v njej izšlo največ slikanic, ki so večinoma zelo kvalitetne. Iz tega lahko sklepamo, da ni namen Mladinske knjige poceni in kvalitetna slikanica za vsakogar, temveč dragocena in lepa slikanica za izbrance.

Mislim, da bi morali več pozornosti posvetiti cenejši zbirki slikanic, ki se imenuje Mala slikanica, saj so v tej zbirki izšle v zadnjih dveh letih le štiri knjižice. Med njimi je likovno najzrelejša in po svojem izrazu najbolj samosvoja *Lisičja šola*, rezijanska pravljica, ki jo je ilustrirala Zdenka Golob Borčič. Ilustracije izhajajo iz grafičnega likovnega pristopa, kjer je črta tudi kot struktura enakovredna barvnim ploskvam. Slikanica je poleg *Lokomotive* Marije Lucije Stupica med vsemi slikanicami Mladinske knjige likovno najbolj zrela, samosvoja in dosledna v izboru svojih sredstev. Ne da bi bila spogledljiva, je še vedno razumljiva in komunikativna.

Kaj je videl Mižek Figa Ljudmile Prunk-Utve in z ilustracijami Marjana Mančka je druga slikanica iz te zbirke, vredna pozornosti. Duhovitost, barvitost in enostavnost v izrazu jo lahko približajo tudi najmlajšim bralcem.

Kaj imamo radi Branka Žužka je slikanica, ki nam predstavlja novega ilustratorja Janka Testena. Izhaja iz konturirane risbe in živih barv, vendar še ni izdelal kake svoje posebne likovne govorice.

Zadnja iz te zbirke je *Medvedja svatba* Maričke Koren, ki pa je likovno siromašna, saj ilustratorica ne zna reševati ozadja, prostora ali zahtevnejših barvnih in grafičnih problemov.

V okviru Mladinske knjige izhajata dve zbirki slikanic, ki imata bolj uporaben in didaktični namen. To sta zbirka Pelikan in zbirka Igra in delo.

Namen zbirke Pelikan je približati otrokom z ilustracijo ali fotografijo razne poljudnoznanstvene pojme. V tej zbirki se je predvsem uveljavila Lidija Osterčeva, ki je končno odkrila nov likovni izraz. Uspelo se ji je otresti svoje nagrajevane stilizirane šablone in si izgraditi nov igrivi ter realistični in otrokom dostopnejši način. Taka nova Lidija Osterc se nam je predstavila že leta 1979 s *Kmečko abecedo*. Nova spoznanja je morala preverjati skozi realistično šolo, kar je dokazala v slikanici *Življenje v gorah* Antona Polenca. To je slikanica—učbenik, ki ji glede na jasne realistične ilustracije verjetno pri nas ni enake. Zasnovana je klasično in ne vpleta nobenih vsiljivih grafičnih konceptov, ki bi knjigo naredili nepregledno. To bi namreč lahko očitali slikanici iz iste serije *Letni časi* Tatjane Pregl z opremo in ilustracijami Tomaža Kržišnika. Slikanica je mišljena kakor priročnik, ki skozi pesmice, igro in naloge seznanja bralce z letnimi časi. Njen grafični koncept pa je tako zamotan, da je, kljub likovni kvaliteti, slikanica namenjena bolj sama sebi kakor pa drugim.

Pravkar je izšla slikanica *Moj delovni kotiček* Anke Peroci Luger v zbirki Igra in delo. To je slikanica napotkov za izdelovanje raznih izdelkov, ki jih otroci sami lahko naredijo. Potreba po tovrstnih knjigah je zelo velika, saj jih v naših knjigarnah primanjkuje.

Pri Mladinski knjigi obstaja še Najdihojca, zbirka slikanic za najmlajše, ki je mišljena kot igrače-leporeli in male knjižice. Ta zbirka očitno stagnira, saj črpa svoje slikanice večidel iz ponatisov ali z avtoricami, ki se v njej izražajo z zelo sorodnimi ilustratorskimi prijemi. Te so Marlenka Stupica, Marija Lucija Stupica in Jelka Reichman. Zbirko

dopolnjujejo še knjižice manjšega formata, med katerimi izstopajo uganke Helene Bizjak z ilustracijami Aca Mavca, ki ima krepko in na humor zasukano risbo. *Sneguljčico* Otona Župančiča je blede ilustrirala Marjeta Cvetko.

Druga založba, ki je uvrstila slikanice v svoj založniški program, je Borec. Tri leta so pri tej založbi izdajali zelo pomembno zbirko Zgodovinskih slikanic, ki so jo lansko leto zaključili in sedaj obsega 15 slikanic. Začela je izhajati leta 1978 iz potrebe po slikanicah s tematiko iz NOB, ki so zelo iskane in jih ni nikoli dovolj. Glede na vojno vsebino, ki obravnava bolj »moške stvari«, so se okrog te zbirke zbrali sami moški, tako ilustratorji kakor tudi pisatelji. Slikanice so torej dokaj enotne v pristopu, ki je skratka možat, partizanski, zadržanih vojaških barv in hitro razpoznaven.

V vsej zbirki je Marjanca Jemec Božič edina ženska, ki pa se je s svojimi kvalitetnimi ilustracijami, polnimi prirojene igrivosti in barvne ubranosti, enakovredno odrezala v moški konkurenci. Zasledimo še Marjana Mančka z duhovitimi in radoživimi ilustracijami, komponiranimi v stilu stripa v okvirčke. Iveta Šubica predstavlja dve slikanici Iva Zormanana. Obe je ilustriral na kvaliteten, že poznan način z velikim poslušom za barve in slikarskim izhodiščem.

Matjaža Schmidta predstavljajo tri slikanice, ki so si po sredstvih in po pristopu precej različne. V njih spoznamo Schmidta kot zelo vsestranskega raziskovalca-ilustratorja. *Slava Klavora* Franceta Filipiča je le v svinčnikih, brez črnih kontur, kar je vsekakor pogumna odločitev, saj ta tehnika velja za zelo nehvaležno in težko. V *Upornem mestu* Mileta Pavlina je glavni junak mestna arhitek-

tura. V tej slikanici se je Schmidt preizkusil v že vpeljani konturirani risbi. Njegova tretja slikanica iz te zbirke je slikanica *Štirje srčni možje* Janeza Kajzerja. To je njegova najbolj poetična slikanica, ki se tematsko oddaljuje iz okvirov NOB. Odlikujejo jo izredno lepi hribovski pejzaži v akvarelni tehniki, ki je kot tehnika v naših slikanicah zelo redko zastopana.

Tudi Marijan Amalietti je v tej zbirki ilustriral tri slikanice, ki so precej izenačene kvalitete. Te so: *Padala so zatemnila sonce* Mihe Matéta, *Bila sem izgnanka* Antona Ingoliča ter *OF* Iva Zormanana. Ilustracije v vseh treh slikanicah so narejene z rutino in neosebno za razliko od ilustracij Štefana Planinca v slikanici *O pohorskem bataljonu*. Tu so nekatere ilustracije izdelane z grozljivo fotografsko natančnostjo, druge pa zelo stilizirane, tako da cela slikanica deluje neenotno.

Gledališče pod smrekami Branka Šömna je ilustriral Božo Kos na svoj hitri, površni in smešni način.

Tudi Aco Mavec je ilustriral tri knjige: *Zgodilo se je 6. aprila* Leopolda Suhodolčana, *Veliko stavko* Antona Ingoliča in *Markov maj* Leopolda Suhodolčana. Njegove ilustracije so kvalitetne, vendar rutinske in imajo predvsem dokumentarno vrednost.

Če se še enkrat ozrem na celotno zbirko, se mi zdi škoda, da niso pri Borcu povabili k sodelovanju več različnih ilustratorjev, saj se nekateri, ki so ilustrirali več slikanic, v njih preveč ponavljajo. V letu 1983 bodo ponovno začeli izdajati zbirko Zgodovinskih slikanic, vendar v spremenjeni obliki in širši vsebini. Upam, da bo ta širina zajela tudi kake nove ilustratorje.

Borec izdaja tudi zbirko zelo priljubljenih malih slikanic Kurirčkova

torbica. Te so namenjene mlajšim bralcem, zato so bolj praviljične in pisane. V letošnjem letu se v tej zbirki pojavlja Irena Majcen v slikanici *Čudovita stenska ura* Branke Jurce. Njen pristop je resen in se ne zadovoljuje s preprostimi in hitrimi likovnimi rešitvami.

Tudi Partizanska knjiga ima svoj krog ilustratorjev, ki se redkeje pojavljajo pri drugih založbah. Za slikanice te založbe je značilen bolj eksperimentalen in akademski način likovnega izražanja. Med ilustratorji se najbolj pogosto pojavlja Miha Vipotnik, ki ilustracije rešuje izrazito grafično, kar pa gre na škodo potrošniške komunikativnosti.

V zbirki Matjaževa knjižnica izhajajo ilustrirane knjige, v zadnjem času pa je izšlo nekaj knjig, v katerih prevladujejo ilustracije in jih zato lahko štejemo med slikanice, namenjene mlajšim bralcem. To so *Dikove nezgode* Janeza Vipotnika z ilustracijami Mihe Vipotnika. V tej slikanici slabo izbrana dopolnilna barva razvrednoti njeno likovno jasnost.

Druga slikanica iz te zbirke so pesmi Borisa Novaka *Prebeseđimo besede* z ilustracijami Tomaža Kržišnika. Ilustracije dopolnjujejo pesmi in povezujejo celo knjigo. Naslov knjige srečujemo še skozi strani, kjer nas pisani ptič uvaja v pesmice. Knjiga je likovno zelo bogata, oba avtorja se enakovredno dopolnjujeta kot pesnika besed, barv in črt.

V isti zbirki so natisnjene tudi pesmi Milana Dekleve *Pesmi za lačne sanjave* z ilustracijami Štefana Planinca. Tudi ta knjiga predstavlja izredno kvalitetne likovne rešitve in medsebojno razumevanje obeh avtorjev, le da so pesmi kakor tudi ilustracije namenjene bolj odraslim

bralcem kakor otrokom in se postavljajo vprašanje namena te knjige v Matjaževi knjižnici.

Tudi založba Partizanska knjiga, podobno kakor Mladinska knjiga, bolj skrbi za dražjo in elitnejšo zbirko Matjaževe knjižnice kakor pa za cenejšo zbirko Lastovk. Ta je bila v svojem začetku zastavljena zelo ambiciozno, sedaj pa izhaja vedno redkeje. To je zbirka slikanic na tematično NOB; ker pa primanjkuje ustreznih kvalitetnih tekstov, je slikanic iz te zbirke vedno manj. V zadnjih dveh letih sta izšli le dve: *Pastirček* Jani Vojana Tihomira Arharja z ilustracijami Boža Kosa in *Kurirčkov kruhek* Miroslava Slane, ki ga je ilustriral Miha Vipotnik. V prvi slikanici so tako tekst kakor tudi ilustracije zelo površni, tako da slikanica ne predstavlja kake večje vrednosti. Zanimivejše so ilustracije Mihe Vipotnika, v katerih ilustrator razvija svoj koncept čiste risbe, ki je grafično dopolnjena z barvnimi ploskvami.

Na didaktičnem področju se vedno bolj uveljavlja založba Univerzum. Izdali so serijo knjižic za najmlajše *Piščanček* Pik, *Mucek* Mjav in druge Marjana Mančka. Slikanice so zelo uspele, ker so preproste, poceni in zato vsakomur dostopne. Univerzum je tudi izdal v sodelovanju s Filozofsko fakulteto nekaj zelo lepih kock-zlagank avtorjev Marjana Mančka in Matjaža Schmidta, ki bodo, upam, izpodrinile kocke dvomljive kvalitete, ki se na veliko prodajajo v naših trgovinah.

S tem zaključujem pregled slikanic naših založb. Na splošno rečeno so naše slikanice zelo kvalitetne, vendar je preveč poudarka na dragih slikanicah, ki so sicer nagrajevane, izgubljajo pa bitko za kupca na knjižnih policah naših trgovin s cenenimi koprodukcijskimi slikanicami Jugoreklama. Založbe bi morale razvijati

ob reprezentančnih zbirkah tudi take, ki bi bile še vedno kvalitetne kljub slabšemu papirju ali manj barvnemu tisku, če bi to znižalo nji-

hovo ceno. Primer Univerzuma in njegovih slikanic naj nam bo dober zgled, da se to da.

Alenka Vogeltnik

S PELIKANOVO KNJIŽNO ZBIRKO BOGATIMO POUK

Že lep čas je od tega, ko je imela v šoli »domovinsko pravico« samo učna knjiga, to je učbenik, ki je bil didaktično prirejen za določeno starostno stopnjo učencev in ki je bolj služil »zanesljivi« učni poti ter obvaroval tako učitelje in učence, da ne bi preveč »zgrešili«, snovno blodili in vnašali v pouk kaj takega, kar ni tesno povezano z učnimi vsebinami. Dokler je shojena pot vodila samo do učne knjige in zastirala pogled čez ta obzorja, pač ni bilo nevarnosti, da bi se učenci mogli »okužiti« s spoznanji in informacijami zunaj uradno predpisanih učbenikov.

Nagel razvoj znanosti, tehnike in komunikacijskih sredstev sproti korigira dosedanje nazore o vseživljenjski vlogi učne knjige in jo neizprosno detronizira. Mnoge knjige s poljudnoznanstveno zasnovo in s sporočili z družbenega in naravoslovnega področja so si utrle pot v našo šolo kot enakovredne sporočevalke. Če so bili sprva močni odpori proti vnašanju take literature v vzgojnoizobraževalni proces ali ožje v pouk, je danes vse glasnejše ugotavljanje, da nam prav takih virov manjka.

V sodobni šoli, predvsem v osnovni šoli, je dan poudarek posodabljanju pouka, kar pomeni z drugimi besedami, da vključujemo v pouk vse tisto, kar ga dviga na višjo raven. Med mnogimi elementi so prav gotovo v ospredju sodobnejše metode učnega dela, ki morajo omogočiti in pospeševati spreminjanje

položaja učenca v vzgojnoizobraževalnem procesu, to je omogočiti učenca tvorno vključevanje v pouk, v katerem ne bo samo pasivni opazovalec, kar je bilo značilno za staro šolo, pač pa aktiven subjekt, ki bo po svojih sposobnostih prispeval delež k boljšemu šolskemu delu.

Med mnogimi učnimi metodami, ki so podrobno razdelane v didaktiki, je danes prav gotovo v ospredju metoda dela s pisnimi viri ali, kot jo radi poimenujemo, metoda s tekstom. Prav na tej metodi temelji kasnejše samoizobraževanje, to je sproti spremljanje vsega novega in za življenje pomembnega. Človek se uči vse življenje in za veliko je opeharjen sleherni človek, ki si v času šolanja ni nabral dovolj trdnih napotil za kasnejše samostojno seznanjanje s svetom, v katerem bo živel. Naravna pot metode dela s pisanimi viri vodi od učne knjige prek dopolnilnih pisnih virov pri pouku do vključevanja poljudnoznanstvene literature, leksikonov, enciklopedij, dnevnega in revialnega tiska ter drugih pisnih sporočil, ki jih prinaša sodobni čas. Prav na tem področju so se v zadnjih desetletjih odprle neslutene razsežnosti in futurologi napovedujejo, da ima bodoče izobraževanje svojo prihodnost prav v tem.

Že dolgo časa smo se zavedali vse večje potrebe po poljudnoznanstveno pisanih knjigah, ki bi mogle koristno prispevati k boljšemu pouku. Učitelji in učenci so lahko veseli skrbi in po-

zornosti, ki jo temu vprašanju že lep čas namenja Mladinska knjiga z izdajanjem velikega števila knjižnih zbirk, ki so namenjene mladini od najnežnejših let, še posebej pa šolarjem. Kdo od nas ne pozna zbirk, kot so Pobarvanke, Najdihojca, Pedenjped, Čebelica, Mala slikanica, Velika slikanica, Zlata ptica, Od neznačka do prvaka znanja, da omenimo le najpomembnejše med njimi. Pridružijo se jim še Mladi vedež ter enciklopedije in leksikoni za najmlajše. Zbirke so tu, pripravljene za »uka željne« mlade glave. Na nas je, da jim odpremo šolska vrata na stežaj ter jih povabimo kot enakovredne vire novih znanj, spoznanj in informacij. Šolski mladini pomenijo sveže dopolnilo h klasičnim učbenikom.

Poljudnoznanstvena in informativna zbirka PELIKAN je začela izhajati 1975. leta, doslej je v njej izšlo okrog štirideset del, ki so jih napisali domači, slovenski in drugi jugoslovanski, strokovnjaki s posameznih področij. Zbirka je doslej doživela nadvse ugoden sprejem tako med mladino kot tudi med učitelji. Mnogi učitelji pri načrtovanju učnega dela imajo zbirko *Pelikan* za nepogrešljiv dopolnilni vir pri svojem delu. Žal pa je še veliko slovenskih šol, ki tega dragocenega zrna ne vključujejo v pouk, kar je velika in nepopravljiva škoda. Razlog je preprosto ugotoviti, doslej do njih ni prodrla novica, da na Slovenskem premoremo že zajetno zbirko prav imenitnih tekstov, ki na svojevrsten način dopolnjujejo in bogatijo pouk. V zbirki izhajajo poljudnoznanstvene oziroma izobraževalne slikanice, »ki mladim bralcem, od najmanjših do dijakov in študentov, v besedi in sliki predstavljajo zanimive pojme iz narave, znanosti in tehnike, umetnosti in zgodovine«. Prispevki izpod peresa naših avtorjev so obogateni s številnimi nazornimi

barvnimi risbami in fotografijami. Vsaka med njimi obravnava katero izmed tem s področja spoznavanja narave in družbe, etnografije, umetnosti, zgodovine, zemljepisa, tehnike in drugih družboslovnih in naravoslovnih področij. Zbirka *Pelikan* je razdeljena v svoji notranji delitvi na tri starostne stopnje, s čimer je poudarjena njena praktična uporabnost. V prvi starostni skupini najdemo slikanice, kot so: Niko Grafenauer: *Abeceda*, Marija Makarovič: *Kmečka abeceda*, Svetlana Makarovič: *Skozi mesto*, Smiljan Rozman: *Poklici*, Evelina Umek: *Trgovina*, Tatjana Pregl: *Letni časi* in druge.

Drugi starostni stopnji so namenjene na primer slikanice: Anton Polenec: *Korak v morje*, Vladimir Medvešček: *Mi in morje*, Boris Sket: *Življenje v kraškem podzemlju*, Josip Palada: *Pošta* in od istega avtorja *Od krika do avtomatike*, da navedemo samo nekatere. V zbirki za tretjo starostno stopnjo pa najdemo dela, kot so Jurij Kunaver: *Naš alpski svet*, Avguštin Lah: *Slovensko primorje*, Rajko Pavlovec: *Iz življenja kontinentov*, če se zadržimo le pri nekaterih. Nekatere slikanice pa so po svoji notranji vsebini take narave, da ustrezajo dvema ali pa kar vsem trem starostnim stopnjam, kot je na primer Branke Jurce: *Javka v starem čevlju*.

Samo nekaj primerov naj navedemo za lažje razumevanje vloge Pelikanove knjižne zbirke pri posodabljanju učnega dela, ki naj poteši vedoželjnost, radovednost in zanimanje mnogih učencev. *Dogodivščine v atomskem inštitutu* Jožeta Pahorja po zvedav učenec prebral v eni sapi že v četrtem razredu; to, česar ni ob prvem srečanju s slikanico razumel, bo v osmem razredu, ko bodo govorili o atomski energiji, gotovo z večjim zanimanjem in dopolnilnim informiranjem sprejemal in si tako

širil svoje duhovno obzorje na tem področju. S slikanico Ivana Špolarja *Elektrarne* lahko seznanimo že tretješolca, ko obravnavamo osnove elektrike v našem domu in tudi že opozarjamo na nevarnosti pri nepravilnem rokovanju z elektriko. Ta slikanica je nadvse dobrodošla učitelju pri poenostavljeni razlagi in še dopolnilo mnogim učencem, ki že na tej stopnji vedo o elektriki nekoliko več. Za osmošolce pa je knjižica zelo primeren pripomoček in skoraj nepogrešljiva informacija za hitrejšo razumevanje pri pouku fizike (področje elektrika!). Knjižico bi naj poznala in uporabljala tako učitelj kot tudi učenec. Tekst pa dopolnjuje še področje zemljepisja (umetna in zbiralna jezera, spremembe pokrajine, pridobivanje energije, zemljepis Slovenije oz. Jugoslavije). Snov iz slikanice Antona Polenca *V gozdu* lahko učitelj uporablja že v prvem razredu pri opazovanju, »odkrivanju« in spoznavanju narave skozi vse šolsko leto. Za drugi razred bo iz besedila in slikovne opreme nabral vse, kar mora vedeti učenec za to leto. Našel bo tudi gradivo za bogatenje slovenskega jezika. Za učence v tretjem razredu pa bo dovolj snovi za slovenski jezik ter njegovo utrjevanje ob snovi »iz življenja v gozdu«. Tretješolec se bo že sam podal na pot skozi besedilo knjižice in se tako oborožil za kasnejše natančnejše opazovanje gozda. Tedaj drobna knjižica z bogato izbiro možnosti, pobud in napotkov za spoznavanje sveta okoli nas! Knjižica *Potok in travnik* istega pisca lepo naravno dopolnjuje znanje učencem četrtih razredov, saj samo besedilo in bogato slikovno gradivo pritegne zanimanje učenca in teši njegovo vedoželjnost. Nekatere podrobnosti pa podpirajo zanimanje pri pouku biologije v šestem razredu in v naravoslovnih krožkih.

S temi nekaj primeri smo želeli samo opozoriti na neizčrpne možnosti, ki se nam ponujajo z vključevanjem poljudne literature v vzgojno-izobraževalni proces. To še posebej velja za življenje in delo v celodnevni šoli, kjer so učitelji pogosto v stiski, ko načrtujejo in izvajajo samostojno učenje, dodatni pouk in usmerjajo interesne dejavnosti učencev.

Ob zaključku naše predstavitve zbirke *Pelikan* naj navedemo še misli urednice Drage Tarman, ki je na nekem mestu zapisala, da poljudnoznanstvena dela za otroke in mladino, ki jih pišejo naši avtorji, »pomenijo korak čez domači prag v svet znanosti, umetnosti in družboslovja s toplo, razumljivo zapisano mislijo domačega avtorja.« In dalje: »Namembnost omenjenih zbirk in knjig je samoizobraževanje pa tudi spodbujanje otroka k samostojnemu, kreativnemu delu, navajanje na branje poljudnoznanstvenih besedil in njih razumevanje ter prenašanje znanja v praktično delo. Cilj omenjenih zbirk pa je tudi ta, da bi v njih našli učitelj in učenec oziroma vzgojitelj v vzgojnovarstvenih ustanovah, dopolnilo k učbenikom, oziroma da bi v njih videli pripomočke za čimboljšo uresničitev načrtovanih programov.«

Knjižni zbirki *Pelikan* želimo dolgo življenjsko pot, mladini veliko radosti pri »odkrivanju« novega in do tedaj neznanega, da bi zbirko sprejemali kot nepogrešljivo prijateljico pri svojih »sprehodih« skozi čas in prostor, naravo in družbo, učiteljem in vzgojiteljem pa srečno roko pri iskanju prave knjižice, kadar jih vodi želja, da bi svojim učencem in varovancem ponudili najprimernejša besedila. Pisce novih knjižic zbirke *Pelikan* naj vodi in vzpodbuja spoznanje, da si je zbirka utrla pot med mladino in da so ji šolska vrata odprta.

Mladen Tancer

LEVSTIKOVE NAGRADE

Založba Mladinska knjiga z Levstikovimi nagradami že 32 let daje priznanje svojim sodelavcem za najvidnejše dosežke v ustvarjanju knjižnih izdaj, namenjenih otrokom in mladini.

Levstikove nagrade za leto 1980 so podelili 21. septembra 1981 v Velikih Laščah ob svečani proslavitvi 150-letnice rojstva utemeljitelja slovenske mladinske književnosti Frana Levstika. Prejeli so jih:

NIKO GRAFENAUER za pesniško zbirko NEBOTIČNIKI, SEDITE

MARJANCA JEMEC-BOŽIČ za ilustracije v knjigah KO NINA SPI, DEŽEVEN DAN JE KRASEN DAN, POMLADNA LADJA, ŽIGAŽAGA in METULJČKI

MARIJAN PROSEN za delo UTRINKI IZ ASTRONOMIJE

Obrazložitev žirije za izvirno leposlovje

Niko Grafenauer piše svojo poezijo, namenjeno otrokom, načrtno, s čimer ne mislimo samo na vnapijšnje, natančno poznavanje naše poezije za otroke, ampak tudi iz tega izvirajoče arhitektonsko premišljeno pesniško dejanje, v knjigi zasnovano poetično zgradbo.

Knjiga *Nebotičniki, sedite* je ena tistih redkih knjig, ki bo zagotovo spremljala marsikaterega otroka od njegovih prvih srečanj s poezijo do visokega, v svojih mejah premakljivega otroštva. Prvi del pesmi, poimenovan po naslovu knjige, je tak, kot da bi pesnik risal svet, gledan s prešernimi otroškimi očmi in skupaj z otrokom dodajal besedam in svetu okoli sebe nove pomene in nove antropomorfne oblike predmetom, ljudem pa nove predmetne vsebine. Srednji del knjige, ki nosi naslov *Stara Ljubljana*, je poezija o običajih srednjeveške Ljubljane, o svetu preteklih navad, ki so poetične, ker so minile, in so nove in bojo ostale nepozabne, ker jih je povedal iskriivi pesniški duh.

»Skrivnosti« so za zamišljene otroke, za tiste torej, ki se na zgornji meji otroštva zamislijo in zresnijo in se prvič vprašajo o rečeh, o katerih se bojo spraševali skozi vse življenje. Pesnik jim ne odgovarja na njihova vprašanja, ampak sam premišljuje o poljubu, duši, strahu in smrti na tisti način, kot premišljuje dobra poezija. Katerikoli najstnik se bo naučil čutenja o odraslih rečeh iz »Skrivnosti«, bo v svojih življenjskih položajih za nianso bogatejši.

Nebotičniki, sedite tako dodaja slovenskemu pesništvu za otroke novo avanturo, priključuje ji nove osvojene dežele, katere je naselila in obljudila.

Ni nepomembno, da v Levstikovem letu, torej v letu očeta Pedenjčloveka, prejema Levstikovo nagrado pesnik *Pedenjpeda* in *Nebotičnikov*.

Obrazložitev žirije za ilustracijo

Ob petih različnih knjigah je Marjanca Jemec-Božič z izvrstnim posluhom za doživljajske različice posameznih besedil ustvarila izvrstno slikarsko ponazoritev. Njene ilustracije neposredno upodablajo dogajanje ter predstavljajo otroške junake z vsemi značajskimi posebnostmi in s pridihom humorja, kar je redka posebnost v naši mladinski ilustraciji. S preprosto uporabo barv v primarnih hladno-toplih kontrastih dosega likovno skladnost ilustracij in značaj-

sko barvitost nastopajočih v določenem dogajanju. Njeno izvirno umetniško ustvarjanje za otroke priteguje ne le mlade bralce, ki jim je v prvi vrsti namenjeno, temveč tudi odrasle, ki jih gledajo z drugačnimi očmi.

Obrazložitev žirije za poljudnoznanstveno delo

Knjiga profesorja Marijana Prosenca *Utrinki iz astronometrije* se odlikuje po tem, da zapletena dogajanja v vesolju v zelo zanimivi obliki približa današnji mladini, tako da upošteva tudi njen način mišljenja. Avtor plastično podaja trodimenzionalno dogajanje v nebesni mehaniki, predstavi ljudi, ki so postavili mejnike današnjih spoznanj o vesolju, in opiše nekaj zanimivih eksperimentov, s katerimi se bo bralec mimogrede sam dokopal do nekaterih resnic in začutil, da je astronomija zares živa in zelo zanimiva znanost.

Niko Grafenauer, pesnik, književni teoretik in kritik, prevajalec, urednik. Rojen 5. XII. 1940 v Ljubljani. Maturiral je na ljubljanskem učiteljsku, l. 1969 je diplomiral iz svetovne književnosti in literarne teorije na ljubljanski filozofski fakulteti. Sprva je deloval kot svoboden književnik, sedaj je urednik knjižnih zbirk za otroke pri založbi Mladinska knjiga. Prvo pesniško zbirko za otroke je izdal l. 1966.

V knjižnih izdajah in revialnem tisku objavlja pesmi, literarno-teoretične študije in kritiko s področja književnosti za odrasle in mladino, prevode in antologije.

* Bibliografija del za mladino Nika Grafenauerja je objavljena v 12. številki revije *Otrok in knjiga* na str. 70–71 v *Gradivu za leksikon sodobnih slovenskih mladinskih pisateljev* 2. del. Kljub temu ni odveč, da objavimo še drugo bibliografijo, ki je drugače zasnovana, vsebuje podatke o knjižnih zbirkah, v katere so bila uvrščena posamezna dela, ter Grafenauerjevo izrazito osebnostno uredniško delo. Bibliografiji se s svojo različnostjo koristno dopolnjujeta.

KNJIŽNE IZDAJE ZA MLADINO

Pedenjped. Ilustr. Lidiya Osterc. Maribor, Obzorja 1966. (Mlada obzorja. 10.)

Pedenjped. Izbor pesmic. Narisala Lidiya Osterc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1968. (Najdihojca.) Zgibanka.

Pedenjped. Ilustr. Lidiya Osterc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1969. (Moja knjižnica. Razred II. 1.)

Ponatis 1. 1977.

Domače živali. Ilustr. Reiner Zieger. Ljubljana, Mladinska knjiga; Leipzig, Arnold 1970.

Živali na dvorišču. Ilustr. Reiner Zieger. Ljubljana, Mladinska knjiga; Leipzig, Arnold 1970.

Živali na polju. Ilustr. Reiner Zieger. Ljubljana, Mladinska knjiga; Leipzig, Arnold 1970.

Živali v gozdu. Ilustr. Reiner Zieger. Ljubljana, Mladinska knjiga; Leipzig, Arnold 1970.

Kaj je na koncu sveta. Ilustr. Lidija Osterc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1973. (Cicibanova knjižnica.)

Kadar boben ropota. Ilustr. Marlenka Stupica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1974. (Najdihojca.) Zgibanka.

Pahor Karol: **Pedenjped.** Osemnajst pesmi za glas ali enoglasen otroški zbor s klavirjem na besedila Nika Grafenauerja. Iz istoimenske pesniške zbirke. Ljubljana, Zveza kulturno-prosvetnih organizacij Slovenije 1974. (Izbrana dela slovenskih skladateljev. 4.)

Sredi polja rdeči mak. Ilustr. Marlenka Stupica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1974. (Najdihojca.) Zgibanka.

Avtozaver. Ilustr. Kostja Gatnik. Ljubljana, Mladinska knjiga 1976. (Velike slikanice.)

Abeceda. Ilustr. Lidija Osterc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (Peli-kan.)

Ponatis 1. 1978.

Zmajček razgrajalec. Ilustr. Kostja Gatnik. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (Pedenjped.)

Kaj ima sonce najraje. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Borec 1979. (Kurirčkova knjižnica. 66.)

Pedenjped. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. (Velike slikanice.)

Ponatis 1. 1980.

Nebotičniki, sedite. Ilustr. Matjaž Schmidt. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. (Cicibanova knjižnica.)

Levstikova nagrada za 1. 1980.

Urednik:

Sončnica na rami. Pesmi za otroke od Frana Levstika do danes. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. Ilustr.

Vzšlo bo sonce. Zgodbe iz narodno-osvobodilnega boja. Ilustr. France Anžel [itd.]. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975 (t. 1976). (Cicibanova knjižnica.)

Kdo bo z nami šel v gozdiček. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (Deteljica.)

Ponatis 1. 1978.

Pa da bi znal, bi vam zapel. Ilustr. Lidija Osterc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (Knjižnica Sinjega galeba. 205.)

Spomini na otroštvo. Knj. 2. Zbrala in ur. Kristina Brenkova in Niko Grafenauer. Ilustr. Milan Bizovičar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (Cicibanova knjižnica.)

Malčkipalčki. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. (Deteljica.)

Levstik Fran: **Najdihojca.** Ilustr. Milan Bizovičar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. (Velike slikanice.)

Pa mi verjamete. Izbor jugoslovanskega modernega pesništva za mladino. Ilustr. Milan Bizovičar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980.

Sončnica na rami. Pesmi za otroke od Frana Levstika do danes. Ilustr. Kamila Volčanšek. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. (Zlata knjiga poezije.)

Marjanca Jemec-Božič, akademska slikarka, ilustratorka. Rojena 16. IX. 1928 v Mariboru. Slikarstvo je študirala na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani, diplomirala l. 1955. Sprva je bila zaposlena kot ilustratorka in novinarka pri Delavski enotnosti, po prihodu iz Amerike (l. 1959 do 1961) pa deluje kot svobodna umetnica. Živi v Ljubljani.

Posveča se ilustriranju knjig, tiska in TV oddaj za mladino. Sodeluje na razstavah ilustracij doma in v tujini.

Prejela je nagrado Prix Japon 1971 za ilustracije v TV oddaji Čarobna moč v prodajalni instrumentov in l. nagrado na natečaju UNICEF za novoletne voščilnice 1974.

KNJIŽNE ILUSTRACIJE ZA MLADINO

(prevodi niso upoštevani)

Cirkus. [Ljubljana], b. t. [195.]. Po-barvanka.

Pogumni Jaka. [Ljubljana], b. t. [195.]. Pobarvanka.

Seliškar Tone: **Martinček, sin brigade.** Ljubljana, Borec 1959.

Kam se peljemo. Slikanica za najmlajše. Ljubljana, Mladinska knjiga 1963.

Kovič Kajetan: **Franca izpod klanca.** Ljubljana, Mladinska knjiga 1963.

Moje živali. Slikanica za najmlajše. Ljubljana, Mladinska knjiga 1963.

Cerkovnik Marja: **Dopoldanski in popoldanski otroci.** Ljubljana, Mladinska knjiga 1964. (Čebelica. 85.)

Mevlja Dušan: **Luna je na zemljo padla.** Ljubljana, Mladinska knjiga 1964.

Filipič France: **Srebrna metlica nad goro.** Ljubljana, Mladinska knjiga 1965. (Cicibanova knjižnica.)

Jurca Branka: **Miško Poleno in njegov ognjeni krst.** Ljubljana, Borec 1965. (Kurirčkova knjižnica.)

Seliškar Tone: **Partizan Jaka, medved in mule. Zgodba o muli, ki je rešila partizane. Velika žrtev.** — Venceslav Winkler: **Hlebček kruha.** Ljubljana, Mladinska knjiga 1965. (Zgodbe iz narodnoosvobodilne borbe v desetih knjižicah.)

Cerkovnik Marja: **Andrejev lok.** Ljubljana, Mladinska knjiga 1966. (Zvezdica.)

Cerkovnik Marja: **Devet sončnih dni.** Ljubljana, Mladinska knjiga 1967. (Cicibanova knjižnica.)

Peroci Ela: **Pozabljene pravljice.** Ljubljana, Mladinska knjiga 1967. (Čebelica.)

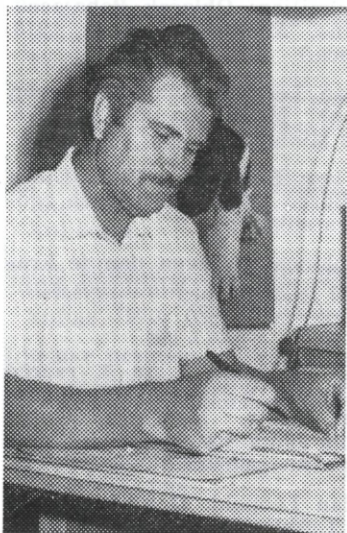
Cerkovnik Marja: **Dopoldanski in popoldanski otroci in Andrejev lok.** Ljubljana, Mladinska knjiga 1969. (Cicibanova knjižnica.)

Pravljice iz naših dni. Izbr. Ivan Bizjak. Ljubljana, Mladinska knjiga 1969. (Moja knjižnica. Razred II. 2.) več ilustratork.

Rozman Smiljan: **Janko in njegov svet.** Ljubljana, Mladinska knjiga 1969. (Cicibanova knjižnica.)

- Jurca Branka: **Rdeči škorenjčki**. Ljubljana, Mladinska knjiga 1970. (Čebelica. 136.)
Ponatis 1. 1976.
- Ribičič Josip: **Nana, mala opica**. Ljubljana, Mladinska knjiga 1970. (Cicibanova knjižnica.)
- Suhodolčan Leopold: **Punčka**. Ljubljana, Borec 1970. (Kurirčkova knjižnica.)
- Šeme Marjanca: **Spomini partizanske učiteljice**. Ljubljana, Mladinska knjiga 1970. (Čebelica. 134.)
- Ljudske pesmice**. Nabral in prir. Milko Matičetov. Ljubljana, Mladinska knjiga 1971. (Čebelica. 146.)
- Včšnjak Sergej: **Kruh, ki ga ni bilo**. Ljubljana, Mladinska knjiga 1971. (Čebelica. 140.)
- Jurca Branka: **Katka, stoj!** Ljubljana, Mladinska knjiga 1972. (Čebelica. 153.)
- Jurček orje**. Nabral in prir. Milko Matičetov. Ljubljana, Mladinska knjiga 1972. (Čebelica. 154.)
Ponatis 1. 1979.
- Lukić Dragan: **Pesmice in povestice**. Ljubljana, Mladinska knjiga 1972. (Cicibanova knjižnica.)
- Maurer Neža: **Kam pa teče voda?** Ljubljana, Mladinska knjiga 1972. (Cicibanova knjižnica.)
- Moric Rudo: **Iz lovske torbe**. Ljubljana, Mladinska knjiga 1972. (Cicibanova knjižnica.)
- Šegula Tomaž: **Mladi kitarist**. Začetnica za kitaro. Ljubljana, Državna založba Slovenije 1972.
Ponatis 1. 1978 in 1979.
- Argilli Marcello: **Atomček**. Ljubljana, Mladinska knjiga 1973. (Cicibanova knjižnica.)
- Cerkovnik Marja: **Pravljica na visokih petah**. Ljubljana, Mladinska knjiga 1973. (Velike slikanice.)
- Kdor zlate strune brati zna in druge pesmi skladateljev romantike**. Zbirka pesmi za otroške pevske zборе in pouk solopetja. Zbrala in ur. Silva Hrašovec. Ljubljana, Državna založba Slovenije 1973. 2 zv.
- Makarovič Svetlana: **Take živalske**. Ljubljana, Borec 1973. (Kurirčkova knjižnica.)
- Šramel Bača: **Emil Adamič**. Ljubljana, Državna založba Slovenije 1973. (Pojte z nami.)
- Šramel Bača: **Johan Sebastian Bach in sodobniki**. Ljubljana, Državna založba Slovenije 1973. (Pojte z nami.)
- Cerkovnik Marja: **Praznična pravljica**. Ljubljana, Mladinska knjiga 1974. (Velike slikanice.)
- Jug Slavko: **Nasmejane črke**. Ljubljana, Državna založba Slovenije 1974.
Pravo ime avtorja Slavko Kočever.
- Jurca Branka: **Čuj in Katka**. Ljubljana, Mladinska knjiga 1974. (Cicibanova knjižnica.)
Ponatis 1. 1976. (Deteljica.)
- Suhodolčan Leopold: **Hi, konjiček**. Ljubljana, Borec 1974. (Kurirčkova knjižnica.)
- Zgodbe iz narodnoosvobodilne borbe**. Uredn. odbor Kristina Brenkova [itd.]. Ljubljana, Mladinska knjiga [itd.] 1974.
Več ilustratorjev.
Ponatis 1. 1979.
- Bevk France: **Bosopetec**. Ljubljana, Borec 1975. (Kurirčkova slikanica.)
- Černež Anica: **Metuljčki**. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (Cicibanova knjižnica.)
- Černež Anica: **Orjemo, orjemo**. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (Čebelica. 182.)
- Dobro jutro, sonce**. Berilo za tretji razred osnovne šole. Ur. Vladimir Cvetko [itd.]. Ljubljana, Državna založba Slovenije 1975.
Ponatis 1. 1976, 1977, 1978 in 1979.
- Sončnica na rami**. Pesmi za otroke od Frana Levstika do danes. Izbr. in ur. Niko Grafenauer. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975.
Več ilustratorjev.
- Vzšlo bo sonce**. Zgodbe iz narodnoosvobodilnega boja. Izbr. in ur. Niko Grafenauer. Ljubljana, Mladinska

- knjiga 1975 (t. 1976). (Cicibanova knjižnica.)
Več ilustratorjev.
- Zagorski Cvetko: **Zimska zgodba.** Ljubljana, Partizanska knjiga 1975. (Matjaževa knjižnica.)
- Brest Vida: **Prodajamo za gumbe.** Ljubljana, Mladinska knjiga 1976. (Velike slikanice.)
Pravo ime avtorice Majda Peterlin.
- Kovač Polonca: **Jakec in stric hladilnik.** Ljubljana, Mladinska knjiga 1976. (Deteljica.)
- Pomladna razprodaja. Šaljive pesmi za otroke. Izbr. in ur. Leopold Suhodolčan. Ljubljana, Borec 1976. (Kurirčkova slikanica.)
- Ribičič Josip: **Prvi izlet.** Ljubljana, Mladinska knjiga 1976. (Čebelica 194.)
- Bevk France: **Kurir Markec.** Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (Mala slikanica.)
- Jurca Branka: **Babičina pravljica.** Ljubljana, Borec 1977. (Kurirčkova slikanica.)
- Jurca Branka: **Pionirka sem! Pionir sem!** Ljubljana, Zveza prijateljev mladine 1977.
2. dop. izd. 1. 1978. Ponatis 1. 1979 in 1980.
- Vipotnik Janez: **Diko na potepu.** Ljubljana, Mladinska knjiga 1977. (Mala slikanica.)
- Jurca Branka: **Moj oče partizan.** Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (Cicibanova knjižnica.)
- Rozman Smiljan: **Oblaček Pohajaček.** Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (Deteljica.)
- Suhodolčan Leopold: **Piko Dinozaver.** Ljubljana, Mladinska knjiga 1978. (Velike slikanice.)
- Zorman Ivo: **Bolničarka Vida.** Ljubljana, Borec 1978. (Kurirčkova zgodovinska slikanica.)
- Kovač Polonca: **Deževen dan je krasen dan.** Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. (Deteljica.)
Levstikova nagrada za 1. 1980.
- Slovensko berilo za 3. in 4. razred osnovnih šol z italijanskim učnim jezikom. Ilustr. Marjanca Jemec-Božič in Jelka Reichman. Ljubljana, Državna založba Slovenije 1979.
- Suhodolčan Leopold: **O medvedku in dečku.** Ljubljana, Borec 1979. (Kurirčkova torbica.)
- Černej Anica: **Metuljčki.** Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. (Zlata knjiga poezije.)
Levstikova nagrada za 1. 1980.
- Glazer Alenka: **Žigažaga.** Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. (Cicibanova knjižnica.)
Levstikova nagrada za 1. 1980.
- Grabeljšek Karel: **Najmlajši kurir.** Ljubljana, Borec 1980. (Kurirčkova torbica.)
- Jurca Branka: **Ko Nina spi.** Ljubljana, Mladinska knjiga 1980.
Levstikova nagrada za 1. 1980.
- Župančič Oton: **Pomladna ladja.** Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. (Cicibanova knjižnica.)
Levstikova nagrada za 1. 1980.

Marijan Prosén, dipl. astronom, pedagog, strokovni in znanstveni publicist. Rojen 13. III. 1937 v Brežicah. Maturiral je na gimnaziji v Postojni, l. 1961 je diplomiral iz astronomije na ljubljanski Univerzi. Sprva je poučeval matematiko in fiziko na osnovni šoli V. Vodnika v Ljubljani, od l. 1963 do 1973 je bil strokovni sodelavec za astronomijo na Astronomsko-geofizikalnem observatoriju v Ljubljani, sedaj poučuje matematiko in fiziko na Srednji elektro-kovinarski šoli pri Železniškem šolskem centru v Ljubljani.

V knjižnih izdajah in revialnem tisku objavlja številna strokovna, poljudno-znanstvena in znanstvena dela s področja astronomije; poljudno-znanstvene članke za mladino objavlja predvsem v revijah Proteus, Presek in Pionir. Ukvarja se z metodiko pouka astronomije na usmerjeni osnovni in srednji šoli. Deluje kot mentor mladinskih raziskovalnih astronomskih taborov in v okviru gibanja Znanost mladini.

KNJIŽNE IZDAJE ZA MLADINO

Avsec France in Marijan Prosén: **Astronomija**. Za srednje šole. Ljubljana, Društvo matematikov, fizikov in astronomov SRS 1969.

Avsec France in Marijan Prosén: **Astronomije za 4. razred gimnazije**. Ljubljana, Državna založba Slovenije 1971.

Ponatis l. 1975.

Astronomska opazovanja. Ljubljana, Društvo matematikov, fizikov in astronomov SRS 1978. (Presekova knjižica. 3.)

Astronomski daljnogledi za amaterje in šole. Iskra — sistemi in oprema za izobraževanje. Ljubljana 1978.

Mikuž Herman, Marijan Prosén, Juri Šoba: **Prvi astronomski tabor v Sloveniji, Javornik nad Idrijo 31. VII.—4. VIII. 1978**. Ljubljana, Astronomsko društvo Javornik 1979. (Publikacija. 1.)

Osnove zvezdne fotometrije. Priročnik za delo na drugem mladinskem raziskovalnem astronomskem taboru Javornik, poletje 1979. Ljubljana, Astronomsko društvo Javornik 1979. (Publikacija. 2.)

Kham Boris, Marijan Prosén: **Osnove vizualnega opazovanja spremenljivk**. Ljubljana, Astronomsko društvo Javornik 1980. (Publikacija. 4.)

Osnovne zveze med fotometričnimi količinami v astronomiji. Priročnik za teoretično delo na tretjem mladinskem raziskovalnem astronomskem taboru, Javornik — avgust 1980. Ljubljana, Astronomsko društvo Javornik 1980. (Publikacija. 5.)

Utrinki iz astronomije. Ilustr. Matjaž Schmidt. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980.

Levstikova nagrada za l. 1980.

Proteus

Odkritelj sedmega planeta. 1963/64, str. 239.
 Astronomska odprava v Južno Afriko. 1964/65, str. 80.
 O zvezdnih premerih. 1964/65, str. 176.
 Ob 200-letnici M. V. Lomonosova. 1964/65, str. 226.
 Nevidna spremljevalka Barnardove zvezde. 1965/66, str. 21.
 Zvezda Alamak — sestav štirih zvezd. 1965/66, str. 22.
 Najmanjša zvezda. 1965/66, str. 23.
 Stoletnica smrti J. F. Enckeja. 1965/66, str. 87.
 Zvezdna dvojica Mizar — Alkor. 1965/66, str. 44.
 Zvezda Σ 1280. 1965/66, str. 127.
 Nenavadna zvezda Eta Carinae. 1965/66, str. 129.
 Astronomska enota. 1965/66, str. 148.
 Osnovne dolžinske enote v astronomiji. 1965/66, str. 190.
 Možnost življenja na Jupitru. 1966/67, str. 114.
 Led v Saturnovem obroču. 1966/67, str. 123.
 Trki galaksij. 1966/67, str. 152.
 Odkritja novega Saturnovega satelita. 1966/67, str. 153.
 Novi podatki o planetu Plutonu. 1966/67, str. 156.
 Atmosferski tlak na Marsu. 1966/67, str. 158.
 Parametri zvezd. 1966/67, str. 176.
 Atmosfera na velikih Jupitrovih satelitih. 1966/67, str. 193.
 Krajevna jata. 1967/68, str. 26.
 Supernova v galaksiji NGC 3389. 1967/68, str. 54.
 Šibka spremenljivka z najkrajšo periodo. 1967/68, str. 90.
 Še o supernovi v galaksiji NGC 3389. 1967/68, str. 119.
 Izbruh supernove leta 1593 ali 1700? 1967/68, str. 159.
 Planeti in temne pritlikavke v naši Galaksiji. 1967/68, str. 161.
 Tesno približanje Ikarja Zemlji. 1967/68, str. 224.
 Novi Saturnov satelit. 1967/68, str. 254.
 Efemeride planetoida Ikarja. 1967/68, str. 257.
 »Alcockova zvezda« ali Nova Delfina. 1967. 1968/69, str. 21.
 Meritve z intenzitetnim interferometrom v Avstraliji. 1968/69, str. 45.
 Kdo sta Ikeya in Seki? 1968/69, str. 56.
 Umrl je George Gamow. 1968/69, str. 83.

Ima Saturn enajst satelitov? 1968/69, str. 87.
 Gibanje velikega Neptunovega satelita. 1968/69, str. 126.
 Letos poteka dvestopetdeset let od Flamsteedove smrti. 1968/69, str. 186.
 Delo in načrti astronomske sekcije Prirodoslovnega društva. 1968/69, str. 189.
 Nova določitev Neptunovega premera. 1968/69, str. 196.
 Zvezda s temno spremljevalko. 1968/69, str. 212.
 Občni zbor Prirodoslovnega društva Slovenije. 1968/69, str. 226.
 Ikar — na svidenje čez devetnajst let. 1968/69, str. 276.
 Ponovno o Barnardovi zvezdi. 1968/69, str. 278.
 Edward Charles Pickering. Ob petdesetletnici smrti. 1969/70, str. 25.
 Akcija o postavitvi slovenske ljudske zvezdarne in ljubiteljski daljnogledi. 1969/70, str. 28.
 Zimska ozvezdja. 1969/70, str. 211.
 Dva kometi na našem nebu. 1969/70, str. 425.
 So morda kvazarji zametki jat galaksij? 1970/71, str. 179.
 Nekaj malega o pulzarjih. 1970/71, str. 226.
 Mali univerzalni instrument urarja Vilharja. 1971/72, str. 229.
 Ali ima galaksija M 31 še eno spremljevalko? 1971/72, str. 378.
 Radijsko sevanje Jupitra. 1972/73, str. 66.
 Algol — radijski vir. 1972/73, str. 130.
 Petdesetletnica smrti astronoma Kaptey-na. 1972/73, str. 172.
 Na kratko nekaj o Marsovih lunah. 1972/73, str. 275.
 Heliocentrične ideje pred Kopernikom. 1972/73, str. 345.
 Še druge Kopernikove dejavnosti. 1972/73, str. 365.
 Kopernik je kriv. 1972/73, str. 369.
 Nekaj enostavnih astronomskih meritev brez daljnogleda za srednjo šolo. 1972/73, str. 371+437.
 Zvesta sestra Karolina. 1973/74, str. 21.
 Nekaj enostavnih vaj z daljnogledom za srednjo šolo. 1973/74, str. 83+130+178.
 Svetli komet Kohoutek na našem nebu. 1973/74, str. 89.
 Spremenljivke — mežikajoči svetilniki vesolja. 1973/74, str. 214+249.
 Stoletnica Argelandrove smrti. 1974/75, str. 378.

Še nekaj malega o Novi Laboda 1975.
1976/77, str. 151.
Algol — trizvezdje. 1976/77, str. 152.
Sateliti naše galaksije. 1976/77, str. 190.
Laplace — kot astronom. 1976/77,
str. 232.
Ob stoletnici rojstva astronoma Russel-
la. 1976/77, str. 308.
Rodbina astronomov Struwe. 1976/77,
str. 346.
Kaj je Magellanov potok? 1976/77,
str. 359.
Astronomska dinastija Cassini. 1977/78,
str. 66.
Nekaj utrinkov iz zgodovine greenwi-
ške zvezdarne. 1977/78, str. 76.
Pajki in astronomija. 1977/78, str. 226.
Ob 250-letnici odkritja zvezdne abera-
cije. 1978/79, str. 69.
Prvi astronomski mladinski raziskovalni
tabor. 1978/79, str. 76.
Bežen spomin na astronomsko delo Ch.
Huygensa. 1978/79, str. 231.
Dejavnost Astronomske sekcije PDS.
1978/79, str. 280.
Izreden posnetek galaksije M 87.
1978/79, str. 378.
Spet nekaj novega v Algolu. 1978/79,
str. 380.
Nekaj o orientaciji. 1979/80, str. 130.
Drugi raziskovalni astronomski tabor.
1979/80, str. 188.
Petdesetletnica odkritja Plutona.
1979/80, str. 226.
Najbolj zaslužen za odkritje Plutona.
1979/80, str. 364.
Tretji astronomski tabor. 1980/81,
str. 120.
Svetel meteor na nebu. 1980/81, str. 155.

Dvestoletnica odkritja planeta Urana.
1980/81, str. 232.
Minimum sija pri spremenljivki U Ke-
feja. 1980/81, str. 286.

Presek

N. Kopernik. 1973/74, str. 23.
Sončev in zvezdni čas. 1973/74, str. 25.
Zanimiv nebesni pojav. 1973/74, str. 29.
Slovarček, naloge z rešitvami. 1973/74,
str. 30+52+120.
Obiskal nas bo svetel komet. 1973/74,
str. 91.
Kometi. 1973/74, str. 92.
O Severnici. 1973/74, str. 146.
Astronomi družine Herschel. 1974/75,
str. 107.
Astronom iz Samarkanda. 1975/76,
str. 132.
Kopica na jesenskem nebu — Plejade.
1976/77, str. 32. (Z nalogo.)
Kopica na spomladanskem nebu — M 13.
1976/77, str. 154. (Z nalogo.)
V sosednji galaksiji M 31. 1977/78, str.
11. (Z nalogo.)
Prosén Marjan, Marjan Hribar: O siju.
1978/79, str. 76.

Pionir

Pošast iz Parsonstowna. 1969/70, št. 2.
Astronavtični uspehi v letu 1968. 1969/70,
št. 7, 8.
Legi domačega kraja — raziskovalna
naloga. 1980/81, št. 2.
O gibanju sonca in času. 1980/81, št. 4.
Južni križ in južni pol. 1980/81, št. 10.

GRADIVO ZA LEKSIKON SODOBNIH SLOVENSКИH MLADINSКИH PISATELJEV

3. del

Danijela Sedej

BOR Matej psevd. (Vladimir Pavšič)

se je rodil 14. aprila 1913 v Grgarju pri Gorici. Gimnazijo je obiskoval v Celju, študiral slavistiko na ljubljanski univerzi in diplomiral 1937. Po končanem študiju je bil najprej novinar v Mariboru, kratek čas je poučeval v Svilajncu v Srbiji, nato do pričetka druge svetovne vojne na gimnaziji v Kočevju. V času okupacije se je moral umakniti v Ljubljano, kjer se je priključil OF. Leta 1942 je odšel v partizane, bil je član SNOS, umetniški vodja SNG za osvobodjeno ozemlje, referent za literaturo pri SNOS, vodja slovenske oddaje radia Beograd in dopisnik Tanjuga v Rimu. Po osvoboditvi je opravljal razne kulturnopolitične funkcije, v letih 1946 do 1948 pa je bil ravnatelj drame SNG v Ljubljani. Od tedaj živi kot svoboden književnik v Radovljici.

Matej Bor je pesnik, pisatelj, dramatik, scenarist, mladinski pesnik in prevajalec. Prve pesmi je objavil pred vojno v Preporodu. V partizanih so nastali njegovi dramski prvenci in zbirka partizanskih pesmi. Po vojni je objavil nekaj pesniških zbirk, prozo in pesmi za otroke. Veliko prevaja, predvsem iz angleščine, kjer so na prvem mestu prevodi Shakespeareovih dram. Je tudi avtor scenarija za celovečerni film Vesna.

Po vojni sodeluje v vseh slovenskih kulturnih in literarnih revijah ter v dnevnih listih. Za mladino objavlja v Cicibanu, Pionirju, Pionirskem listu, Najdihojci (pril. Dela), Mladem rodu (Celovec) in The voice of youth (Chicago).

Od leta 1965 je redni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Prejel je več visokih priznanj in nagrad.

KNJIŽNE IZDAJE

Poezija

Uganke. Ljubljana, Mladinska knjiga 1951.

Slike in pesmi o živalih. Ljubljana, Mladinska knjiga 1952; 1956.

Ropotalo in ptice. Ljubljana, Mladinska knjiga 1956.

Sračja sodišča ali Je, kar je. Ljubljana, Mladinska knjiga 1961.

Pesmi za Manjo. Ljubljana, Mladinska knjiga 1969.

Radijske oddaje in igre

Ropotalo in ptice. Umetniška pripoved.
Radio Ljubljana 1965.

LITERATURA

Velimir Batič: M. B.: Pesmi za Manjo.
Prostor in čas 1970, št. 6.

Velimir Batič: M. B.: Pesmi za Manjo.
Sodobna pedagogika 1970, št. 5/6.

CERKVENIK Angelo

se je rodil 29. avgusta 1894 v Pazinu. Osnovno šolo je obiskoval v Trnovem pri Ilirski Bistrici in v Trstu, pripravljalnico v Trstu, gimnazijo v Pazinu in šolanje zaključil leta 1914. V prvi svetovni vojni se je boril na soški in ruski fronti. Leta 1918 se je zaposlil kot železniški uslužbenec. Bil je odpravnik vlakov v Pliberku, uslužbenec pri Železniškem ravnateljstvu v Ljubljani in generalnem ravnateljstvu v Beogradu, po drugi vojni pa je delal najprej pri železniški delegaciji v Trstu, nato do upokojitve 1951 zopet v Ljubljani. Umrli je 6. junija 1981 v Ljubljani.

Angelo Cerkvėnik je pripovednik in dramatik. Njegovo pisateljsko delo je obsežno, toda večinoma raztreseno po slovenskih revijah in koledarjih doma in v Ameriki. Največ uspeha je doživel s pisanjem za otroke. Zanje je objavljaj v Našem rodu in Razorih, po drugi vojni pa v Cicibanu, Pionirju, Galebu (Trst) in Mladem rodu (Celovec).

KNJIŽNE IZDAJE

Proza

Ovčar Runo. Povest. Ljubljana, (Mladinska matica 1937; Mladinska knjiga 1962; 1965; 1967; 1971; 1974; 1977; 1978. Avtor je prejel za delo nagrado Mladinske matice l. 1937.
Sivi. Povest. Ljubljana, Mladinska knjiga 1947.

Medvedek s Križeve gorice. Povest. Maribor, Obzorja 1956.

Markov beg. Povest. Maribor, Obzorja 1961.

Izbrana mladinska beseda. (Ovčar Runo. — Medvedek s Križeve gorice). Ljubljana, Mladinska knjiga 1978.

LITERATURA

Martina Šircelj: Na dobri poti. (O delu Markov beg.) Naši razgledi 1962, št. 8.
Dve knjigi za male in velike bralce. (O

delu Markov beg.) Nova obzorja 1962, št. 1/2.

A.: A. C.: Ovčar Runo. Tedenska tribuna 1962, št. 16.

FORSTNERIČ France

se je rodil 29. januarja 1933 v Pobrežju pri Ptuj. Osnovno šolo je obiskoval pri Sv. Vidu, nižjo gimnazijo v Ptuj in devetmesečni pedagoški tečaj v Mariboru. Od 1950 do 1958 je bil učitelj v Leskovcu in Zavrču v Halozah ter na nižji gimnaziji v Središču ob Dravi. Vmes je 1952 opravil učiteljsko diplomino in v letih 1954 do 1956 študiral slovenščino in srbohrvaščino na višji pedagoški šoli v Ljubljani. Od 1958 dalje se je posvetil novinarstvu. Najprej je bil zaposlen pri mariborskem Večeru, od 1974 pa je mariborski dopisnik kulturne rubrike Dela. Ob delu je študiral na fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo v Ljubljani in diplomiral 1979. Živi v Mariboru.

France Forstnerič piše pesmi za odrasle ter pesmi in črtice za otroke. Ukvarja se tudi s publicistiko in kritiko. Več let je bil sourednik revije Dialogi. Sodeluje v številnih listih in revijah, za otroke pa piše v Cicibanu, Kurirčku in Pionirskem listu.

Za svoje književno in novinarsko delo je bil večkrat nagrajen.

KNJIŽNE IZDAJE

Poezija

Bela murva. Ljubljana, Mladinska knjiga 1976.

Proza

Srakač. Črtice. Ljubljana, Mladinska knjiga 1970. Avtor je za delo prejel 1. 1971 Levstikovo nagrado.

Jabolko. Črtica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979.

UPRIZORITVE

Radijske oddaje in igre

Srečno, tovariš letalec. Radijska igra. Radio Ljubljana 1959.

Teleizijske oddaje in igre

Jabolko. TV oddaja. TV Ljubljana 1971. Kruh. TV oddaja. TV Ljubljana 1971.

LITERATURA

Velimir Batič: Intimna izpoved vojne. (O delu Srakač.) Prosvetni delavec 1971, št. 1.

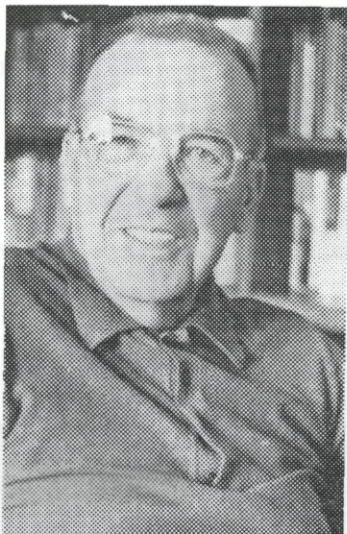
M. Švajncr ml.: Pesnikov prozni provenec. F. F.: Srakač. Večer 1970, št. 285.

Janez Mušič: F. F.: Srakač. Knjiga 71 1971, št. 1/2.

Andrej Inkret: F. F.: Bela murva. Delo 1976, št. 84.

Franc Šrmpf: F. F.: Bela murva. Večer 1976, št. 141.

Janez Rotar: Stihi za mladostnike. (O pesniški zbirki Bela murva.) Naši razgledi 1977, št. 14.

GODINA Ferdo

se je rodil 17. oktobra 1912 v Dolnji Bistrici v Prekmurju. Osnovno šolo je obiskoval v rojstnem kraju, gimnazijo v Ljubljani in Mariboru, kjer je maturiral na klasični gimnaziji 1935. Vpisal se je na pravno fakulteto v Ljubljani, a po padcu v planinah je moral študij v tretjem letniku opustiti. Zaradi političnega udejstvovanja ni mogel dobiti zaposlitve, zato se je do vojne preživiljal samo s pisateljevanjem in uredniškim delom pri Mladem Prekmurcu. Po zlomu Jugoslavije je bil med organizatorji OF v Prekmurju. Že leta 1941 je odšel v partizane in tam opravljal razne politične ter kulturne naloge. Urejal je list Notranjski partizan in glasilo Gubčeve brigade Tovariš. Po osvoboditvi Prekmurja spomladi 1945 je postal sekretar Okrajnega komiteja KPS Murska Sobota ter odgovorni in nato še glavni urednik slovenskega dnevnika Novi čas. Poleti 1945 je prišel v Ljubljano, bil mesec dni novinar pri Ljudski pravici, za tem štiri leta ravnatelj na novo osnovane založbe Slovenski knjižni zavod. Od 1949 do

1954 je bil pisatelj v svobodnem poklicu, nato se je ponovno zaposlil kot upravnik Slovenske matice. Bil je pobudnik in urednik Glasnika Slovenske matice. Leta 1957 je postal dramaturg pri Triglav filmu, 1963 pa dramaturg pri Filmservisu in direktor kratkega filma. Leta 1965 se je upokojil, a se ponovno reaktiviral in delal do 1969 kot novinar pri Ljubljanskem dnevniku, kjer je že od 1954 urejal honorarno mladinsko stran lista. Živi v Ljubljani.

Ferdo Godina je pripovednik. Piše romane, povesti, novele in črtice za odrasle ter povesti in črtice za mladino. Uredil je zbirko Spomini na partizanska leta in napisal filmski scenarij za celovečerni film Družinski dnevnik. Pred vojno je sodeloval pri naprednih slovenskih kulturnih revijah in prekmurskih listih, po vojni pa objavlja v številnih revijah in dnevnikih listih. Za mladino objavlja v Cicibanu, Kurirčku, Pionirju, Pionirskem listu in mladinskih prilogah dnevnikov.

KNJIŽNE IZDAJE

Proza

Ptice selivke. Povesti. Ljubljana, Mladinska knjiga 1950.

Žemlje. Črtice. Ljubljana, Mladinska knjiga 1961.

Pravljica o logarnici. Povest. Ljubljana, Mladinska knjiga 1962.

Na novo leto se ne smeš umiti. Črtica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1964.

Kos rženega kruha. Črtice. Ljubljana,

Mladinska knjiga 1971. Avtor je za delo prejel l. 1972 častno diplomu Kulturne skupnosti Ljubljana.

Sezidala si bova hišico. Črtice. Dopolnjena izd. knjige Kos rženega kruha. Ljubljana, Mladinska knjiga 1974.

Avtor je za delo prejel l. 1975 Levstikovo nagrado.

Polži podrejo oreh. Črtica. Ljubljana, Borec 1980.

PREVODI

Proza

Gulabi. (Golobi.) Skopje, Nova Makedonija 1966.

Pëllumba. (Žemlja.) Shkup, Nova Makedonija 1966.

Pëllumba. (Žemlje.) Shkup, Nasha knjiga 1977.

LITERATURA

France Filipič: Dve knjigi Ferda Godine. (O delu Ptice selivke.) Nova obzorja 1951, št. 3.

Mitja Mejak: Izvirna mladinska proza v 1950. letu. (O delu Ptice selivke.) Novi svet 1951, str. 266—267.

Darinka Petkovšek: F. G.: Kos rženega kruha. Knjiga 71 1971, št. 10.

Velimir Batič: F. G.: Kos rženega kruha. Prostor in čas 1972, št. 3/4.

Milan Meden: Popisana mladost. (O delu Sezidala si bova hišičo.) Dnevnik 1975, št. 29.

GOLAR Manko

se je rodil 24. marca 1911 v Münchnu, kamor sta mati in oče pesnik Cvetko Golar odšla na svetovno razstavo impresionistov. Šolal se je v domačem kraju Ljutomeru, napravil v Ljubljani učiteljsiše in nekaj časa poučeval v Križevcih pri Ljutomeru. Nato se je vpisal na višjo pedagoško šolo v Zagrebu, 1939 končal študij slavistike in kot predmetni učitelj služboval v Ptuj in Ljutomeru. Leta 1941 so ga nemški okupatorji izgnali v Sisak. Od tu je pribežal v Ljubljano, kjer so ga Italijani zaprli in internirali v taboriščih na Rabu, v Monigi in Gonarsu. Leta 1945 se je vrnil v Ljutomer, poučeval eno leto na nižji gimnaziji, od 1946 do 1974 pa je bil ravnatelj nižje gimnazije v Gornji Radgoni in vmes tudi v Radencih. Zdaj je upokojen in živi v Gornji Radgoni.

Manko Golar je pesnik in pripovednik. Piše predvsem za mladino. Objavljal je v Našem rodu, Mladem jutru, Naši radosti, Zvončku, Razorih in Mladinskem listu (Chicago), po vojni pa sodeluje v Cicibanu, Kurirčku, Pionirju, Pionirskem listu, Maverici, Najdihojci (pril. Dela), Vrtcu (pril. Otroka in družine), Galebu (Trst), Mladem rodu (Celovec) in The voice of youth (Chicago). Napisal je tudi več mladinskih iger. Mnogo njegovih pesmi je uglasbenih.

KNJIŽNE IZDAJE

Poezija

Gode čriček. Ljubljana, Mladinska knjiga 1958.

Jaše k nam zeleni Jurij. Ljubljana, Mladinska knjiga 1969.

Proza

Okrogle o Veržencih. Humoreske. Ljubljana, Mladinska knjiga 1973.

Dramatika

Jelka žari. Igra. Ljubljana, Ljudski oder 1952.

UPRIZORITVE

Teleizijske oddaje in igre

Jaše k nam zeleni Jurij. TV oddaja. TV Ljubljana 1974.

Okrogle o Veržencih. TV nadaljevanka. TV Ljubljana 1974.

LITERATURA

Janez Mušič: M. G.: Jaše k nam zeleni Jurij. Knjiga 70 1970, št. 4/5.

J. Gregorič: M. G.: Okrogle o Veržencih. Prostor in čas 1974, št. 10/12.

KAVČIČ Vladimir

se je rodil 20. julija 1932 v Podgori v Poljanski dolini. Prvi razred osnovne šole je napravil v Žireh, drugega v Trebiji, v tretjem razredu pa je šolanje prekinila druga svetovna vojna. Po vojni je obiskoval klasično gimnazijo v Ljubljani, nato študiral pravo na ljubljanski univerzi ter diplomiral 1958. Vmes je v letih 1953 do 1955 napravil tudi dva letnika slavistike. Po končanem študiju je bil eno leto urednik radijske univerze pri RTV Ljubljana, 1960—1972 glavni urednik knjižnih izdaj pri založbi Borec in 1972—1980 direktor založbe Borec. Od leta 1980 je direktor Jugoslovanske avtorske agencije, Avtorske agencije za SR Slovenijo.

Vladimir Kavčič je predvsem pripovednik. Napisal je več novel, povesti, romanov in dramsko delo za odrasle ter povest in črtice za mladino. Ustanovil in urejal je glasilo dijakov klasične gimnazije Naša rast (1950—1953), bil je sourednik in glavni urednik revije Mlada pota (1954—1959, 1961/62) ter sourednik in glavni urednik revije Problemi (1964—1968). Sodeluje v vseh slovenskih kulturnih revijah in v dnevnih listih, za mladino pa objavlja v Kurirčku.

KNJIŽNE IZDAJE

Proza

Vaška komanda. Povest. Ljubljana, Mladinska knjiga 1955; 1978; Borec 1972.

Kaj je povedal ded. Črtice, Ljubljana, Mladinska knjiga 1977.

LITERATURA

Vojan Arhar: V. K.: Vaška komanda. Prostor in čas 1973, št. 3/4.

KRAIGHER Nada

se je rodila 29. januarja 1911 v Trstu. Osnovno šolo in prvi razred gimnazije je napravila v Trstu. Zaradi materine smrti se je preselila v Slovenijo ter obiskovala gimnazijo v Ljubljani, Mariboru in ponovno v Ljubljani, kjer je maturirala 1930. Po maturi je delala honorarno pri podjetju Vinea in se hkrati vpisala na ljubljansko univerzo — oddelek za romanistiko. Službo in študij je opustila, ko se je leta 1931 poročila z akademskim slikarjem in kiparjem Nikolajem Pirnatom. Leta 1937 se je ponovno zaposlila. V začetku druge svetovne vojne je pribežala v Ljubljano. Od 1941 je sodelovala v VOS pri propagandi in obveščevalni službi. Spomladi 1944 je odšla v partizane, kjer je bila oficir za zvezo z zavezniškimi misijami pri Glavnem štabu Slovenije. Zaradi bolezni so jo poslali v Bari in tam je do konca vojne opravljala funkcijo pomočnika načelnika sanitetne misije štaba baze Bari. Od 1945 do 1947 je bila v Beogradu šef oddelka za zveze s tujino pri Rdečem križu Jugoslavije, vmes kot član vojne delegacije Rdečega križa Jugoslavije eno leto v ZDA in Kanadi. Leta 1947 se je vrnila v Ljubljano, se za kratek čas zaposlila pri občinskem rajonu Center in pričela znova študirati. Vpisala se je na ekonomsko fakulteto in jo končala 1952, leta 1951 pa se je vpisala še na pravno fakulteto in diplomirala 1955. V tem času je s svojim drugim možem dr. Robertom Neubauerjem živila najprej v Ljubljani, nato v Sežani, nekaj let tudi v tujini (Ženeva, Ceylon, Indija). Od 1956 do upokojitve 1977 je bila upravnica Jugoslovanske avtorske agencije, Avtorske agencije za SR Slovenijo v Ljubljani. Živi v Ljubljani.

Nada Kraigher je pripovednica. Njena literarna dejavnost se je pričela šele po drugi svetovni vojni. Piše črtice, novele, povesti in romane za odrasle ter sodobne pravljice, črtice in potopise za mladino. Objavlja v številnih revijah in dnevnikih listih, za mladino pa v Cicibanu, Pionirju, Pionirskem listu in Mladini. Prevaja dela iz angleškega in ruskega jezika.

KNJIŽNE IZDAJE

Proza

- Nina na Cejlonu. Potopis. Ljubljana, Mladinska knjiga 1965.
Majsín v Kirgiziji. Potopis, Ljubljana, Mladinska knjiga 1971.

- Akcija. Črtica. Ljubljana, Partizanska knjiga 1977.
Aleš se potepa. Sodobna pravljica. Ljubljana, Partizanska knjiga 1979.

UPRIZORITVE

Radijske oddaje in igre

- Nina na Cejlonu. Pripoved France Vurnik. Radijska šola za višjo stopnjo. Radio Ljubljana 1968.

- Kurirček. Umetniška pripoved. Radio Ljubljana 1971.
Nina na Cejlonu. Radijska igra. Radio Trst-A 1973.
Iz moje tržčanske torbe. Radijska igra. Radio Trst-A 1975.

LITERATURA

- Tone Partljič: N. K.: Nina na Cejlonu. Prosvetni delavec 1966, št. 3.

- Velimir Batič: Mojsín v Kirgiziji. Dialogi 1972, št. 6.

KRAKAR Lojze

se je rodil 21. februarja 1926 v Semiču v Beli krajini. Osnovna šola je obiskoval v rojstnem kraju, gimnazijo v Novem mestu. Med drugo svetovno vojno je bil od 1943 do 1945 v italijanskih zaporih v Ljubljani, Kopru in Peruggi ter nemških koncentracijskih taboriščih Dachau in Buchenwald. Maturiral je 1946. Študiral je na ljubljanski filozofski fakulteti ter diplomiral na slavistiki 1954. Med študijem je delal v uredniškem odboru revije *Tovariš* (1947—1949) in urejal mladinsko revijo *Ciciban* (1949). V letih 1957 do 1961 je bil član uredništva v mladinski redakciji RTV Ljubljana, vmes je eno leto preživel v Varšavi. Od 1961 do 1965 je bil zaposlen kot urednik pri Cankarjevi založbi, 1965 pa je postal lektor za slovenski jezik in književnost na univerzi v Frankfurtu ob Maini, kjer je doktoriral 1970. Leta 1976 se je vrnil v Ljubljano in se upokojil. Od jeseni 1976 predava na univerzi v Zadru, najprej kot izredni, zdaj redni profesor za slovenski jezik in književnost.

Lojze Krakar je pesnik, publicist in prevajalec. Izdal je več pesniških zbirk za odrasle in pesmi za otroke. Prevaja poezijo iz srbohrvaškega in poljskega jezika. Sodeluje v vseh slovenskih kulturnih in literarnih revijah, za mladino pa objavlja v *Cicibanu*, *Pionirju*, *Pionirskem listu*, *Najdihojci* (pril. *Dela*), *Mladini*, *Mladem rodu* (*Celovec*) in *The voice of youth* (*Chicago*).

Za svoje literarno delo je prejel vrsto nagrad in priznanj.

KNJIŽEVNE IZDAJE

Poezija

Ponočna potnica. Maribor, Obzorja 1955.
 Sonce v knjigi. Ljubljana, Mladinska knjiga 1962.

Avtor je za delo prejel l. 1963 Levstikovo nagrado.

UPRIZORITEV

Radijske oddaje in igre

Leseni ptič. Radijska pripoved. Radio Ljubljana 1966.

Televizijske oddaje in igre

Sonce v knjigi. TV oddaja. TV Ljubljana 1961.
 Snežinke. TV oddaja. TV Ljubljana 1962.
 Repica. TV oddaja. TV Ljubljana 1963.

LITERATURA

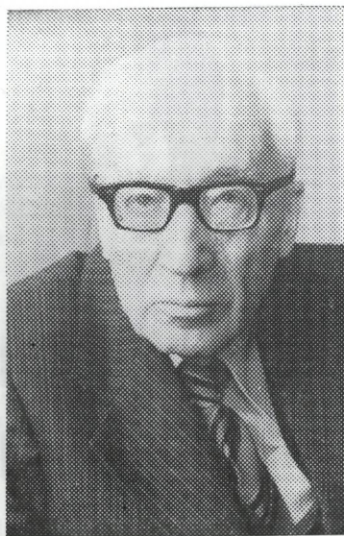
Mitja Mejak: Književna kronika 1962: Sonce v knjigi. Naši razgledi 1962, št. 6.

Niko Grafenauer: L. K.: Sonce v knjigi Sodobnost 1963, št. 4.

RUDOLF Branko

se je rodil 31. oktobra 1904 v Slovenskih Konjicah. Osnovno šolo je obiskoval v rojstnem kraju, klasično gimnazijo v Mariboru. Študiral je biologijo na zagrebški in ljubljanski univerzi, kjer je diplomiral 1930. Od 1931 do 1941 je poučeval na gimnazijah v Celju, Novem mestu in Mariboru. Med drugo svetovno vojno je živel v Prekmurju, sodeloval v narodnoosvobodilnem gibanju in bil proti koncu vojne tudi zaprt. Leta 1945 je bil najprej časnikar pri soboškem Novem času in nekaj mesecev urednik kulturne rubrike Ljudske pravice v Ljubljani. Nato je eno leto poučeval na mariborski gimnaziji, bil kratek čas direktor Drame in upravnik SNG v Mariboru, v letih 1949—1951 urejal Poljudnoznanstveno knjižnico pri Slovenskem knjižnem zavodu v Ljubljani, 1951—1952 je bil glavni urednik založbe Obzorja v Mariboru, 1952—1954 spet poučeval na mariborski gimnaziji, od 1954 do upokojitve 1974 pa je bil upravnik Umetnostne galerije v Mariboru. Živi v Mariboru.

Branko Rudolf je pesnik, pisatelj, kritik, esejist, pisec poljudnoznanstvenih publikacij in prevajalec. Za otroke piše pesmi, pravljice in lutkovne igre. Literarno se je pričel udejstvovati pred drugo svetovno vojno, objavljajl je predvsem v Ljubljanskem zvonu in Obzorjih, za otroke v Mladem Prekmurcu. Po vojni sodeluje v vseh slovenskih kulturnih revijah, za otroke pa objavlja v Cicibanu, Mavrici, Pionirju, Pionirskem listu, Najdihojci (pril. Dela), Galebu (Trst), Mladem rodu (Celovec) in The voice of youth (Chicago). Prevaja krajšo prozo in dramska dela iz svetovne književnosti.

KNJIŽNE IZDAJE

Poezija

Zamorček in ladjica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1955.

Huda mravljica. Poezija in proza. Ljubljana, Mladinska knjiga 1969; 1980.

Proza

Čudno jezero. Pravljice. Maribor, Obzorja 1953.

Dramatika

Pod zvezdo. Igra za lutke. Ljubljana, Mladinska knjiga 1947.

UPRIZORITVE

Lutkovne igre

Konjiške gore zmaj. Lutkovni oder Sokola v Slovenskih Konjicah 1934.

Grad na Planinki. Lutkovni oder Sokola v Slovenskih Konjicah 1936.

Pod zvezdo. Mariborsko lutkovno gledališče 1977.

Televizijske oddaje in igre

Narisana ladja. TV oddaja. TV Ljubljana 1971.

LITERATURA

A. Škerl: B. R.: Zamorček in ladjica. Ljudska pravica 1956, št. 14.

ŠMIT Jože

se je rodil 1. februarja 1922 v Tlakah pri Rogatcu. Obiskoval je klasično gimnazijo v Ljubljani, maturiral 1941, nato je študiral na Dunaju gozdarstvo. Jeseni 1943 je bil mobiliziran v nemško vojsko, toda posrečilo se mu je pobegniti k zaveznikom. Prepeljali so ga v Anglijo, od tam pa v Italijo, kjer se je pridružil jugoslovanskim partizanom. Leta 1947 je bil demobiliziran, zaposlil se je kot časnika pri Kmečkem glasu ter pričel študirati primerjalno književnost in slavistiko. Zaradi poklicne zaposlenosti in književnega dela je v četrtem letniku študij opustil. Leta 1962 je novinarsko delo zamenjal z uredniškim pri strokovni reviji Socialistično kmetijstvo in gozdarstvo. Dve leti kasneje se je zaposlil pri Mladinski knjigi; najprej je bil lektor, nato odgovorni urednik in kasneje še glavni urednik revije Ciciban (1971/72—1976/77) ter direktor periodičnega tiska. Leta 1977 se je upokojil. Živi v Ljubljani.

Jože Šmit je pesnik in prevajalec. Izdal je več pesniških zbirk za odrasle, za mladino pa pesmi in črtice. Prevaja predvsem iz srbohrvaškega, latinskega, nemškega in francoskega jezika. Objavlja pričetke v predvojnih slovenskih revijah, po vojni pa sodeluje v mnogih revijah in dnevnih listih. Za mladino objavlja v Cicibanu, Kurirčku, Barčici, Pionirju, Pionirskem listu, Galebu (Trst), Mladem rodu (Celovec) in The voice of youth (Chicago).

KNJIŽNE IZDAJE

Poezija

Marjetka. Ljubljana, Mladinska knjiga 1951.

Pol za šalo, pol za res. Ljubljana, Mladinska knjiga 1956.

Kdo živi v tej hišici? Ljubljana, Mladinska knjiga 1959; 1966; 1977.

Kaj dela žabica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1973.

Ježek se ženi. Ljubljana, Mladinska knjiga 1974; 1980.

Polonca gre na morje. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977.

Vozimo, vozimo vlak. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977.

Proza

Kaj nam je popisal Jakec. Črtice. Ljubljana, Mladinska knjiga 1953.

UPRIZORITVE

Televizijske oddaje in igre

Kdo pa pesnikuje. TV oddaja. TV Ljubljana 1976.

Dedek Ježek. TV oddaja. TV Ljubljana 1977.

LITERATURA

Mitja Mejak: Poezija Jožeta Šmita. (O delu Marjetka.) Nova obzorja 1951, št. 7/8.

Josip Ribičič: Naši pisatelji o svoji mladosti. (O delu Kaj nam je popisal Jakec.) Mladi svet 1953, str. 379—380.

Mitja Mejak: Tri mladinska dela (O delu Pol za šalo, pol za res.) Naša sodobnost 1957, št. 1.

IZBOR KNJIG IZ SLOVENSKE KNJIŽNE PRODUKCIJE ZA MLADINO V LETIH 1979 IN 1980

Pričujoči priporočilni seznam je izbor iz slovenske knjižne produkcije za mladino v letih 1979 in 1980. (Doslej so izšli priporočilni seznam za l. 1972—1978, objavljeni v št. 2, 3, 6, 8 in 10.) Obsega kvalitetne leposlovne knjige (izvirna dela in prevode), ki so primerne za mladino do 14. leta. Seznam upošteva:

- prve objave,
- prvič objavljena posamezna besedila oziroma nove izbore besedil iz že objavljenih knjižnih izdaj,
- ponatise in ponovne izdaje,
- dela iz leposlovja za odrasle, ki jih priporočamo tudi za mladino okrog 14. leta.

Pri vsaki enoti je naveden starostni razpon, za katerega je delo najbolj primerno. Ta razpon je pri nižji starosti večkrat dokaj širok, saj se ne omejuje samo na obdobje, ko je otrok sposoben tehnično-bralno samostojno obvladati določen tekst, marveč upošteva tudi obdobje, ko otrok še ni bralec, doživljajsko pa je že povsem dorasel besedilom, ki mu jih berejo ali pripovedujejo odrasli.

Znak * opozarja na knjižne izdaje, ki jih še posebej priporočamo za uporabo pri uri pravljic.

Seznam knjig je nastal v študijskem oddelku ljubljanske Pionirske knjižnice. Sestavili: Andra Žnidar in Marjana Kobe.

Aesopus: Kdo leti najvišje. Ezopove basni. Izbr. in prev. Kristina Brenkova. Ilustr. Ančka Gošnik-Godec. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. [16] str. 8°. (Čebelica. 225.)

Do 8. leta.*

Alečkovič Mira: Otroci iz zadnje ulice. Ilustr. Melita Vovk. Prev. Franci Zagoričnik. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 165 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)

Prevod dela: Zbogom velika tajno.

Od 9. do 11. leta.

Andersen Hans Christian: Anderse-nove pravljice. Prev. Rudolf Kresal. Ilustr. Lidija Osterc. 2. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 305 str. 4°. (Zlata ptica.)

Od 8. leta.*

Andersen Hans Christian: Deklica z vžigalicami. Prev. Rudolf Kresal.

Ilustr. Srečo Papič. 1. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [16] str. 8°. (Čebelica. 215.)

Do 8. leta.*

Andersen Hans Christian: Kraljična na zrnju graha. Prev. Rudolf Kresal. Ilustr. Marija Lucija Stupica. 3. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [16] str. 4°. (Zlata slikanica.)

Do 8. leta.*

Arhar Vojan: Letni časi. Ilustr. Jelka Reichman. Ljubljana, Borec 1979. [24] str. 8°. (Kurirčkova torbica.)

Poezija.

Do 8. leta.

Arhar Vojan: Ogenjček. Ilustr. Jelka Reichman. Ljubljana, Borec 1980. 105 str. 8°. (Kurirčkova knjižnica. 70.)

Poezija.

Od 5. do 8. leta.

Babica pripoveduje. Slovenske ljudske pripovedi. Izbr. Kristina Brenkova. Ilustr. Ančka Gošnik-Godec. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 164 str. 8°. (Deteljica.)

Od 5. do 9. leta.*

Babica pripoveduje. Slovenske ljudske pripovedi. Izbr. Kristina Brenkova. Ilustr. Ančka Gošnik-Godec. 2. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 164 str. 8°. (Deteljica.)

Bach Richard: Jonatan Livingston galeb. Fotogr. Russell Munson. Prev. Janez Gradišnik. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 88 str. 8°. (Biseri.)

Od 13. leta.

Balog Zvonimir: Jaz osel. Ilustr. Marjan Manček. Prev. Neža Maurer itd. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 145 str. 8°. (Sončnica.)

Od 5. do 10. leta.

Batič Milena: Cicibani nastopajo. Za vse praznične dni. Maribor, samozaložba 1980. 120 str. 8°.

Poezija.

Do 9. leta.

Belila platno Biljana. Makedonske ljudske pesmi. Izbr., ur. in spremno besedo napisal Haralampije Polenaković. Prev. Veno Taufer. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 156 str. 8°. (Kondor. 183.)

Poezija.

Od 13. leta.

Bevk France: Grivarjevi otroci. — Pastirci. Ilustr. Ive Šubic. Spremní besedi napisala Iztok Ilich in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 194 str. 8°. (Zlata knjiga.)

Od 10. do 12. leta.

Bevk France: Janko in Metka. Ilustr. Roža Piščanec. 3. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [16] str. 4°. (Zlata slikanica.)

Do 8. leta.*

Bevk France: Knjiga o Titu. Ilustr. Ive Seljak-Čopić. Spremní besedi napisala Iztok Ilich in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 139 str. 8°. (Zlata knjiga.)

Od 10. do 12. leta.

Bevk France: Lukec in njegov škorec. Ilustr. Maksim Gaspari. 4. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980.

101 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred IV. 5.)

Od 10. do 12. leta.

Bevk France: Pestrna. Ilustr. France Mihelič. 4. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 86 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred IV. 11.)

Od 10. do 12. leta.

Bevk France: Pikapolonica. Ilustr. Roža Piščanec. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [16] str. 8°. (Čebelica. 216.)

Od 6. do 8. leta.

Bevk France: Pomediška. Ilustr. Lidija Osterc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. [16] str. 8°. (Čebelica. 235.)

Do 8. leta.

Bizjak Helena: Uganke. Ilustr. Aco Mavec. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. [34] str. 15 × 17 cm. (Najdihojca.)

Poezija.

Do 7. leta.

Bogomolov Vladimir Osipovič: Ivanovo otroštvo. Prev. Marjan Poljanec. Ilustr. Dušan Klun. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 98 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 219.)

Prevod dela: Ivan.

Od 13. leta.

Brenk Kristina: Prva domovina. Ilustr. Marlenka Stupica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 115 str. 8°. (Deteljica.)

Od 6. do 9. leta.

Brontë Charlotte: Sirota iz Lowooda. Prev. Božena Legiša-Velikonja. Ilustr. Karel Zelenko. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 8°. (Petdeset najlepših po izboru bralcev.) 2 knj.

1. 347 str.

2. 318 str.

Prevod dela: Jane Eyre.

Od 13. leta.

Brontë Emily: Viharni vrh. Prev. Rapa Šuklje. 3. izd. Ljubljana, Cankarjeva založba 1980. 348 str. 8°.

Prevod dela: Wuthering heights.

Od 13. leta.

Bruckner Karl: Sadako hoče živeti. Prev. Alenka Bole-Vrabec. Ilustr. Julijan Miklavčič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 196 str. + pril. 8°. (Biseri.)

Prevod dela: Sadako will leben.

Od 10. do 12. leta.

Bruna Dick: Jaz pa berem! Ilustr. Dick Bruna. Zagreb, Mladost 1979. [26] str. 8°.

Do 4. leta.

Bruna Dick: Kuža in požar. Stihi Jože Šmit. Ilustr. Dick Bruna. Zagreb, Mladost 1979. [26] str. 8°.

Do 4. leta.

Bruna Dick: Pripoveduj! Ilustr. Dick Bruna. Zagreb, Mladost 1979. [28] str. 8°.

Do 4. leta.

Bruna Dick: Ribica. Stihi Jože Šmit. Ilustr. Dick Bruna. Zagreb, Mladost 1979. [26] str. 8°.

Do 4. leta.

Bruna Dick: Zajčka v živalskem vrtu. Stihi Jože Šmit. Ilustr. Dick Bruna. Zagreb, Mladost 1979. [26] str. 8°.

Do 4. leta.

Bruna Dick: Zajčkov rojstni dan. Stihi Jože Šmit. Ilustr. Dick Bruna. Zagreb, Mladost 1979. [26] str. 8°.

Do 4. leta

Busch Wilhelm: Picko in Packo. Prev. Svetlana Makarovič. Ilustr. Wilhelm Busch. Trst, Založništvo tržaškega tiska 1980. [42] str. + 2 gramof. plošči. 8°. (Tobogan. 2.)

Prevod dela: Max und Moritz.

Poezija.

Od 5. do 10. leta.

Cankar Ivan: Pehar suhih hrušk. Ilustr. Lidiya Osterc. 1. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [16] str. 8°. (Mala slikanica.)

Od 7. do 9. leta.

Crompton Richmal: Vrnitev Brownovega najmlajšega. Izbr. in prev. Branko Gradišnik. Ilustr. Božo Kos. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 196 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 229.)

Pravo ime avtorja Richmal Crompton Lamburn.

Od 10. do 12. leta.

Černej Anica: Metuljčki. Izbr., ur. in spremno besedo napisala Erna Muserjeva. Ilustr. Marjanca Jemec-Božič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 87 str. 8°. (Zlata knjiga poezije.)

Poezija.

Od 5. do 9. leta.

Čudodelna torbica. Slovenska ljudska pravljica. Ilustr. Marija Lucija Stupica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [16] str. 8°. (Mala slikanica.)

Do 8. leta.*

Čopić Branko: Ježeva hišica. Ilustr. Vilko Selan Gliha. Prev. Severin Šali. Zagreb, Naša djeca 1979. [16] str. 4°.

Poezija.

Do 8. leta.*

Čopić Branko: Orli vzlete zgodaj. Prev. Jože Zupančič. Ilustr. Aco Mavec. Spremnji besedi napisala Iztok Ilich in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 182 str. 8°. (Zlata knjiga.)

Prevod dela: Orlovi rano lete.

Od 10. do 12. leta.

Čopić Branko: Oslovska leta. Prev. Ivan Minatti. Ilustr. Božo Kos. Spremnji besedi napisala Miha Maté in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 162 str. 8°. (Zlata knjiga.)

Prevod dela: Magareće godine.

Od 13. leta.

Dajčman Marjeta: Marjetka ve, kaj je vojna. Ilustr. Ančka Gošnik-Godec. Ljubljana, Borec 1979. 185 str. 8°. Kurirčkova knjižnica. 67.)

Od 10. do 12. leta.

Dickinson Peter: Plešoča medvedka. Prev. Katarina Bogataj-Gradišnik. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 247 str. 8°. (Odisej.)

Prevod dela: The dancing bear.

Od 13. leta.

Dolinar Brane: Dnevnik Jureta Novačka ali Mladi Krpani potujejo na Luno. Nekoliko neverjetna zgodba, ki pa se mladim bralcem, ko bodo odrasli, ne bo zdela nič več neverjetna. Ilustr. Matjaž Schmidt. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 172 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 222.)

Pravo ime avtorja Brane Demšar.

Od 10. do 12. leta.

Dolinar Brane: Dvojne počitnice. Ilustr. Božo Kos. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 165 str. + pril. 8°. (Biseri.)

Od 10. do 12. leta.

Donnelly Elfie: Zbogom, dedek. Prev. Lucija Butala-Kesselmeier. Ilustr. Dunja Furlani. Ljubljana, Mladinska

- knjiga 1980. 117 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 228.)
Prevod dela: Servus, Opa, sagte ich lelse.
Od 10. do 12. leta.
- Doyle Arthur Conan:** Izgubljeni svet. Prev. Boris M. Verbič. Ljubljana, Tehniška založba Slovenije 1980. 233 str. 8°. (Klasiki fantastike.)
Prevod dela: Lost world.
Od 13. leta.
- Erben Karel Jaromír:** Lonček, kuhaj! Ilustr. Lidija Osterc. Prev. Fran Bradač. 1. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [16] str. 8°. (Čebelica. 162.)
Do 8. leta.*
- Erben Karel Jaromír:** Lonček, kuhaj! Prev. Fran Bradač. Ilustr. Lidija Osterc. 1. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [16] str. 8°. (Mala slikanica.)
- Farjeon Eleanor:** Moja mala knjižnica. Prev. Katja Fistrovič. Ilustr. Štefan Planinc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 161 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)
Prevod dela: The little bookroom.
Od 5. do 10. leta.*
- Filipič France:** Slava Klavora. Ilustr. Matjaž Schmidt. Ljubljana, Borec 1980. [16] str. 4°. (Kurirčkova zgodovinska slikanica.)
Od 10. leta.
- Finžgar Franc Saleški:** Gospod Hudo-urnik. Ilustr. Božo Kos. Spremni besedi napisala Janez Svoljšak in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 125 str. 8°. (Zlata knjiga.)
Od 10. do 12. leta.
- Finžgar Franc Saleški:** Iz mladih dni. Zgodbe o živalih. Ilustr. Ive Šubic. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 115 str. 8°.
Od 10. do 12. leta.
- Fižolček, ogelček in slamica.** Slovenska ljudska pravljica iz Saržente pri Čedadu. Zapisal Tine Logar. Ilustr. Kamila Volčanšek. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [16] str. 4°. (Velelike slikanice.)
Do 8. leta.*
- Forstnerič France:** Jabolko. Ilustr. Zdravko Papič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [16] str. 8°. (Čebelica. 220.)
Od 6. do 8. leta.
- Frank Anne:** Dnevnik. Prev. Albert Širok. Ilustr. Rudi Skočir. Spremni besedi napisala Iztok Ilich in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 238 str. 8°. (Zlata knjiga.)
Prevod dela: Het achterhuis.
Od 13. leta.
- Glazer Alenka:** Žigažaga. Ilustr. Marjanca Jemec-Božič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 54 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)
Poezija.
Od 5. do 9. leta.
- Glogovac Zmaga:** Jakec, kje si? Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. [16] str. 8°. (Pedenjped.)
Do 6. leta.*
- Glogovac Zmaga:** Mihec, kje si? Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. [16] str. 8°. (Pedenjped.)
Do 6. leta.*
- Godina Ferdo:** Polži podrejo oreh. Narisala Jelka Reichman. Ljubljana, Borec 1980. [24] str. 8°. (Kurirčkova torbica.)
Do 8. leta.
- Golob Berta:** Drobne zgodbe. Ilustr. Matjaž Schmidt. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 125 str. 8°. (Deteljica.)
Od 8. do 10. leta.
- Gor'kij Maksim:** Detinstvo. Prev. Severin Šali. Ljubljana, Prešernova družba 1979. 237 str. 8°. (Ljudska knjiga. 160.)
Prevod dela: Detstvo.
Od 13. leta.
- Grabeljšek Karel:** Kuharji. Ilustr. Božo Kos. Ljubljana, Borec 1979. 114 str. 8°. (Kurirčkova knjižnica. 68.)
Od 10. do 12. leta.
- Grabeljšek Karel:** Najmlajši kurir. Ilustr. Marjanca Jemec-Božič. Ljubljana, Borec 1980. [24] str. 8°. (Kurirčkova torbica.)
Do 8. leta.
- Grabeljšek Karel:** Prijatelj. Pripovedovanje o dveh mladih partizanih. Ilustr. Karel Plemenitaš. Ljubljana,

Partizanska knjiga 1979. 59 str. 8°.
(Matjaževa knjižnica.)

Od 10. do 12. leta.

Grabeljšek Karel: Tonijev partizan. Ilustr. Ančka Gošnik-Godec. Ljubljana, Borec 1979. [24] str. 8°. (Kurirčkova torbica.)

Do 8. leta.

Grabeljšek Karel: Učiteljica. Mladinski roman. Ljubljana, Partizanska knjiga 1980. 211 str. 8°.

Od 13. leta.

Grafenauer Niko: Kaj ima sonce najraje. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Borec 1979. 95 str. 8°. (Kurirčkova knjižnica. 66.)

Poezija.

Od 5. do 9. leta.

Grafenauer Niko: Nebotičniki, sedite. Ilustr. Matjaž Schmidt. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 84 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)

Poezija.

Od 8. do 12. leta.

Grafenauer Niko: Pedenjped. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [24] str. 4°. (Velike slikanice.)

Poezija.

Do 8. leta.

Grafenauer Niko: Pedenjped. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. [24] str. 4°. (Velike slikanice.)

Grdina in rusica. Rezijanska pravljica. Povedala Jelica v Borovičju. Zapisal Milko Matičetov. Diapozitive posnel Rado Likon. 2. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. [16] str. 8°. (Mala slikanica.)

Po televizijskem lutkovnem filmu.

Do 8. leta.*

Gregorc Pavle: Uganke za Andreja. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Borec 1980. [24] str. 8°. (Kurirčkova torbica.)

Poezija.

Do 8. leta.

Gregorčič Simon: Poezije. Izbr. in ur. spremno besedo in op. napisal Blaž Tomaževič. Ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 180 str. 8°. (Kondor. 64.)

Poezija.

Od 13. leta.

Grey Owl: Sajo in njena bobra. Name-njeno otrokom na vsem svetu in vsem ljudem, ki ljubijo tišino. Napisal Veša Kvonezin — Siva sova. Prev. Pavel Holeček. Ilustr. Janko Testen. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 150 str. + pril. 8°. (Biseri.)
Prevod dela: Sajo and the beaver. — Veša Kvonezin je avtorjev psevdonim.

Od 10. do 12. leta.

Grimm Jakob in Wilhelm: Grimmove pravljice. Prev. Fran Albreht. Ilustr. Lidiya Osterc. 4. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 270 str. + pril. 8°. (Zlata ptica.)

Od 8. leta*

Grimm Jakob in Wilhelm: Kralj Drozgo Brad. Ilustr. Kamila Volčanšek. Prev. Fran Albreht. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. [24] str. 4°. (Velike slikanice.)

Do 8. leta.*

Grimm Jakob in Wilhelm: Pepelka. Prev. Fran Albreht. Ilustr. Danica Rusjan. 1. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [16] str. 8°. (Čebelica. 141.)

Do 8. leta.*

Grimm Jakob in Wilhelm: Pepelka. Ilustr. Danica Rusjan. Prev. Fran Albreht. 3. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [19] str. 4°. (Zlata slikanica.)

Grimm Jakob in Wilhelm: Rdeča kapica. Grimmova pravljica. Prev. Fran Albreht. Naslikala Marlenka Stupica. 5. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [16] str. 4°. (Zlata slikanica.)

Do 8. leta.*

Grimm Jakob in Wilhelm: Sneguljčica. Ilustr. Marlenka Stupica. Prev. Fran Albreht. 4. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [24] str. 4°. (Zlata slikanica.)

Do 8. leta.*

Grimm Jakob in Wilhelm: Trnuljčica. Prev. Fran Albreht. Ilustr. Marlenka Stupica. 3. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [16] str. 4°. (Zlata slikanica.)

Do 8. leta.*

Gripe Maria: Pellerinova hči. Prev. Seta Oblak. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 163 str. 8°. (Odisej.)

Prevod dela: Pappa Pellerins dotter.

Od 13. leta.

Hadžić Fadil: Kraljestvo smeha. Ilustr. Ismet-Ico Voljevica. Prev. Janko Moder. Zagreb, Naša djeca 1979. [16] str. 4°.

Prevod dela: Carstvo smijeha.

Poezija.

Do 8. leta.

Haggard Henry Rider: Salomonovi rudniki. Prev. Ivo Dolenc. Ilustr. Milan Bizovičar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 196 str. + pril. 8°. (Biseri.)

Prevod dela: King Solomon's mines.

Od 13. leta.

Harfa na vodi. Waleške pravljice pri-povedi. Prir. Thomas Gwyn Jones. Prev. Maja Kraigher-Žaucer. Ilustr. Joan Kiddell-Monroe. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 230 str. 8°. (Zlata ptica.)

Prevod dela: Welsh legends and folk-tales.

Od 8. leta.*

Hišica iz kock. Izbor pravljič iz Med-narodne serije slikanic. Izbr. Lydia Kyselová. Slovensko izdajo ur. Niko Grafenauer. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 161 str. 4°. Ilustr.

Prevod dela: Domeček z kostek.

Od 5. do 8. leta.*

Hitrec Hrvoje: Smogovci. Romanček za nekoliko starejše otroke in za ne-kaj mlajšo mladino. Prev. Tatjana Pregl. Ilustr. Bine Rogelj. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 173 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 223.)

Prevod dela: Smogovci.

Od 10. do 12. leta.

Hofman Branko: Ringo Star. Ilustr. Bine Rogelj. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 171 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)

Od 10. do 12. leta.

Hopp Zinken: Čarodejna kreda. Po-slov. Janez Gradišnik. Ilustr. Dunja Furlani. Ljubljana, Mladinska knji-ga 1979. 101 str. + pril. 8°. (Biseri.)

Prevod dela: Trollkriftet.

Od 5. do 9. leta.

Hudobna mačeha in dobra pastorka. Slovenska ljudska pripovedka. Ilustr. Alenka Vogelc. Ljubljana, Mla-dinska knjiga 1979. [16] str. 8°. (Če-belica. 223.)

Do 8. leta.*

Hvaležni medved. Koroška narodna. Zapisala Kristina Brenkova. Ilustr.

Jože Centa. 1. ponat. Ljubljana, Mla-dinska knjiga 1979. [16] str. 8°. (Mala slikanica.)

Do 8. leta.*

Ingolič Anton: Bila sem izgnanka. Ilustr. Marjan Amalietti. Ljubljana, Borec 1979. [18] str. 4°. (Kurirčkova zgodovinska slikanica.)

Od 10. leta.

Ingolič Anton: Deček z dvema imeno-ma. Ilustr. Dunja Furlani. Spremni besedi napisala Iztok Ilich in Mari-jan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 122 str. 8°. (Zlata knji-ga.)

Od 10. do 12. leta.

Ingolič Anton: Gimnazijka. Roman. Ilustr. Melita Vovk. Ljubljana, Mla-dinska knjiga 1979. 328 str. 8°. (Pet-deset najlepših po izboru bralcev.)

Od 13. leta.

Ingolič Anton: Mladost na stopnicah. Roman. Ilustr. Melita Vovk-Štihoval. Spremni besedi napisala Bogomil Gerlanc in Marijan Tršar. Ljublja-na, Mladinska knjiga 1979. 225 str. 8°. (Zlata knjiga.)

Od 13. leta.

Ingolič Anton: Moje pisateljevanje. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 364 str. 8°. (Nova slovenska knjiga.)

Od 13. leta.

Ingolič Anton: Tajno društvo PGC. Ilustr. Štefan Planinc. Spremni be-sedi napisala Iztok Ilich in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knji-ga 1979. 139 str. 8°. (Zlata knjiga.)

Od 10. do 12. leta.

Ingolič Anton: Velika stavka. Ilustr. Aco Mavec. Ljubljana, Borec 1980. [16] str. 4°. (Kurirčkova zgodovin-ska slikanica.)

Od 10. leta.

Ingolič Anton: Zgodbe mojega jutra. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 181 str. 8°.

Od 13. leta.

Jakševac Stjepan: Modre ptice. Ilustr. Vilko Gliha Selan. Prepesnil Seve-rin Šali. Zagreb, Naša djeca 1980. [16] str. 4°.

Prevod dela: Plave ptice.

Poezija.

Do 10. leta.

Jarunková Klára: Edinka. Prev. Zdenka Škerlj-Jermanova. Ilustr. Matjaž Schmidt. Spremní besedi napisala Zdenka Škerlj-Jermanova in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 218 str. 8°. (Zlata knjiga.)

Prevod dela: Jediná.
Od 12. leta.

Jonsson Runer: Vike Viking in brdavi. Prev. Lena Petrič. Ilustr. Ewk. Spremní besedi napisala Lena Petrič in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 116 str. 8°. (Zlata knjiga.)

Prevod dela: Vike Viking och burduserna.
Od 10. do 12. leta.

Jovanović-Zmaj Jovan: Pesmi za otroke. Prev. Tone Pavček. Ilustr. Danica Rusjan. Zagreb, Naša djeca 1979. 27 str. 4°.

Prevod dela: Pjesme za djecu.
Poezija.
Do 8. leta.

Jovanović-Zmaj Jovan: Pesmi za otroke. Prev. Tone Pavček. Ilustr. Danica Rusjan. Zagreb, Naša djeca 1980. 27 str. 4°.

Jurca Branka: Ko Nina spi. Ilustr. Marjanca Jemec-Božič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. [48] str. 4°.

Do 8. leta.

Jurca Branka: Ko zorijo jagode. Ilustr. Melita Vovk-Štihova. Spremní besedi napisala Stanka Godnič in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 194 str. 8°. (Zlata knjiga.)

Od 13. leta.

Jurca Branka: Ko zorijo jagode. Ilustr. Jože Ciuha. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 225 str. 8°. (Odisej.)

Jurca Branka: Marjanka vseznalka. Ilustr. Jelka Godec-Tomšič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. [16] str. 8° (Čebelica. 230.)

Do 8. leta.*

Jurca Branka: Poredni zajček. Ilustr. Lidija Osterc. 3. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [16] str. 4°. (Zlata slikanica.)

Do 8. leta.*

Jurca Branka: Prgišče zvezd. Ilustr. Milan Bizovičar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 230 str. 8°. (Sončnica.)

Od 5. do 9. leta.*

Jurca Branka: Uhač in njegova družina. Ilustr. Božo Kos. 2. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 158 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred IV. 4.)

Od 10. do 12. leta.

Jurca Branka: V pasti. Ilustr. Alenka Gerlovič. Fotogr. Tone Stojko in Marika Georgievska. 1. ponat. Ljubljana, Partizanska knjiga 1980. 88 str. 8°. (Matjaževa knjižnica.)

Od 10. do 12. leta.

Jurca Branka: Žrebiček brez potnega lista. Riše Milan Bizovičar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. [20] str. 4°. (Velike slikanice.)

Do 8. leta.*

Jurček orje. Slovenske ljudske pesmi. Nabral in prir. Milko Matičetov. Ilustr. Marjanca Jemec-Božič. 1. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 14 str. 8°. (Čebelica. 154.)

Poezija.
Do 8. leta.

Jurčič Josip: Deseti brat. Ilustr. Maksim Gaspari. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 308 str. 8°. (Petdeset najlepših po izboru bralcev.)

Od 12. leta.

Jurčič Josip: Domen. — Sosedov sin. Ilustr. Rudi Skočir. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 205 str. 8°. (Petdeset najlepših po izboru bralcev.)

Od 13. leta.

Jurčič Josip: Domen. 4. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 85 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred VII. 13.)

Od 13. leta.

Jurčič Josip: Izbrana mladinska beseda. Izbor, spremna beseda in op. Gregor Kocijan. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 8°. 2 knj.

1. Jurij Kozjak. — Domen. 181 str.
2. Rokovnjači. 176 str.

Od 12. leta.

Jurčič Josip: Jurij Kozjak, slovenski janičar. Povest iz petnajstega stoletja domače zgodovine. Ilustr. Maksim Sedej. 5. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 149 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred VI. 7.)

Od 10. do 12. leta.

Jurčič Josip, Janko Kersnik: Rokovnjači. Zgodovinski roman. Ur. ter spremno besedo in op. napisal Tine Orel. Ilustr. Maksim Gaspari. Ljubljana, Prešernova družba 1979. 201 str. 8°.

Od 12. leta.

Kajzer Janez: Štirje srčni možje. Ilustr. Matjaž Schmidt. Ljubljana, Borec 1980. [16] str. 4°. (Kurirčkova zgodovinska slikanica.)

Od 10. leta.

Kästner Erich: Dvojčici. Prev. Vera Detela. Ilustr. Marjan Manček. Spremnj besedi napisala Iztok Ilich in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 118 str. 8°. (Zlata knjiga.)

Prevod dela: Das Doppelte Lottchen.

Od 10. do 12. leta.

Kataev Valentin Petrovič: Cvetka-se-demcvetka. Prev. Jurij Rojs. Ilustr. Matjaž Schmidt. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. [16] str. 8°. (Čebelica. 231.)

Do 8. leta.*

Kette Dragotin: Pesmi. Izbr., ur. in spremno besedo napisal France Koblar. Ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 115 str. + pril. 8° (Kon-dor. 71.)

Poezija.

Od 13. leta.

Kette Dragotin: Šivilja in škarjice. Ilustr. Jelka Reichman. 2. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [16] str. 8°. (Čebelica. 163.)

Do 8. leta.*

Kipling Rudyard: Druga knjiga o džungli. Prev. Janez Gradišnik. Ilustr. Nikolaj Omersa. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 185 str. + pril. 8°. (Biseri.)

Prevod dela: The second jungle book.

Od 10. do 12. leta.

Kipling Rudyard: Knjiga o džungli. Prev. Janez Gradišnik. Ilustr. Nikolaj Omersa. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 147 str. + pril. 8°. (Biseri.)

Prevod dela: The jungle book.

Od 10. do 12. leta.

Korejske ljudske pripovedi. Prev. Božena Legiša. Ilustr. Janez Vidic.

Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 210 str. 8°. (Zlata ptica.)

Od 6. leta.*

Kosmač Ciril: V gaju življenje. Izbr. in ur. Ivan Bizjak. 2. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 180 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred VIII. 10.)

Od 13. leta.

Košuta Miroslav: Abecerime. Ilustr. Klavdij Palčič. Trst, Založništvo tržaškega tiska; Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [24] str. 8°.

Poezija.

Do 8. leta.

Košuta Miroslav: Štirje fantje muzikantje. — Vitez na obisku. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 105 str. 8°. (Mladi oder.)

Dramatika.

Od 7. do 12. leta.

Košuta Miroslav: Zaseda za medveda. Ilustr. Milan Bizovičar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 57 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)

Poezija.

Do 8. leta.

Kotzebue August von: Tinček Petelinček. Prev. in dopoln. Kristina Brenkova. Kostumske osnutke izdelala Marjeta Cvetko. Ljubljana, Pionirski dom 1979. 36 str. 8°. (Pojdimo se gledališče.)

Dramatika.

Od 12. leta.

Kovač Polona: Deževen dan je krasen dan. Ilustr. Marjanca Jemec-Božič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [88] str. 8°. (Deteljica.)

Od 5. do 8. leta.

Kovač Polona: Slovarček tujk. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Univerzum 1980. 112 str. 17 × 25 cm.

Od 10. leta.

Kovač Polona: Urške so brez napake. — Andrejev ni nikoli preveč. Ilustr. Alojz Zorman. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 147 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 226.)

Od 10. do 12. leta.

Kovačič Lojze: Dva zmerjalca. Ilustr. Milan Bizovičar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [16] str. 8°. (Čebelica. 224.)

Do 8. leta.*

Kovič Kajetan: Križemkraž. Ilustr. Jelka Reichman. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. [16] str. 8°. (Čebelica. 229.)

Poezija.

Do 8. leta.

Kovič Kajetan: Maček Muri. Ilustr. Jelka Reichman. 3. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. [24] str. 4°. (Velike slikanice.)

Do 8. leta.*

Kovič Kajetan: Moj prijatelj Piki. Ilustr. Jelka Reichman. 1. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [16] str. 8°. (Čebelica.)

Do 8. leta.*

Kovič Kajetan: Moj prijatelj Piki Jakob. Ilustr. Jelka Reichman. 3. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 121 str. 8°. (Deteljica.)

Od 5. do 9. leta.

Kovič Kajetan: Zlata ladja. Ilustr. Lidija Osterc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 78 str. 8°. (Zlata knjiga poezije.)

Poezija.

Od 5. do 9. leta.

Kraigher Nada: Aleš se potepa. Ilustr. Božidar Grabnar. Ljubljana, Partizanska knjiga 1979. 53 str. 8°. (Matjaževa knjižnica.)

Dramatika.

Od 7. do 9. leta.

Kraigher Nada: Maja. Roman. Ilustr. Matjaž Schmidt. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 343 str. 8°. (Odisej.)

Od 13. leta.

Kranjec Miško: Povest o dobrih ljudeh. Ilustr. Rudi Skočir. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 327 str. 8°. (Petdeset najlepših po izboru bralcev.)

Od 13. leta.

Kulnik Marica: Tinček ujame sonce. Tino fängt die Sonne ein. Ilustr. Zorka Loiskandl-Weiss. Celovec, Slovenska prosvetna zveza; Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [18] str. 22 × 28 cm.

Besedilo v slovenščini in nemščini.

Do 8. leta.

Levstik Fran: Kdo je napravil Vidku srajčico. Ilustr. Roža Piščanec. 4. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [16] str. 4°. (Zlata slikanica.)

Do 8. leta.*

Levstik Fran: Najdihojca. Ilustr. Milan Bizovičar. Izbr. in ur. Niko Grafenauer. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. [60] str. 4°. (Velike slikanice.)

Poezija.

Do 10. leta.

Lindgren Astrid: Detektivski mojster Blomkvist. Prev. Lena Petrič. Ilustr. Marijan Amalietti. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 149 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 225.)

Prevod dela: Mästerdetektiven Blomkvist. Od 10. do 12. leta.

Lindgren Astrid: Pika Nogavička. Prev. Kristina Brenkova. Ilustr. Marlenka Stupica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 236 str. + pril. 8°. (Biseri.)

Prevod del: Pippi Langstrump. — Pippi Langstrump går ombord. — Pippi Langstrump i söderhavet.

Od 6. do 11. leta.

Lindgren Astrid: Pika Nogavička med svojimi. Igrske slike za šolarje. Prir. Kristina Brenkova. Ljubljana, Univerzum 1980. 19 str. 8°. (Pojdimo se gledališče.)

Dramatika.

Od 5. do 10. leta.

Lisica pridigala kokošim. Rezijanski pravljici. Povedala Dorina Čukina. Zapisal Milko Matičetov. Diapozitive posnel Rado Likon. 2. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. [16] str. 8°. (Mala slikanica.)

Vsebuje tudi: Petelin, volk in lisica. — Po televizijskem lutkovnem filmu.

Do 8. leta.*

Lisičja šola. Rezijanska pravljica. Povedal Enco Vojavec. Iz rezijanščine prev. Milko Matičetov. Ilustr. Jelka Godec-Tomšič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. [16] str. 8°. (Mala slikanica.)

Do 8. leta.*

London Jack: Beli ocnjak. Prev. Pavel Holeček. Ilustr. Marij Pregelj. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 234 str. + pril. 8°. (Biseri.)

Prevod dela: White fang. — Pravo ime avtorja John Griffith.

Od 10. do 12. leta.

London Jack: Dolina meseca. Roman. Prev. Vladimir Levstik. Ilustr. Božidar Grabnar. Ljubljana, Mladin-

- ska knjiga 1979. 8°. (Petdeset najlepših po izboru bralcev.) 2 knj.
1. 366 str.
2. 289 str.
Prevod dela: The valley of the moon.
Od 13. leta.
- Lovrak Mato:** Tovarišija Petra Grče. Prev. Angelo Cerkvenik. Ilustr. Marička Koren. Spremní besedi napisala Iztok Ilich in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 143 str. 8°. (Zlata knjiga.)
Prevod dela: Družba Pere Kvržice.
Od 10. do 12. leta.
- Lundgren Max:** Fant z zlatimi hlačami. Prev. Lena Petrič. Ilustr. Leon Koporc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 136 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 220.)
Prevod dela: Pojken med guldbyxorna.
Od 10. do 12. leta.
- Machado Maria Clara, Michel Simon:** Mali strah bav-bav. Mladinska igra. Prir. Marjan Belina. Ljubljana, Zveza kulturnih organizacij Slovenije 1980. 48 str. 8°. (Dramska knjižnica. 24.)
Prevod dela: Plouft, le petit fantôme. — Vsebuje tudi: Urban Guyla: Sinjemodri Peter.
Dramatika.
Od 5. do 10. leta.
- Magajna Bogomir:** Izbrana mladinska beseda. Izbor, spremna beseda in op. Zoltan Jan. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 217 str. 8°.
Od 12. leta.
- Majer Vjekoslav:** Medved v izložbi. Prir. Drago Kozina. Prepesnil Severin Šali. Ilustr. Danica Rusjan. Zagreb, Naša djeca 1980. [16] str. 4°.
Prevod dela: Medo u izlogu.
Poezija.
Do 8. leta.
- Makarovič Svetlana:** Maček Titi. Ilustr. Svetlana Makarovič. Ljubljana, samozaložba 1980. [16] str. 4°.
Poezija.
Od 8. do 10. leta.
- Makarovič Svetlana:** Pravljice iz mačje preje. Ilustr. Matjaž Schmidt. Ljubljana, Borec 1980. 252 str. 8°. (Kurirčkova knjižnica. 69.)
Od 5. do 10. leta.*
- Maksimović Desanka:** Zgodba o razvajeni cesarični. Prev. Cvetko Zagorski. Ilustr. Daniel Demšar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [16] str. 16 × 17 cm. (Čebelica. 218.)
Do 8. leta.*
- Mal Vitan:** Mali veliki junak. Ilustr. Božo Kos. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 214 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 221.)
Od 10. do 12. leta.
- Malčkipalčki.** Izbr. in ur. Niko Grafenauer. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 136 str. 8°. (Deteljica.)
Poezija.
Do 10. leta.
- Mamica saj bom pridna.** Ilustr. Ive Seljak-Čopič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. [16] str. 8°. (Čebelica. 227.)
Od 7. do 9. leta.
- Mamka Bršljanka.** Pravljice s celega sveta. Izbr. in prev. Kristina Brenkova. Ilustr. Ančka Gošnik-Godec. 2. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 157 str. 8°. (Deteljica.)
Od 5. do 8. leta.*
- Manček Marjan:** Brundo skače. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [16] str. 8°. (Pedenjped.)
Do 6. leta.
- Manček Marjan:** Kužek Vuf. Napisal in narisal Marjan Manček. Ljubljana, Univerzum 1980. [16] str. 15 × 20 cm. (Ringaraja.)
Do 6. leta.*
- Manček Marjan:** Mucek Mijav. Napisal in narisal Marjan Manček. Ljubljana, Univerzum 1980. [16] str. 15 × 20 cm. (Ringaraja.)
Do 6. leta.*
- Manček Marjan:** Piščanček Pik. Napisal in narisal Marjan Manček. Ljubljana, Univerzum 1980. [16] str. 15 × 20 cm. (Ringaraja.)
Do 6. leta.*
- Manček Marjan:** Pobarvanka — prepogljivka. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. [16] str. 4°. (Pobarvanke.)
Do 8. leta.
- Manček Marjan:** Zajček Uh. Napisal in narisal Marjan Manček. Ljubljana, Univerzum 1980. [16] str. 15 × 20 cm. (Ringaraja.)
Do 6. leta.*

Matè Miha: Padala so zatemnila sonce. Ilustr. Marjan Amalietti. Ljubljana, Borec 1980. [16] str. 4°. (Kurirčkova zgodovinska slikanica.)
Od 10. leta.

Matè Miha: Pobegle kolebnice. Ilustr. Milan Bizovičar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 124 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)
Od 5. do 8. leta.*

Matošec Milivoj: Deček s Sotle. Prev. Alenka Pirjevec. Linorezi Branka Vujanovića. 3. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 157 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)
Prevod dela: Dječak sa Sotle.
Od 10. do 12. leta.

Maurer Neža: Kostanjev škratek. Ilustr. Ančka Gošnik-Godec. Ljubljana, Borec 1980. [24] str. 8°. (Kurirčkova torbica.)
Poezija.
Do 8. leta.

Medved in lisica. Hrvaška ljudska basen. Ilustr. Vilko Gliha Selan. Prir. Dragutin Tadijanović. Prev. Janko Moder. Zagreb, Naša djeca 1980. 11 str. 4°.
Prevod dela: Medvjed i lisica.
Do 8. leta.*

Medvedja svatba. Slovenska ljudska pesem. Prir. Mile Klopčič. Ilustr. Marička Koren. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. [16] str. 8°. (Mala slikanica.)
Poezija.
Do 8. leta.*

Meško Franc Ksaver: Izbrana mladinska beseda. Izbor, spremna beseda in op. Viktor Smolej. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 203 str. 8°.
Od 12. leta.

Mihelič Mira: Tiček Matiček. Ilustr. Marička Koren. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. [16] str. 8°. (Čebelica. 233.)
Do 8. leta.*

Milčinski Fran: Pravljice. Izbr. in ur. Breda Slodnjak. Z ilustr. Gvida Bironle, Maksima Gasparija in Ivana Vavpotiča. 3. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 222 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)
Od 8. do 10. leta.*

Milčinski Fran: Razbojnik Cefizelj in občinska blagajna. Ilustr. Jože Ciuha. 1. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [16] str. 8°. (Čebelica. 172.)
Do 8. leta.

Milne Alan Alexander: Skrivnost Rdeče hiše. Prev. Branko Gradišnik. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 223 str. 8°. (Odisej.)
Prevod dela: The Red house mystery.
Od 13. leta.

Moja koklja špiklja špoklja. Slovenska ljudska. Ilustr. Jelka Reichman. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. [18] str. 15 × 17 cm. (Najdihojca.)
Poezija.
Do 5. leta.

Murnik Rado: Lepi janičar. Ilustr. Ive Seljak-Čopič. Spremni besedi napisala Iztok Ilich in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 237 str. 8°. (Zlata knjiga.)
Od 10. do 12. leta.

Naj mi sije sončece, naj mi poje srčece. Slovenske otroške pesmi. Izbr. in ur. Janez Menart. Ilustr. Marlenka Stupica. Ljubljana, Prešernova družba 1980. 188 str. 8°.
Poezija.
Do 10. leta.

Nekrasov Andrej Sergejevič: Prigode kapitana Vrungla. Prev. Pavle Vozlič. Ilustr. Matjaž Schmidt. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 179 str. + pril. 8°. (Biseri.)
Prevod dela: Priključenija kapitana Vrungelja.
Od 10. do 12. leta.

Nosov Nikolaj Nikolaevič: Neznalček. Odrska priredba. Prev. in dramaturško prir. Alja Tkačeva. Ljubljana, Pionirski dom 1979. 38 str. 8°. (Pojdimo se gledališče.)
Dramatika.
Od 5. do 9. leta.

Osterc Lidija: Slonček gre na morje. Narisala Lidija Osterc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [16] str. 8°. (Pedenjped.)
Do 8. leta.*

Otrok med bojem. Spomini otrok na čas osvobodilne borbe. Izbor iz knjige »Še pomnite tovariši?« Izbr. in ur. Josip Ribičič. 2. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 157 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred II. 1.)
Od 10. do 12. leta.

- Pa mi verjamete.** Izbor jugoslovanskega modernega pesništva za mladino. Izbr., ur. in spremna besedila napisal Niko Grafenauer. Ilustr. Milan Bizovičar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 216 str. 8°.
Poezija.
Od 5. do 10. leta.
- Pagon Andrej:** Kava in polenta. Ilustr. Stane Kumar. Ljubljana, Partizanska knjiga 1979. 51 str. 8°. (Matjaževa knjižnica.)
Od 10. do 12. leta.
- Paljetak Luko:** Mačke vrtitačke. Ilustr. Danica Rusjan. Prev. Tone Pavček. Zagreb, Naša djeca 1980. [16] str. 4°.
Prevod dela: Strašne mačke.
Poezija.
Do 8. leta.
- Pavček Tone:** Slon v žepu. Ilustr. Kostja Gatnik. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 79 str. 8°. (Sončnica.)
Poezija.
Od 5. do 10. leta.
- Pavček Tone:** Vrtljak. Ilustr. Štefan Planinc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 89 str. 8°. (Zlata knjiga poezije.)
Poezija.
Od 5. do 9. leta.
- Pavlin Mile:** Uporno mesto. Ilustr. Matjaž Schmidt. Ljubljana, Borec 1979. [16] str. 4°. (Kurirčkova zgodovinska slikanica.)
Od 10. leta.
- Pečjak Vid:** Kam je izginila Ema Lauš. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 165 str. 8°. (Odisej.)
Od 13. leta.
- Peroci Ela:** Moj dežnik je lahko balon. Ilustr. Marlenka Stupica. 4. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [16] str. 4°. (Zlata slikanica.)
Do 8. leta.*
- Peroci Ela:** Muca copatarica. Ilustr. Ančka Gošnik-Godec. 4. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [16] str. 4°. (Zlata slikanica.)
Do 8. leta.*
- Peroci Ela:** Reci sonce, reci luna. Ilustr. Lidiya Osterc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 79 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)
Od 7. do 9. leta.
- Peroci Ela:** Za lahko noč. Ilustr. Ančka Gošnik-Godec. 5. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 205 str. + pril. 8°. (Cicibanova knjižnica.)
Od 5. do 8. leta.*
- Pesmi o Titu.** Prir. Drago Kozina. Prev. Severin Šali. Ilustr. Danica Rusjan. Zagreb, Naša djeca 1980. [16] str. 4°.
Prevod dela: Pjesme o Titu.
Poezija.
Do 10. leta.
- Pestum Jo:** Čas sanj. Šest resnic o Petru. Prev. Jože Dolenc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 164 str. 8°. (Odisej.)
Prevod dela: Zeit der Träume.
Od 13. leta.
- Petan Žarko:** Dobro jutro, dober dan. Ilustr. Matjaž Schmidt. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 85 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)
Od 5. do 9. leta.
- Petiška Eduard:** Stare grške bajke. Prev. Kristina Brenkova. Ilustr. Václav Fiala. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 255 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)
Prevod dela: Staré řecké báje a pověsti.
Od 8. leta.*
- Podgorec Vidoe:** Hajduški studenec. Prev. Nada Carevska. Ilustr. Marijan Amalietti. Spremní besedi napisala Miha Matè in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 143 str. 8°. (Zlata knjiga.)
Prevod dela: Ajdučka češma.
Od 10. do 12. leta.
- Pojte, pojte, drobne ptice, preženite vse meglice.** Slovenske ljudske pesmice za otroke. Naslikala Marlenka Stupica. Izbr. in ur. Kristina Brenkova. 3. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 119 str. 8°. (Deteljica.)
Poezija.
Do 8. leta.
- Pregl Slavko:** Geniji v kratkih hlačah. Fotogr. iz TV nadaljevanke. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 185 str. + pril. 8°.
Od 10. do 12. leta.
- Prešeren France:** Pesnitve in pisma. Ur., spremno besedo in op. napisal Anton Slodnjak. 2. ponat. dvojnega zvezka. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 381 str. 8°. (Kondor. 25 in 35.)
Poezija.
Od 13. leta.

Prešeren France: Poezije. Besedilo pesmi po redakciji Antona Slodnjaka. Ilustr. Milan Bizovičar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 215 str. 8°. (Petdeset najlepših po izboru bralcev.)

Poezija.

Od 13. leta.

Preussler Otfried: Krabat. Prev. Janez Potočnik. Ilustr. Herbert Holzinger. Ljubljana, Mladinska knjiga 19.9. 254 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 216—217.)

Prevod dela: Krabat.

Od 13. leta.

Prežihov Voranc: Levi devžej. Ilustr. Jelka Reichman. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. [27] str. 4°. (Velike slikanice.)

Do 8. leta.

Prodajalna svetov. Znanstvenofantastične zgodbe. Izbr. in prev. Drago Bajt, Bogdan Gradišnik, Branko Gradišnik. Ur. in spremno besedo napisal Drago Bajt. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 197 str. 8°. (Konдор. 178.)

Od 13. leta.

Prve igrice. Izbr., prir. in uprizoritvena navodila napisala Draga Ahačič. Ljubljana, Pionirski dom 1979. 52 str. 8°. (Pojdimo se gledališče.)

Dramatika.

Od 8. do 10. leta.

Pšenica — najlepši cvet. Slovenska ljudska pripoved. Zapisala Lea Fatur. Ilustr. Ančka Gošnik-Godec. 1. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [16] str. 8°. (Čebelica. 174.)

Do 8. leta.*

Puškin Aleksandr Sergeevič: Pravljičica o ribiču in ribici. Prev. Mile Klopčič. Prir. Joža Skok. Ilustr. Mladen Veža. Zagreb, Naša djeca 1980. 16 str. 4°.

Poezija.

Do 8. leta.*

Puškin Aleksandr Sergeevič: Pravljičice. Poslov. Oton Župančič in Mile Klopčič. Ilustr. Jože Ciuha. 2. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 142 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)

Od 6. do 10. leta.*

Reichman Jelka: Konjiček. Ilustr. Jelka Reichman. Ljubljana, Mladinska

knjiga 1980. 1 zgibanka (8 str.). 15 × 17 cm. (Najdihojca.)

Do 4. leta.

Reichman Jelka: Muca. Ilustr. Jelka Reichman. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 1 zgibanka (8 str.). 15 × 17 cm. (Najdihojca.)

Do 4. leta.

Ribičič Josip: Miškolin. Ilustr. Jelka Reichman. 5. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [48] str. 4°. (Zlata slikanica.)

Do 8. leta.*

Riffaud Madeleine: Tako nenavaden muc. Vietnamska pravljica. Ilustr. Arnaud Laval. Prev. Aleš Berger. Ljubljana, Mladinska knjiga; Paris, La Farandole 1980. [16] str. 8°.

Prevod dela: Le chat si extraordinaire.

Do 8. leta.*

Ringaraja. Izbr. in ur. Ela Peroci in Marinka Svetina. Ilustr. Lidija Osterc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 193 str. 8°.

Do 8. leta.*

Rodari Gianni: Pravljičice za igro. Ilustr. Matjaž Schmidt. Prev. in ur. Evelina Umek-Kajzer. Ljubljana, Univerzum 1979. 93 str. 8°.

Prevod dela: Tante storie per giocare.

Do 10. leta.*

Rozman Smiljan: Fantje muzikantje. Ilustr. Aco Mavec. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 154 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)

Od 9. do 11. leta.

Rudolf Branko: Huda mravljičica. Izbr. in s sodelov. avtorja ur. Darja Kramberger. Ilustr. Zdenka Borčič itd. 2. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 61 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred II. 2.)

Poezija.

Od 5. do 9. leta.

Rutgers van der Loeff An: Jaz sem Fedde. Iz nemšč. prev. Vladka Žener. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 183 str. 8°. (Odisej.)

Prevod dela: Ik ben Fedde.

Od 13. leta.

Saint-Exupéry Antoine de: Mali princ. Prev. Ivan Minatti. Ilustr. Antoine de Saint-Exupéry. Ljubljana, Mla-

dinska knjiga 1979. 81 str. 8°. (Biseri.)

Prevod dela: Le petit prince.

Od 13. leta.

Schmidt Matjaž: Lepše in boljše. Enajst zgodb (tudi za barvanje s flomastri). Ilustr. Matjaž Schmidt. Ljubljana, Borec 1979. [24] str. 8°. (Kurirčkova torbica.)

Do 6. leta.

Schneider Rolf: Pot v Jaroslaw. Prev. Mira Miladinović. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 214 str. 8°. (Odi-sej.)

Od 13. leta.

Segal Erich Wolf: Ljubezenska zgodba. Prev. Peter Strojnik in Gitica Jakopin. 3. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 133 str. 8°.

Prevod dela: Love story.

Od 13. leta.

Seliškar Tone: Bratovščina Sinjega galeba. Ilustr. Albert Sirk. 4. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 111 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred V. 6.)

Od 10. do 12. leta.

Seliškar Tone: Cigančica. Ilustr. Štefan Planinc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 14 str. 8°. (Mala slikanica.)

Do 8. leta.

Seliškar Tone: Mule. Ilustr. Božo Kos. Ur. in spremno besedo napisal Stan-ko Kotnik. 4. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 119 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred VI. 12.)

Od 10. do 12. leta.

Sienkiewicz Henryk: V puščavi in goščavi. Prev. France Vodnik. Ilustr. Nikolaj Omersa. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 379 str. + pril. 8°. (Biseri.) 2 knj.

Prevod dela: V pustyni i w puszczy.

Od 10. do 12. leta.

Sinko nagajivi. Ljudske pesmice. Izbr. in prev. Gitica Jakopin. Ilustr. Marlenka Stupica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. [16] str. 8°. (Čebelica. 234.)

Poezija.

Do 8. leta.

Slovenska pripovedna pesem. Izbr. in ur. Tone Partljič. 2. nat. Ljubljana,

Mladinska knjiga 1980. 95 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred VI. 8.)

Poezija.

Od 12. leta.

Slovenske basni in živalske pravljice.

Zbral in ur. Alojzij Bolhar. Ilustr. Marjan Manček. 2. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 250 str. 8°. (Zlata ptica.)

Od 8. leta.*

Slovenske ljudske pripovedi. Zbrala in ur. Kristina Brenkova. Ilustr. Ančka Gošnik-Godec. Uv. beseda Milko Matičetov. 2. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 235 str. + pril. 8°. (Zlata ptica.)

Od 5. do 10. leta.*

Slovenske pravljice. Zbral in ur. Alojzij Bolhar. 2. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 142 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred III. 3.)

Od 5. do 9. leta.*

Snoj Jože: Pesmi za punčke. Ilustr. Lidija Osterc. 2. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 71 str. 8°. (Cicananova knjižnica.)

Poezija.

Od 5. do 10. leta.

Sončnica na rami. Pesmi za otroke od Frana Levstika do danes. Izbr., ur. in spremno besedo napisal Niko Grafenauer. Biogr. in bibliogr. podatke sta zbrala Boža Pleničar in Niko Grafenauer. Ilustr. Kamila Volčanšek. Razš. in dop. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 467 str. 8°. (Zlata knjiga poezije.)

Poezija.

Do 10. leta.

Steklač Vojtech: Miro Dinamit et Comp. Prev. Zdenka Škerlj-Jermanova. Ilustr. Václav Kabát. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 196 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 214.)

Prevod dela: Béd'a Dynamit & spol.

Od 10. do 12. leta.

Stevenson Robert Louis: Otok zakladov. Prev. Pavel Holeček. Ilustr. Aco Mavec. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 206 str. + pril. 8°. (Biseri.)

Prevod dela: Treasure island.

Od 10. do 12. leta.

Stojšin Vladimir: Kino v škatlici vžigalic. Prev. Miha Matè. Ljubljana,

- Mladinska knjiga 1980. 110 str. 8°.
(Odisej.)
Od 12. leta.
- Strniša Gregor:** Potovanje z bršljanom.
Ilustr. Marjan Amalietti. Ljubljana,
Mladinska knjiga 1980. [20] str. 4°.
(Velike slikanice.)
Do 8. leta.*
- Stupica Marija Lucija:** Lokomotiva.
Narisala Marija Lucija Stupica. Ver-
zi Dane Zajc. Ljubljana, Mladinska
knjiga 1980. 1 zgibanka (8 str.).
15 × 17 cm. (Najdihojca.)
Poezija.
Do 4. leta.
- Stupica Marlenka:** Hi-hop, konjiček!
Ilustr. Marlenka Stupica. 2. ponat.
Ljubljana, Mladinska knjiga 1980.
[20] str. 15 × 17 cm. (Najdihojca.)
Poezija.
Do 5. leta.
- Stupica Marlenka:** Izidor ovčice pasel.
Ilustr. Marlenka Stupica. 2. ponat.
Ljubljana, Mladinska knjiga 1980.
[20] str. 15 × 17 cm. (Najdihojca.)
Poezija.
Do 5. leta.
- Stupica Marlenka:** Ježek, ježek, gozdni
dedek. Ilustr. Marlenka Stupica. 2.
ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga
1980. [20] str. 15 × 17 cm. (Najdihoj-
ca.)
Poezija.
Do 5. leta.
- Stupica Marlenka:** Zajček. Ilustr. Mar-
lenka Stupica. Ljubljana, Mladinska
knjiga 1980. 1 zgibanka (8 str.).
15 × 17 cm.
Do 4. leta.
- Suhodolčan Leopold:** Cepecepetavček.
Ilustr. Jelka Reichman. Ljubljana,
Mladinska knjiga 1979. [33] str. 4°.
(Velike slikanice.)
Do 8. leta.*
- Suhodolčan Leopold:** Deček na črnem
konju. Ilustr. Marjan Amalietti.
Spremni besedi napisala Iztok Ilich
in Marijan Tršar. Ljubljana, Mla-
dinska knjiga 1979. 195 str. 8°. (Zla-
ta knjiga.)
Od 10. do 12. leta.
- Suhodolčan Leopold:** Krojaček Hlaček.
Ilustr. Marlenka Stupica. 3. nat.
Ljubljana, Mladinska knjiga 1979.
[32] str. 4°. (Zlata slikanica.)
Do 8. leta.*
- Suhodolčan Leopold:** Levi in desni
klovn. Ilustr. Matjaž Schmidt. Ljub-
ljana, Mladinska knjiga 1979. 185 str.
8°. (Sončnica.)
Od 5. do 9. leta.*
- Suhodolčan Leopold:** Markov maj.
Ilustr. Aco Mavec. Ljubljana, Borec
1979. [16] str. 4°. (Kurirčkova zgodo-
vinska slikanica.)
Od 10. leta.
- Suhodolčan Leopold:** Na večerji s kro-
kodilom. Nove detektivske mojstro-
vine Naočnika in Očalnika. Ilustr.
Aco Mavec. Ljubljana, Mladinska
knjiga 1979. 155 str. 8°.
Od 10. do 12. leta.
- Suhodolčan Leopold:** Naočnik in Očal-
nik, mojstra med detektivi. Ilustr.
Aco Mavec. Ljubljana, Mladinska
knjiga 1979. 171 str. 8°.
Od 10. do 12. leta.
- Suhodolčan Leopold:** Norčije v gleda-
lišču. Tri komedije za mlade. Fot-
togr. Alojz Pavšič, Bogo Čerin. Ljub-
ljana, Mladinska knjiga 1979. 134 str.
8°. (Mladi oder.)
Vsebina: Norčije v gledališču. — Križ kraž
kralj Matjaž. — Anton Pomperdon in vsi
Pomperdoni.
Dramatika.
Od 10. leta.
- Suhodolčan Leopold:** O medvedku in
dečku. Ilustr. Marjanca Jemec-Božič.
Ljubljana, Borec 1979. [24] str. 8°.
(Kurirčkova torbica.)
Do 8. leta.
- Suhodolčan Leopold:** Peter Nos je vse-
mu kos. Ilustr. Marjan Manček.
Ljubljana, Mladinska knjiga 1979.
106 str. 8°. (Deteljica.)
Do 9. leta.
- Suhodolčan Leopold:** PraMatija ali
Bučman. Ilustr. Aco Mavec. Ljub-
ljana, Borec 1980. 143 str. 8°. (Ku-
rirčkova knjižnica. 71.)
Od 10. do 12. leta.
- Suhodolčan Leopold:** Skriti dnevnik.
Ilustr. Leon Koporc. Spremi besedi
napisala Berta Golob in Marijan
Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga
1979. 135 str. 8°. (Zlata knjiga.)
Od 10. do 12. leta.
- Suhodolčan Leopold:** Stopinje po zra-
ku in kako sta jih odkrila Naočnik
in Očalnik, mojstra med detektivi.

Ilustr. Aco Mavec. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 168 str. 8°.

Od 10. do 12. leta.

Svetina Tone: Stena. Ilustr. Rudi Skočir. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 8° (Petdeset najlepših po izboru bralcev.) 2 knj.

1. 296 str.

2. 293 str.

Od 13. leta.

Szabó Magda: Rojstni dan. Prev. Mira Miladinović. Ilustr. Božidar Grabnar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 318 str. 8° (Odisej.)

Prevod dela: Születésnap.

Od 13. leta.

Šega Milan: Čudežni ključek. Za oder prir. Draga Ahačič. Ljubljana, Univerzum 1980. 32 str. 8° (Pojdimo se gledališče.) Ilustr.

Dramatika.

Od 5. do 9. leta.

Šmit Jože: Ježek se ženi. Ilustr. Milan Bizovičar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 105 str. 8° (Zlata knjiga poezije.)

Poezija.

Od 5. do 9. leta.

Šömen Branko: Gledališče pod smrekami. Ilustr. Božo Kos. Ljubljana, Borec 1979. [16] str. 4° (Kurirčkova zgodovinska slikanica.)

Od 10. leta.

Šubic Ive: Tiskarna Urška 14. Napisal in ilustr. Ive Šubic. Ljubljana, Borec 1980. [16] str. 4° (Kurirčkova zgodovinska slikanica.)

Od 10. leta.

Šviga švaga, čez dva praga. Uganke. Izbr. Darinka Petkovšek. Ilustr. Jelka Reichman. 1. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [16] str. 8° (Čebelica. 165.)

Poezija.

Do 8. leta.

Tallo Jozef: Zelena premičnica Zemlja. Prev. Viktor Smolej. Ilustr. Julijan Miklavčič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 174 str. 8° (Knjižnica Sinjega galeba. 227.)

Prevod dela: Zelená planéta Zem.

Od 13. leta.

Tartalja Gvido: Mačji kašelj in živali. Prev. Miha Matè. Ilustr. Marjeta

Cvetko. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. [16] str. 8° (Čebelica. 232.)

Do 8. leta.*

Tavčar Ivan: Cvetje v jeseni. Ilustr. Ive Šubic. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 130 str. 8° (Petdeset najlepših po izboru bralcev.)

Od 13. leta.

Tavčar Ivan: Cvetje v jeseni. Ilustr. Rudi Skočir. Spremní besedi napisala Pavel Vozlič in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 131 str. 8° (Zlata knjiga.)

Tesla Nikola: Zgodba o otroštvu. Ilustr. Dušan Petričić. Pripr. Dušan Radovič. Prev. Božidar Slapšak. Beograd, Beogradski izdavačko-grafički zavod 1980. [36] str. 26 × 29 cm.

Od 7. do 10. leta.

Tisoč in ena noč. Prev. Vladimir Kralj. Ilustr. Ulrik Schramm. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 214 str. 8° (Biseri.)

Prevod dela: Märchen aus 1001 Nacht. Izvirna izd.: Alf laila wa laila.

Od 8. leta.*

Tison Annette, Talus Taylor: Barbadeca kot baloni. Prev. Branko Gradišnik. Zagreb, Mladost 1979. [16] str. 18 × 20 cm. Ilustr.

Prevod dela: The Barbababies' balloon.

Do 8. leta.*

Tison Annette, Talus Taylor: Barbamama in telički. Prev. Branko Gradišnik. Zagreb, Mladost 1979. [16] str. 18 × 20 cm. Ilustr.

Prevod dela: Barbamama and the calves.

Do 8. leta.*

Tison Annette, Talus Taylor: Barbapapa ima vrt. Prev. Branko Gradišnik. Zagreb, Mladost 1979. [16] str. 18 × 20 cm. Ilustr.

Prevod dela: The garden of Barbapapa.

Do 8. leta.*

Tison Annette, Talus Taylor: Barbapapa in Novo leto. Prev. Branko Gradišnik. Zagreb, Mladost 1979. [16] str. 18 × 20 cm. Ilustr.

Prevod dela: Barbapapa's Christmas.

Do 8. leta.*

Tison Annette, Talus Taylor: Barbapapa je za skrinjo. Prev. Branko Gradišnik. Zagreb, Mladost 1979. [16] str. 18 × 20 cm. Ilustr.

Prevod dela: Barbapapa's trunk.

Do 8. leta.*

Tison Annette, Talus Taylor: Jajce in Barbazoo. Prev. Branko Gradišnik. Zagreb, Mladost 1979. [16] str. 18 × 20 cm. Ilustr.

Prevod dela: The egg and Barbazoo.

Do 8. leta.*

Townsend John Rowe: Rokopis iz Xanaduja. Prev. Miha Avanzo. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 194 str. 8°. (Odisej.)

Prevod dela: The Xanadu manuscript.

Od 13. leta.

Trinadstropni bolnik. Prev. Niko Grafenauer in Tone Pavček. Ilustr. Milan Bizovičar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [16] str. 8°. (Čebelica. 217.)

Poezija.

Do 8. leta.

Twain Mark: Prigode Toma Sawyerja. Prev. Janez Gradišnik. Ilustr. Marjan Amalietti. Spremni besedi napisala Iztok Ilich in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 235 str. 8°. (Zlata knjiga.)

Prevod dela: The adventures of Tom Sawyer. — Pravo ime avtorja Samuel Langhorne Clemens.

Od 10. do 12. leta.

Valjavec Matija: Izbrana mladinska beseda. Izbor, spremna beseda in op. Viktor Smolej. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 125 str. 8°.

Od 12. leta.

Vandot Josip: Kekčeve zgodbe. Besedilo za slikanico prir. France Bevk. Ilustr. Marička Koren. 4. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [64] str. 4°. (Zlata slikanica.)

Do 8. leta.*

Verne Jules: Hector Servadac. Njegova popotovanja in prigode skozi osončje. Prev. Boris M. Verbič. Ilustr. po franc. izvirniku. Ljubljana, Tehniška založba Slovenije 1979. 8°. (Klasiki fantastike.) 2 knj.

1. 228 str.

2. 216 str.

Prevod dela: Hector Servadac.

Od 13. leta.

Verne Jules: Južna zvezda. Dežela diamantov. Prev. Boris M. Verbič. Ilustr. po franc. izvirniku. Ljubljana, Tehniška založba Slovenije 1979. 258 str. 8°. (Klasiki fantastike.)

Prevod dela: L'étoile du Sud.

Od 13. leta.

Verne Jules: Petnajstletni kapitan. Prev. Janez Gradišnik. Ilustr. Kostja Gatnik. Spremni besedi napisala Iztok Ilich in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 8°. (Zlata knjiga.) 2 knj.

1. 177 str.

2. 192 str.

Prevod dela: Un capitaine de quinze ans.

Od 10. leta.

Vipotnik Janez: Diko v živalskem vrtu. Ilustr. Lidija Osterc. 2. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [16] str. 4°. (Zlata slikanica.)

Do 8. leta.

Vipotnik Janez: Dikove nezgode. Ilustr. Miha Vipotnik. Ljubljana, Partizanska knjiga 1980. 40 str. 8°. (Matjaževa knjižnica.)

Od 8. do 10. leta.

Vitez Grigor: Ogledalce. Prev. Janko Moder. Ilustr. Danica Rusjan. Zagreb, Naša djeca 1980. [8] str. 4°.

Prevod dela: Ogledalce.

Do 8. leta.*

Vitez Grigor: Vanja Radovednež. Ilustr. Vesna Borčič. Prev. Tone Pavček. Zagreb, Naša djeca 1979. [16] str. 4°.

Poezija.

Do 8. leta.

Vitez Grigor: Zrcalce. Ilustr. Marjan Manček. Prev. Jože Šmit. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. [16] str. 4°. (Velike slikanice.)

Prevod dela: Ogledalce.

Do 8. leta.*

Vogelnik Marija: Veliki človek ali Kako je naš Peter zapisal partizanske zgodbe in opisano življenjsko pot kakšnega našega velikega človeka. Tedenska kronika o partizanski kroniki. Narisala Alenka Vogelnikova. Ljubljana, Partizanska knjiga 1980. 56 str. 8°. (Matjaževa knjižnica.)

Od 8. do 10. leta.

Voglar Mira: Biba buba baja. Ilustr. Lidija Osterc. Ljubljana, Univerzum 1979. [36] str. 21 × 25 cm.

Poezija.

Do 7. leta.

Voglar Mira: Kam pa kam. Za petje in ustvarjanje. Ilustr. Lidija Osterc. Kako plešemo Marta Paulin. Fotograf. Majda Banovec. Ljubljana,

- Univerzum 1980. [48] str. + 1 graf. plošča. 22 × 30 cm.
Poezija.
Do 7. leta.
- Volk in 7 kozličkov.** Ruska pravljica. Prev. Viki Blažič. Ilustr. Ančka Gošnik-Godec. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. [16] str. 4°. (Velike slikanice.)
Do 8. leta.*
- Vošnjak Mitja:** Častna pionirska, tako je bilo. Ilustr. Jelka Godec-Tomšič. Ljubljana, Borec 1980. 128 str. 8°. (Kurirčkova knjižnica. 72.)
Od 10. do 12. leta.
- Vučičević Mališa:** Deček v viharju. Prev. Alenka Raič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 371 str. 8°. (Odisej.)
Prevod dela: Mališan u oluji.
Od 13. leta.
- White Elwyn Brooks:** Labod s troben to. Prev. Ana Padovan. Ilustr. Zdravko Papič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 169 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 218.)
Prevod dela: The Trumpet of the swan.
Od 10. do 12. leta.
- Winkler Venceslav:** Drejc z Višave. 4. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 147 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred VII. 2.)
Od 10. do 12. leta.
- Winkler Venceslav:** Izbrana mladinska beseda. Izbor, spremna beseda in op. Marjan Dolgan. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 186 str. 8°.
Od 12. leta.
- Winkler Venceslav:** Mucka Lizunka. Ilustr. Marjeta Cvetko. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. [16] str. 8°. (Čebelica. 228.)
Do 8. leta.*
- Wrightson Patricia:** Simon in kamniti tujec. Prev. Dušan Ogrizek. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 169 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)
Prevod dela: The Nargun and the stars.
Od 9. do 11. leta.
- Zagorski Cvetko:** Povest o dveh starih, predvsem pa o psu. Ilustr. Milan Bizovičar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 117 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)
Od 8. do 10. leta.
- Zapojmo!** Taborniška pesmarica. Risbe Vladimir Klanjšček in Hijacint Jussa. Trst, Založništvo tržaškega tiska 1979. 159 str. 8°.
Poezija.
Od 12. leta.
- Zdravilno jabolko.** Slovenska ljudska pravljica. Zapisal Josip Freuensfeld Radenski. Ilustr. Kostja Gatnik. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [16] str. 4°. (Velike slikanice.)
Do 8. leta.*
- Ze Alki:** Tiger v stekleni omari. Prev. Marjeta Šašel Kos. Ilustr. Igor Fistrich. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 172 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 224.)
Prevod dela: To kaplani tes bitrinas.
Od 10. do 12. leta.
- Zgodbe iz narodnoosvobodilne borbe.** Napisali Mira Alečković itd. Uredn. odb. Kristina Brenkova itd. Ilustr. Danica Rusjan in Branislav Jovanović. Ljubljana, Mladinska knjiga; Zagreb, Naša djeca 1979. 255 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)
Od 7. do 9. leta.
- Zlata ptica.** Slovenska ljudska pravljica. Zapisal Matija Valjavec. Ilustr. Ančka Gošnik-Godec. 3. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [16] str. 4°. (Zlata slikanica.)
Do 8. leta.*
- Zlata ribica.** Ljudske pravljice. Izbr. in prev. Kristina Brenkova. Ilustr. Ančka Gošnik-Godec. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. [16] str. 8°. (Čebelica. 226.)
Do 8. leta.*
- Zlata skledica.** Pravljice z vsega sveta. Izbr. Kristina Brenkova. Ilustr. Ančka Gošnik-Godec. Spremn. besedo napisala Alenka Goljevšček. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 323 str. + pril. 8°. (Zlata ptica.)
Od 5. leta.*
- Zlatar Pero:** Več kot je mogoče. Prev. Iztok Ilich. Ilustr. Matjaž Schmidt. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 219 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 215.)
Prevod dela: Plus ultra.
Od 10. do 12. leta.
- Zorman Ivo:** OF. Ilustr. Marjan Amalietti. Ljubljana, Borec 1979. [16] str.

4⁰. (Kurirčkova zgodovinska slika-nica.)

Od 10. leta.

Zorman Ivo: Rada bi bila velika. Ilustr. Kamila Volčanšek. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [16] str. 8⁰. (Čebelica. 221.)

Do 8. leta.

Zorman Ivo: V sedemnajstem. Ilustr. Aco Mavec. Spremni besedi napisala Iztok Ilich in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 150 str. 8⁰. (Zlata knjiga.)

Od 13. leta.

Zupanc Lojze: Deklica in Kač. Ilustr. Marička Koren. 1. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [16] str. 8⁰. (Mala slikanica.)

Do 8. leta.*

Zupanc Lojze: Sinček Palček. Ilustr. Irena Majcen. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [16] str. 8⁰. (Čebelica. 222.)

Do 8. leta.*

Zupančič Beno: Sedmina. Ilustr. Ive Seljak-Čopič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 286 str. 8⁰. (Petdeset najlepših po izboru bralcev.)

Od 13. leta.

Zveneča lipica. Pravljice zahodnih Slovanov. Ur. Viera Gašpariková itd. Prev. Gitica Jakopin. Ilustr. Helena Zmatlíková. Spremna beseda in op. Pawol Nedo. Ljubljana, Mladinska knjiga; Budyšin, Domowina 1979. 338 str. 8⁰. (Zlata ptica.)

Od 5. do 9. leta.*

Žebrè Zdenka: Jernejček v daljni deželi. Narisala Jelka Reichman. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. 87 str. 8⁰. (Deteljica.)

Od 8. do 10. leta.

Župančič Oton: Ciciban, Ciciban, dober dan. Naslikala Marlenka Stupica. Izbr. in ur. Niko Grafenauer. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. [64] str. 4⁰. (Velike slikanice.)

Poezija.

Do 8. leta.

Župančič Oton: Mehurčki in petdeset ugank. Izbr., ur. in spremno besedo napisala Alenka Glazer. Ilustr. Marlenka Stupica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 81 str. 8⁰. (Zlata knjiga poezije.)

Poezija.

Do 10. leta.

Župančič Oton: Pomladna ladja. Izbr., ur. in spremno besedo napisal Janez Mušič. Ilustr. Marjanca Jemec-Božič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. 81 str. 8⁰. (Cicibanova knjižnica.)

Od 8. do 10. leta.

Župančič Oton: Sneguljčica. Ilustr. Marjeta Cvetko. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980. [18] str. 15 × 17 cm. (Najdihojca.)

Poezija.

Do 7. leta.

Žužek Branko: Kruh moje matere. Ilustr. Boro Pavlovič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979. [16] str. 8⁰. (Čebelica. 219.)

Od 6. do 8. leta.

Beiträge zur Kinder- und Jugendliteratur. Herausgegeben im Auftrage des Kuratoriums Sozialistische Kinderliteratur der DDR.

Berlin — DDR, Der Kinderbuchverlag 1980. Št. 54—57.

Revija *Beiträge zur Kinder- und Jugendliteratur* izide letno v štirih obsežnih zvezkih (okrog 90 strani). V posameznih številkah so predstavljeni pomembnejši vzhodnonemški in svetovni mladinski avtorji in njihova dela. Predstavitev avtorjev je dopolnjena z odlomki iz njihovih del, pri ilustratorjih pa z njihovimi ilustracijami. V letu 1980 so bili v reviji predstavljeni vzhodnonemški mladinski pisatelj Peter Abraham, italijanska mladinska pisateljica Marcello Argilli in Sauro Marianelli, danski ilustrator Svend Otto Sørensen, dobitnik nagrade H. Ch. Andersen (v št. 54), vzhodnonemški mladinski pisatelj Jürgen Leskien in vzhodnonemški ilustrator Klaus Enslkat, dobitnik Grand Prix Biennale ilustracij v Bratislavi (v št. 55).

V posameznih številkah so obravnavane zaokrožene teme iz mladinske književnosti in teme, ki zajemajo tudi druge medije. Edith George v svojem prispevku: *Das spezielle Problem oder Sind Frauen andere Geräte* razmišlja o ženskih likih v

mladinski literaturi (v št. 55). Zgodovinska tematika, ki jo v št. 56 obravnava Peter Zotl v prispevku: *Der König von Frankreich heisst Schmidt...*, je popestrena še z izjavami osmih piscev leposlovnih in poučnih zgodovinskih knjig za otroke o njihovih izkušnjah pri pisanju knjig s tovrstno tematiko. Zanimiv je tudi prispevek Rainerja Hohberga: *Drachen mit veilchenblauen Augen*. Zur Metamorphose eines Fabelwesens (v št. 57), ki obravnava vlogo in preobrazbo fantastičnega bitja zmaja v pravljici literaturi. S prispevki o radijskih igrah in govornih ploščah za otroke sodelujejo v št. 57 med drugimi tudi radijska dramaturginja Renate Apitz, Jürgen Schmidt, glavni urednik VEB Deutsche Schallplatten, in bibliotekar Gerhard Hopfe.

V vsaki številki je precej prostora namenjenega knjižnim ocenam mladinskih del, ki so izšla v NDR. Poleg ocen strokovnjakov so objavljena tudi mnenja otrok o posameznih knjigah.

Redna rubrika v reviji je Dokumentation-Berichte-Bibliographie, v kateri so objavljene aktualni teoretični prispevki iz mladinske književnosti, bibliografije, knjižne novosti in zanimivosti iz drugih dežel ter poročila »iz prakse«, kot na pri-

mer: Annelies Jaschonek: *Einrichtung von Artotheken* — poroča o dejavnosti artoteke v knjižnici v Erfurtu (v št. 55), Brigitte Zado: *Kinderbücher im Heim* — o knjižni vzgoji predšolskih otrok (v št. 57), Anneliese Lucke-Gruse: *Einige Bemerkungen zu den Spiel- und Bastelbogen für jüngere Kinder* — sodeluje s kritičnim prispevkom o igrar in sestavljanjkih založbe Junge Welt (v št. 57). Heinz Wegehaupt, direktor oddelka za otroško in mladinsko literaturo Nemške države knjižnice v Berlinu, pripravi za vsako številko seznam novih strokovnih knjig in člankov o otroški in mladinski literaturi v NDR in v svetu. Revija *Beiträge zur Kinder- und Jugendliteratur* je obogatena s številnimi črno-belimi ilustracijami. Glavni urednik revije je Gerhard Holtz-Baumert.

Tanja Pogačar

Umjetnost i dijete. Dvomjesečnik za estetski odgoj, dječje stvaralaštvo i društvene probleme mladih. — Zagreb: Zavod za prosvjetno-pedagošku službu Sr Hrvatske, 1980, XII, 64—70.

Kljub pestri vsebini tega letnika močno prevladuje tematika igre: v zvezkih 66—67 in 68 so objavljeni zanimivi referati z jugoslovanskega kolokvija o prostem času mladih (največ avtorjev je prav iz Slovenije: Azra Kristančič, Irena Kovačič, Mirjana Ule, Dora Gobec in Vida Sterle). Tudi v 69. in 70. številki revije so izzivajoča razmišljanja o podobni problematiki (npr. Mirko Ivanjek *Profesionalizacija i avtomatizacija igre*, Rudi Supek *Tehnologija i društvene igre*). — V 65. številki sta objavljena dva referata s festivala Kurirček (Milan Crnković *Socialno u dječjoj književnosti*, Muris Idrizović *Socialna komponenta u*

književnosti za djecu). — V 64. številki se podrobneje seznanimo z otroškim filmskim svetom režiserja Obrada Gluščevića, objavljen je tudi esej o basni kot mejni vrsti otroške književnosti. — V odlomku iz knjige *Djeca Jugoslavije* je med drugim podan pregled najpomembnejših otroških festivalov, revij, srečanj, pohodov, kolonij in taborov na področju Jugoslavije. Danica Nola pa nam v članku *El-Shatt kao životna i odgojna zajednica* predstavi taborišče v Arabiji, kamor so se med drugo svetovno vojno za dve leti zatekli naši dalmatinski begunci. (štev. 65). — Obsežen je esej Milice Buinac *Književnost i dječje stvaralaštvo u riječi* (štev. 66—67), zelo zanimiva in izčrpna pa raziskava hrvaške etnologinje Zorice Rajković o otroški folklori v izštevankah, posmehljivkah, šalah, ugankah in pesmicah ob sodobnih otroških igrar (štev. 68.). — Zadnja številka z dverna člankoma na temo *Hendikepirani u umjetnosti* opozarja na mednarodno leto invalidnega otroka. — Revije vsebujejo še podatke o podelitvi nagrad za leto 1980 (*Mlado pokolenje*, *Grigor Vitez* in *Hans Ch. Andersen*), ocene novih hrvaških knjig za otroke ter odlomke iz literarnih del. Prve štiri številke so z likovnimi prilogami obogatili ilustratorji Mladen Veža, Ivica Antolčić in Joško Marušić.

Glavni in odgovorni urednik revije je Danica Nola.

D. T.

Razstavni katalog za otroke. Ob koncu leta 1981 — in poprej — se je zvrstil niz prireditev v počastitev stoletnice rojstva Pabla Picassa. Največ je bilo razstav in knjižnih publikacij različnega obsega in vsebine. Novembra in decembra so na Dunaju priredili razstavo odbranih

Picassovih slik in grafik, in sicer v Mestni hiši. Za to priložnost so natisnili razstavni katalog, ki je namenjen otrokom in mladini. Vsekakor izjemen primer ob razstavi, ne le za avstrijsko področje. Namen prirediteljev je jasen: kakor se na knjižnem trgu pojavlja zadnjih pet let vse več knjig z likovnega področja prav za mladino, tako je sedanj razstavni katalog naravni »podaljšek«, ki ima to prednost, da se mladina ne sooča s knjižnimi reprodukcijami, marveč z originali. Spremna beseda h katalogu pa je uravnana tako, da je na dojemljivostni stopnji glede na starost mladega rodu. Seveda vsebuje razstavni katalog tudi reprodukcije, da se lahko spomin naveže na videne izvirnike. Besedilo za tak katalog je zahtevno pisati, saj mora avtor poleg temeljitega strokovnega znanja poznati tudi mladino, njeno dojemljivost, zmogljivost in način percepcije, ne nazadnje mora besedilo biti mikavno in nevsiljivo pedagoško v razlagi. Glede na različna obdobja Picassovega ustvarjanja in gradivo, ki je zbrano na razstavi, je študijsko besedilo zaokroženo v kolikor mogoče celovit pregled bistvenih pojavov. Dragocenost razstave in besedila v katalogu je prav v tem, da noče biti enciklopedično natrpan, pač pa v ustvarjalni raznoterosti prepričljivo pregleden, razumljiv, vsebinsko poln.

Peta izdaja knjižice »O veseli lokomotivi« J. Čapka. Med že znanimi otroškimi izdajami za predšolsko dobo in začetne razrede osnovne šole uživa posebne simpatije otrok verzna zgodbica J. Čapka *O veseli lokomotivi*. Že umrli pisatelj je z vedrimi verzi in s smislom za zgodbo po otroški meri prikazal dogodivščine na mali lokomotivi, ki vozi od mesta do mesta in otrokom odkriva, kaj vse in še posebnega se da videti. Avtor

je tudi ilustriral svoje delo. Štiri izdaje Čapkove ilustrirane knjižice so hitro pošle, kadar koli so se pojavile na knjižnem trgu, peto izdajo pa obetajo prihodnje leto.

»Najlepše pravljice sveta« — akcija UNESCO. Dejansko se lahko pohvalimo, da pri Mladinski knjigi že dolga leta dobivamo knjige, ki z izbori predstavljajo najlepše pravljice, pripovedke, živalske pripovedke in podobno. V zbirki Zlata ptica se je doslej zvrstilo kar izjemno število tovrstnih pripovedi iz Evrope in drugih celin, kar tako odraslim kot mladini nudi možnosti primerjav, vzporejanj, predvsem pa pristnega užitka. V zahodni Nemčiji so sledili pobudi, ki jo je dal UNESCO za prevajanja in natise pravljič z vseh celin, kar bi že pri mladem človeku odprlo spoznavanje drugačnosti v življenju, mišljenju, sprejemanju sveta, čeprav skozi pravljične pripovedi. Tako je za letos pripravljen pod naslovom *Pravljice sveta* izbor najbolj značilnih tovrstnih pripovedi iz Aljaske, Sri Lanke, Burme, Indije, Japonske, Kambodže, Senegala, Peruja, Vietnama. Seveda pa bodo zbirko razširili in upoštevali zlasti manj znana narodna in jezikovna področja, pa seveda »tretji svet«.

Nehrujeva razstava v Indiji, ena najbolj popularnih. Indijskega likovnega življenja in z njim razstavne kulture ne gre povsem primerjati z evropskimi navadami, razprostranjenostjo in interesi. Očitno pa je, da je v zadnjih dvajsetih letih tovrstno področje umetnosti močno pridobilo. Zanimivo je, da je ena najbolj priljubljenih in tudi organiziranih razstav tista, ki jo vsako leto prirejajo v mednarodnem merilu in na njej sodelujejo z risbami, slikami, grafikami, manj pa s spisi, pesmici in prozo, takorekoč otroci vseh

celin. Kolikor je znano, je zamisel takega mednarodnega spoznavanja, srečanja dal pokojni indijski predsednik in filozof Džawaharlal Pandit Nehru in se popularno imenuje celotna prireditev po njem. Na teh razstavah so otroci iz Jugoslavije s svojimi izdelki redni gostje in mnogokrat tudi nagrajenci. Na razstavo v glavnem mestu Indije prihajajo zlasti otroci, vendar pa tudi zelo mnogo odraslih. Pri slednjih razstava ni le vir »radovednosti«, opazovanja otroške spontanosti in doživljanja, kot se kaže skozi likovna dela, pač pa tudi soočanje z mnogoobraznimi kulturami, mišljenjskimi vzorci, mentaliteto, čeprav je spet res, da imajo otroške risbe, slike, grafike skupen imenovalac v tipiki otroškosti, fantazije, drobnih želja in opazovanj ter podobno — seveda, če se ni pedagog preveč vtaknil v otroško ustvarjanje z lastnim modelom.

Poljuden in strokoven priročnik o stripu. Že pred časom je izšel pri zahodnonemški založbi Rowohlt Comics — *Handbuch*, ki sta ga sestavila Wolfgang J. Fuchs in Reinhold Reitberger. Avtorja sta nemški publiki znana že od poprej, saj sta pri isti založbi v petdesetih letih objavila knjigo *Comics — Anatomie eines Massenmediums*. Slednja študija je podala bistvena vprašanja o naravi stripa, o socialnem ozadju, o besedilu in sliki, o vrednosti in ne vrednosti stripa in podobno. Novejši *Priročnik o stripu* pa želi na enciklopedično zgoščen način podati bistvene podatke, razložiti vse od vsebine, forme, produkcije in trga do interpretacije, kritike, politike in tako dalje. Žepna knjiga je dopolnjena z bogatim ilustrativnim gradivom, ki sega od prvih stripov do sodobnosti. Knjiga je namenjena tako adolescentom kot odraslim.

Mladinski film v Ludwigshafnu.

Mednarodni dnevi mladinskega filma v Ludwigshafnu so potekali v začetku oktobra 1981 in so, kot poprej, pritegnili prek 50 pedagogov, cineastov malone iz vse Evrope. Poleg praktičnega dela, ki se odvija na filmskovzgojni in pedagoški ravni v zvezi z avdiovizualnimi sredstvi, pa je najzanimivejši del seminarskega dela pregled mladinskih filmov. Pri teh gre povečini za celovečerne ali kratkometražne v izpeljavi poklicnih režiserjev, seveda pa ima delež tudi amaterski film mladine. Ob vsej pestrosti filmov z različnimi motivi pa se da opaziti dvoje večjih tematskih krogov. Na eni strani so to krajši ali daljši filmi za televizijo, namenjeni mladini različne šolske starosti, na drugi pa več celovečernih filmov z vojno tematiko. Pri prvi skupini gre za nemške televizijske filme, ki želijo prikazati »tretji svet«, to je vrsto zunajevropskih dežel, ki živijo v zaostalih gospodarskih razmerah, kjer je socialni problem vsakdanji delež. Ti filmi želijo podati opažanja kar se da objektivno, nevsiljivo in skoz otroška usta, otroški spoznavni svet. V jedru naj ti filmi ne govorijo z odraslim miselnim in spoznavnim aparatom, pač pa skoz optiko in dojemljivostne zmožnosti osnovnošolskih otrok. Film z vojno tematiko so v jedru govorili protivojno, protimilitaristično, naj gre za češki film ali pa madžarski, nemški. Ne glede na različne države in režiserje je skupno tudi to, da so pri vseh filmih vključeni otroci kot nemočni, pahnjeni v svet vojne in življenjske negotovosti. Če so drugi filmi vendarle ohranili neko poetizacijo otroškega sveta, pa je češki film z rezko neizprosnostjo ostal ves čas v neprizanesljivi ostrini krutosti vojne v zasebnem življenju — kolikor je to možno — kot v tistem, kar se dotika vseh ljudi, po-

vezanih v klobčič vojne. Zaradi teže in močnega vzdušja je film prej primeren za mladostnike. Ob celovečernih filmih pa nehoti pride do vprašanja o odnosu med filmom in literaturo. Na splošno velja, da je filmsko delo v primeri z literarnim ponavadi dosti bolj emotivno delujoče zaradi vizualizacije, vendar pa tako mišljenje ne more prevladati podolgem in počez.

Za prijetno matematiko. V zadnjem desetletju je pri raznih evropskih založbah — vključno z jugoslovanskimi — izšel niz mladinskih knjig z matematičnega področja. Tem knjigam je skupno, da želijo mladim ljubiteljem matematike približati to vedo na drugačen način, pogosto na nešolski, vendar z upoštevanjem znanja različnih stopenj, ki pa ga posamezne knjige želijo preseči. Pri tem so avtorji nujno upoštevali dejansko zmogljivost osnovnošolcev ali pa srednješolcev, pač odvisno od knjige. Ena takih knjig je izpod peresa vzhodnonemške avtorice L. Görkejeve *Zanimiva matematika*, namenila jo je osnovnošolski mladini. L. Görke izhaja iz osnov matematike iz šolskih klopi in jo vnaša v širši koncept in širši življenjski prostor in prav s slednjim odpira mlademu človeku abstraktno vedo v konkretni luči tega, kar se vsak dan lahko dogaja. Obilje ilustracij ni samo sebi namen, ampak oživlja tisto, kar je želela avtorica poudariti prek običajne shematike. Odlika knjige je tudi sposobnost, da lahko, atraktivno posreduje snov, pri čemer ji je cilj, da lahko sledi knjigi in pisanju kar največ mladih ljudi. Knjigo so že prevedli v češčino za založbo Albatros, sledil pa bo ponatis *Zajimave matematike*, tudi na Poljskem in Danskem se zanimajo za to knjigo, ki

pomeni prvo stopnico matematičnega preseganja šolske učenosti.

Mladostništvo v romanu in povesti. Londonska založba John Hopkins University Press je natisnila zajetno knjigo Tonyja Tannerja *Mladostništvo v romanu in povesti*. Skoraj 400 strani obsegajoča knjiga daje sila širok vpogled strokovnjaka, ki se pogloblja v svet mladostnika in njegove probleme, kot se to kaže v literarnih delih. Avtor je upošteval mentalne, psihološke, socialne in časovne sestavine mladostnika, po drugi strani pa seveda vrsto najbolj znanih literarnih del iz angleške in svetovne književnosti.

Enciklopedija pravljic. Založba Walter de Gruyter iz Berlina izdaja široko zasnovano *Enzyklopädie des Märchens* v dvanajstih knjigah. Urednik enciklopedije je Kurt Ranke. Doslej je izšlo 9 snopičev, izšla pa sta še dva zvezka tretjega dela. Razumljivo je, da je enciklopedija zasnovana kot skupinsko delo.

Knjiga za gledališko vzgojo. Praska založba Albatros pripravlja *Maly labyrint divadla*, ki bo izšel jeseni 1982. Knjigo so uvrstili med poljudno informativne izdaje za mladino osnovnošolske stopnje. Z besedo in ilustracijo ter fotografijo želijo približati gledališče v vsem sestavu, od odra, zakulisja do scenografije, režiserja in igralcev. Seveda besedilo ne govori le o vsem, kar spada k pripravam za uprizoritev, pač pa tudi posega v zgodovino gledališča, v teorijo in prakso igre.

Glasba za mladino na gramofonskih ploščah. Poznavalci povedo, da je dandanes težko opredeliti glasbene interese mladine, naj gre za katero zahodnih držav ali za Japon-

sko, Kanado, ZDA ali katero latinskoameriško državo. Tako pravi J. Smith, muzikolog in poznavalec interesnega območja glasbe za mladino. Nagle spremembe v okusu, kontrasti v izbiri med popularno-zabavno glasbo in resno, klasično in sodobno glasbo so na dani. Večji del mladine se nagiba k prvi, ki pa je široko razvejana od popa, rocka, punka, jazza, šansonov in drugih, medtem ko ima druga — od ljudskih pesmi do oper, musicalov, koncertov, solističnih koncertov in glasbenih recitalov — sicer manj privržencev, toda ti so mnogo bolj zanesljivi in vztrajni tudi po mladostni dobi in ohranjajo glasbeno kulturo kot kar trajno spremljevalko. Tudi okusi so drugačni zlasti za prvo področje in se kažejo vidno drugače v ZDA in Franciji ali pa v Italiji in Norveški. J. Smith je skušal napraviti neke »konstante« v okusu pri raznih deželah v zadnjih letih, čeprav pripominja, da zanesljivega merila ni našel, oziroma skušal je izluščiti tisto, kar se pri mladini pojavlja kot skupno. Ob osnovni ugotovitvi, da je mladina največji potrošnik gramofonskih plošč za popularno-zabavno glasbo ugotavlja: ABBA je še vedno v Evropi najbolj priljubljen ansambel, to pa ne velja za Kanado in ZDA. Smrt Johna Lennona je močno dvignila ponatise Beatlesov in Johna Lennona. Zelo popularni so poleg Elvisa Prisleya, Bee Gees, Eric Clapton in vrsta ansamblov in pevcev, vendar vidno usiha zanimanje za Prisleya. Nacionalno barvita je priljubljenost Milve, Uda Jürgensa, Aznavoura in drugih, vendar so poznani tudi prek meja, a ne uživajo trenutno splošne priljubljenosti. V jazzu je opaziti naraščajoče zanimanje mladine bodisi za klasike bodisi za sodobne izvajalce. Posebnega interesa sta deležna Miles Davis in Dave Brubeck, »povratni-

ka«. Pri koncertni mladini je del mladih, zlasti pevsko aktivnih, navezanih na ljudsko glasbo, največ pa jih kupuje plošče s solističnimi in orkestralnimi koncerti. Pri klasični je možno ugotoviti sila izenačen okus, kar je vendarle presenetljivo za različne dežele. Največ zanimanja so deležni izstopajoči Johann Sebastian Bach, zatem pa Beethoven, Rahmaninov, Mahler, Stravinski, Chopin, Haydn, Mozart, Verdi, Monteverdi, Debussy, Händl in drugi. Pri izrazito sodobnih komponistih je sila neizenačen okus in neizenačeno povpraševanje in ni mogoče priti do zanesljivega skupnega imenovalca. Kolikor se da govoriti o posameznih imenih, je treba upoštevati bolj narodne komponiste, omeniti je treba Bouleza, Nonoja, Brittna, Liebermanna, Orffa. Med dirigenti je na teh celinah trajno v ospredju Bernstein, šele zatem sledijo Zubin Mehta, Herbert von Karajan in drugi.

Knjiga o fotografiranju tudi za mladino. Knjige o fotografiji in fotografiranju so pred petnajstimi leti doživele sila široko priljubljenost in so sledile številne izdaje takorekoč povsod po svetu v razvitih državah. Že pred leti se je dalo opaziti med poljudnoizobraževalnimi knjigami tudi posamezen naslov, namenjen mladini, ki se želi spoznati s teorijo in prakso fotografije. Ena novejših knjig je skupno delo Petra Hawkswyja in Jane Chrisolm *Fotografiranje*. Prednost te knjige, ki je naglo naletela na ugoden odmev med mladimi, je preprosto ta, da sta teorija in praktična napotila preprosta, jasna, podkrepjena s primeri fotografij, upoštevan je mladinski delež pri fotografiji. Ravnanje s fotografskim aparatom za različne priložnosti ima napotila praktične vrednosti. Tudi pisanje je sveže, brez suhoparnosti, kot

jo sicer poznajo tovrstne knjige za odrasle.

Povest proti rasnemu razlikovanju. Ena izmed novitet za mladino od 10.—12. leta je povest Eleanor Clymer *Hočem, da ostane Lukas z menoj*. Gre za leposlovno delo, ki v luči današnjega časa in mestnega življenja prikaže izkušnje mladega fanta, ko se mora soočiti z okoljem, nenaklonjenim črno poltim ljudem ali priselencem. Celotna zgodba izhaja bolj iz opazovanja mladega človeka kakor iz perspektive odraslega, kar da knjigi naravno, netendenciozno vrednost.

Paket knjig Gine Ruck. Gina Ruck je prejela nemško nagrado za izvirno mladinsko knjigo in velja za eno sodobnih pesnic, pisateljic, ki ji ni sta neznani ne radijska ne televizijska igra za mladino. Izšel je paket njenih knjig za mladino od 8. do 12. leta, natisnila jih je založba Ravensburger. Kot uvod k paketu je njena prva mladinska knjiga *Mali jež*. Posebnost njenih pripovedi je smisel za humor, poetičnost in življenje v otroški svet.

I. G.

Za Levstikovo bralno značko tekmujejo mladi bralci v Ribnici, Velikih Laščah, Kočevju, Litlji ter na

Igu, v Ljubljani pa še Moste Polje in osnovna šola Bičevje. Mnogi med njimi so prisostvovali tudi letošnji podelitvi Levstikovih nagrad. Za njihove mentorje je po končani prireditvi najprej spregovorila prof. Petra Dobrila, pobudnica Levstikove bralne značke. Poudarila je, da je sprva šlo počasi, kasneje pa se je ob bralni znački zvrstilo veliko lepih doživetij. Profesor Stanko Kotnik, ki je bil skupaj s pisateljem Leopoldom Suhodolčanom pobudnik gibanja, je obudil začetke tekmovanja.

Prvi muzej bralne značke so odprli 17. septembra 1981 v osnovni šoli na Prevaljah. Odprl ga je prof. Stanko Kotnik, prisostvovali pa sta tudi pisateljici Kristina Brenkova in Branka Jurca, ki sta s svojo besedo popestrili slovesnost. Ob tej priložnosti je Zveza bralnih značk Slovenije podelila priznanje številnim mentorjem, ki delajo že dvajset let, mentorji pa so prisluhnili tudi razmišljanju o vlogi mentorja pri tekmovanju za bralno značko. Tudi tukaj so poudarili potrebe po bralni znački v usmerjenem izobraževanju.

Prvi muzej bi lahko bil vzpodbuda tudi za druge značke (morda za Župančičevo bralno značko, saj poteka v tem šolskem letu že 15. leto tekmovanja), da bi začeli zbirati in urejevati gradivo.

J. Z.

VSEBINA

Rosanda Sajko: Slovenska radijska igra za otroke in sodobno radiofonsko iskanje Franceta Puntarja	5
Walter Scherf: Pomen in funkcija pravljice	16
Aleksander Zorn: Za definicijo mladinske literature	35
Boža Krakar: Proza za mladino v letnem zborniku Drobtince	37
Josip Vandot: Struje v naši mladinski književnosti	43
Saša Vegri: O pojavu diletantizma v knjigah za otroke	50
Janez Plemenitaš: Zanimivo srečanje z domišljijo	58

ODMEVI — PREDLOGI — DOPOLNITVE

Bogomil Gerlanc: K pregledu slovenske književnosti za otroke Boga Preglja	62
---	----

OCENE — POROČILA — BIBLIOGRAFIJE

Denis Poniž: Prebesedene besede (Boris A. Novak: Prebesedimo besede)	66
Denis Poniž: Pesniško »kosilo« (Milan Dekleva: Pesmi za lačne sanjavce)	68
Slavko Jug: Pot okrog cveta (Radomir Subotić: Put oko cveta)	69
Andrijan Lah: Mladinsko gledališče na poti k »odraslosti«	70
Alenka Vogelnik: Pregled otroških slikanic v letih 1980 in 1981	72
Mladen Tancer: S Pelikanovo knjižno zbirko bogatimo pouk	77
Levstikove nagrade-obrazložitve žirij	80
Bibliografija Nika Grafenauerja	81
Bibliografija Marjance Jemec-Božič	83
Bibliografija Marjana Prosenca	86
Danijela Sedej: Gradivo za leksikon sodobnih slovenskih mladinskih pisateljev, 3. del	89
Marjana Kobe, Andra Žnidar: Izbor knjig iz slovenske knjižne produkcije za mladino v letih 1979 in 1980	99

ZAPISI	118
------------------	-----

OTROK IN KNJIGA

13-14

Revijo ureja s sodelovanjem uredniškega odbora

Darja Kramberger

Opremila Breda Varl

Izdali

Pionirska knjižnica Mariborske knjižnice

Pedagoška akademija Maribor

Festival Kurirček

Pionirska knjižnica Ljubljana

Založila založba Obzorja Maribor

Za založbo Drago Simončič

Natisnilo

ČGP Večer 1981 v Mariboru

... V današnjem totalnem potržiščanju smo pridobili še dodatno izkušnjo, da je pravljica obdržala nepoškodovana svoj položaj kljub stoeni parodiji, travestiji in premeni funkcije, ker jo poslušalec ali bralec te generacije potrebuje — po vsem videzu bolj kot kdajkoli. Znotraj družbe, ki je preobremenjena z racionalnostjo, je pravljica za otroka ena redkih naravnih možnosti, da obvlada svoje konflikte pri odcepljanju in iskanju samega sebe znotraj lastnega družbenega konfliktnega polja ...

Walter Scherf:
Pomen in funkcija pravljice ali
Potrebujejo naši otroci pravljice?

... Človeku se zdi, da je po vseh učenih publikacijah srečanje z Rodarijevo knjižico pravi nedeljski bralni oddih, saj o pomembnih in kompliciranih stvareh govori pisateljsko preprosto, jasno in zabavno ...

Janez Plemenitaš:
Zanimivo srečanje
z domišljijo

OTROK IN KNJIGA	MARIBOR 1981	LETNIK 9	ŠT. 13—14	STR. 1—128
-----------------	--------------	----------	-----------	------------